



Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijsheerenland, Gemeente Binnenmaas

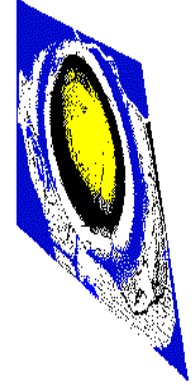
L. R. van Wilgen

met bijdragen van

J. M. Grimm

C. J. Stevens & A. D. Crockett





Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas

L. R. van Wilgen

met bijdragen van

J. M. Grimm

C. J. Stevens & A. D. Crockett

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijsheerenland, Gemeente Binnenmaas

L.R. van Wilgen

SOB Research,
Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek

© SOB Research
Heinenoord, november 2010

ISBN/EAN 978-90-5801-878-6

Projectnummer 1573-0812 en 1645-0908

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas

Inhoud

| | | |
|-----------|--|-----------|
| 1. | Inleiding | 5 |
| 1.1 | Aanleiding | 5 |
| 1.2 | Archeologisch onderzoek | 5 |
| 1.3 | Doel van het onderzoek | 7 |
| 1.4 | Fasering | 9 |
| 1.5 | Onderzoeksteam | 9 |
| 2. | Onderzoekssysteem: gehanteerde methoden en technieken | 11 |
| 2.1 | Archeologische begeleiding en booronderzoek | 11 |
| 2.2 | Archeologische opgraving | 11 |
| 3. | Landschappelijke, archeologische en historische context | 13 |
| 3.1 | Landschappelijke context | 13 |
| 3.2 | Archeologische context | 20 |
| 3.3 | Historische context | 31 |
| 4. | Resultaten booronderzoek | 33 |
| 4.1 | Inleiding | 33 |
| 4.2 | Booronderzoek | 33 |
| 4.3 | Geologische opbouw | 33 |
| 4.4 | Archeologische indicatoren | 35 |
| 5. | Resultaten Archeologische begeleiding | 37 |
| 5.1 | Inleiding | 37 |
| 5.2 | Zone 1 | 38 |
| 5.3 | Zone 2 | 40 |
| 5.4 | Zone 3 | 48 |
| 5.5 | Zone 4 | 50 |
| 5.6 | Beantwoording onderzoeksvragen PvE | 53 |
| 5.7 | Synthese | 55 |
| 6. | Resultaten Opgraving locatie ‘Vingerling’ | 57 |
| 6.1 | Inleiding | 57 |
| 6.2 | Bodemopbouw | 58 |
| 6.3 | Sporen en structuren | 58 |
| 6.4 | Vondsten | 59 |
| 6.5 | Beantwoording onderzoeksvragen PvE | 59 |
| 6.6 | Synthese | 59 |
| 7. | Resultaten Opgraving locatie ‘Hoofdland’ | 61 |
| 7.1 | Inleiding | 61 |
| 7.2 | Bodemopbouw | 62 |
| 7.3 | Sporen en structuren | 64 |
| 7.4 | Vondsten | 65 |
| 7.5 | Monsters | 66 |
| 7.6 | Beantwoording onderzoeksvragen PvE | 70 |
| 7.7 | Waardering | 71 |
| 7.8 | Synthese | 73 |

| | | |
|--------------------|---|------------|
| 8. | Resultaten Opgraving locatie ‘De Vijf Schelpen’ | 75 |
| 8.1 | Inleiding | 75 |
| 8.2 | Bodemopbouw | 75 |
| 8.3 | Sporen en structuren | 77 |
| 8.4 | Vondsten | 86 |
| 8.5 | Beantwoording onderzoeksvragen PvE | 117 |
| 8.6 | Synthese | 120 |
| 9. | Samenvatting | 123 |
| 9.1 | Inleiding | 123 |
| 9.2 | Booronderzoek | 123 |
| 9.3 | Archeologische Begeleiding | 123 |
| 9.4 | Opgraving | 124 |
| | Literatuur | 127 |
| Bijlage 1: | Administratieve gegevens | 135 |
| Bijlage 2: | Archeologische en geologische tijdschaal | 137 |
| Bijlage 3: | Overzicht voor het Holocene gebied van de gebruikelijke lithostratigrafische indeling en de vertaling naar de lithostratigrafie naar De Mulder et. al, 2003 | 139 |
| Bijlage 4: | Overzicht boorgegevens Mijnsheerenland ‘Vijf Schelpen’ | 141 |
| Bijlage 5: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Sporenlijst Archeologische begeleiding | 147 |
| Bijlage 6: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Vondstenlijst Archeologische begeleiding | 151 |
| Bijlage 7: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst aardewerk Archeologische begeleiding | 153 |
| Bijlage 8: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Metaal Archeologische begeleiding | 171 |
| Bijlage 9: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Bouwmateriaal Archeologische begeleiding | 173 |
| Bijlage 10: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Organisch Archeologische begeleiding | 175 |
| Bijlage 11: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Fotolijst Archeologische begeleiding | 179 |
| Bijlage 12: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Monsterlijst Metaal Archeologische begeleiding | 181 |
| Bijlage 13: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Tekeningenlijst Metaal Archeologische Begeleiding | 183 |

| | | |
|--------------------|---|------------|
| Bijlage 14: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Sporenlijst Opgraving Watergang De Vijf Schelpen' | 185 |
| Bijlage 15: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Vondstenlijst Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 189 |
| Bijlage 16: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst aardewerk Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 193 |
| Bijlage 17: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Metaal Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 229 |
| Bijlage 18: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Organisch Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 231 |
| Bijlage 19: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Natuursteen Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 243 |
| Bijlage 20: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Bouwmateriaal Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 253 |
| Bijlage 21: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Fotolijst Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 257 |
| Bijlage 22: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Monsterlijst Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 259 |
| Bijlage 23: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Tekeningenlijst Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 261 |
| Bijlage 24: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Objectfoto's Opgraving Watergang 'De Vijf Schelpen' | 263 |
| Bijlage 25: | SOB Research: Gegevens | 275 |

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Binnenmaas heeft SOB Research in december 2008 en in september 2009 een archeologisch onderzoek uitgevoerd ter plaatse van de watergang tussen ‘De Vijf Schelpen’ aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet te Mijnsheerenland (Gemeente Binnenmaas). De watergang, met een lengte van circa 400 meter, scheidt de tuinen van woningen gelegen aan de straten ‘Hoofdland’ en Vingerling’ van een parkje langs de Binnenbedijkte Maas.

In december 2008 werd, volgend op het uitbaggeren van de watergang en het afgraven van het zuidelijke talud ten behoeve van de aanleg van natuurvriendelijke oevers, een archeologische begeleiding in combinatie met een booronderzoek uitgevoerd.

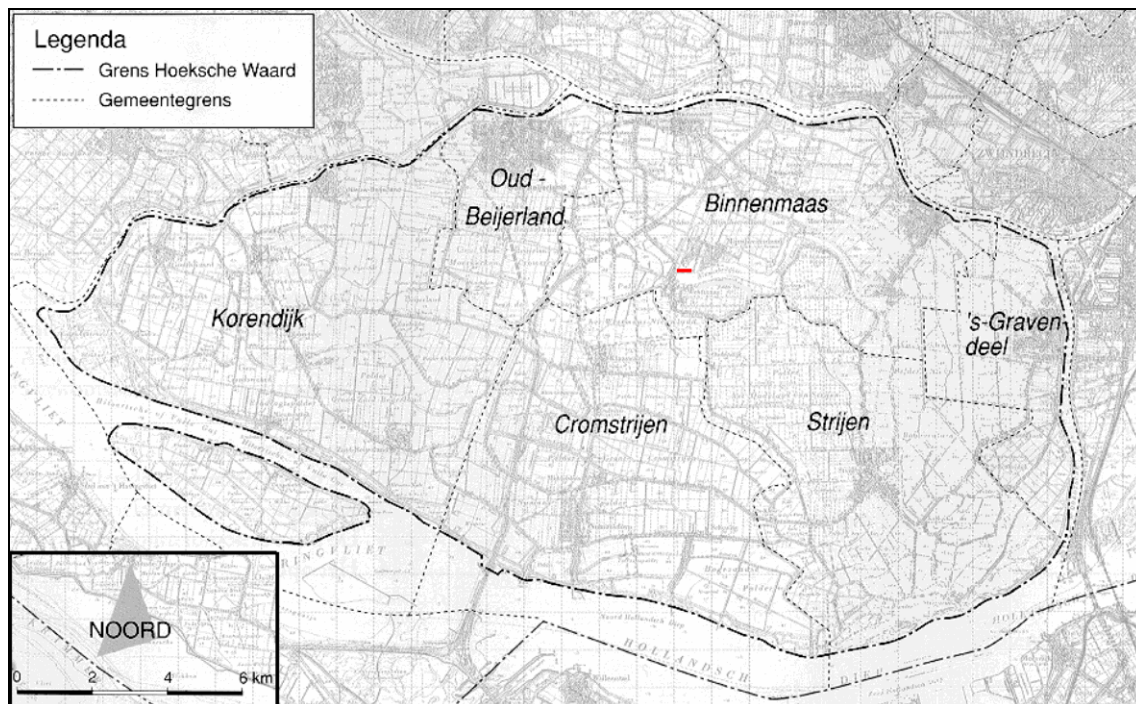
In het voorjaar van 2009 werd door de Gemeente Binnenmaas besloten de bestaande voetgangersbruggen ter plaatse van de watergang te gaan vervangen. Bij het vervangen van de oude brughoofden zou ter plaatse van de zuidoever van de watergang versterking gaan plaatsvinden tot 0.65 meter beneden het maaiveld. Tevens zou versterking gaan plaatsvinden door het slaan van twee heipalen en zouden de in 2008 ter plaatse van de brughoofden uitgespaarde oevergedeeltes alsnog door middel van afgraving worden verflauwd, tot op een diepte van maximaal 1.50 meter beneden het maaiveld. In september 2009 werd ter plaatse van de drie te vervangen brughoofden een beperkte archeologische opgraving uitgevoerd.



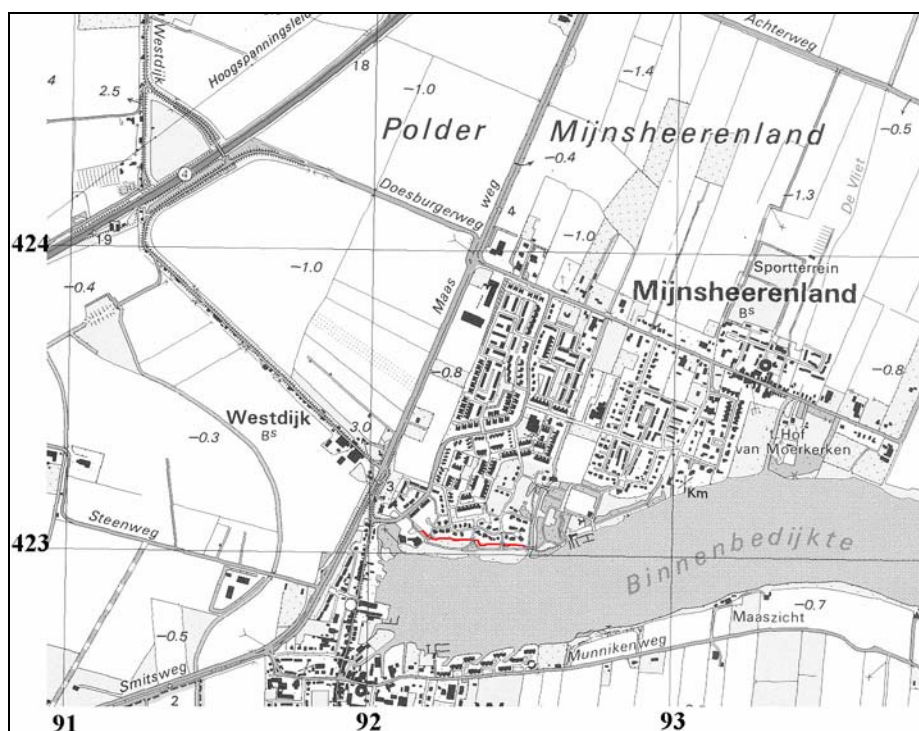
Afbeelding 1. Ligging van het onderzoeksgebied (rode stip) in Nederland.

1.2 Archeologisch onderzoek

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een ‘terrein van hoge archeologische waarde’ (Monumentnummer 6773; CMA-nummer 43F-002) met sporen van bewoning uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen. Dit terrein heeft een hoge waarde door de hoge trefkans op diverse goed geconserveerde sporen van redelijke kwaliteit. Bovendien hebben de sporen een hoge informatiewaarde.



Afbeelding 2. De ligging van het onderzoeksgebied (rode lijn) in de Hoeksche Waard. Kaart Topografische Dienst/Provincie Zuid-Holland.



Afbeelding 3. De positie van het onderzoeksgebied (rode lijn), geprojecteerd op een uitsnede van de Topografische Kaart. Schaal 1: 25.000. Bron: Topografische Dienst, Emmen.

Nadat in december 2008 door de Stichting Archeologie Hoeksche Waard (SAH) was gemeld dat bij van de watergang graaf- en baggerwerkzaamheden waren uitgevoerd, heeft de heer F. Kleinhuis, assistent van de Provinciaal Archeoloog van de Provincie Zuid-Holland, zich ter plaatse op de hoogte gesteld van de aard en de omvang van de verstoring.

Op basis van zijn bevindingen werd de Gemeente Binnenmaas door de Provincie Zuid-Holland verplicht gesteld het profiel van de vergraven oever te laten documenteren en nader archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. Bovendien werd bepaald dat verdere graaf- en baggerwerkzaamheden ter plaatse alleen onder archeologische begeleiding mochten worden uitgevoerd. Naar aanleiding van de ontstane situatie vond op 17 december 2008 overleg plaats tussen de heer M. Tak van de Gemeente Binnenmaas en de heer F. A. van Meurs, projectmanager van SOB Research. Op basis van dit onderhoud werd – mondeling - aan SOB Research opdracht verleend voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek. Vanwege de korte termijn tussen opdrachtverlening en uitvoering van het onderzoek werd ten behoeve van het onderzoek geen Programma van Eisen of een Plan van Aanpak opgesteld. Het onderzoek werd uitgevoerd op basis van de bij het mondeling overleg op 17 december 2008 gemaakte afspraken.

Op 4 maart 2009 vond naar aanleiding van het plan tot vervanging van de bestaande voetgangersbruggen overleg plaats tussen de Gemeente Binnenmaas, SOB Research en de Provincie Zuid-Holland. Tijdens dit overleg werd door de heer R. H. P. Proos, provinciaal archeoloog van Zuid-Holland, gesteld dat voorafgaand aan het vervangen van de drie brughoofden op een ieder van de locaties een archeologische opgraving diende te worden uitgevoerd. Op verzoek van de Gemeente Binnenmaas zijn hierop door SOB Research een offerte en een Programma van Eisen opgesteld. Het Programma van Eisen¹ is op 16 september 2009 door de provinciaal archeoloog beoordeeld en goedgekeurd.

1.3 Doel van het onderzoek

1.3.1 Archeologische begeleiding

Doel van het archeologisch onderzoek in de vorm van een ‘archeologische begeleiding’ was het blootgelegde bodemprofiel en grondsporen te documenteren. Tevens dienden alle mobiele vondsten uit lagen en grondsporen, voor zover deze vrijkwamen tijdens het documenteren, te worden geborgen.

Omdat het hier een archeologisch monument betreft, worden in de uitwerking en rapportage, gebaseerd op onderzoeksvragen uit andere door bevoegde overheden goedgekeurde PvE's, de volgende aspecten belicht:

1. De horizontale c.q. verticale spreiding van de aanwezige archeologische resten
2. De ouderdom, c.q. fasering van de aanwezige archeologische resten
3. De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de directe omgeving
4. De gaafheid van de aanwezige archeologische resten
5. De aanwezigheid van leef- en/of ophooglagen
6. De geologische context van de aanwezige archeologische resten
7. Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten
8. Waardering van de archeologische resten

1.3.2 Archeologische opgraving

Doel van de archeologische opgraving was om ter plaatse van de drie te vergraven brughoofden aanwezige archeologische resten ‘ex situ’ te kunnen behouden.

¹ Ras, 2009: Programma van Eisen Archeologische Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas, versie 090916

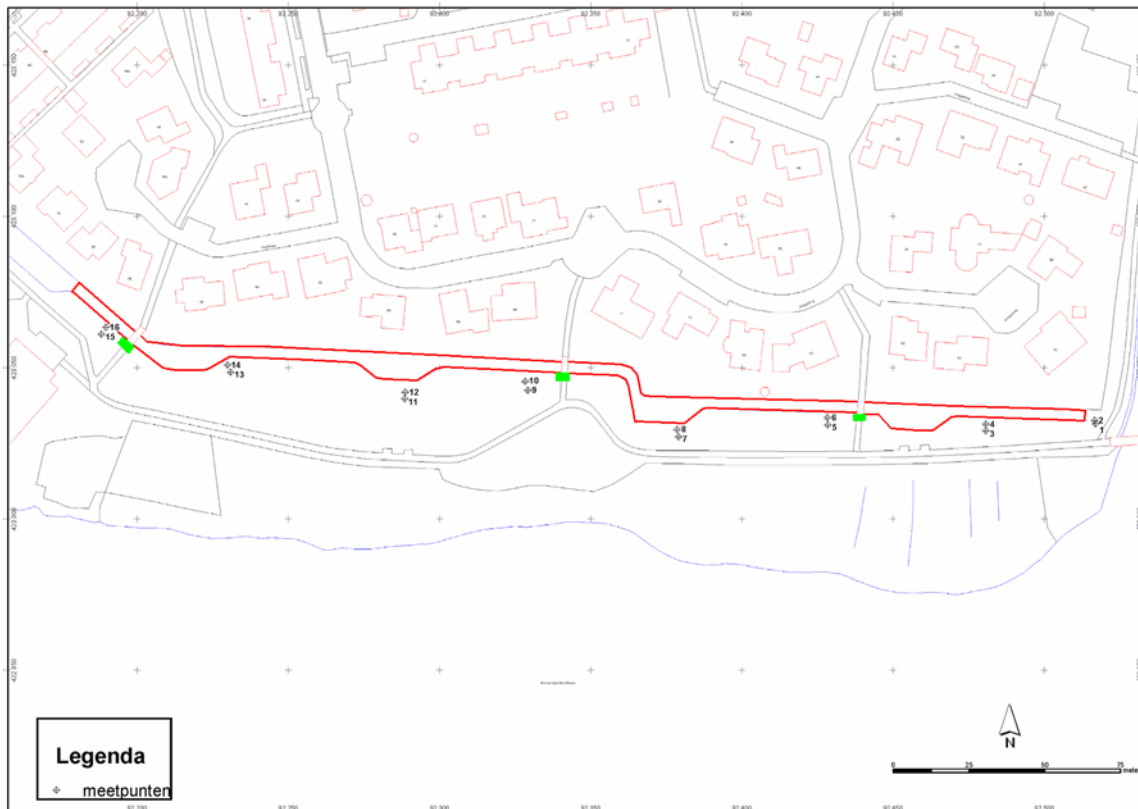
Daar de archeologische opgraving slechts drie beperkte oppervlakken betreft, waarbij alleen de horizonten konden worden onderzocht die als gevolg van de civiele aanleg- en graafwerkzaamheden verstoord zullen worden, zijn in het Programma van Eisen geen al te pretentieuze onderzoeksvragen geformuleerd. De volgende onderzoeksvragen waren geformuleerd:

Algemeen:

1. De horizontale c.q. verticale spreiding van de aanwezige archeologische resten binnen de te verstoren oppervlakken
2. De ouderdom, c.q. fasering van de aanwezige archeologische resten
3. De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied
4. De aanwezigheid van cultuur- en/of leeflagen
5. De aanwezigheid van ophooglagen
6. De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal en van metaal
7. De gaafheid van de aanwezige archeologische resten
8. De geologische context van de aanwezige archeologische resten
9. Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten

Specifiek:

10. De indruk bestaat dat er sprake is van een geheel laaggerelateerde samenstelling van het aardewerkspectrum. Het gaat hierbij met name om de aan- of afwezigheid van inheems aardewerk uit Noord-Frankrijk. Er dient dan ook zeer zorgvuldig aardewerk geborgen te worden uit de verschillende lagen.
11. Vastgesteld moet worden of de brandlaag, zoals deze is aangetroffen bij de locatie “De Vijf Schelpen”, kan worden aangetoond. Indien dit het geval is, dient deze laag absoluut gedateerd te worden (C14-datering houtskoolmonster)



Afbeelding 4. De ligging van het onderzoeksgebied (rood omkaderd) en de meetpunten voor de archeologische begeleiding en de locaties van de op te graven zones bij de te vervangen brughoofden (in lichtgroen), geprojecteerd op een uitsnede van de GBKN-kaart. Schaal 1: 2.500.

1.4 Fasering

Het veldwerk van het booronderzoek en de archeologische begeleiding vond plaats op 22, 23 en 24 december 2008. De opgraving ter plaatse van de locaties “Vingerling” en “Hoofdland” vond plaats van 21 tot en met 23 september 2009. De opgraving ter plaatse van de locatie “De Vijf Schelpen” vond plaats van 28 september tot en met 1 oktober 2009. Op initiatief van Nolda Boels van de Stichting Archeologie Hoeksche Waard werd op 30 september de opgraving bij ‘De Vijf Schelpen’ door een aantal schoolklassen bezocht. Op die dag keerden ook even kort de Romeinen terug (zie Afbeelding 5). Hierna is, op basis van de verkregen gegevens, een overzicht samengesteld van de aangetroffen archeologische, cultuurhistorische en aardkundige waarden. De verkregen gegevens, de daaraan verbonden conclusies, alsmede de op basis hiervan tot stand gekomen adviezen zijn uitgewerkt in het nu voorliggende rapport. Op verzoek van de Gemeente Binnenmaas zijn de resultaten van de archeologische begeleiding/booronderzoek niet in een apart rapport opgenomen, maar worden deze samen met de resultaten van de archeologische opgraving in één rapport worden gepresenteerd.

1.5 Onderzoeksteam

Het onderzoeksteam van SOB Research bestond uit:

| | |
|-------------------|--|
| I. S. J. Beckers | veldwerk AB |
| G. M. H. Benerink | coördinatie veldwerk AB, veldwerk AB en opgraving, gegevensverwerking, digitale grafische uitwerking |
| F. A. van Meurs | projectmanagement |
| C. A. Prins | veldwerk opgraving |
| J. Ras | vondstverwerking en conservering benen priem |

H. H. J. Uleners
L. R. van Wilgen
J. W. van Zessen

veldwerk AB
coördinatie veldwerk opgraving, veldwerk opgraving, determinatie
vondstmateriaal, digitale grafische uitwerking en rapportage
veldwerk opgraving

Aan de Archeologische Begeleiding werd vrijwillig meegewerkt door de heer H. Cornelisse. Aan de opgraving werd vrijwillig meegewerkt door de heer P. H. J. Biemans, die ook de conservering van de metaalvondsten voor z'n rekening heeft genomen. Daarnaast hebben op de opgraving de heren H. Cornelisse en E. Papilaja en, namens de Stichting Archeologie Hoeksche Waard (SAH), de heer M. P. Milikan geassisteerd. Laatstgenoemde heeft een deel van de vondstverwerking voor zijn rekening genomen en heeft een aantal vondsten gefotografeerd.



Afbeelding 5. Op 30 september 2009 werd de opgraving door een aantal schoolklassen bezocht. Een voor die gelegenheid 'teruggekeerde' Romeinse legionair laat aan de kinderen zien waar hij een munt heeft verloren.²

² Op 30 september 2009 was in het kader van het provinciale themajaar 'Leve de Limes' de Romeinenbus te Mijnsheerenland. Doel van dit project was het geven van een educatieve les over de Romeinen in Zuid-Holland aan leerlingen van basisscholen uit de groepen 6, 7 en 8

2. Onderzoekssysteem: gehanteerde methoden en technieken

2.1 Archeologische Begeleiding en booronderzoek

De vergraven zuidzijde van de watergang is met de hand opgeschaafd, waarna het profiel is gedocumenteerd (ingemeten, getekend schaal 1: 50, gefotografeerd en beschreven). Met behulp van een metaaldetector is de vergraven slootkant op de aanwezigheid van metaalvondsten onderzocht.

Ten behoeve van het verkrijgen van inzicht in de bodemopbouw zijn, in aanvulling op gegevens van eerder ter plaatse door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard (SOB Hoeksche Waard)³ uitgevoerd onderzoek⁴ aan de zuidzijde van de watergang 17 boringen uitgevoerd. De onderlinge afstand tussen de boringen bedroeg 25 meter. De locaties van de boringen zijn handmatig ingemeten ten opzichte van ter plaatse aanwezige piketten (zie Afbeelding 4). De boringen werden uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 centimeter tot tenminste 1.30 meter beneden maaiveld en vervolgens verdiept met een gutsboor met een diameter van 3 centimeter tot een diepte van maximaal 3.0 meter beneden het maaiveld. Bij iedere afzonderlijke boring zijn de in de boring te onderscheiden geologische afzettingen ten opzichte van het maaiveld ingemeten. De bijbehorende hoogteliggingen van het maaiveld werden ten opzichte van het Normaal Amsterdams Peil (NAP) bepaald met behulp van een waterpas en een vast NAP-peilmerk (zie Bijlage 4).

Alle archeologische artefacten uit lagen en grondsporen zijn geborgen.

2.2 Archeologische opgraving

Het veldwerk werd uitgevoerd in overeenstemming met het opgestelde Programma van Eisen en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1 (juni 2006), protocol Opgraven en bijbehorende beschrijving. Met uitzondering van het in overleg met en met instemming van de Gemeente Binnenmaas toegevoegde onderzoek van de drooggelegde slootbodemplaatse van de locatie “De Vijf Schelpen” is tijdens de uitvoering van het veldwerk niet van het opgestelde PvE afgeweken.

Om de onderzoeksdoelstelling(en) te kunnen verwezenlijken, werd ter plaatse van een ieder van de te vervangen brughoofden een werkput aangelegd. De oppervlakte van de werkputten bedroeg circa 22 m² ter plaatse van de locatie “Vingerling” en circa 29 m² ter plaatse van de locaties “Hoofdland” en “De Vijf Schelpen”.

De meetpunten werden ingemeten door een landmeter van Ken Infra uit Oud-Beijerland. Bij de aanleg van de werkputten werd gebruik gemaakt van een kraan met een platte bak. De aangelegde vlakken werden handmatig geschaafd. Hierop werd het vlak fotografisch gedocumenteerd. In het vlak aanwezige sporen werden aangekrast, waarna het vlak zowel fotografisch als op tekening (schaal 1: 20) werd gedocumenteerd. Sporen werden met de hand gecoupeerd, het afwerken en schoonmaken van sporen werd met schep en troffel gedaan. Bij het aanleggen van vlakken en ook bij het afwerken van sporen werd van een metaaldetector gebruik gemaakt. De stort is met behulp van een metaaldetector op metaalvondsten nagelopen. Coupes en daartoe geselecteerde profielen werden fotografisch gedocumenteerd en getekend (schaal 1: 20).

³ thans Stichting Archeologie Hoeksche Waard (SAH)

⁴ In de jaren tussen 1995 en 2000 heeft Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard in het kader van een archeologische inventarisatie van het deel van het grondgebied van de Gemeente Binnenmaas ten noorden van de Binnenbedijkte Maas op deze vindplaats waarnemingen gedaan. Hierbij zijn boringen gezet en is ten behoeve van een nadere datering van de vindplaats, zowel uit de slootkant als van de bodem van de sloot, vondstmateriaal geborgen. In dit rapport zullen voor een deel de niet eerder gepubliceerde resultaten van dit door SOB Hoeksche Waard uitgevoerde onderzoek worden meegenomen (zie 3.2.2. Archeologische gegevens onderzoeksgebied en directe omgeving)

In overleg met de heer M. Tak als contactpersoon namens de Bevoegde Overheid is ter plaatse van de locatie “De Vijf Schelpen” de sloot middels rijshotten afgedamd en drooggelegd. Dit bood de mogelijkheid om ter plaatse de drooggevalle slootbodem op de aanwezigheid van archeologische resten te kunnen onderzoeken.

Ter plaatse van de locaties “Vingerling” en “Hoofdland” kon worden volstaan met het aanleggen van één leesbaar vlak; ter plaatse van de locatie “De Vijf Schelpen” werden in totaal zes (deel)vlakken aangelegd. In totaal werd verdeeld over de drie locaties circa 80 m² opgegraven.

Alle sporen en lagen werden beschreven en gedocumenteerd. Vondsten van het vlak, uit lagen en van de per laag gescheiden gehouden stort zijn geborgen en van een identificatienummer voorzien. Vondsten uit sporen zijn per spoor geborgen en van een identificatienummer voorzien. Daar waar dit volgens het PvE werd verlangd en waar dit naar inzicht noodzakelijk werd geacht werden botanische grondmonsters genomen. Ter plaatse van de locatie “De Vijf Schelpen” zijn drie houtmonsters verzameld.

De verwerking van het vondstmateriaal en een eerste quickscan vonden na afronding van het veldonderzoek plaats in de bedrijfsruimte van SOB Research te Westmaas. Tekeningen en gegevenslijsten werden gedigitaliseerd door G. M. H. Benerink, C. A. Prins en L. R. van Wilgen.

Gedurende het onderzoek is er meermaals contact geweest met de heer M. Tak van de Gemeente Binnenmaas, die ook verschillende keren de opgraving(en) heeft bezocht. Tevens heeft er met regelmaat (telefonisch en/of ter plaatse) constructief overleg plaatsgevonden met de uitvoerende aannemer, de heer G. Damsteegt, over de voortgang en planning van de werkzaamheden en de inzet van materiaal.

3. Landschappelijke, archeologische en historische context

3.1 Landschappelijke context

3.1.1 Holocene landschapontwikkeling Hoeksche Waard

Het plangebied ligt binnen het huidige eiland de Hoeksche Waard. De Holocene landschapontwikkeling in het westelijke kustgebied van Nederland, en daarmee ook de Hoeksche Waard, is bepaald door de voortgaande verbetering van het klimaat na de laatste ijstijd, die gefaseerd tussen 15.000 en 10.000 jaar geleden tot een einde kwam. Door de gemiddeld hogere jaartemperatuur smolten de landijsmassa's en de poolkappen en begon de zeespiegel te rijzen. Deze zeespiegelrijzing leidde ondermeer tot het ontstaan van de huidige Noordzee. West-Nederland, dat in de eindfase van het Pleistoceen nog deel uitmaakte van een uitgestrekt dekzandgebied, veranderde in een lagunair en estuarien gebied met een ontwikkeld rivierstelsel, het Rijn-/Maassysteem. De huidige Binnenbedijkte Maas kan worden gezien als een restgeul van dit Rijn-/Maassysteem.

In de eindfase van de laatste ijstijd, het Weichselien, toen de zeespiegel nog gemiddeld circa 100 meter lager lag dan tegenwoordig, lag de huidige Hoeksche Waard ver in het binnenland. Landschappelijk gezien was er in dit gebied sprake van een tweedeling. Het zuidelijke deel van de Hoeksche Waard maakte deel uit van de noordrand van het Brabantse dekzandgebied. Gedurende de laatste ijstijd vormde dit dekzandgebied een Arctische zandwoestijn, die uiteindelijk werd afgedekt met door de wind getransporteerd stuifzand. Dit dekzand behoort tot de Formatie van Twente.⁵ De noord- en westrand van de Hoeksche Waard maakten in deze periode deel uit van het rivierdal van de Rijn en Maas. Hier werden voornamelijk door de Rijn aangevoerde kleien, grove zanden en grind afgezet, die tot de Formatie van Kreftenheye behoren. De Rijn en de Maas waren in deze periode nog arctische rivieren. Met name in het voorjaar moest in korte tijd veel (smelt)water worden afgevoerd, waarbij ook veel sediment werd verplaatst. In een breed dal ontstond een verwilderd of vlechtend riviersysteem met een patroon van talrijke, zich vertakkende en weer samenkomende geulen. Gedurende de zomermaanden lagen veel van de beddingen droog en trad op grote schaal winderosie op. Door het opwaaien van zand ontstonden in en langs de riviervlakten van de verwilderde rivieren rivierduinen, soms in de vorm van paraboolduinen. Deze eolische afzettingen, in het rivierengebied donken genoemd, worden eveneens tot de Formatie van Twente gerekend.⁶ De huidige loop van de Binnenbedijkte Maas weerspiegelt in grote lijnen nog steeds de grens tussen deze beide landschappen. De overgang tussen de dekzandafzettingen in het zuiden en de rivierafzettingen in het stroomdal van de Rijn en Maas ligt iets ten zuiden van de Binnenbedijkte Maas.

In de eindfase van het Weichselien vond er een geleidelijke verbetering van het klimaat plaats. De Arctische zandwoestijn veranderde in een toendralandschap en gedurende een tweetal warmere fasen, het Bølling-interstadiaal (10.400-10.000 voor Chr.) en het Allerød-interstadiaal (9.800-9.000 voor Chr.), zelfs in een open graslandschap met berken en tijdens de Allerød-tijd met dennen. De klimaatsverbetering en de daarmee samenhangende stijging van de zeespiegel zette door in het Preboreaal en het Boreaal (circa 9.000-7.000 voor Chr.). Tussen circa 8.000 en 7.000 voor Chr. stroomde het Noordzeebekken vol en tegen het einde van deze periode lag de toenmalige kustlijn niet veel verder westelijk dan de huidige kustlijn.

In de Hoeksche Waard ontwikkelde zich onder invloed van het opwarmende klimaat een geheel nieuwe, rijke flora en fauna. Als eerste raakten delen van het rivierdal en de rand van het rivierdal van de Rijn en Maas begroeid. Als gevolg van vernatting, veroorzaakt door een stijgende grondwaterspiegel, raakten ook de hogere delen van het dekzandgebied begroeid.

⁵ In de lithostratigrafische indeling van De Mulder et al., 2003 wordt het dekzand gerekend tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Bostel

⁶ Naar De Mulder et al., 2003 zijn de rivierduinen (donken) ondergebracht in het Laagpakket van Delwijnen van de Formatie van Bostel

In een groot deel van de Hoeksche Waard zijn de resten van deze weelderige begroeiing in de ondergrond bewaard gebleven in de vorm van venige kleien en basisveen op de pleistocene ondergrond.

Tijdens het Vroeg- en het Midden-Atlanticum (circa 7.000-4.000 voor Chr.) bleef de zeespiegel stijgen, maar wel minder snel dan voorheen. Desondanks breidde de invloed van de zee zich naar het oosten uit. Tussen 5.500 en 4.000 voor Chr. bevond de kustlijn zich op slechts 10 kilometer ten westen van de huidige westpunt van de Hoeksche Waard. De Hoeksche Waard maakte nu deel uit van het deltagebied van de Rijn en Maas en stond gedurende perioden bloot aan een toenemende invloed van de zee (zogenaamde transgressiefasen). In perioden met een verminderde invloed van de zee (zogenaamde regressiefasen) overheerste de invloed van de Rijn en Maas. Dit krachtenspel tussen invloed vanuit zee, dan wel door de rivieren had grote gevolgen voor de landschapsontwikkeling in de Hoeksche Waard. Het westelijke deel van de Hoeksche Waard veranderde na 5.500 voor Chr., onder invloed van een toegenomen activiteit vanuit zee, in een merengebied. Al snel kwam dit merengebied onder directe invloed van de zee te liggen en ontwikkelde zich hier een ondiep, brak en zout lagunegebied, waarin door de zee zand werd afgezet (Afzettingen van Calais II). De oostelijke helft van de Hoeksche Waard bleef deel uitmaken van het sedimentatiegebied van de rivieren. Doordat de afwatering stagneerde ontwikkelde zich hier vanaf circa 6.000 voor Chr. een anastomoserend rivierstelsel, met een voortdurend vertakken en weer samenkomen van vele rivierarmen. Een gordel van brede Rijn- en Maasarmen vormde het belangrijkste riviersysteem in dit gebied. Deels vormden deze rivierarmen een voortzetting van het oude rivierstelsel, deels ook legden ze de basis voor het latere rivieren- en kreekstelsel. Naast de zand- en kleiafzettingen in en nabij de rivierlopen werden door de Rijn en de Maas met regelmaat in brede stroken tot ver van de loop kleien afgezet (Afzettingen van Gorkum II). In dit zogenaamde modderkleigebied ontstond een veenlandschap met meren, plassen, rietvelden en moerasbossen, doorsneden door tal van (veen)stromen, die de rivierklei over een groot gebied verspreidden.

Rond circa 4.000 voor Chr. ontstond, door een verdere afname van de snelheid van de zeespiegelstijging en het ontstaan van een min of meer gesloten reeks van strandwallen voor de kust, een nieuwe landschappelijke situatie. Als gevolg van een afnemende invloed van de zee begonnen de rivieren zich dieper in hun beddingen in te snijden en verbeterde de afwatering van het gebied. In de fase Calais/Gorkum II (circa 3.800-3.200 voor Chr.) stagneerde de afwatering en werd in de diep ingesneden rivierlopen grof zand afgezet. Aan het begin van de Calais-/Gorkum IV fase (circa 3.200-2.300 voor Chr.) stagneerde de afwatering nog meer en raakten een aantal van de verzande Rijn- en Maasarmen en een deel van de verzande kreeklopen met rivierklei overdekt. Deze verzande en verlande waterlopen bleven als hoogliggende stroomruggen in het landschap achter en boden daardoor een uitstekende basis voor bewoning. De huidige Binnenbedijkte Maas was in deze periode de belangrijkste Rijn-/Maasarm in dit gebied en is dat tot in de Late Middeleeuwen gebleven.

Rond circa 2.500 voor Chr. hadden de strandwalgordels in het westen zich bijna geheel gesloten en ontstond er een stabiele landschappelijke situatie. Als gevolg van stagnerende afwatering was achter deze strandwallen een uitgestrekt veengebied ontstaan, waar ook de Hoeksche Waard deel van uitmaakte. De sedimentatie door de inmiddels veel smaller geworden Rijn- en Maasarmen bleef beperkt tot smalle stroken langs de rivieren en de kreek, waardoor zich stabiele oeverwallen konden ontwikkelen. De Tiel O- en Tiel 1A-transgressiefasen (circa 1.800-1.300 voor Chr.) markeerden, gefaseerd, het einde van de veengroei in de Hoeksche Waard. De landschappelijke impact van deze transgressies bleef grotendeels beperkt tot afzettingen van klei langs de oevers van de rivieren en kreek, waardoor de gevormde oeverwallen nog verder konden uitgroeien.

Tijdens de Tiel 1B-transgressie (circa 200-100 voor Chr.) werd voor het eerst sinds meer dan tweeduizend jaar weer een breder pakket klei afgezet ter weerszijden van de Rijn- en Maasarmen. Vanuit de Maasloop (de huidige Binnenbedijkte Maas) werd in een brede gordel, tot circa 6 kilometer uit de oevers, een decimeters dikke kleilaag afgezet. Het toenmalige veenlandschap werd hierdoor over een groot gebied afgedekt en daarmee ook geconsolideerd.

De Tiel 1B-transgressie zorgde voor een ‘verjonging’ van het rivieren- en krekensysteem. Naast handhaving van een deel het ‘oude’ systeem ontstonden er tal van nieuwe krekensystemen, waardoor de afwatering in het gebied sterk verbeterde. Na deze transgressie ontstond er een landschappelijk stabiele situatie, die tot in de 11^{de} eeuw na Chr. zou duren.

In de 11^{de} eeuw na Chr. zorgde de Duinkerke IIIB-transgressie voor een toenemende wateroverlast. De navolgende eeuwen had de Hoeksche Waard met regelmaat onder overstromingen te lijden. Met name in de 15^{de} en de 16^{de} eeuw deed de zee weer volop haar invloed gelden in dit gebied. Een groot deel van de Hoeksche Waard kwam onder water te staan en rivierlopen en krekensystemen dicht. De in deze tijd door de zee afgezette kleien vormen een egaliserende factor in het landschap. Veel van de oorspronkelijke hoogteverschillen werden uitgevlakt en de Hoeksche Waard veranderde hierdoor in een ‘vlak’ landschap.

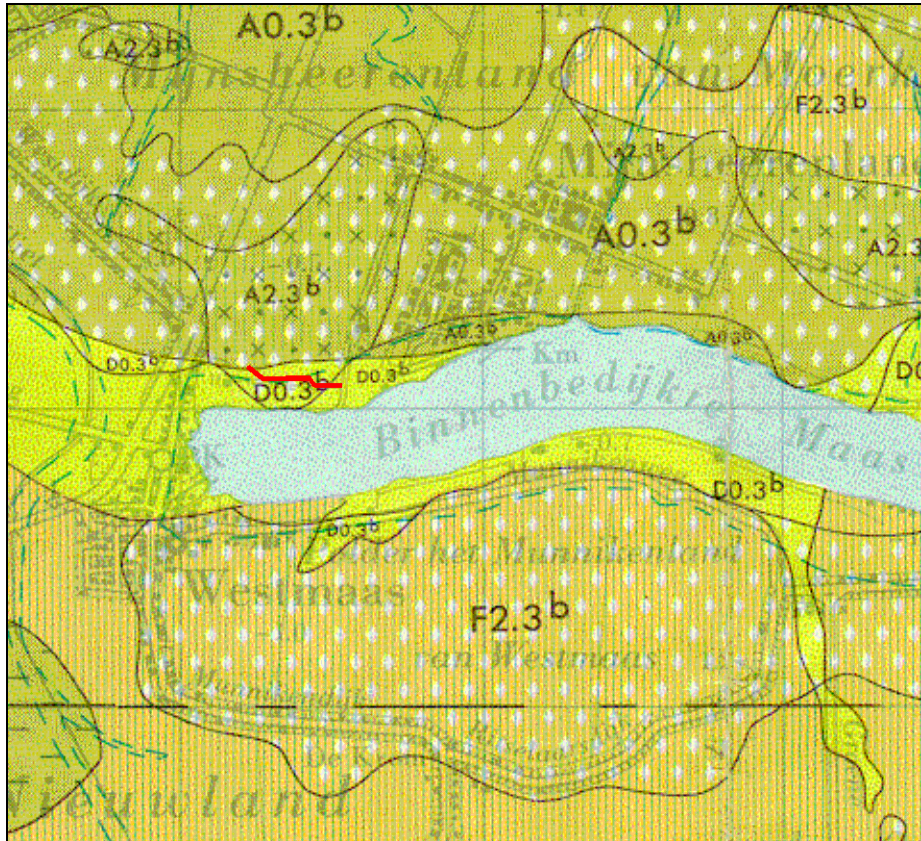
De grootschalige inpolderingen tussen 1539 en 1653 na Chr. vormden de basis voor een nieuw nederzettingssysteem en een vernieuwde infrastructuur. Het natuurlijke landschap van de Hoeksche Waard veranderde in een cultuurlandschap, waarin de natuurlijke landschapsvorming vanaf nu ondergeschikt was gemaakt aan de menselijke vormgeving van het gebied.

De huidige Binnenbedijkte Maas (een restgeul van het prehistorische Rijn-/Maassysteem) maakte tot in de Late Middeleeuwen deel uit van een watervoerende Maasloop. In 1270 A.D. werd deze rivierloop ter hoogte van Maasdam afgedamd. Deze dam maakte deel uit van de bedijking van de Zuidhollandse of Groote Waard. Het deel van de Maasloop ten westen van de dam stroomde door een onbedijkt gorzengebied en slibde niet dicht. Omstreeks 1439 A.D. werd ter hoogte van het huidige Westmaas de rivierloop door een tweede dam afgedamd. Zo ontstond tussen de beide dammen een geultraject zonder aan- of afvoer van sediment. In de periode na 1439 na Chr. is het gedeelte van de rivierloop dat ten westen van Westmaas stroomde geheel verzandt. Wat overbleef was een afgedamde restloop, de huidige Binnenbedijkte Maas. In november 2001 is ten behoeve van baggerwerkzaamheden door AT MilieuAdvies B.V. een waterbodemonderzoek uitgevoerd in het westelijke deel van de Binnenbedijkte Maas. Op basis van toen opgenomen dwarsprofielen kan worden gesteld dat de huidige Binnenbedijkte Maas voor wat het onderzochte deel betreft uit vier eenheden is opgebouwd. In de eerste plaats is er de oorspronkelijke riviergeul, die centraal binnen de huidige Binnenbedijkte Maas ligt en circa 25 meter breed is. De geul heeft een maximale diepte van circa 5.0 meter –NAP (4.0 meter onder het huidige waterpeil). Ter weerszijden van de geul bevinden zich circa 10 meter brede zones waar de vaste bodem een flauw verloop kent (licht oplopend in de richting van de huidige oevers) en waar de vaste bodem hoger ligt dan 3.0 meter –NAP (2.0 meter onder het huidige waterpeil). Deze zones kunnen worden gezien als oude, in de Late Middeleeuwen ondergelopen, oeverzones. Op twee locaties, te Mijnsheerenland en te Westmaas, zijn in het recente verleden aan de oevers van de Binnenbedijkte Maas recreatiestrandjes aangelegd. Hier bestaat de vaste bodem uit opgebracht zand. In de 60’er jaren van de vorige eeuw zijn in het ten oosten van het onderzoeksgebied gelegen deel van de Binnenbedijkte Maas zandwinputten aangelegd. De maximale diepte van deze putten, aangelegd ten behoeve van het winnen van zand voor wegeaanleg, bedraagt circa 15.0 meter.

3.1.2 Geologische en geomorfologische gegevens onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in de noordelijke oeverzone van het westelijke deel van de huidige Binnenbedijkte Maas. Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Geologische Kaart van Nederland 1: 50.000, Blad Willemstad Oost (43O) een zone met code DO.3b weergegeven (zie Afbeelding 5). Dit houdt in dat hier Afzettingen van Duinkerke IIIB zouden voorkomen. Onderzoek heeft uitgewezen dat het onderzoeksgebied binnen een afzettingszone valt, die grotendeels samenhangt met de in de middeleeuwen verzande hoofdgeul van het Binnenmaassysteem en de oeverzones van deze rivier. In deze zone vinden we afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIb (vanaf circa 1100 A.D.) op oudere Duinkerke/Tiel-afzettingen (tussen 2000 voor Chr. en 1100 A.D.) op afzettingen van Calais/Gorkum (overwegend klei op zand, tussen 7000-2300 voor Chr.).

De geulafzettingen (klei op zand) uit de Calais-/Gorkum-periode kunnen worden gerelateerd aan de aanwezigheid van een bijzonder brede hoofdtak van het prehistorische Rijn/Maas-systeem. Deze hoofdtak is gedurende een langdurig en gefaseerd proces verland, met achterlating van een omvangrijke stroomrug, waarop zich ook het onderzoeksgebied bevindt. De Binnenbedijkte Maas vormt een (in de late middeleeuwen afgedamde en hierdoor geconsolideerde) restgeul van dit systeem.



Afbeelding 6. De ligging van het onderzoeksgebied (rode lijn), geprojecteerd op een uitvergroete uitsnede van de Geologische Kaart van Nederland 1: 50.000, Blad Willemstad oost (43O). Schaal 1: 25.000.

Daar waar op de Geologische Kaart zones worden weergegeven met alleen Afzettingen van Duinkerke IIIB (zie Afbeelding 6, lichtgroene zones, code DO.3b) zou geconcludeerd kunnen worden dat oudere afzettingen hier tot op grotere diepte afwezig zijn en dat afzettingen voorafgaand aan de Duinkerke IIIB-afzettingen door geulwerking zouden zijn opgeruimd. Door archeologisch onderzoek is inmiddels vast komen te staan dat voor meerdere locaties langs de Binnenbedijkte Maas met de code DO.3b geldt dat er geen sprake is van een geërodeerd profiel en dat de bodemopbouw volledig intact is, met Afzettingen van Duinkerke IIIB op oudere Afzettingen van Duinkerke/Tiel, op Afzettingen van Gorkum.⁷

⁷ Heeringen et al., 1998; Ras, 2001; Ras, 2003

Tussen 1995 en 2000 werd door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard (SOB Hoeksche Waard) ter plaatse van met name het westelijke deel van het huidige onderzoeksgebied onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek was gericht op het in kaart brengen van de hier aanwezige vindplaats uit de Romeinse tijd.⁸

Op onderzoekslocatie A, op circa 20 meter in noordoostelijke richting van het ontmoetingscentrum 'De Vijf Schelpen' (coördinaten: 92.2350/423.0575), werd een circa 1.0 meter dikke vondstlaag aangetroffen. De opbouw van deze laag kan van onder naar boven als volgt worden beschreven:

1. Een laag van grijze klei, afgezet op de oeverwal. In deze klastische afzetting (Afzetting van Tiel IB) werden ook schelpen van zwanenmossels aangetroffen, wat op een zoetwater milieu duidt. In de kleilaag werden scherven van geïmporteerd handgevormd aardewerk en scherven van gedraaid Romeins aardewerk aangetroffen.

2. Na verloop van tijd zijn er beschoeiingen geslagen en is het terrein met circa 25 centimeter opgehoogd. In deze ophooglaag werd zowel staand- als liggend hout waargenomen.

3. Op deze ophooglaag bevond zich een tweede vondstniveau in een circa 25 centimeter dikke laag van licht organische, grijze klei. Het vondstmateriaal bestond overwegend uit niet-corresponderende scherven van inheems en import-Romeins. Daarnaast werden in deze laag een fragment vensterglas, een ijzeren raamsluiting en een aantal fragmenten van een maalsteen aangetroffen.

3. Een derde en bovenste vondstniveau bevond zich in een laag van bruine, zwaar organische, venige klei. In deze laag werd alleen Romeins aardewerk aangetroffen. Inheems aardewerk ontbreekt. Tevens werd in deze laag bouw materiaal in de vorm van zware eiken balken en dakpanfragmenten aangetroffen. De top van deze laag bestond uit zware, organische klei die met houtskool doorspekt was.

In 1995 werd in het kader van het onderzoek naast het bij het ontmoetingscentrum 'De Vijf Schelpen' gelegen bruggetje een proefputje gegraven. In dit putje kon de volgende bodemopbouw (van onder naar boven) worden opgetekend (zie Afbeelding 7):

Laag 1. Klei, lichtgrijs, zandig (Afzettingen van Tiel IB) met in de top scherven van geïmporteerd handgevormd aardewerk en import-Romeins aardewerk.

Laag 2. Ophooglaag van donkergrijze klei, naar onderen overgaand in bruingrijze, sterk organische klei, met aan de basis een spaanderlaag op de overgang naar Laag 1. In deze laag scherven van handgevormd inheems- en import-Romeins aardewerk.

Laag 3. Ophooglaag van donkerbruingrijze klei met uitsluitend Romeins aardewerk. Het handgevormde inheemse aardewerk ontbreekt hier.

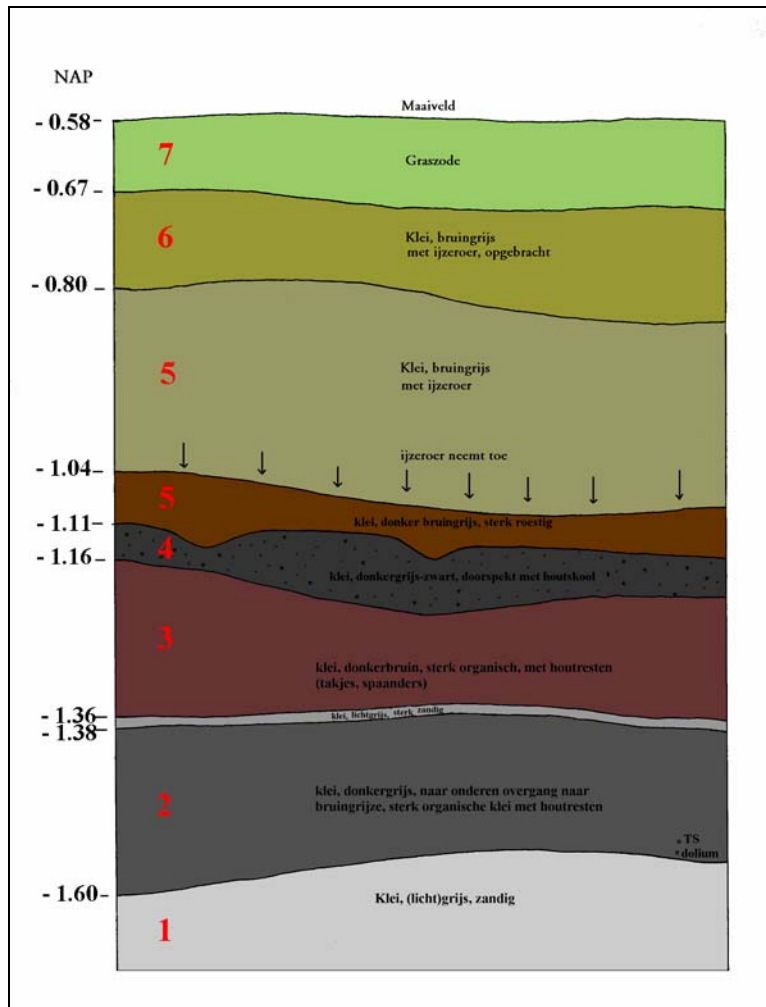
Laag 4. Donkergrijs tot zwarte klei, doorspekt met houtskool. In deze laag scherven van Romeins aardewerk en middeleeuws aardewerk uit de 8^{ste} tot 10^{de} eeuw.

⁸ De vindplaats Mijnsheerenland-Hoofdland werd in de 60'er jaren van de vorige eeuw bij een bodemkundige kartering door Stiboka ontdekt en in 1972 door F. van der Beemt bij een archeologische inspectie nogmaals op de kaart gezet. Voorafgaande aan de aanleg van een nieuwbouwwijk te Mijnsheerenland (de huidige straten Hoofdland, Vrijland, Vingerling, Vlietland, Cijnsland en Aveling) werden door medewerkers van SOB Hoeksche Waard ter plaatse van het huidige onderzoeksgebied decimeters dikke leef- en afvallagen uit de Romeinse tijd ontdekt. Op één locatie werd tevens aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen. Tijdens de gefaseerde aanleg van de wijk werden door SOB Hoeksche Waard bij voortdurende nieuwe vondsten gedaan, maar er kon niet worden voorkomen dat een vrij omvangrijk deel van de Romeinse bewoning, nagenoeg ongezien, onder de oprukkende nieuwbouw verdween.

Laag 5. Klei, bruingrijs, roestig met aan de basis donkerbruingrijze, sterk roestige klei (Middeleeuws niveau).

Laag 6. (sub)recente, heterogene ophooglaag

Laag 7. Graszode

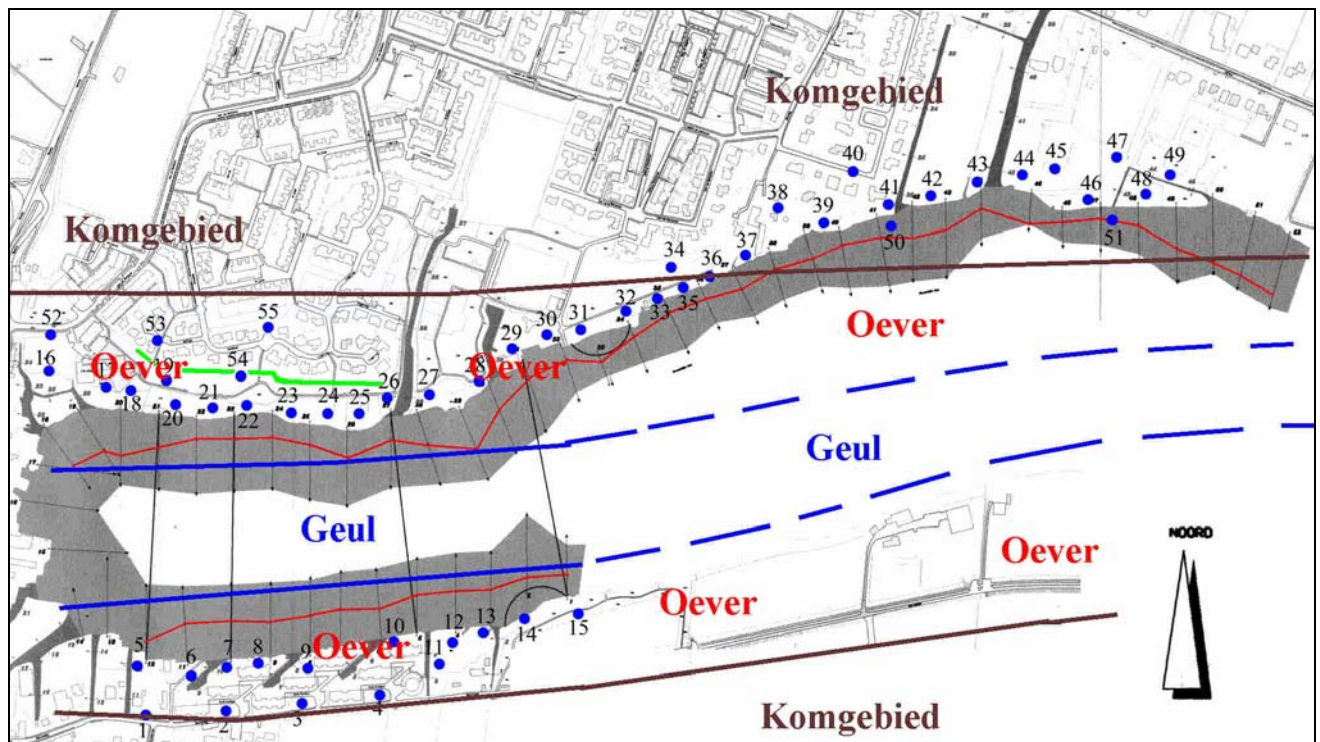


Afbeelding 7. Zuidprofiel proefputje naast bruggetje. Schaal 1: 10.

In 2002 werd door SOB Research in het kader van het Baggerproject Binnenbedijkte Maas een Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI) uitgevoerd.⁹ In het kader van dit onderzoek zijn langs de oever van de Binnenbedijkte Maas boringen gezet. In een ter plaatse van het huidige onderzoeksgebied uitgevoerde boring (Boring nr.: 19) werd op een diepte tussen 0.90-1.40 meter – NAP in bruingrijze, gerijpte klei een duidelijk herkenbare vondstlaag uit de Romeinse tijd aangetroffen. De onder deze vondstlaag voorkomende klastische kleiafzettingen kunnen als Afzettingen van Tiel IB worden geïnterpreteerd. De op de Romeinse vondstlaag gelegen kleiafzettingen behoren tot de Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB. Een aanwezigheid van Afzettingen van Duinkerke/Tiel II of Duinkerke/Tiel IIIA (afgezet dicht bij de Maasgeul) kan niet worden uitgesloten. Duidelijke aanwijzingen voor een aanwezigheid van Afzettingen van Duinkerke II of Duinkerke IIIA zijn tot nu toe in de Hoeksche Waard nog niet aangetroffen.

⁹ Ras, 2003

Naar Ras (2003) is het aantreffen van Afzettingen van Duinkerke IIIB op oudere Afzettingen van Tiel in de zone langs de Binnenbedijkte Maas, waar ook het huidige onderzoeksgebied deel van uitmaakt, in tegenspraak met de zonering zoals die op de Geologische Kaart van Nederland wordt weergegeven. Zoals op de Geologische Kaart van Nederland wordt weergegeven, zou hier alleen sprake zijn van diepreikende Afzettingen van Duinkerke IIIB. Hierbij is uitgegaan van de eroderende werking van de Maasgeul in de Late Middeleeuwen. De onjuist weergegeven code op de Geologische Kaart van Nederland zou vervangen moeten worden door een code die weergeeft dat hier Afzettingen van Duinkerke IIIB op oudere Afzettingen van Tiel, op Afzettingen van Gorkum kunnen worden aangetroffen.



Afbeelding 8. De ligging van het onderzoeksgebied (lichtgroene lijn), geprojecteerd op een op basis van een peilonderzoek en het voorkomen van Hollandveen vervaardigde reconstructie van het verloop van de eigenlijke Maasgeul, de zone met geul- en oeverafzettingen (Oever) en het komgebied. Schaal 1: 10.000. Naar Ras, 2003, Afbeelding 19.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Bodemkaart van Nederland 1: 50.000, Blad 43 Oost Willemstad en op de Bodemkaart van Nederland van Alterra, geraadpleegd via ARCHIS2, de online database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, een zone met kalkrijke poldervaaggronden, bestaande uit zware zavel (code Mn25A) weergegeven. De grondwatertrap bedraagt V, met een Gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) op minder dan 40 centimeter beneden het maaiveld en een gemiddeld laagste grondwaterstand dieper dan 120 centimeter beneden het maaiveld.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Geomorfologische Kaart van Nederland van Alterra, geraadpleegd via ARCHIS2, de online database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, een zone met bebouwing weergegeven. Het betreft de bebouwde kom van Mijnsheerenland.

3.2 Archeologische context

3.2.1. Bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied ten zuiden van de Nieuwe Maas (inclusief de Hoeksche Waard) tot in de Late Middeleeuwen

De oudste sporen van menselijke aanwezigheid in de ruimere omgeving van de Hoeksche Waard dateren uit de Midden Steentijd (Mesolithicum). Op de Maasvlakte werden in opgezogen zand, afkomstig van een diepte van 20 tot 22 meter beneden NAP, honderden benen spitsen met weerhaken aangetroffen. Deze benen spitsen zijn circa 9000 jaar geleden door jager-verzamelaars in het vroegere Maasdal voor de jacht en visvangst gebruikt. De harpoenen en de grote spitsen voor speren en lansen dateren uit het Vroeg Mesolithicum, de kleine (pijl)spitsen zijn jonger.¹⁰



Afbeelding 9. Jacht en visgerei uit de Midden Steentijd gevonden in het opgespoten zand van de Maasvlakte. Bron: www.rotterdam.nl.

Deze jager-verzamelaars verbleven in tijdelijke, seizoensgebonden kampementen op de hoger en droger gelegen plekken in het landschap en exploiteerden van daaruit het voedselrijke rivier- en moeraslandschap rond de toenmalige ‘Maasmonding’. Uit de overgangsfase van de Midden Steentijd (Mesolithicum) naar de Late Steentijd (Neolithicum) dateert een kortstondig kampement dat werd aangetroffen op een rivierduin (donk) in Rotterdam-IJsselmonde. De vindplaats, die omstreeks 5500 voor Chr. wordt gedateerd, bestond uit een hardplaats met houtskool en enkele vuurstenen artefacten. Ook op andere donken in de omgeving van Rotterdam zijn vondsten aangetroffen die op de aanwezigheid van mensen in het Mesolithicum duiden.¹¹ Bij onderzoek in 2008 op de vindplaats Beverwaard Tramremise werd een clustering van drie begravingen uit het Midden-Mesolithicum aangetroffen.¹² In 1968 was bij de bouw van de Volkeraksluizen op een diepte van 8.0 meter onder de waterspiegel in een veenlaag tussen de wortels van een eik een klein houten beeldje aangetroffen. Het beeldje, dat bekend staat als het Mannetje van Willemstad, dateert circa 5300 voor Chr. en stamt uit de eindfase van het Mesolithicum. De functie van het beeldje is onduidelijk, mogelijk diende het als speelgoed of was het een ritueel voorwerp dat bij sjamanistische rituelen en begrafenisceremonies is gebruikt.¹³

¹⁰ Verhart, 2005, 159; zie ook Louwe Kooijmans, 1970-71 en Verhart, 1988

¹¹ Van Trierum e.a., 1988, 17

¹² Bloo & Ploegaert, 2010

¹³ www.museumkennis.nl

Vindplaatsen uit het Mesolithicum en het voorafgaande Paleolithicum zijn in de Hoeksche Waard niet aangetroffen, maar kunnen hier op dieptes van 4.0 tot 6.0 meter beneden NAP in het zuidoosten tot 14.0 tot 16.0 meter beneden NAP in het noordwesten wel worden verwacht.

Bewoningssporen uit de periode tussen circa 5300 en 4000 voor Chr. ontbreken. Het gebied bestond uit een lagune, waarin sedimentatie van zand en klei plaatsvond, afgewisseld door fasen met veengroei. In de loop van het 4^e millennium verzoette het landschap achter de inmiddels gesloten kust met strandwallen en ontstonden moerassen waar veen begon te groeien.

In de wijk Carnisselande te Barendrecht werden op de oever van een rivier bewoningssporen uit de periode 4200-3800 voor Chr. aangetroffen, die worden toegeschreven aan de Swifterbant-cultuur. Boeren met akkerbouw en veeteelt, maar met nog steeds een dominante plaats voor jachtwild in de voedsleconomie.¹⁴ Op de top van een donk te Rotterdam-IJsselmonde werden bewoningsresten aangetroffen uit de periode 4000-3500 voor Chr. Het op deze vindplaats Groenenhagen aangetroffen aardewerk wijst in de richting van de Swifterbant-cultuur.¹⁵ Bij onderzoek in 2008 op de vindplaats Beverwaard Tramremise werd naast aardewerk dat kenmerken vertoont van zowel Hazendonk-1 aardewerk als Swifterbant-aardewerk, te dateren in de middenfase van de Swifterbant-cultuur (circa 4200-3900/3800 voor Chr.), ook aardewerk van de Vlaardingen-cultuur (circa 3500-3400 voor Chr.) aangetroffen.¹⁶ Te Bergschenhoek is een kampplaatsje aangetroffen, waar meerdere keren in het winterhalfjaar gebruik van werd gemaakt om te vissen en te jagen.¹⁷ Het betreft kortstondig en herhaaldelijk gebruikte kampplaatsen met een specifiek doel ('special purpose camps'). De gebruikers behoorden tot een gemeenschap met een toch nog opmerkelijk 'mesolithisch karakter', die elders haar vaste verblijfplaats had.

In de wijk Carnisselande te Barendrecht werden op de oever van een kreek bewoningssporen uit de Hazendonk 3-periode aangetroffen (vindplaats Vrijenburg).¹⁸ In 1997 zijn in de Zuidpolder bij Barendrecht bij werkzaamheden op de Vinex-locatie Midden-IJsselmonde op meerdere locaties bewoningssporen uit het Midden- en Laat-Neolithicum en uit de overgang van Laat-Neolithicum naar Vroege Bronstijd ontdekt.¹⁹ Te Rhoon werd op een tweetal locaties (Essendael en Rhoonse Baan) in stroomgordelafzettingen houtskool aangetroffen. De aanwezigheid van dit houtskool zou op menselijke aanwezigheid in het Midden- of Laat Neolithicum kunnen duiden. In 2003 werd te Rhoon-Portland op een oeverwal langs een kreek een kampplaats uit de periode 4000-3000 voor Chr. aangetroffen en onderzocht.²⁰ Te Spijkenisse-Hekelingen werd een areaal met bewoningssporen uit de periode 3000-2200 voor Chr. onderzocht. Hier was sprake van langdurige bewoning door zelfstandige huishoudens, maar de vraag blijft of men hier ook permanent woonde. De bewoners deden aan veeteelt en jacht en beschikten over graan, dat weliswaar van elders moet zijn aangevoerd.²¹ Te Brielle zijn laatneolithische bewoningssporen aangetroffen op een oeverwal, te Hellevoetsluis werden bewoningsresten van de Vlaardingen-groep aangetroffen op een hoger liggende rug in het toenmalige kwelderlandschap.²² Vondsten van laatneolithische vuurstenen bijlen zijn bekend uit Hellevoetsluis en Abbenbroek.²³ Op de vindplaats Waterkant te Barendrecht-Carnisselande werden in oeverafzettingen bewoningsresten aangetroffen van de Vlaardingen-groep en de Klokbeker-cultuur.²⁴ In 2008 werd te Spijkenisse aan de watergang De Dalle een kampplaatsje uit het Laat Neolithicum en/of Vroege Bronstijd onderzocht.²⁵

¹⁴ Beleidsnota archeologische monumentenzorg van de Gemeente Barendrecht, concept juli 2008

¹⁵ BOOR-nieuws 7, 2006

¹⁶ Bloo & Ploegaert, 2010

¹⁷ Louwe Kooijmans, 1985, 92-97

¹⁸ Beleidsnota archeologische monumentenzorg van de Gemeente Barendrecht, concept juli 2008

¹⁹ BOORbalans 5, 2002, 89-94

²⁰ BOOR-nieuws 3, 2004

²¹ Louwe Kooijmans, 1985, 97-101; zie ook Louwe Kooijmans en van de Velde, 1980

²² Bewoningsgeschiedenis van Hellevoetsluis, geraadpleegd via Voornewiki.nl; zie ook Goossens, 2010

²³ BOORbalans 1, 1988, 20

²⁴ Beleidsnota archeologische monumentenzorg van de Gemeente Barendrecht, concept juli 2008

²⁵ Zijl en Vredendrecht, 2008

Tot 1999 was de enige aanwijzing voor neolithische bewoning in de Hoeksche Waard een in 1964 bij Mijnsheerenland uit de Binnenbedijkte Maas opgebaggerde klokbeckerscherm.²⁶ De vondst van deze scherm laat zien dat in het Neolithicum op de oevers van de Maas menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden, dan wel dat de oevers bewoond zijn geweest. In 1998 werden bij archeologisch onderzoek door SOB Research op de vindplaats De Grienden te Puttershoek één of meerdere tijdelijke kampplaatsen aangetroffen uit het Laat Neolithicum.²⁷ In datzelfde jaar is de vindplaats nader onderzocht door het Archeologisch Diensten Centrum (ADC). De bewoningssporen werden aangetroffen op de oeverwal van een actieve kreek, mogelijk een restgeul van de Puttershoekse Stroomrug. Het gebied achter de oeverwal bestond uit moerasbos. De kampplaatsen werden in het zomerseizoen gebruikt. Middels een C14-datering kon de vindplaats circa 2000 voor Chr. worden gedateerd.

Aangetroffen werden scherven van een potbeker met een versiering door middel van gepaarde vingerindrukken, een randscherf van een vroege Wikkeldraadbeker, scherven van een Veluwe klokbeke (type BB 21c, zie Afbeelding 10)²⁸, scherven van een Standvoetbeker met gezoneerde visgraatversiering (type PFB 1d) en scherven van een AOO-beker. Tevens werden er twee vuurstenen schrabbers en vuursteen afval, een aantal fragmentjes verbrand bot, een tweetal stukjes kwarts en houtskool aangetroffen. Ter plaatse is vuursteen bewerkt en houtskool wijst op het gebruik van vuur.²⁹ De vindplaatsen werden door het ADC geïnterpreteerd als ‘special purpose camps’ voor jacht of visvangst. Waarschijnlijk is hier echter sprake van een bewoningscontinuïteit over een langere periode (Standvoetbeker- en Klokbeke-cultuur). Een dieper niveau met houtskool zou op nog oudere bewoning (Vlaardingen-cultuur) kunnen duiden. Uit de onderzoeksresultaten kan de aanname van het ADC dat het tijdelijke jachtkampjes betreft niet worden afgeleid. Er zijn aanwijzingen aangetroffen voor metaalbewerking ter plaatse, op grond waarvan de aanwezigheid van (semi) permanente nederzettingen kan niet worden uitgesloten.



Afbeelding 10. Randfragment van een Veluwe Klokbeke (type BB 21c) van de vindplaats Puttershoek-‘De Grienden’. Bron: archief Stichting Archeologie Hoeksche Waard.

²⁶ Verwers, 1968, 80-85

²⁷ SOB Research, 1998

²⁸ Naar typechronologie van Lanting en van der Waals, 1976

²⁹ van der Heijden, 1999

In de Bronstijd ging de veenontwikkeling onverminderd door. Er was sprake van een uitgebreid moerasgebied met beperkte bewoningsmogelijkheden voor de mens. Vondsten uit de Bronstijd zijn dan ook schaars. In Rotterdam IJsselmonde werd op de donk, waarop ook bewoningsresten van rond 5500 voor Chr. zijn aangetroffen, een vuurstenen Wikkeldraad-pijlspits aangetroffen.³⁰ Te Hekelingen en Simonshaven werden bewoningsresten aangetroffen uit het Laat Neolithicum en/of Vroege Bronstijd.³¹ Van de vindplaats Waterkant te Barendrecht-Carnisselande zijn bewoningsresten uit de Midden Bronstijd bekend.³²

In 1997 is in de Zuidpolder bij Barendrecht een vondstlaag uit de Midden-Bronstijd (Hilversumcultuur) ontdekt.³³ Tijdens de bouw van de Haringvlietsluizen is bij Stellendam een bronzen lanspunt met restant van een houten schachtdoorn aangetroffen.³⁴ Langs de Strypsedijk te Rockanje is een stenen hamerbijl uit de Late Bronstijd gevonden.³⁵ Deze vindplaatsen en vondsten duiden erop dat gedurende de Bronstijd mensen in het gebied aanwezig zijn geweest.

In 1995 werden op de noordelijke oever van de Binnenbedijkte Maas, net ten oosten van de bebouwde kom van Mijnsheerenland, bij onderzoek door Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard bewoningsresten uit de Midden Bronstijd en de Vroege IJzertijd ontdekt.³⁶

Aan het begin van de IJzertijd kwam op een aantal plaatsen in het Maasmondgebied de veengroei tot stilstand en raakte het gebied weer bewoond. De nederzettingen op Voorne-Putten dateren vanaf het einde van de 8^{ste} tot het einde van de 6^{de} eeuw voor Chr. Al deze woonplaatsen raakten daarna geheel of gedeeltelijk weer overgroeid met veen. Nadat de veengroei opnieuw gestopt was, werd vanaf het einde van de 5^{de} eeuw tot circa 200 voor Chr. het vernieuwde veenlandschap opnieuw bewoond. Onder invloed van de Duinkerke/Tiel 1-transgressie werd een groot deel van het veengebied bedekt met klei, zavel en zand. Hernieuwde bewoning van het gebied vind plaats vanaf de 2^{de} eeuw tot het einde van de 1^{ste} eeuw voor Chr. De bewoners waren boeren die vee hielden en akkerbouw bedreven. Vindplaatsen uit de IJzertijd zijn op Voorne-Putten in het oostelijke deel van Putten, met een concentratie gericht op het prehistorische geulsysteem van de Bernisse, en op het westelijke deel van Voorne aangetroffen. Op IJsselmonde zijn vindplaatsen uit de IJzertijd schaars.³⁷

In de Hoeksche Waard zijn vindplaatsen uit de Vroege-, de Midden- en de Late IJzertijd bekend. Een aantal vindplaatsen, zoals Mijnsheerenland-Vrouwenhuisjesweg, Mijnsheerenland-Hofweg, Westmaas-Maaszicht en Maasdam-Zwanegatsedijk, ligt op de oever van de (Binnenbedijkte) Maas. Een aantal vindplaatsen in het Oude Land van Strijen, waaronder Strijen-Groeneweg, laat zien dat ook het veengebied werd bewoond. In 2003 is in het buitengebied van Piershil een op een veenbult aan de Dromkreek gelegen nederzittingsareaal uit een late fase van de Midden-IJzertijd onderzocht.³⁸ Eveneens dat jaar werden bij een booronderzoek te Goudswaard scherven van IJzertijd-aardewerk aangetroffen.

In de Romeinse tijd was het Maasmondgebied om militair-strategische redenen en voor het internationale handelsverkeer van groot belang. Zowel Voorne-Putten, IJsselmonde als de Hoeksche Waard waren intensief bewoond. De klei- en veengronden werden vanuit vele tientallen boerderijen geëxploiteerd. In tegenstelling tot de IJzertijd met een min of meer egalitaire samenleving en een voedselproductie in de eerste plaats gericht op zelfvoorziening, waren in de Romeinse tijd de inspanningen gericht op het verkrijgen van surplus en productie voor een markt.

³⁰ BOORbalans 1, 1988, 22

³¹ Louwe Kooijmans, 1985, 97-101; zie ook Louwe Kooijmans en van de Velde, 1980

³² Beleidsnota archeologische monumentenzorg van de Gemeente Barendrecht, concept juli 2008

³³ BOORbalans 5, 2002, 94

³⁴ zie Peddemors, 1979, 63

³⁵ Elzinga, 1961, 55-59

³⁶ van Heeringen en Lauwerier, 1996, 132-140

³⁷ Van Trierum, 1986 en 1992

³⁸ van Wilgen, 2004

Hiertoe werd ook de waterhuishouding gereguleerd en werden sloten gegraven, dammen aangelegd en duikers en eenvoudige sluisjes gebouwd. Er verschijnen grote, luxueuze boerderijen (villa's) die een centrale rol vervullen in de lokale, agrarische samenleving.

In de Hoeksche Waard komt Romeinse bewoning voor op de oevers langs de (Binnenbedijkte) Maas met een verspreiding van Mijnsheerenland tot 's-Gravendeel, ten oosten van Oud-Beijerland en op de oevers van de Keen in het Oude Land van Strijen.³⁹ In 1938 werd even ten oosten van Westmaas een gedeelte van een Romeins graf uit de periode 100-150 na Chr. geborgen. In 1940 werden tijdens baggerwerkzaamheden grote hoeveelheden Romeins scherf- en bouw materiaal opgebaggerd uit de Binnenbedijkte Maas bij Mijnsheerenland.

In het midden van de zestiger jaren werd bij het opnieuw, en ditmaal grootschalig, uitbaggeren van de Binnenbedijkte Maas tussen Mijnsheerenland en Westmaas opnieuw veel scherf- en bouw materiaal uit de Romeinse tijd boven water gebracht. In 1978 werden bij de aanleg van een nieuwe woonwijk ten zuidwesten van Mijnsheerenland omvangrijke bewoningsresten uit de Romeinse tijd aangetroffen (zie verder 3.2.2 Archeologische gegevens onderzoeksgebied en directe omgeving). In 1989 werden bij het verleggen van de provinciale weg in de buurt van de Polderweg te Maasdam een Romeins grafveld en een aanlegplaats ontdekt. In de profielen van nieuw gegraven sloten konden een aantal Romeinse en ook Middeleeuwse woonplaatsen worden gedocumenteerd. In 1990 werden bij onderzoek aan de Hoge Weg crematiegraven uit de Romeinse tijd aangetroffen.

Bij opgravingen in 1993 bij de Kromme Elleboog, nabij Maasdam, zijn onder meer de restanten van een havencomplex aan de noordelijke oever van de Maas, een brug, een dam, Romeinse wegen en verder veel bouw materiaal aangetroffen. Dit alles duidt op de aanwezigheid van een grote Romeinse nederzetting, die vanaf 70 na Chr. wordt gedateerd. Datzelfde jaar werden ook op het grondgebied van 's-Gravendeel bewoningsresten uit de Romeinse tijd ontdekt. In 1994 werd een grote scherf van een Romeinse amfoor gevonden te Cillaarshoek.

Meer naar het zuiden is bij het verzorgingshuis 'De Hoge Weide' te Strijen een scherf Terra sigillata en te Mookhoek Romeins paardentuig aangetroffen. De meest zuidelijke vondsten uit de Romeinse tijd zijn afkomstig uit Numansdorp. Hier werd in 1898 een Romeinse schatvondst aangetroffen uit het begin van de 4^{de} eeuw na Chr. De schatvondst bestond uit een tweetal augusteïsche zilverbaren van 300 gram ieder en een vijftal munten. In het westelijke deel van de Hoeksche Waard is in 2004 aan de Dromkreek een inheems-Romeinse boerderij aangetroffen.⁴⁰ De bewoning hier sluit in het zuiden aan op de geclusterde bewoning rond de Bernisse op Voorne-Putten.

In de loop van de 3^{de} eeuw na Chr. nam in het Maasmondgebied de bevolkingsdichtheid af. Onder invloed van de Duinkerke II-transgressie werd het landschap weer natter en begon opnieuw een fase met veengroei, die duurde tot in de 6^{de} eeuw. Plaatselijk werd ook klei afgezet. Bij de afname van de bevolking zal ook de onoverzichtelijke politieke situatie en het ineensstorten van het Romeinse rijk een rol hebben gespeeld. Voor de Hoeksche Waard kan worden gesteld dat de sterk afgenomen bewoningsdichtheid een gevolg is van de politiek en militair onstabiele situatie. Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen aangetroffen dat wateroverlast de oorzaak voor de ontvolking is geweest; tussen 325 en 1100 na Chr. zijn in de Hoeksche Waard geen overstromingslagen van belang afgezet.

In de negende eeuw trokken opnieuw bewoners de Hoeksche Waard binnen. Niet uitgesloten kan worden dat de Hoeksche Waard, evenals Voorne-Putten, in de Vroege Middeleeuwen, vanaf de 7^{de} eeuw, bewoond is geweest. Op de oevers van de Maas en haar zijwateren en op opgeworpen terpen ontstonden weer kleine nederzettingen en dorpjes. In deze periode werd de Romeinse infrastructuur, die kennelijk in de 10^{de} eeuw nog grotendeels intact was, hergebruikt. Tussen 1000 en 1200 beleefde de Hoeksche Waard opnieuw een bloeiperiode en was er sprake van een grootschalige ijzerindustrie, waarvan onder andere te Mijnsheerenland en te 's-Gravendeel sporen zijn terug gevonden.

³⁹ zie ook Cornelisse, 2009

⁴⁰ Van Wilgen, 2004

In de 13^{de} eeuw begonnen de inwoners van de terpdorpen met de aanleg van dijken en de ontginning van gorzen. Uiteindelijk leidden de bedijkingen tot het ontstaan van de Grote- of Zuidhollandse Waard. In deze periode ook verschoof het economische kerngebied geleidelijk naar het oosten, naar Dordrecht, dat vanaf circa 1200 na Chr. een snelle groei doormaakte en een stad van groeiende importantie werd. Ondanks de verplaatsing van het economische centrum naar Dordrecht bleef de Hoeksche Waard tot circa 1500 na Chr. een zeer welvarend gebied. De vondst te Strijen van een grote hoeveelheid laatmiddeleeuws gebruiksglas uit de periode 1475-1510 A. D. vormt hiervoor een overtuigend bewijs.

In 1421 brak tijdens de St. Elisabethsvloed de Waarddijk bij Broek en, onder invloed van de Merwede, bij Sleeuwijk en stroomde de Grote Waard vol. Toch werd het gebied niet in één klap ontvolkt. Het duurde nog enkele decennia tot het gebied volkomen verlaten was. De genadeklap voor de Hoeksche Waard vormden de grote overstromingen in de eerste helft van de 16^{de} eeuw, waardoor vele polders decennia lang onder water kwamen te staan. In de Hoeksche Waard resteerden een 7 kilometer lang deel van de oude westelijke dijk van de Grote Waard met daarop het dorp Strijen en Cillaarshoek, de St. Anthonypolder en het Munnikenland van Westmaas. In het westen lagen als een soort ‘eilanden’ de hoger gelegen delen van Oud-Piershil en Oud-Korendijk. De rest van de Hoeksche waard was een slikkengebied, waarin zich nieuwe gorzen moesten vormen, voor van bedijking sprake kon zijn. In 1440 werd ten noorden van de Maas het Oude Land van Mijnsheerenland weer bedijkt, in 1442 gevolgd door de bedijking van het Rietgors tot het Nieuwe Land van Strijen.

Vanaf 1538 tot 1653 werden steeds opnieuw buitendijkse gorzen bedijkt en kreeg de Hoeksche Waard haar huidige vorm.

Door onderzoek uitgevoerd door Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard (thans Stichting Archeologie Hoeksche Waard) zijn in de Hoeksche Waard een groot aantal middeleeuwse nederzettingsterreinen en vindplaatsen bekend, waaronder enige 13^{de}-eeuwse kastelen in Strijen en de Sint Anthonypolder, een 14^{de}-eeuws kloostercomplex in de Sint Anthonypolder en een drietal uitgestrekte terpnederzettingen uit de 11^{de} eeuw: Nieuw Bonaventura, Maasdam –West en de Reedijk.

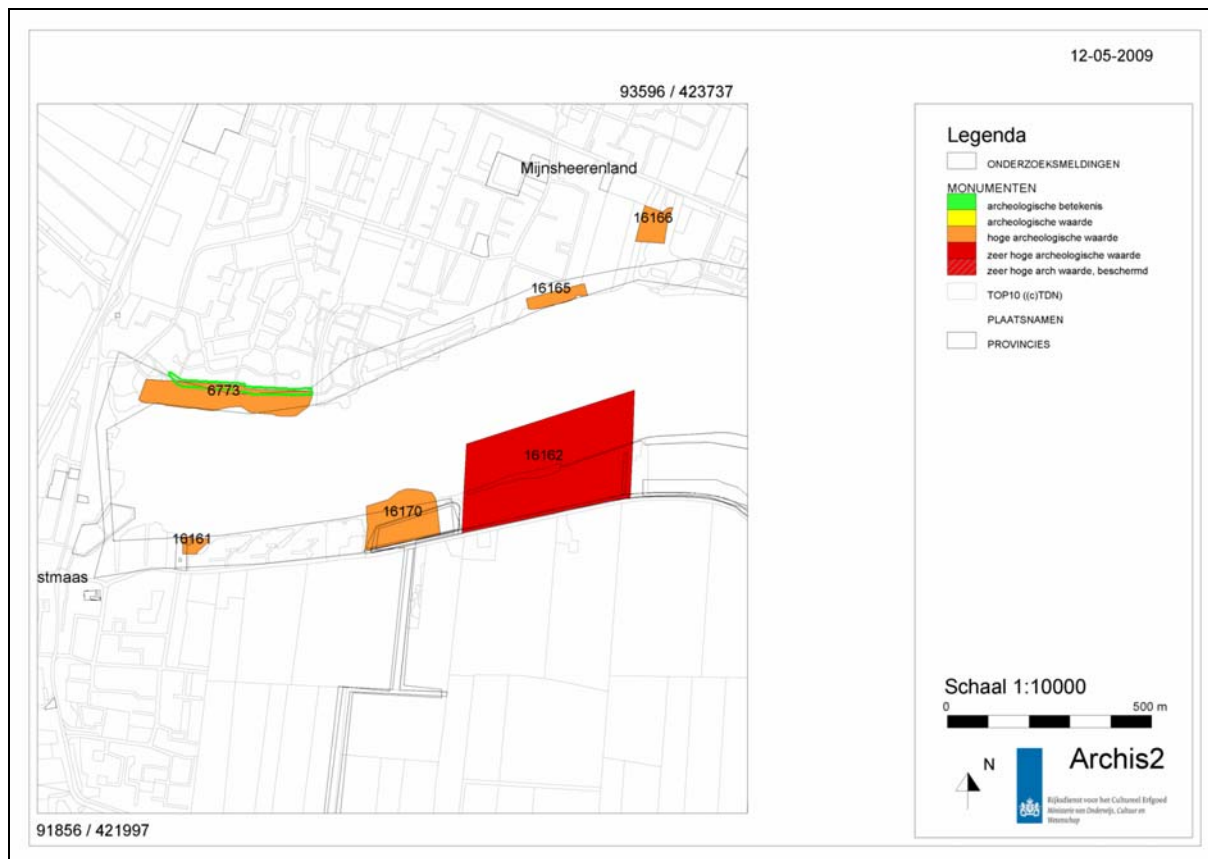
3.2.2 Archeologische gegevens onderzoeksgebied en directe omgeving

Voor een overzicht van reeds bestaande kennis ten aanzien van archeologische vindplaatsen binnen en in de nabijheid van het onderzoeksgebied werden de Cultuurhistorische Kaart van de Provincie Zuid-Holland, ARCHIS2, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en de archieven van SOB Research en Stichting Archeologie Hoeksche Waard (SAH) geraadpleegd.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, geraadpleegd via ARCHIS2, een zone met een hoge archeologische verwachting weergegeven. Deze hoge archeologische verwachting hangt hier samen met de aanwezigheid van de fossiele stroomrug en de oeverzones van het Binnenmaassysteem.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied wordt op de Cultuurhistorische Kaart van de Provincie Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2009), Kaart 1A, Archeologie, kenmerken, een zone met geulafzettingen/stroomgordels (code PZH 21) met bewoning vanaf de Bronstijd of IJzertijd of Romeinse tijd en plaatselijk vanaf het Neolithicum weergegeven.

In ARCHIS2 en op de Cultuurhistorische Kaart van de Provincie Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2009), Kaart 1B, Archeologie, waarden, wordt ter plaatse van het onderzoeksgebied een archeologisch monument weergegeven. Het betreft een terrein van hoge archeologische waarde (Monumentnummer 6773; CMA-nummer 43F-002) met bewoningssporen uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen (zie Afbeelding 11).



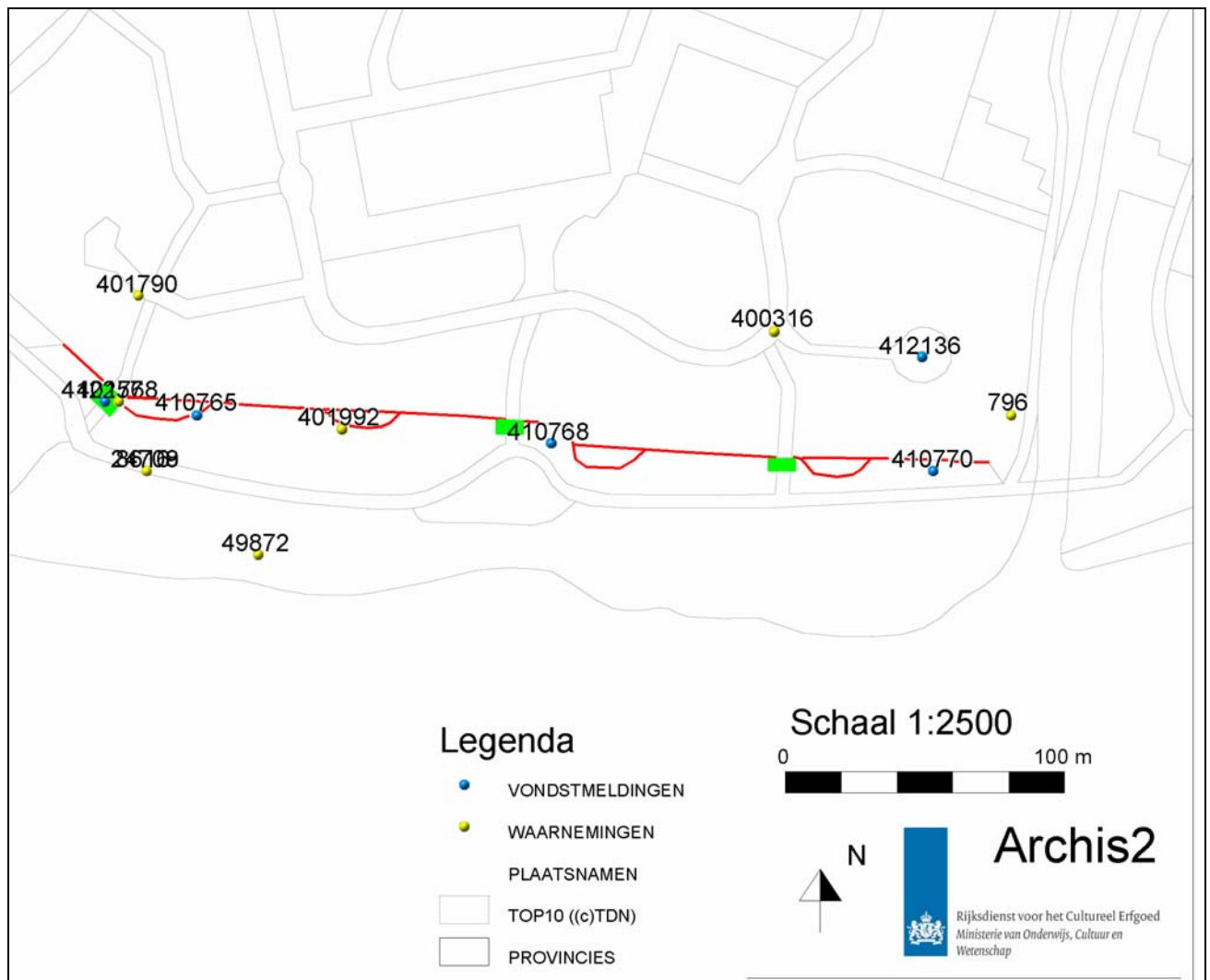
Afbeelding 11. De ligging van het onderzoeksgebied (lichtgroen omkaderd), geprojecteerd op een kaart met daarop de in ARCHIS2 weergegeven archeologische monumenten ter weerszijden van het westelijke deel van de Binnenbedijkte Maas. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een terrein met een hoge archeologische waarde (Monumentnummer 6773). Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed-ARCHIS2.

Ter plaatse van het onderzoeksgebied worden in ARCHIS2 twee waarnemingen vermeld (zie Afbeelding 12). Het betreft:

Waarneming 401768 (Objectcode 43FN-151): Het betreft het Plan Westmolen, waar bij de aanleg van de bestaande singel in 1982 op diverse locaties vondstmateriaal uit de Romeinse tijd kon worden geborgen. De vondsten werden over een lengte van circa 30 meter in het nieuw aangelegde slotcunet aangetroffen in een cultuurlaag van humeuze, bruine klei. Aangetroffen werden scherven van gedraaid Romeins aardewerk, waaronder scherven van Lage Landen Waar 1, grijze Belgische Waar en Scheldevallei-amforen. Tevens werden een paardenschedel, twee stukken onderkaak van een tweede paard en een deel van een hertengewei aangetroffen.

De vindplaats Mijnsheerenland-Hoofdland was reeds in de 60' er jaren van de vorige eeuw bij een bodemkundige kartering door Stiboka ontdekt en werd in 1972 door F. van der Beemt bij een archeologische inspectie nogmaals op de kaart gezet. In 1995 werden hier bij een onderzoek door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard op een diepte van 1.17-1.87 meter beneden NAP vondstlagen aangetroffen, waaruit geïmporteerd handgevormd aardewerk uit de Vroeg- en Midden Romeinse tijd kon worden geborgen. Tevens werd er Middeleeuws aardewerk aangetroffen. Een deel van het handgevormde aardewerk is door Van Heeringen gepubliceerd.⁴¹ Naar aanleiding van de vondsten is het terrein als 'terrein van hoge archeologische waarde' op de Archeologische Monumentenkaart van Zuid-Holland geplaatst (zie Afbeelding 12).

⁴¹ Van Heeringen et al., 1998



Afbeelding 12. De ligging van in ARCHIS2 geregistreerde waarnemingen (archeologische vondsten of vindplaatsen) en vondstmeldingen binnen en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is in rood weergegeven; de drie opgravingslocaties zijn lichtgroen gemarkeerd. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed-ARCHIS2.

Het tussen 1995 en 2000 door Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard op deze locatie geborgen gedraaide Romeinse aardewerk kan als volgt kort worden beschreven⁴²:

1. Terra sigillata

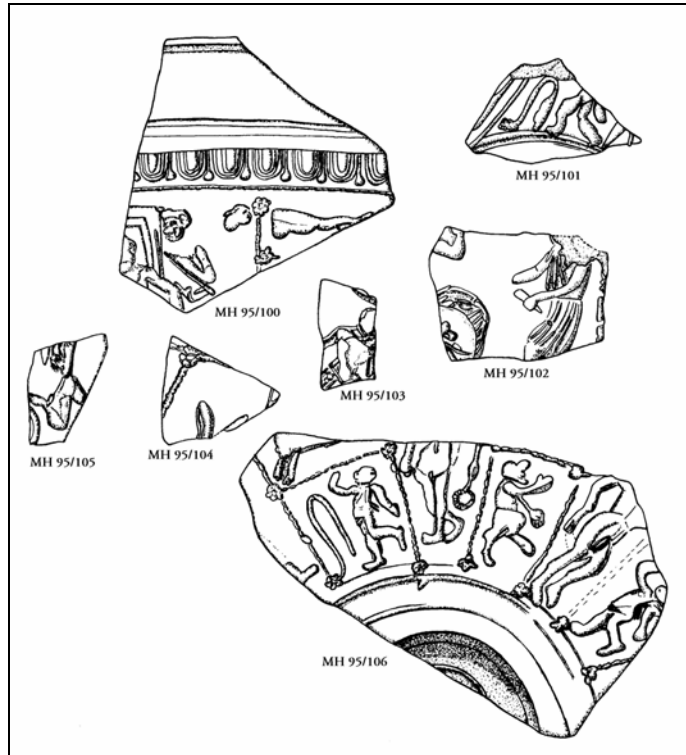
Aangetroffen zijn scherven van onversierde en scherven van met reliëf versierde terra sigillata. De scherven van met reliëf versierde terra sigillata zijn afkomstig van kommen van het type Dragendorff 37. Een randfragment van een kom met een diameter van 13 centimeter is versierd in de zogenaamde gedeelde metopenstijl: panelen gescheiden door gekartelde lijnen met op de kruising een rozet. Een groter bodemfragment (zie Afbeelding 13, MH 95-106) toont een voorstelling met een dansende sater ("satyre dansant"), pan, een naakte Venus met een spiegel in de linkerhand en een mannelijke figuur met een doek tussen de benen (mogelijk Hercules voorstellend). De erotisch getinte voorstelling ademt de stijl van het werk van de pottenbakker Calvus uit La Graufesenque, uit wiens atelier deze kom waarschijnlijk afkomstig zal zijn. Dit bodemfragment dateert in de tweede helft van de eerste eeuw.

⁴² van Wilgen, 2010: artikel over dit aardewerk, ingezonden voor publicatie in het tijdschrift Holland

2. Belgische waar

Onder de benaming Belgische waar vallen gebronsd aardewerk, Terra nigra, Lage Landen Waar 1 en kurkurnen.

Het gebronsde aardewerk wordt vertegenwoordigd door een tweetal scherven van bolle bekers met geprofileerde rand, Stuart type 301.



Afbeelding 13. Een aantal scherven van met reliëf versierde Terra sigillata. Schaal 1: 2. Tekening: L. R. van Wilgen.

Onder de aangetroffen Terra nigra bevinden zich scherven van een beker van het type Stuart type 1B, van een flesvormige urn Holwerda 1941, type 25, van potten met scherp geknikte wand Holwerda 1941, type 26, van potten met bolle schouder Holwerda 1941, type 27, van een bol-ovale beker Holwerda 1941, type 30 en van urnen met gepolijste hals en twee rijen indrukken op de schouder Holwerda 1941, type 394.

De grootste hoeveelheid van het op de vindplaats aangetroffen aardewerk bestaat uit scherven van aardewerk met een kenmerkende metaalachtige, blauwe glans. Dit aardewerk, waarvan de variatie in vormen met name in het Maasmond-gebied het grootst is, wordt sinds 2008 Lage Landen Waar 1 genoemd.⁴³ Dit type aardewerk wordt vertegenwoordigd door scherven van een flesvormige urn Holwerda 1941, type 25, van een bord met naar binnen gebogen wand Holwerda 1941, type 81, van kommen met een gewelfde schouder en een naar buiten gebogen rand Holwerda 1923, type 131-136 en van voorraadpotten met zware, van boven platte of ronde, naar buiten gebogen rand Holwerda 1923, type 140-142.

De meeste exemplaren van de aangetroffen kurkurnen waren op de (snelle) schijf gedraaid; slechts enkele exemplaren waren met de hand gevormd. Er konden een tweetal typen worden onderscheiden: urnen met een naar binnen geplooid rand met een dekselgeultje en urnen met een naar binnen geplooid en bovenop gladde rand.

⁴³ De Clerq & Degryse, 2008, 448-458

De tot de Gallo-Romeinse waar behorende terra rubra lijkt op de vindplaats (vooralsnog) te ontbreken.

3. Gevernist aardewerk

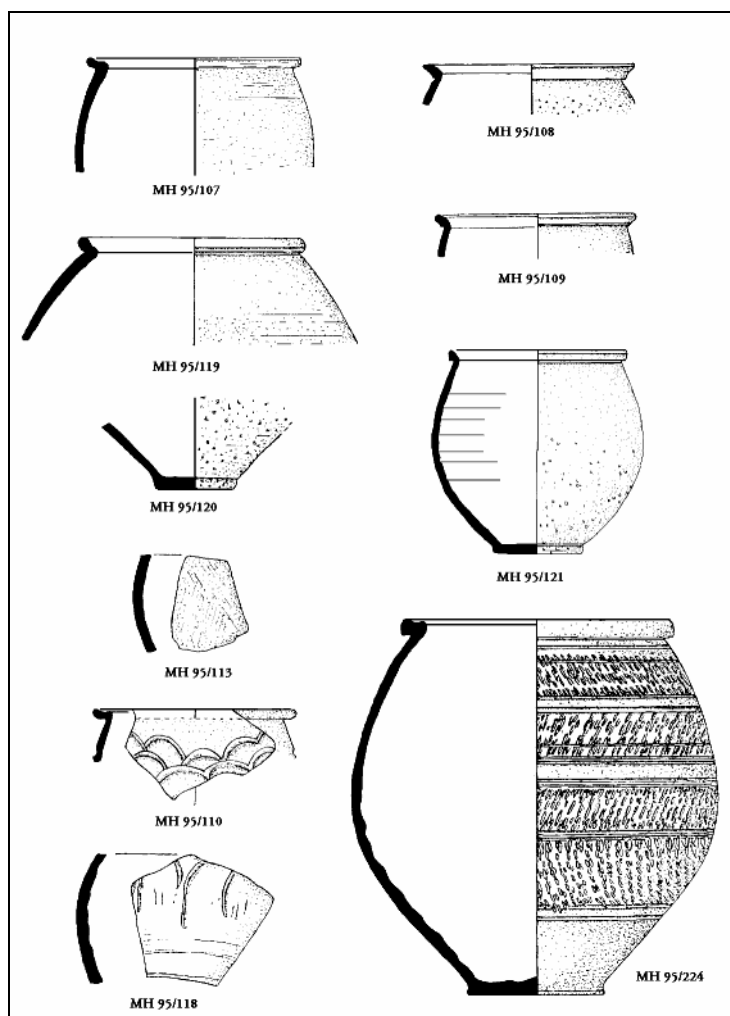
Het gevernist aardewerk (zie Afbeelding 14) wordt vertegenwoordigd door scherven van bekers die aan twee typen toe te schrijven zijn: bolle bekers met schuin naar bovenstaande, aan de bovenzijde holle rand, Stuart type 1 en bekers met fijn geprofileerde, zogenaamde Karniesrand, Stuart type 2.

4. Gladwandig aardewerk

Aangetroffen zijn scherven van een kruik van het Stuart type 107, een kruik verwant met Hofheim type 51 en een kruik met een trapvormig oplopend mondstuk Stuart type 112.

5. Ruwwandig aardewerk

Aangetroffen zijn scherven van kookpotten met een scherpe hals/schouderknik Haltern type 57, van kookpotten met rond omgeslagen rand Stuart type 201 A, van een kookpot met oor en geprofileerde rand Stuart type 213 A, van een breedgeschouderde kan met ingeknepen tuit en randen die elkaar raken Stuart type 214 B, van kommen met een aan de binnenzijde rond verdikte en naar buiten omgeslagen rand, verwant aan Stuart type 211, en van een kom met gewelfde schouder en een naar buiten gebogen rand, verwant met Holwerda type 55c.



Afbeelding 14. Gevernist aardewerk. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

6. Dikwandig aardewerk

Dit betreft vaatwerk van uitzonderlijk groot formaat, zoals amforen voor de opslag en het vervoer van vloeistoffen (wijn, vissaus), dolia voor de opslag van allerlei waren en wrijfschalen, een onmisbaar attribuut in de Romeinse keuken.

Van de grote amforen werd een oorfragment van een amfoor van het type Stuart 139 aangetroffen. Van middelgrote amforen (kruikamforen) werden een groot aantal scherven van Scheldevallei-amforen aangetroffen, met name van kruikamforen met een sikkelvormige rand. Daarnaast werden een scherf van een kruikamfoor met een naar onderen zich verwijdende hals en ondersneden, zware aan de binnenkant holle rand, verwant aan Hofheim type 58, en een scherf van een kruikamfoor met een trechtervormige hals en licht ondersneden, zware aan de binnenkant holle rand aangetroffen. Dit laatste exemplaar betreft een kleine Scheldevallei-amfoor.

Aangetroffen zijn scherven van dolia Stuart type 147: dolia met een min of meer horizontaal verloppe, binnenwaarts en buitenwaarts gerichte, vaak licht ondersneden rand.

Er zijn fragmenten van 9 wrijfschalen. Vier fragmenten van wrijfschalen met een verticale rand Stuart type 148 en 5 fragmenten van wrijfschalen met een horizontale rand Stuart type 149.

Naast het gedraaide Romeinse aardewerk werd ook handgevormd aardewerk aangetroffen. Dit aardewerk werd door Van Heeringen in het kader van een Aanvullend Archeologisch Onderzoek te Westmaas geanalyseerd en beknopt gepubliceerd.⁴⁴ Algemeen wordt dit aardewerkcomplex gekenmerkt door een hoog percentage gepolijst aardewerk met meestal een diepzwart, glanzend oppervlak. Het aardewerk is met potgruis (< 1 mm.) verschraald. Soms ook komt potgruis-verschraling in combinatie met organische verschraling voor. Het aardewerk met een organische verschraling is goed herkenbaar aan de leerachtige, bruine kleur van het oppervlak en de zichtbare organische verschraling; mogelijk bevat dit aardewerk in het geheel geen potgruis. De potten zijn glad afgewerkt en hebben een meestal beige- of rossige kleur.

Het complex bestaat overwegend uit potten met een S-vormig profiel.⁴⁵ Opvallend is het ontbreken van schalen en de aanwezigheid van slechts één komvorm. De overgang van de bodem naar de buik is zonder uitzondering strak. De diameter van de bodems ligt tussen 5.0 en 18.0 centimeter, met een gemiddelde op 10.2 centimeter. De randversiering bestaat uit wijd gestelde nagelindrukken aan de buitenzijde van de rand of een rij van aaneengesloten nagelindrukken, nijgend naar een golfrand. Randversiering was alleen op het glad afgewerkte aardewerk aanwezig. Op twee licht besmeten wandfragmenten na is besmeten aardewerk afwezig. De wandversiering bestond op de overgang van buik naar schouder in drie gevallen uit wijd uit elkaar geplaatste lijnen, in twee gevallen uit een rij vingertopindrukken en in vier gevallen uit langgerekte dellen. Slechts één keer werd versiering op de buik aangetroffen. Deze bestond uit diepe, wijd uit elkaar geplaatste vingertopindrukken. Op een aantal potten werden op de hals en schouder donkere spat- en 'lekvormige' verkleuringen aangetroffen. Een deel van het handgevormde aardewerk betrof organisch verschraald, zacht gebakken aardewerk met een wit-gele tot beige kleur. Het betrof eenledige profielen met een randdiameter van 16 tot 18 centimeter. Het aardewerk was ruw gevormd met grove vingertopindrukken op of aan de rand. Het betreft zoutcontainers die passen binnen de door Van den Broeke gedefinieerde groep cilindrische potten van het type A.⁴⁶ Opvallend was het ontbreken van briquetage-materiaal⁴⁷, op grond waarvan Van Heeringen concludeert dat het zout niet ter plaatse werd geproduceerd, maar alleen werd verwerkt of geconsumeerd.

⁴⁴ Van Heeringen e.a, 1998, Bijlage 4

⁴⁵ S-vormig profiel (type E1); S-vormig profiel met gedrongen schouder met een flauwe knik (type G1) en S-vormig profiel met een vaak hoge convexe schouder (type G2)

⁴⁶ Van den Broeke, 1996, 193

⁴⁷ massieve aardewerkvormen die met zoutproductie in verband worden gebracht

Waarneming 401992 (Objectcode 43F-153): Het betreft het Plan Westmolen, waar bij de aanleg van de bestaande singel in 1982 op diverse locaties vondstmateriaal uit de Romeinse tijd kon worden geborgen. Deze waarneming heeft betrekking op de vondst van een groot randfragment van een dolium uit de Romeinse vondstlaag in sterk humeuze, bruine klei.

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied worden in ARCHIS2 de volgende waarnemingen vermeld:

Waarneming 796 (Objectcode 43FN-13): hier werden in 1972 door G. van der Beemt funderingsresten aangeboord. Het betreft een bouwwerk van IJsselsteen, dat eind 16^{de} of begin 17^{de} eeuw dateert. De resten werden aangeboord over een oppervlakte van circa 30 vierkante meter. De funderingen bevinden zich in een zeer donkere bewoningslaag/brandlaag met daarin veel organische resten, fosfaten en dierlijk bot. In één van de uitgevoerde boringen werd op een diepte van 80 centimeter beneden het maaiveld inheems-Romeins aardewerk aangetroffen. Naar de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard zou er ook aardewerk uit de Late Middeleeuwen (circa 1100 – 1300 A.D.) zijn gevonden.

Waarneming 400316 (Objectcode 43FN-129): hier werd in 1982 bij het uitgraven van het cunet voor een nieuwe straat en de aanleg van riolering over een lengte van circa 40 meter een brandlaag aangetroffen. De laag bevond zich op een diepte van circa 60 centimeter beneden het maaiveld. De brandlaag bevatte vondstmateriaal uit de Midden – Romeinse tijd. Tegen de oostelijke begrenzing van deze vondstlaag werd een geultje aangetroffen, waaruit onder andere scherven van een Paffrath kookpot en dierlijk botmateriaal (paard) konden worden geborgen.

Waarneming 49872 (Objectnummer 43FN-67): in 2002 werd door SOB Research in het kader van een Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI) in het kader van het ‘Baggerproject Binnenbedijkte Maas’ langs de oevers van de Binnenbedijkte Maas een booronderzoek uitgevoerd. In de op deze locatie uitgevoerde Boring nr.: 19 werd in een Romeinse vondstlaag in Afzettingen van Tiel IB op een diepte van 0.55 meter beneden het maaiveld een fragment grijsbakkend aardewerk met een datering in de eerste of tweede eeuw na Christus aangetroffen.

Waarneming 24708 (Objectnummer 43FN-7): hier werden in de 60’er jaren van de vorige eeuw bij een bodemkundige kartering door Stiboka vondsten uit de Romeinse tijd gedaan.

Waarneming 401790 (Objectnummer 43FN-152): in 2002 werd door SOB Research in het kader van een Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI) in het kader van het ‘Baggerproject Binnenbedijkte Maas’ langs de oevers van de Binnenbedijkte Maas een booronderzoek uitgevoerd. In een zeefmonster uit een boring werden een fragment huttenleem, een steen en houtskool aangetroffen. Deze archeologische indicatoren kunnen met de nabij gelegen Romeinse vindplaats in verband worden gebracht.

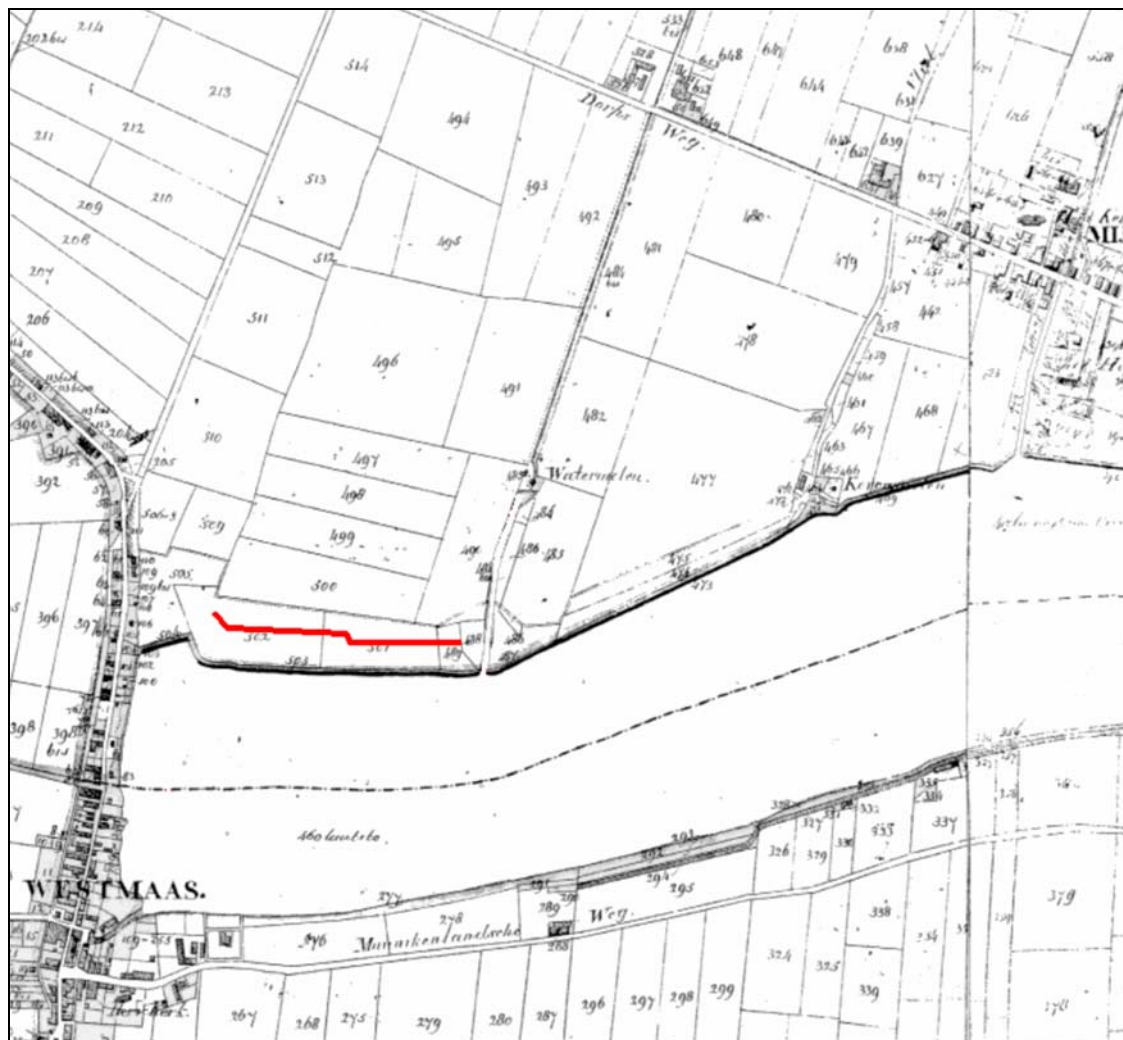
3.3 Historische context

Het huidige dorp Mijnsheerenland ligt in een gebied dat in de late Middeleeuwen bekend stond als ‘Scobba ende Everocker’. Het westelijke ambacht werd Scobba (of Scobbende) genoemd. De Gammerecht, een waterloop die gelegen was ter hoogte van het huidige Recreatieoord ‘Binnenmaas’, vormde de scheiding tussen Scobba en het ten oosten ervan gelegen Everocker.

Door erfenis kwamen rond 1360 A.D. beide ambachten in handen van gravin Aleid van Putten. Nog datzelfde jaar gaf zij de ambachten te leen aan Godschalck van Roosendaal. Daarna hielden de Heren van Putten, de Heren van Strijen en de Heren van Putten en Strijen er bestuur, terwijl de gronden eigendom waren van de Staten van Holland.

In de 15^{de} eeuw werd het gebied vermeld als Moerkerkenland. Rond 1440 werd dit Moerkerkenland bedijkt door Lodewijk van Praet. Centraal in de nieuwe polder stichtte hij een dorp, dat aanvankelijk Zevenhuizen, later Moerkerken, 's-Heerenland, vervolgens Mijnsheerenland van Moerkerken en tenslotte Mijnsheerenland heette. Al vrij snel na de oprichting liet Lodewijk van Praet in het dorp zeven huizen of hoeven voor de heemraden van de 'dyckaedzie' (de schepenen van het dorp) bouwen. In 1445 werden de parochiekerk en vermoedelijk het eerste Hof van Moerkerken gebouwd. Beiden zijn vrijwel zeker gesticht door Vranck van Praet, zoon van Lodewijk van Praet.

Over de onderzoekslocatie zijn weinig historische gegevens bekend. Op de kadastrale minuutkaart Mijnsheerenland, Sectie B, Blad 4 (niet in dit rapport afgebeeld), de kaart van Kips uit 1835 (zie Afbeelding 15) en Topografische kaarten tot 1980⁴⁸ is het onderzoeksgebied onbebouwd grasland. In de periode tussen 1980 en 1989 is hier gebouwd en is de watergang tussen de bebouwing en het parkje langs de Binnenbedijkte Maas gegraven. Wanneer de Kaart van Kips uit 1835 en de Topografische Kaart Blad 545 Mijnsheerenland, verkend 1874, herzien 1890 en gedeeltelijk herzien tot 1905, met elkaar worden vergeleken, valt op dat na 1835 met name langs de noordoever van de Binnenbedijkte Maas door demping landaanwinning heeft plaatsgevonden.



Afbeelding 15. De ligging van het onderzoeksgebied (rode lijn), geprojecteerd op een uitsnede van een kaartblad uit de Atlas van Kips uit 1835. Schaal 1: 10.000.

⁴⁸ Met uitzondering van de Kaart van Kips uit 1835 zijn alle kaarten geraadpleegd via de website WatWasWaar (www.watwaswaar.nl)

4. Resultaten Booronderzoek

4.1 Inleiding

Het ter plaatse van de watergang tussen ‘De Vijf Schelpen’ aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet uitgevoerde archeologisch onderzoek valt in twee delen uiteen. In eerste instantie is er, volgend op het afgraven van het zuidelijke talud van de watergang, een archeologische inventarisatie in combinatie met een booronderzoek uitgevoerd. Met de rapportage van dit onderzoek was reeds een aanvang gemaakt, toen bleek dat de bestaande bruggen over de watergang vervangen moesten worden, waarbij ter plaatse van de zuidelijke brughoofden graafwerkzaamheden zouden plaatsvinden. Door de Provincie Zuid-Holland werd bepaald dat voorafgaande aan de graafwerkzaamheden ter plaatse van de zuidelijke brughoofden een archeologische opgraving moest worden uitgevoerd. Op verzoek van de opdrachtgever, de Gemeente Binnenmaas, werden de resultaten van de onderzoeken in één rapport gepresenteerd. In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het booronderzoek worden besproken. In de navolgende hoofdstukken zullen achtereenvolgens de resultaten van de Archeologische Begeleiding en per hoofdstuk apart de resultaten van de drie, in omvang beperkte opgravingen ter plaatse van de brughoofden op de locaties ‘Vingerling’, ‘Hoofdland’ en ‘De Vijf Schelpen’ worden besproken.

4.2 Booronderzoek

In het parkje aan de zuidzijde van de watergang zijn, parallel aan de watergang, in totaal 17 boringen uitgevoerd (zie Afbeelding 16). De onderlinge afstand tussen de boringen bedroeg 25 meter. De boringen werden uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 centimeter tot tenminste 1.30 meter beneden maaiveld, en vervolgens verdiept met een gutsboor met een diameter van 3 centimeter tot een diepte van maximaal 3.0 meter beneden het maaiveld.

4.3 Geologische opbouw

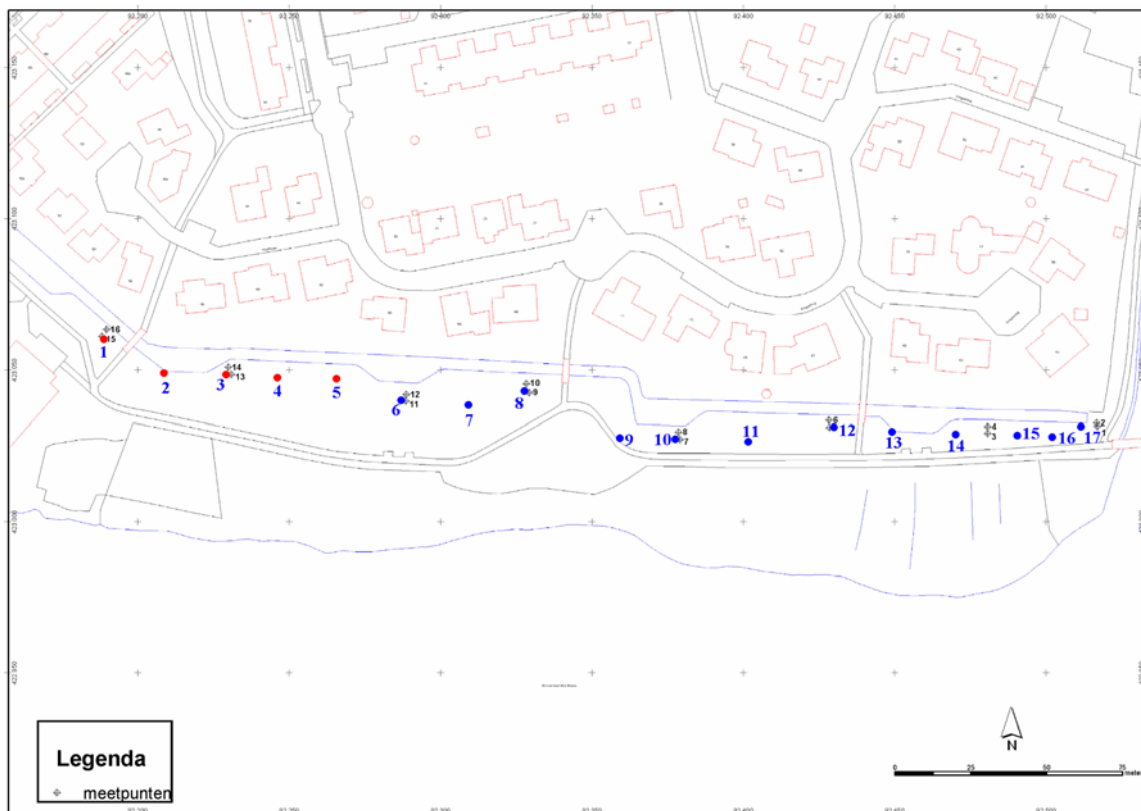
Op basis van de uit het booronderzoek verkregen gegevens kan worden gesteld dat ter plaatse van het onderzoeksgebied Afzettingen van Duinkerke IIIB op oudere Afzettingen van Tiel, op Afzettingen van Gorkum voorkomen. Hollandveen ontbreekt hier.

De Afzettingen van Duinkerke/Tiel bestonden overwegend uit kleilagen; vanaf Boring nr.: 11 in oostelijke richting werden ook zandlagen aangetroffen. Het bleek niet goed mogelijk op basis van karakteristieken een onderscheid tussen de afzettingen uit de verschillende Duinkerke/Tiel-fasen te kunnen maken. Bovendien ontbreekt hier het Hollandveen, dat als stratigrafische ‘marker’ kan worden gebruikt. Alleen in de Boringen nr.: 1 en 3 was het door de aanwezigheid van een heterogeen Romeins niveau mogelijk de verschillende afzettingen van elkaar te onderscheiden.

In Boring nr.: 1 bevond de Romeinse vondstlaag, gekarakteriseerd door het voorkomen van houtskoolspikkels, zich tussen 0.65 meter en 1.35 meter beneden het maaiveld (1.02 – 1.72 meter – NAP). De boven dit Romeinse niveau voorkomende laag van grijsbruine tot bruinrijze, matig tot sterk gerijpte, roestige klei behoort tot de Afzettingen van Duinkerke IIIB. De onder de Romeinse laag aangetroffen lagen van (lichtblauw)grijze op bruinrijze klei behoren tot de Afzettingen van Tiel IB. De dieper in de boring aangetroffen blauwgrijs getinte kleilaag betreft een afzetting uit de fase Tiel O of uit de fase Gorkum IV. Een overeenkomstige profielopbouw werd aangetroffen in Boring nr.: 3. Hier bevond de Romeinse vondstlaag zich op een diepte tussen 0.70 meter en 1.25 meter beneden het maaiveld (0.89 – 1.44 meter – NAP). Voor wat het meest westelijke deel van het onderzoeksgebied betreft, is het aangetroffen beeld in overeenstemming met hetgeen op basis van de uitkomsten van het eerder door SOB Hoeksche Waard ter plaatse uitgevoerde onderzoek (zie 3.1.2 Geologische en geomorfologische gegevens onderzoeksgebied) kon worden verwacht.



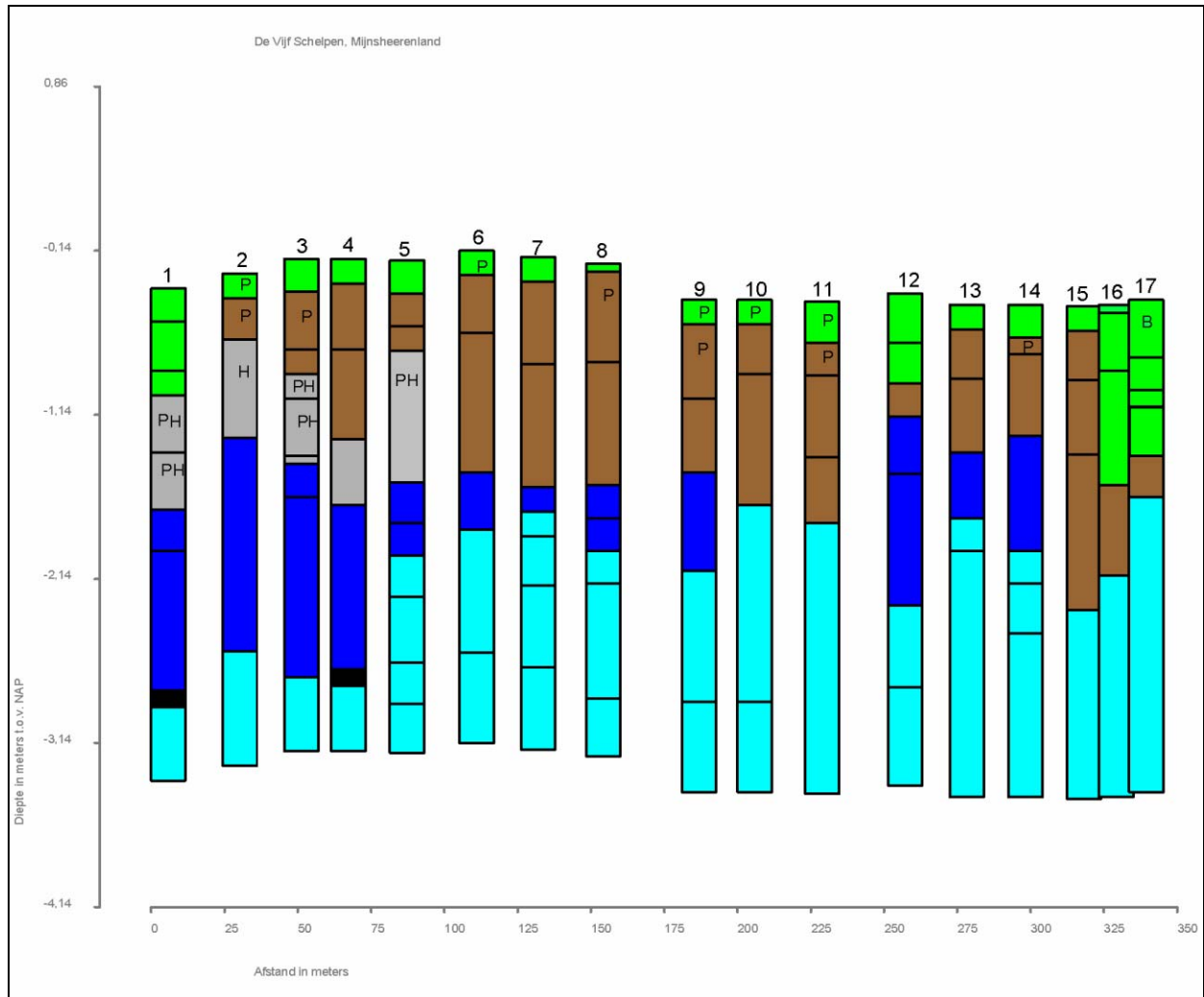
Afbeelding 16. Boorpuntenkaart Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas. De boorpunten zijn in blauw weergegeven. Schaal 1: 2.500.



Afbeelding 17. Boorpuntenkaart Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas. De boorpunten zijn in blauw weergegeven. De boringen met indicatoren zijn rood gemarkeerd. Schaal 1: 2.500.

4.4 Archeologische indicatoren

In de Boringen nr.: 1 tot en met nr.: 5 werden in afzettingen van grijze klei houtskoolspikkels aangetroffen die met de hier bekende Romeinse vindplaats in verband kunnen worden gebracht (zie Afbeelding 17). In Boring nr.: 4 werd tussen 1.10 meter en 1.50 meter beneden het maaiveld (1.30-1.70 meter –NAP) een heterogene laag aangetroffen met zandlaagjes en brokken veen. In de boringen werd geen scherfmateriaal aangetroffen.



Afbeelding 18. Booronderzoek “De Vijf Schelpen”: boorraai Boring nr.: 1 tot en met Boring nr.: 17.

Legenda:

- lichtgroen = graszode/bouwvoor, heteroog, verstoord
- bruin = Afzetting van Duinkerke IIIB
- grijs = ophoog-/leeflaag (Romeins)
- donkerblauw = Afzetting van Tiel IB
- lichtblauw = Afzetting van Tiel/Gorkum
- zwart = hout

5. Resultaten Archeologische Begeleiding

5.1 Inleiding

De archeologische begeleiding was erop gericht om over de volle lengte van de watergang tussen 'De Vijf Schelpen' aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet de afgegraven zuidelijke oever te documenteren en vrijgekomen vondstmateriaal te bergen. Het onderzoek vond plaats nadat de civieltechnische bagger- en graafwerkzaamheden waren uitgevoerd.

Ten behoeve van de documentatie werd het gehele oevertraject in een viertal zones onderverdeeld, waarbij de niet afgegraven delen van het talud van de watergang ter plaatse van de drie fiets- en voetgangersbruggetjes als scheidslijn werden gebruikt. Over de lengte van het oevertraject betrof het de volgende zones (zie Afbeelding 19):

Zone 1: het deel van de watergang ten noordwesten van en tot aan het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'De Vijf Schelpen'

Zone 2: het deel van de watergang tussen het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'De Vijf Schelpen' en het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'Hoofdland'

Zone 3: het deel van de watergang tussen het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'Hoofdland' en het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'Vingerling'

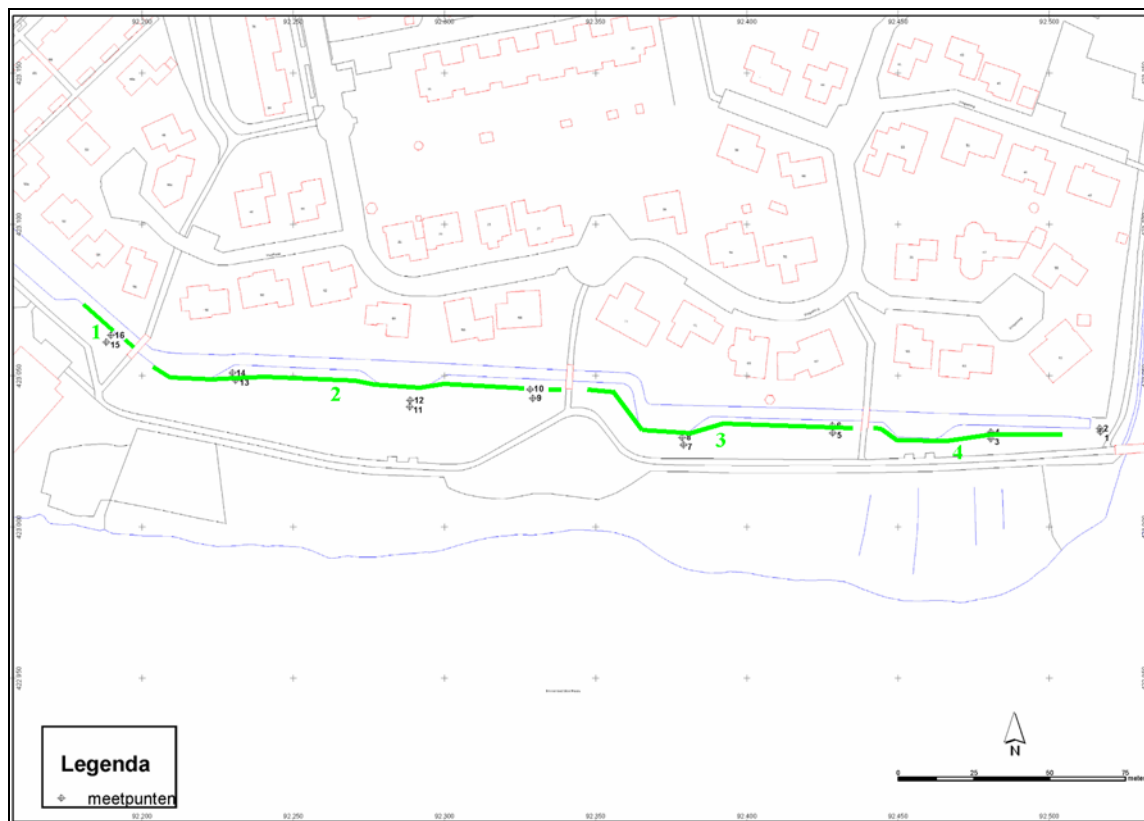
Zone 4: het deel van de watergang ten oosten van het fiets- en voetgangersbruggetje ter hoogte van 'Vingerling'

De werkzaamheden bestonden uit het afschaven van het afgegraven talud en het documenteren ervan op tekening en op foto. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het schuin afgegraven talud werd ingemeten als een vlak, hetgeen op tekening tot een vertekend beeld leidt. Bovendien zaten er op meerdere plaatsen bochten in het traject, waardoor het beeld nog eens extra vertekend wordt.

De Zones 1 en 2 zijn volledig op tekening gezet. Omdat ter plaatse van de Zones 3 en 4 het afgegraven talud over grote afstanden weinig variatie vertoonde, werd hier een deel van het talud op tekening gezet, een ander deel in profielkolommen beschreven. In Zone 1 is het talud over een lengte van 20.50 meter gedocumenteerd. In Zone 2 werd het talud van 0 meter tot 44.50 meter op tekening gezet. Het deel tussen 44.50 meter en 50.00 meter werd niet gedocumenteerd. Vanaf 50.00 tot 98.00 meter werd het talud weer getekend. Het deel tussen 80.0 en 86.40 meter werd vanwege vorst in de grond niet geschaafd en is ook niet gedocumenteerd. In Zone 3 werd het talud tussen 0.00 meter en 30.0 meter op tekening gezet. Vanwege de eenduidigheid van de bodemopbouw werd hierna van 40.0 meter tot 90.0 meter om de 10.0 meter volstaan met het doen van een kolomopname met een breedte van circa 1.0 meter. In Zone 4 werd het talud van 0.00 meter tot 23.0 meter en van 50.00 tot 65.30 meter getekend. In het tussenliggende stuk werd op 30.0 meter, op 40.0 meter en op 50.0 meter een profielkolom beschreven.

Met behulp van een waterpas werden om de vijf meter hoogtes genomen van het maaiveld, het meetlint en het waterpeil in de watergang. In Zone 1 werden aanlegvondsten verzameld, ingemeten en op tekening gezet. In de overige zones werden aanlegvondsten per te onderscheiden laag over een lengte van vijf strekkende meters verzameld. De vondsten zijn gewassen, gedetermineerd en in een database verwerkt in de bedrijfsruimte van SOB Research te Westmaas.

Navolgend zullen per zone de in het talud zichtbare bodemopbouw en het aangetroffen vondstmateriaal worden besproken.



Afbeelding 19. De zones van de Archeologische Begeleiding (in lichtgroen, genummerd), geprojecteerd op een uitsnede van de GBKN-kaart. Schaal 1: 2.500.

5.2 Zone 1

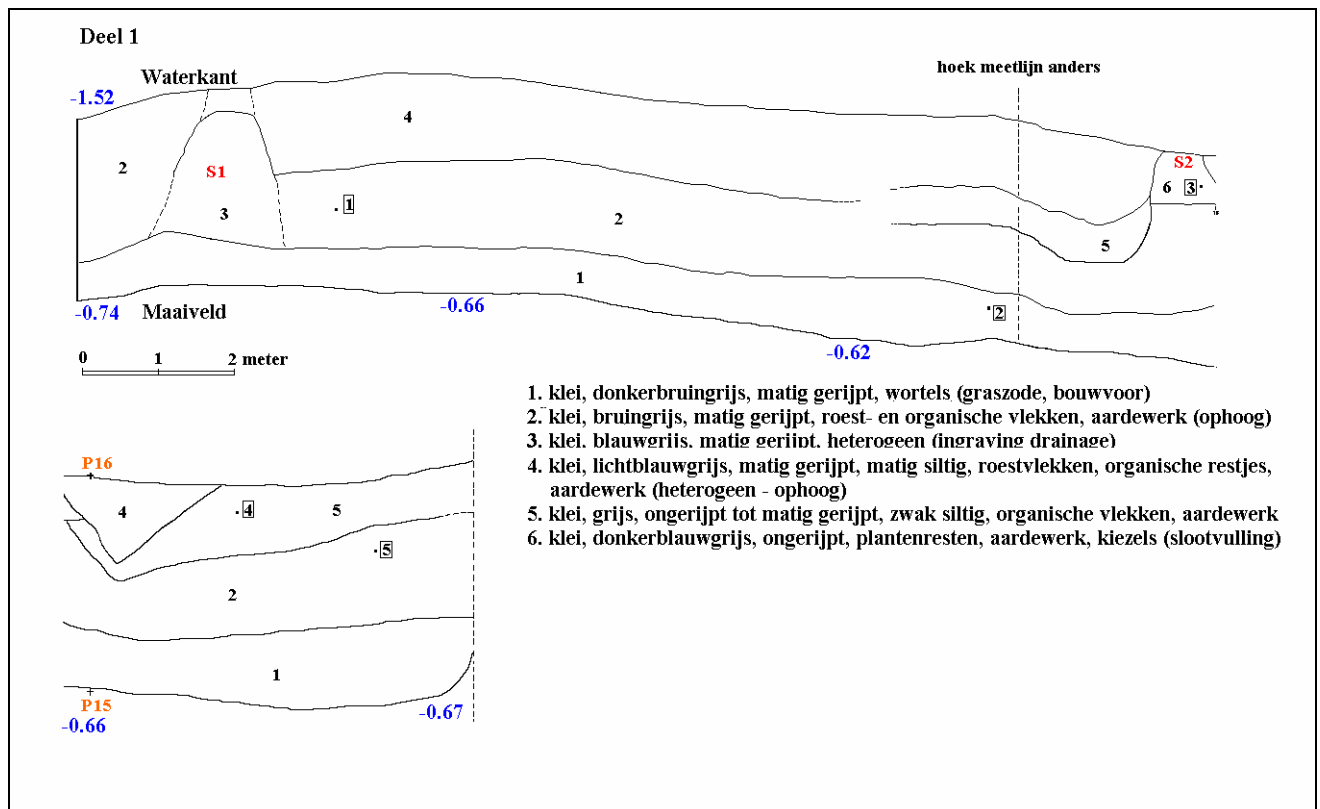
5.2.1 Bodemopbouw

De in het talud zichtbare bodemopbouw⁴⁹ bestond in deze zone uit een bovenste laag van donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met wortels (graszode, bouwvoor, zie Afbeelding 20, 1) op een heterogene, opgebrachte laag van bruingrijze, matig gerijpte klei met roest- en organische vlekjes met daarin aardewerkscherven (zie Afbeelding 20, 2), op een laag van lichtblauwgrijze, matig gerijpte, matig siltige klei met roestvlekken, organische resten en aardewerkscherven (zie Afbeelding 20, 4). Vanaf circa 10.80 meter tot het einde van het opgetekende profiel bevond zich tussen de Lagen 2 en 4 een laag van grijze, ongerijpte tot matig gerijpte, zwak siltige klei met daarin aardewerkscherven (zie Afbeelding 20, 5).

5.2.2 Sporen en structuren

In deze zone werden een tweetal sporen aangetroffen. Spoor 1 werd aangetroffen tussen 1.10 en 2.60 meter op het meetlint. Het betrof een subrecente verstoring met een vulling van blauwgrijze, matig gerijpte klei. Net boven het waterpeil lag in deze verstoring een drainagebuis. Een tweede spoor werd aangetroffen tussen 14.14 meter en 15.28 meter op het meetlint. Dit spoor (Spoor 2) betrof een greppel of sloot. De sloot lijkt in een soort van ophoging te zijn ingegraven. De Lagen 4 en 5 vormen de in de Late Middeleeuwen geroerde top van het Romeinse lagenpakket.

⁴⁹ De bodemopbouw is weergegeven vanaf het maaiveld naar de watergang toe; op de tekeningen ligt het maaiveld onder en de slootkant boven (zoals op Afbeelding 20 weergegeven; indien niet anders vermeld, geldt dit ook voor alle volgende profieltekeningen).



Afbeelding 20. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 1 van 0 tot 20.50 meter. Schaal 1: 100.

5.2.3 Vondsten

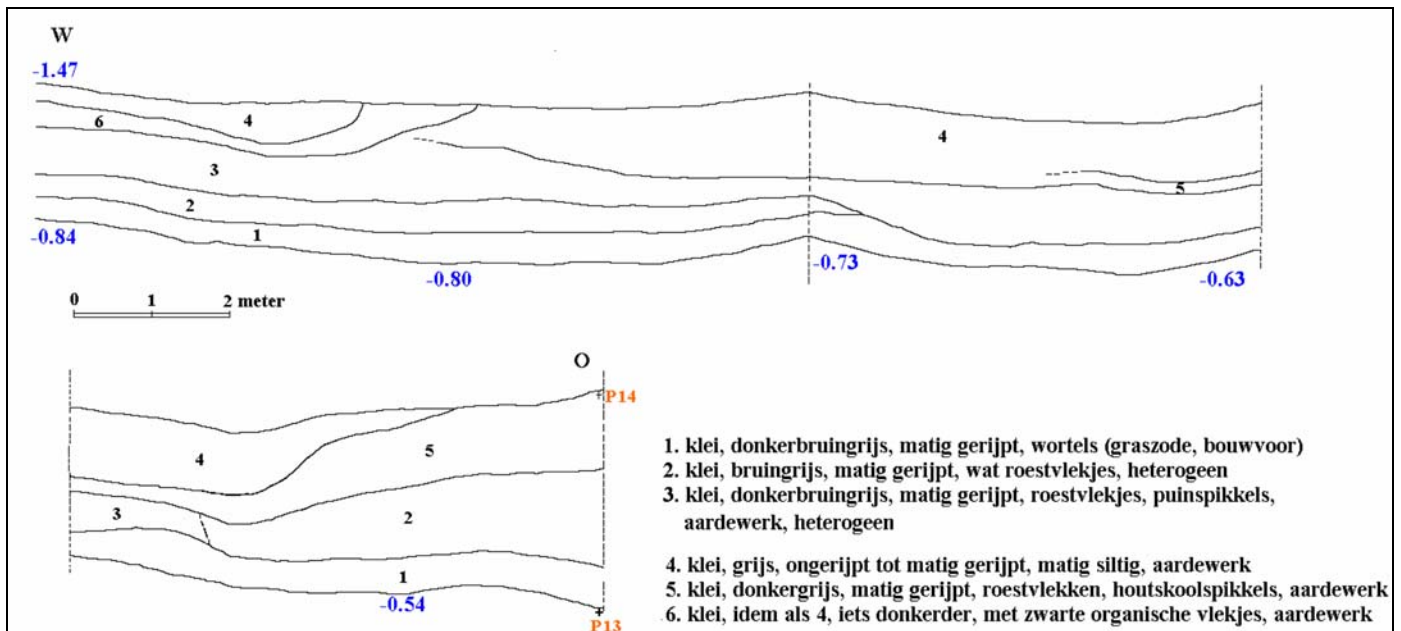
In deze zone werd een bescheiden hoeveelheid aardewerkscherven aangetroffen. Het betrof zowel scherven van Romeins aardewerk als scherven van aardewerk uit de eindfase van de Vroege Middeleeuwen en uit de Late Middeleeuwen. In Laag 1 werden een bodemscherf van handgevormd grijs aardewerk uit de Late Middeleeuwen, een wandscherf Brunssum-Schinveld aardewerk uit de Late Middeleeuwen A en een niet nader te determineren randscherf grijsbakkend aardewerk uit de Romeinse tijd-Late Middeleeuwen B aangetroffen (Vondstnummer 2). Uit Laag 2 komen een wandscherf grijze Low Lands Ware 1 van een voorraadpot type Holwerda 140-142 (Vondstnummer 1) uit de Romeinse tijd en een randscherf van een Pingsdorf tuitpot uit de Vroege Middeleeuwen D-Late Middeleeuwen A, meer specifiek te dateren in de 10^{de} of 11^{de} eeuw (Vondstnummer 5). Uit Laag 5 afkomstig is een scherf van een kruik van de oranje variant Low Lands Ware 1 uit de Romeinse tijd (Vondstnummer 4). Uit de vulling van de greppel of sloot (Spoor 2, zie Afbeelding 18, Laag 6) stammen een tweetal randscherven van een kan van Maaslands aardewerk, voorzien van groen glazuur, uit de Vroege Middeleeuwen D-Late Middeleeuwen A, meer specifiek te dateren in de 11^{de} of 12^{de} eeuw (Vondstnummer 3).

Het aangetroffen aardewerk betreft met name aardewerk uit de late fase van de Vroege Middeleeuwen en de Late Middeleeuwen A en B. Er werden slechts twee scherven Romeins aardewerk aangetroffen. De scherf van de oranje variant Low Lands Ware 1, afkomstig uit Laag 5, betreft waarschijnlijk een opspit van een dieper niveau, die in deze laag terecht is gekomen bij het graven van de greppel/sloot (Spoor 2).

5.3 Zone 2

5.3.1 Bodemopbouw

De aangetroffen bodemopbouw over de eerste 5.60 meter in Zone 2 bestond uit een bovenste laag van donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met wortels (graszode, bouwvoor, zie Afbeelding 21, 1) op een heterogene, opgebrachte laag van bruingrijze, matig gerijpte klei met wat roestvlekjes (zie Afbeelding 21, 2), op een opgebrachte laag van donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met roestvlekken, puinspikkels en aardewerkscherven (zie Afbeelding 21, 3), op een laag van donkergrijze, ongerijpte tot matig gerijpte klei, matig siltige klei met daarin aardewerkscherven (zie Afbeelding 21, 6), op een laag van grijze, ongerijpte tot matig gerijpte, matig siltige klei met daarin aardewerkscherven (zie Afbeelding 21, 4). De heterogene, opgebrachte laag van bruingrijze, matig gerijpte klei met wat roestvlekjes (Laag 2) liep door tot circa 10.60 meter en verdween daarna uit het profiel. Vanaf 5.60 tot 10.60 meter bestond de bodemopbouw uit een opeenvolging van de Lagen 1, 2, 3 en 4. Vanaf 10.60 meter tot circa 13.00 meter bestond het profiel uit een opeenvolging van de Lagen 1, 3 en 4. Vanaf circa 13.00 meter werd in het profiel boven Laag 4 het voorkomen van een laag van donkergrijze, matig gerijpte klei met roestvlekken, houtskoolspikkels en scherven aardewerk vastgesteld (zie Afbeelding 21, 5). Na 20.74 meter verdween Laag 4 uit het profiel. Op het einde van dit profielsegment op 22.50 meter bestond de profielopbouw uit een opeenvolging van de Lagen 1, 2 en 5.

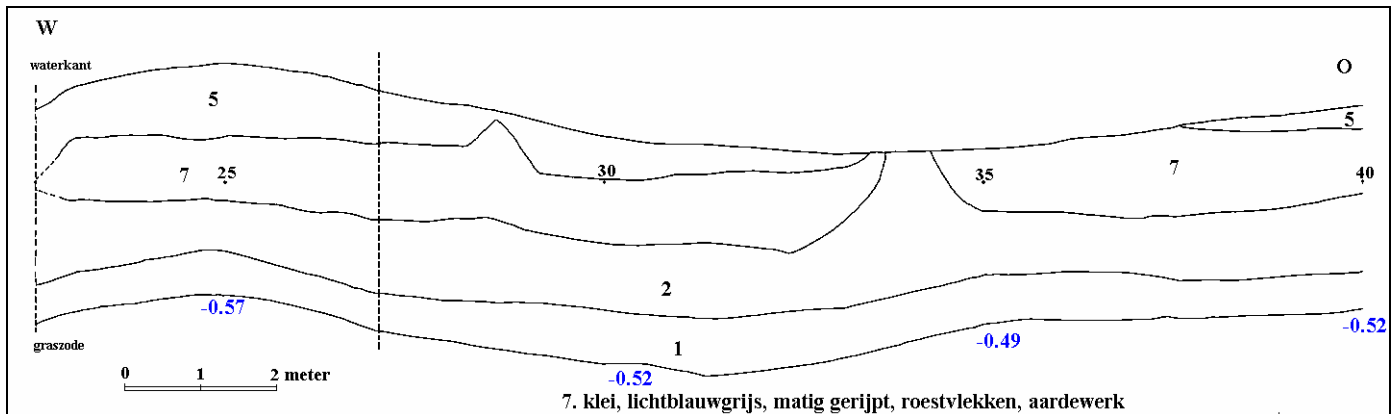


Afbeelding 21. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel slootalud Zone 2 van 0 tot 22.50 meter. Schaal 1: 100.

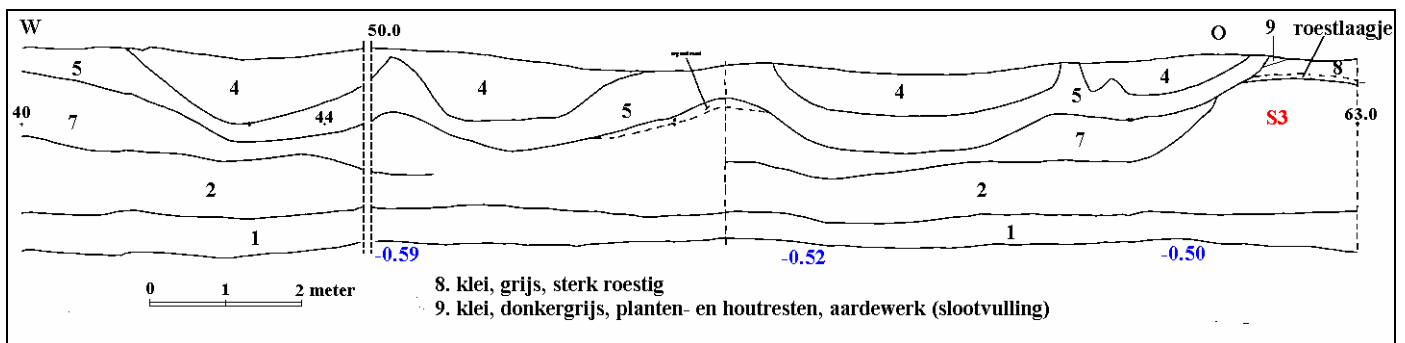
In het tussen 22.50 meter en 44.50 meter opgetekende profiel (zie Afbeelding 22 voor 22.50 tot 40.0 meter en Afbeelding 23 voor 40.0-44.50 meter) kwam over de gehele lengte vanaf circa 22.50 meter boven Laag 5 een laag van lichtblauwgrijze, matig gerijpte, roestige klei met roestvlekken voor (zie Afbeelding 22, 7). Deze laag bevatte aardewerkscherven. Op het meetlint werden de Lagen 7 en 5 van 33.60 tot 34.52 meter onderbroken door waarschijnlijk een ingegraven greppel of sloot. Op 41.36 meter kwam ineens Laag 4 weer steil omhoog; deze laag was vanaf 20.74 meter niet meer in het profiel zichtbaar geweest. De opeenvolging van Laag 1 op Laag 2, op Laag 7, op Laag 5, op Laag 4 liep door tot circa 58.60 meter en werd daar onderbroken door een sloot (Spoor 3).

In het deel van het profiel tussen 63.0 meter en 80.0 meter liep deze opeenvolging van lagen door tot een onderbreking door een sloot (Spoor 4), op het meetlint tussen 67.50 meter en 70.10 meter (zie Afbeelding 24), waarna Laag 4 nog weer opdook en voorkwam tot 72.10 meter.

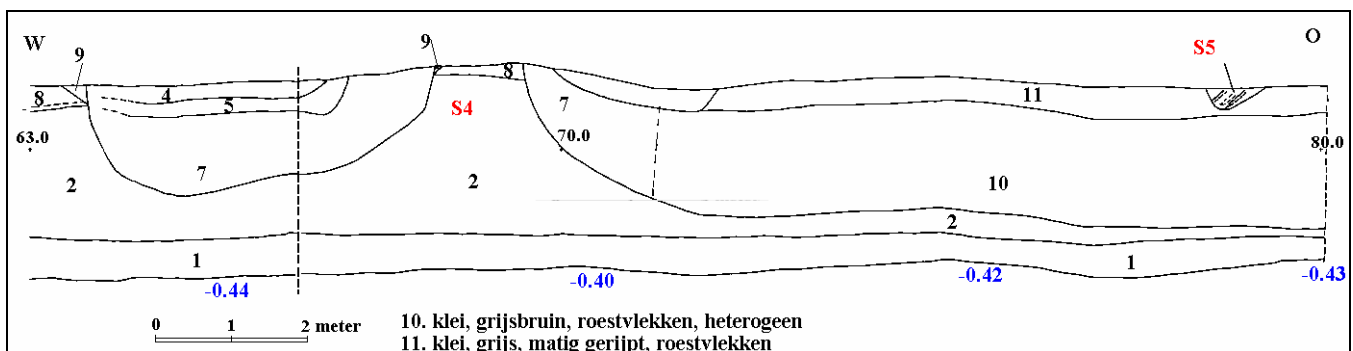
Vanaf circa 72.0 meter tot 80.0 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1 op Laag 2, op een heterogene laag van grijsbruine klei met roestvlekken (Laag 10), op een laag van grijze, matig gerijpte klei met roestvlekken (Laag 11).



Afbeelding 22. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 2 van 22.50 tot 40.0 meter. Schaal 1: 100.

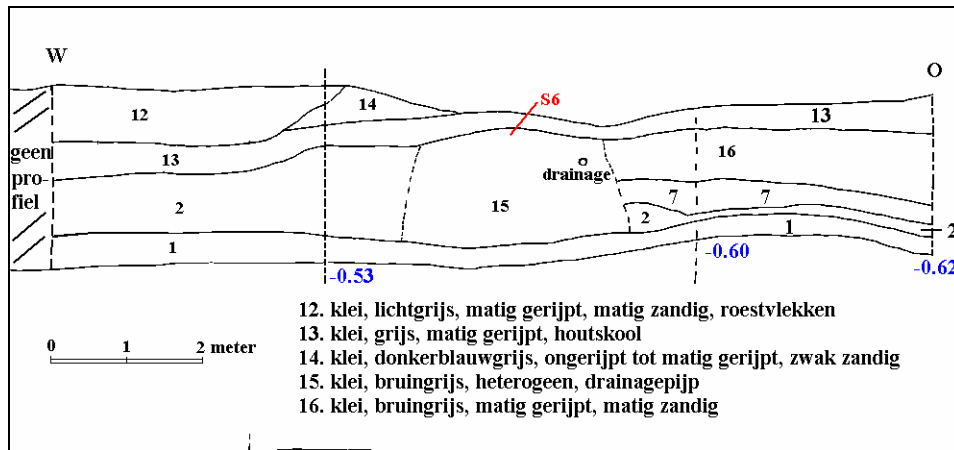


Afbeelding 23. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 2 van 40.0 tot 44.50 meter en van 50.0 meter tot 63.0 meter. Schaal 1: 100.



Afbeelding 24. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 2 van 63.0 tot 80.0 meter. Schaal 1: 100.

In het laatste deel van deze zone tussen 80.0 en 98.0 meter (zie Afbeelding 25) was het profiel tussen 80.0 en 86.50 meter niet geschaafd en gedocumenteerd. Vanaf 86.50 meter tot 89.40 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1 op Laag 2, op een laag van grijze, matig gerijpte klei met houtskool (zie Afbeelding 25, 13), op een laag van lichtgrijze, matig gerijpte, matig zandige klei met roestvlekken (zie Afbeelding 25, 12). Na een onderbreking door een ingegraven drainage bestond de laagopbouw vanaf 93.70 meter uit Laag 1 op Laag 2, op Laag 7, op een laag van bruin-grijze, matig gerijpte, matig zandige klei (zie Afbeelding 25, 16), grijze, matig gerijpte klei met houtskool (zie Afbeelding 25, 13).



Afbeelding 25. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 2 van 86.50 tot 98.0 meter. Schaal 1: 100.



Afbeelding 26. Profiel van het sloottalud Zone 2 vanaf circa 10 meter. Onderin het profiel zichtbaar zijn de lagen 4 en 5, grijze tot donkergrijze klei, met daarin een vermenging van Romeins- en laatmiddeleeuws aardewerk.

5.3.2 Sporen en structuren

De aangetroffen sporen bestonden uit een ingegraven greppel of sloot tussen 33.60 en 34.52 meter (zonder spoornummer), een tweetal middeleeuwse ontginningsloten (Sporen 3 en 4), een concentratie hout, die waarschijnlijk antropogeen van aard is, maar waar geen structuur in kon worden herkend (Spoor 5) en een ingegraven drainage (Spoor 6). De Lagen 4 en 5 vertegenwoordigen (ophoog)lagen uit de Late Middeleeuwen met daarin een vermenging van laatmiddeleeuws en Romeins aardewerk. Het Romeinse aardewerk zal deels afkomstig zijn uit de bij de laatmiddeleeuwse activiteiten geroerde top van het Romeinse lagenpakket, anderzijds kan niet worden uitgesloten dat in de Late Middeleeuwen grond met daarin Romeins scherfmateriaal van elders is aangevoerd.

5.3.3 Vondsten

In deze en de navolgende zones werden de vondsten per te onderscheiden laag steeds over een lengte van vijf strekkende meters verzameld. Het aangetroffen scherfmateriaal kan in de Romeinse tijd en in de eindfase van de Vroege Middeleeuwen - Late Middeleeuwen worden gedateerd.

Romeins aardewerk

Het aangetroffen gedraaide Romeinse aardewerk is sterk gefragmenteerd; er zijn geen passende scherven aangetroffen. Vaak kon een vormtype niet worden bepaald, omdat wand- en bodemfragmenten over het algemeen zich hier slecht toe lenen. Glazen en metalen vaatwerk en van hout vervaardigde kommen en bekers ontbreken.

Het merendeel van het aangetroffen aardewerk bestaat uit Low Lands Ware 1 in de vorm van voorraadpotten Holwerda 140-142 en kommen Holwerda 131-136. Eén randscherf Low Lands Ware 1 kan worden toegewezen aan een bord Holwerda type 81. Eén wandscherf Terra nigra kan worden toegewezen aan een urn Holwerda type 394. Scherven van oranje-rode waar konden, met uitzondering van een randscherf van een Scheldevallei-amfoor, niet aan een vormtype worden toegewezen. Een groot aandeel van deze scherven is waarschijnlijk afkomstig van kruiken of standamforen. Terra sigillata wordt vertegenwoordigd door scherven van kommen Dragendorff 37. Bij het aangetroffen geverniste aardewerk konden scherven aan bekers van het type Stuart 1 en Stuart 2 en het type Niederbieber 32 worden toegewezen. Onder het Ruwwandig aardewerk zijn de kookpot Niederbieber 89, de kookpot Stuart 201A en het bord Niederbieber 112 vertegenwoordigd. Verder zijn een rand van een wrijfschaal Stuart 149 en scherven van dolia Stuart 147 aangetroffen. De aangetroffen scherven Gladwandig aardewerk kunnen worden toegewezen aan niet nader naar vorm te typeren kruiken van Rijnlands fabriek (voor een overzicht zie Tabel 1).

De Scheldevallei-amfoor (zie Afbeelding 27, 3) behoort tot de door van der Werff e.a. gedefinieerde groep 1, amforen met een sikkelvormige rand. Dergelijke amforen zijn te Valkenburg-Marktveld aanwezig vanaf de late eerste eeuw na Chr.⁵⁰ Door van der Werff e.a. werd de grens tussen kruiken en amforen bij een buitendiameter van de rand op 12 centimeter gesteld.⁵¹ Op basis van meting van de amfoorscherven van de Huif- en Steenakker te Breda dient naar van Enckevort deze grens naar beneden te worden bijgesteld. De kleinste amfoorranden te Breda hebben een buitendiameter van 10 centimeter.⁵² De buitendiameter van dit exemplaar uit Mijnsheerenland bedraagt 11 centimeter.

De voorraadpotten Holwerda 140-142 met zware afgeronde en naar buiten gebogen rand (Afbeelding 27, 1-2) werden waarschijnlijk benut voor transport en opslag van goederen. Het betreft zwaar uitgevoerde potten met een naar buiten gebogen rand die veelal ietwat afhangt. De wand is veelal bol en de bodem is vlak of een weinig hol. De verspreiding van Low Lands Ware (Lage Landen Waar) toont een concentratie in het westelijke deel van de Provincie Noord-Brabant, nabij het estuarium van de Schelde, waar als nu wordt aangenomen deze aardewerkgroep geproduceerd werd. Lage Landen Waar kende een ruime verspreiding binnen de provincie Germania inferior - langs de limes tot in Duitsland en in het Rijn-Maas estuarium, maar ook in het dekzandlandschap van Noord-Brabant en de kleigebieden van Vlaanderen.⁵³ Bloemers heeft naar de vorm de randfragmenten van de nederzetting Rijswijk-De Bult naar groepen ingedeeld.⁵⁴ Naar van Enckevort heeft zonder een gedegen analyse van de randvorm en het baksel een dergelijke groepering weinig zin.⁵⁵

⁵⁰ Van der Werff e.a, 1997, 6

⁵¹ Van der Werff e.a, 1997, 5

⁵² Van Enckevort, 2004, 324

⁵³ Collins e.a. 2009, 184, met verwijzing naar De Clerq & Degryse, 2008, 456

⁵⁴ Bloemers, 1978, 265-266, afb. 105

⁵⁵ Van Enckevort, 2004, 331

| | Laag | Vondstnummer | Omschrijving ⁵⁶ |
|-------------|------|--------------|--|
| 0-5 meter | 3 | 6 | 1 randscherf LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 1 wandscherf LLW1, grijs 1 randscherf zoutcilinder type A ⁵⁷ |
| | 6 | 15 | 1 wandscherf Belgisch rood aardewerk, kruik |
| 5-10 meter | 3 | 7 | 1 wandscherf TS, kom Dragendorff 37 1 bodemscherf Gladwandig aardewerk 1 wandscherf LLW1, grijs |
| | 4 | 8 | 1 wandscherf Gevernist aardewerk, beker Stuart 1 |
| 10-15 meter | 2 | 11 | 1 randscherf Scheldevallei-amfoor ⁵⁸ 1 wandscherf LLW1, grijs |
| | 3 | 9 | 1 wandscherf Belgisch rood aardewerk |
| 15-20 meter | 1 | 13 | 2 wandscherven LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 3 wandscherven Belgische waar 1 wandscherf Terra nigra, urn Holwerda 394 |
| | 2 | 17 | 1 randscherf LLW1, grijs, bord Holwerda 81 |
| | 3+5 | 12 | 2 wandscherven dolium Stuart 147 1 bodemscherf LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 1 wandscherf Belgisch rood aardewerk, kruik 1 randscherf TS, kom Dragendorff 37 1 randscherf Belgische waar, grijs 1 bodemscherf Belgische waar, grijs 2 wandscherven Belgische waar, grijs |
| | 5 | 18 | 1 wandscherf LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 1 bodemscherf Belgische waar, grijs 1 wandscherf Belgische waar, grijs 2 wandscherven Ruwwandig aardewerk 2 wandscherven Gevernist aardewerk, beker Stuart 1 2 wandscherven Gevernist aardewerk, beker Niederbieber 32 |
| 20-25 meter | 3 | 19 | 1 wandscherf Belgisch rood aardewerk |
| | 3+5 | 14 | 1 randscherf LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 3 wandscherven LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 1 randscherf Ruwwandig aardewerk, kookpot Niederbieber 89 1 randscherf Ruwwandig aardewerk, bord Niederbieber 112 2 wandscherven Gevernist aardewerk, beker Stuart 1 8 wandscherven Belgisch rood aardewerk |

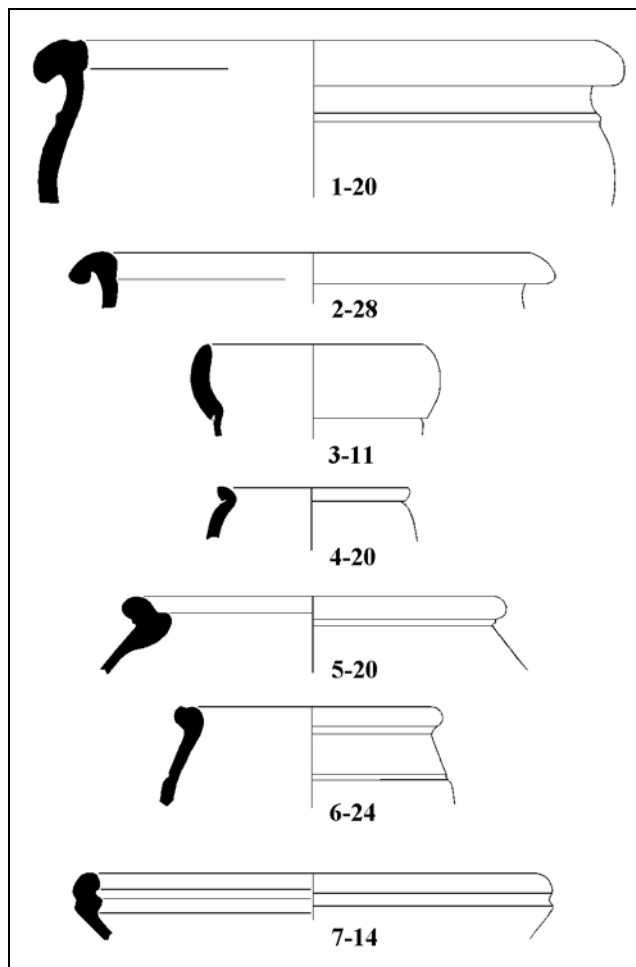
⁵⁶ Gebruikte afkortingen: LLW = Low Lands Ware (Lage Landen Waar); TS = Terra sigillata

⁵⁷ Van den Broeke, 1986, 97

⁵⁸ Deze benaming werd geïntroduceerd door Van de Werff e.a in 1997. Naar De Clerq & Degryse (2008, 456, met verwijzing naar Thuillier, 2001) passen er kannen/kruiken binnen de LLW1-aardewergroep, maar werd het merendeel van de groep van oranje-rood aardewerk waarschijnlijk in Noord-Frankrijk geproduceerd.

| | | | |
|-------------|---|----|--|
| | 5 | 20 | 2 randscherven LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 1 bodemscherf LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 8 wandscherven LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 1 randscherf Gevernist aardewerk, beker Stuart 2 1 randscherf Ruwwandig aardewerk, kookpot Niederbieber 89 1 randscherf Gladwandig aardewerk, kruik 8 wandscherven Belgisch rood aardewerk 1 randscherf Dikwandig aardewerk, wrijfschaal, mogelijk Stuart 149 1 bodemscherf TS, kom Dragendorff 37 |
| 25-35 meter | 2 | 21 | 2 wandscherven TS |
| | 5 | 22 | 6 wandscherven LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 |
| | 7 | 23 | 1 wandscherf Gevernist aardewerk, beker Stuart 1 |
| 40-45 meter | 1 | 25 | 1 wandscherf Belgische waar |
| | 5 | 24 | 1 randscherf LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 4 wandscherven LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 2 wandscherven Belgisch rood aardewerk 1 randscherf Ruwwandig aardewerk, kookpot Stuart 201A |
| 45-50 meter | 5 | 26 | 1 randscherf dolium Stuart 147 1 bodemscherf LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 3 wandscherven Belgisch rood aardewerk |
| 50-55 meter | 2 | 27 | 1 wandscherf LLW1, grijs |
| | 5 | 28 | 1 randscherf LLW1, grijs, voorraadpot Holwerda 140-142 1 randscherf Gevernist aardewerk, beker 1 wandscherf TS |
| 55-60 meter | 9 | 30 | 1 bodemscherf Gevernist aardewerk, beker 1 randscherf LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 2 wandscherven LLW1, grijs, kom Holwerda 131-136 |

Tabel 1. Overzicht per vijf strekkende meter per laag van het bij de Archeologische Begeleiding in Zone 2 aangetroffen Romeinse aardewerk.



Afbeelding 27. Zone 2: overzicht van de aangetroffen typen gedraaid Romeins aardewerk. Achter het volgnummer is het vondstnummer vermeld; nummer 1 is afkomstig uit Vondstnummer 20, enz.. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

De beide exemplaren van Mijnsheerenland zouden passen in groep 1: potten met een afgeronde, overhangende rand, die aan de binnenzijde soms verdikt is. Algemeen wordt er vanuit gegaan dat dergelijke potten pas vanaf het eind van de 1^{ste} eeuw zijn geproduceerd. Bij eerder onderzoek op deze vindplaats te Mijnsheerenland werd vastgesteld dat voorraadpotten Holwerda 140-142 in dezelfde vondstlaag en op het gelijke stratigrafische niveau voorkomen met aardewerktypen die rond het midden van de 1^{ste} eeuw, mogelijk vanaf 40 na Chr., kunnen worden gedateerd. Op basis van dit synchroon voorkomen lijkt een vroegere datering voor deze potten, en mogelijk voor de aardewerkgroep Lage Landen Waar 1 als geheel, vanaf circa 40 na Chr. aannemelijk.

De bolle beker met schuin omhoog staande aan de bovenzijde holle rand Stuart 1 (zie Afbeelding 27-4) wordt gedateerd van circa 40-110 na Chr. De beker is vervaardigd in techniek B, wit aardewerk met een oranje deklaag. Vooral de 1^{ste}-eeuwse bekers Stuart 1 zijn in deze techniek uitgevoerd, die in de loop van de tweede eeuw verdwijnt.⁵⁹

De kookpot met dekselgeul (Afbeelding 27, 5) Stuart 203 (= Oelmann 89) komt algemeen voor in de (late) 2^{de} eeuw. De rand is omgeslagen met aan de buitenkant een kwartronde lijst en aan de bovenzijde een dekselgeul (zogenaamd 'hartvormig profiel'). In het grafveld te Hatert werd een dergelijke kookpot aangetroffen in een graf van fase 5 en mag daarmee nog voor het midden van de 2^{de} eeuw worden gedateerd.⁶⁰

⁵⁹ Haalebos, 1990, 135

⁶⁰ Haalebos, 1990, 167

Een niet nader tot een type te herleiden pot betreft een pot met een in doorsnee min of meer driehoekige rand en een flauwe dekselgeul (Afbeelding 27, 6). De binnendiameter bedraagt 12 centimeter. Het baksel is geelbruin met grof zand verschaald. De pot vertoont grote overeenkomst met Breda Vormtype 55. Van Enckevort sluit een datering in de Vroege Middeleeuwen niet uit.⁶¹

De bak of het bord met aan de binnenzijde geprofileerde rand Oelmann 112 (zie Afbeelding 27, 7) is algemeen verspreid in de militaire versterkingen langs de limes, maar komt ook in het achterland van de limes voor. Het type wordt eind 2^{de} en in de 3^{de} eeuw gedateerd.

Middeleeuws aardewerk

Er werd een beperkte hoeveelheid middeleeuws aardewerk aangetroffen. Net als bij het Romeinse aardewerk was dit aardewerk sterk gefragmenteerd; er waren geen passende scherven.

| | Laag | Vondst nr. | Omschrijving | Datering | Datering specifiek |
|-------------|-------------|-------------------|--|--------------------------------|-------------------------------------|
| 0-5 meter | 3 | 6 | 2 wandscherven Paffrath 2 wandscherven Siegburg 4 wandscherven Roodbakkend | VMED-LMEA LMEA-LMEB LMEB | 1100-1300 1200-1300 1350-1450 |
| 5-10 meter | 3 | 7 | 1 wandscherf Andenne | VMED-LMEA | 950-1150 |
| | 4 | 8 | 1 wandscherf Paffrath | VMED-LMEA | 1100-1300 |
| 10-15 meter | 3 | 9 | 1 wandscherf Proto Steengoed | LMEA | 1200-1300 |
| 20-25 meter | 1 | 16 | 1 wandscherf Pingsdorf | VMED-LMEA | 900-1200 |
| 25-35 meter | 2 | 21 | 1 wandscherf Roodbakkend | LMEB | 1350-1450 |
| 55-60 meter | 2 | 29 | 1 wandscherf Proto Steengoed | LMEA | 1200-1300 |
| | 9 | 30 | 1 wandscherf Andenne | VMED-LMEA | 950-1150 |

Tabel 2. Overzicht per vijf strekkende meter per laag van het bij de Archeologische Begeleiding in Zone 2 aangetroffen middeleeuwse aardewerk.

Aangetroffen werden scherven van Andenne-aardewerk, Paffrath-aardewerk, Proto Steengoed, Pingsdorf-aardewerk en Siegburg-aardewerk uit de 10^{de} tot en met de 13^{de} eeuw na Christus (VMED-LMEA). Tevens werden enkele scherven Roodbakkend aardewerk uit de tweede helft van de 14^{de}-eerste helft van de 15^{de} eeuw na Christus aangetroffen (voor een overzicht zie Tabel 2). Eén scherf Andenne was afkomstig uit de vulling van een sloot (Spoor 3). Naast het aardewerk kon van het geschaafde talud nog wat botmateriaal, bouwmetaal en metaal worden geborgen.

Metaal

Metaalvondsten beperkten zich tot een tweetal Romeinse nagels, aangetroffen in Laag 5 tussen 20-25 meter (Vondstnummer 20) en tussen 40-45 meter (Vondstnummer 24).

Dierlijk bot

Tussen 15 en 20 meter werden in de gecombineerde Laag 3 + 5 een vijftal stuks bot aangetroffen (Vondstnummer 12), waaronder de onderkaak van een varken (*Sus domesticus*). Uit Laag 5 tussen 20-25 meter kwamen een vijftal stuks bot (Vondstnummer 20). Tussen 55-60 meter werd in Laag 9 één fragment bot aangetroffen (Vondstnummer 30). Tussen 60 en 65 meter werden in Laag 3/7 aan de rand van een sloot een drietal rundkiezen aangetroffen (Vondstnummer 31). Tot slot konden tussen 95 en 100 meter uit Laag 13 een tweetal kaakfragmenten worden geborgen (Vondstnummer 32).

⁶¹ Van Enckevort, 2004, 312

Bouwmateriaal

Tussen 15 en 20 meter werden in de gecombineerde Laag 3 + 5 een groot fragment leisteen en een fragment van een Romeinse platte dakpan (tegula) aangetroffen (Vondstnummer 12). Een uit Laag 5 afkomstig fragment van een tegula was opvallend met chamotte verschraald.

5.4 Zone 3

5.4.1 Bodemopbouw

In deze zone tussen de fiets- en voetgangersbruggetjes ter hoogte van 'Hoofdland' en 'Vingerling' werden de eerste 30 meter van het talud op tekening gedocumenteerd. Omdat in het vervolg van het traject naar het oosten de laagopbouw weinig variatie vertoonde, werd vanaf 30 meter om de 10 meter alleen een 1.0 meter brede profielkolom gedocumenteerd.

Van 0.00 tot 2.50 meter bestond de laagopbouw uit een opeenvolging van een laag donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met wortels (zie Afbeelding 28, 1) op een laag van donkerbruine, matig gerijpte, zwak zandige klei (zie Afbeelding 28, 18, lijkt op Laag 2), op een laag van grijze, matig gerijpte klei met enkele zandinsluitels (zie Afbeelding 28, 20), op een laag van roodbruine, zwak zandige, korrelige klei met roestvlekken (zie Afbeelding 28, 19), op een laag van grijze, matig gerijpte klei met houtskool (zie Afbeelding 28, 18, lijkt op Laag 5).

Van 2.50 tot 9.50 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1 op een laag van donkergrijze, zwak zandige klei met roestvlekken, zwarte organische spikkels, puinbrokjes en aardewerk (zie Afbeelding 28, 17), op een laag van donkerbruine, matig gerijpte, zwak zandige klei (zie Afbeelding 28, 18), op een laag van grijze, ongerijpte tot matig gerijpte, zwak siltige klei met organische vlekken en aardewerk (zie Afbeelding 28, Laag 5).

Van 9.50 tot 18.70 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1, op Laag 17, op Laag 18, op een laag van grijze, ongerijpte klei, met zwarte organische spikkels (zie Afbeelding 28, 22).

Van 18.70 meter tot 23.60 meter werd een opbouw van Laag 1 op Laag 17, op Laag 23 waargenomen.

Van 23.60 meter tot 30.00 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1 op Laag 17, op Laag 18, op Laag 22.

Vanaf 30.00 meter tot het einde van deze Zone 3, vlak voor het fiets- en voetgangersbruggetje bij 'Vingerling', werden om de 10 meter kolomopnames gedaan:

Profielkolom op 40 meter: Laag 1 op Laag 17, op Laag 18, op Laag 22

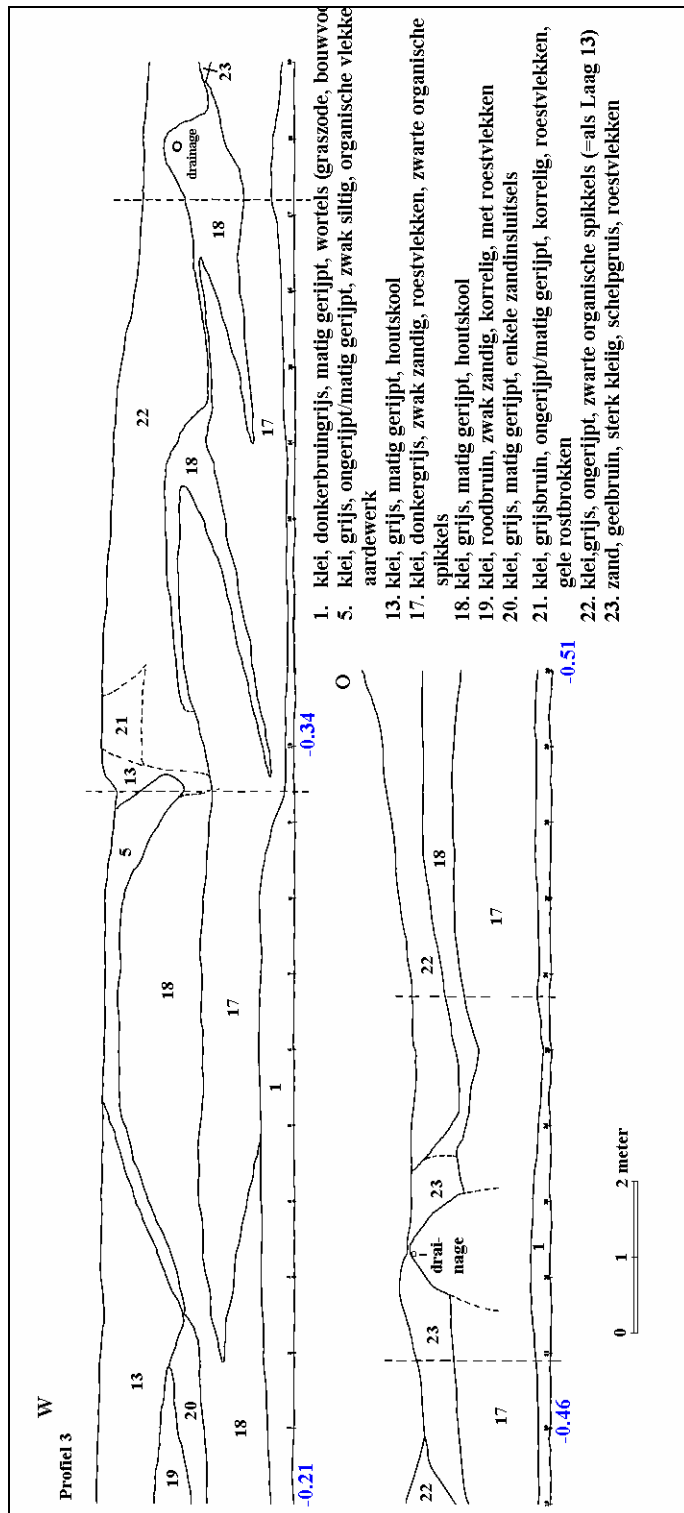
Profielkolom op 50 meter: Laag 1 op Laag 24 (= combinatie van de Lagen 17 en 18), op Laag 18, op Laag 22.

Profielkolom op 60 meter: Laag 1 op Laag 24, op Laag 18.

Profielkolom op 70 meter: Laag 1 op Laag 24, op een laag van bruingrijze, sterk zandige klei, op Laag 22.

Profielkolom op 80 meter: Laag 1 op Laag 24, op Laag 18.

Profielkolom op 90 meter: Laag 1 op Laag 24, op Laag 18.



Afbeelding 28. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 3 van 0.00 meter tot 30.00 meter. Schaal 1: 100.

5.4.2 Sporen en structuren

In het traject van zone 3 werden een drietal ingegraven drainages aangetroffen, respectievelijk op 9.60-11.10 meter, op 17.20-18.40 meter en op 21.50-23.20 meter. De middeleeuwse ophooglaag met daarin een vermenging van laatmiddeleeuws en Romeins aardewerk liep hier nog door tot 8.50 meter en kwam daarna in oostelijke richting in het talud niet meer voor.

Vanaf 8.50 tot circa 19.0 meter lijkt er sprake te zijn van een opgevulde depressie of geul.

5.4.3 Vondsten

In deze zone werden wat aardewerkscherven en wat dierlijk botmateriaal aangetroffen.

Aardewerk

Evenals in de voorgaande zones was het aangetroffen aardewerk sterk gefragmenteerd en werden er geen corresponderende scherven aangetroffen.

Van 0.00 tot 5.00 meter konden uit Laag 5 een drietal, niet nader te determineren wandscherven van gedraaid aardewerk worden geborgen (Vondstnummer 33). Het aardewerk kan globaal Romeins tot in de Late Middeleeuwen worden gedateerd.

Tussen 5.00 en 10.00 meter werden in Laag 5 een vijftal, niet nader te determineren wandscherven van gedraaid aardewerk aangetroffen. Deze scherven kunnen globaal Romeins tot in de Late Middeleeuwen worden gedateerd. Tevens werden een wandscherf Brunssum-Schinveld aardewerk en een wandscherf Proto-Steengoed uit de Late Middeleeuwen A aangetroffen (Vondstnummer 34).

In Laag 17-18 werden een bodemscherf grijze Low Lands Ware 1 van een voorraadpot Holwerda 140-142 en een wandscherf van een bord van Majolica uit de eerste helft van de 18^{de} eeuw (NTB) aangetroffen (Vondstnummer 35).

Tussen 15.0 en 20.0 meter werd in Laag 22 een wandfragment Ruwwandig aardewerk (Vondstnummer 36) en in Laag 17-18 een rand- en een bodemfragment Roodbakkend aardewerk uit de 18^{de} eeuw (NTB) aangetroffen (Vondstnummer 37).

Uit Laag 22 konden tussen 20.0 en 25.0 meter twee wandscherven Belgische waar worden geborgen (Vondstnummer 38).

Dierlijk bot

Tussen 5.00 en 10.00 meter werd in Laag 17-18 een fragment dierlijk bot aangetroffen (Vondstnummer 35). Twee stuks botafval werden geborgen uit Laag 22 tussen 15.0 en 20.0 meter (Vondstnummer 36). Uit Laag 17-18 kwam hier één botfragment (Vondstnummer 37).

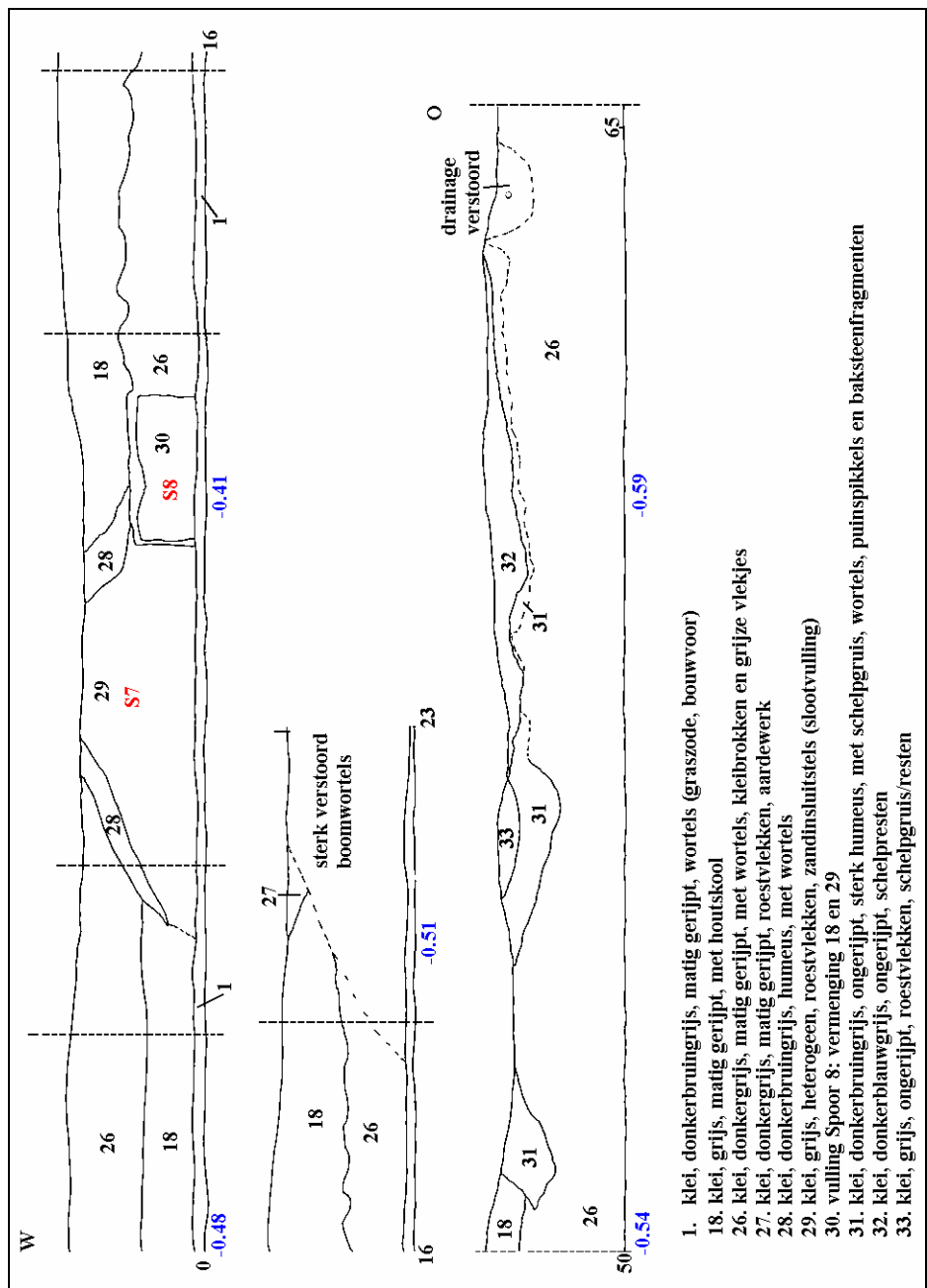
5.5 Zone 4

5.5.1 Bodemopbouw

In deze zone, gelegen tussen het fiets- en voetgangersbruggetje bij 'Vingerling' en de Molenvliet, werd het talud tot 20.20 meter op tekening gedocumenteerd. Vanaf 20.20 meter tot 23.00 meter was het talud sterk verstoord door boomwortels. Tussen 20.20 meter en 50.0 meter werd volstaan met het documenteren van een drietal profielkolommen. Vanaf 50.00 meter tot 65.30 meter werd het talud weer op tekening gedocumenteerd.

Van 0.00 tot 4.14 meter bestond de laagopbouw uit een laag donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met wortels (zie Afbeelding 29, 1) op een laag van donkergrijze, matig gerijpte klei met wortels, kleibrokken en grijze vlekjes (zie Afbeelding 29, 26), op een laag van grijze, matig gerijpte klei met houtskool (zie Afbeelding 29, 18, lijkt op Laag 5).

Tussen 4.14 en 10.20 werden de lagen doorsneden door een opgevulde sloot en deels door een rechthoekig spoor (zie 5.5.2 Sporen en structuren).



Afbeelding 29. Archeologische Begeleiding Watergang De Vijf Schelpen: profiel sloottalud Zone 4 van 0.00 meter tot 23.00 meter en van 50.00 meter tot 65.30 meter. Schaal 1: 100.

Van 9.40 tot 20.20 meter en ter plaatse van de opgetekende profielkolommen op 30.0 meter, 40.0 meter en 50.0 meter bestond de laagopbouw uit Laag 1 op Laag 26, op Laag 18.

In het deel van het talud tussen 50.0 en 65.30 meter bestond de laagopbouw uit Laag 26 op Laag 18. Vanaf 50.56 meter tot het einde van het opgetekende talud bevond zich onder Laag 26 een laag van donkerbruin grijs, sterk humeuze, ongerijpte klei met schelpgruis, wortels, puinspikkels en baksteenbrokken (zie Afbeelding 29, 31), met daaronder een laag van grijze, ongerijpte klei met roestvlekken en schelpresten/schelpgruis (zie Afbeelding 29, 33) of een laag van donkerblauw grijs klei met schelpresten (zie Afbeelding 29, 32).

Vanaf circa 50.0 meter is er sprake van een depressie of een inham die verland is en waar bodemvorming heeft plaatsgevonden, alvorens er in de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe Tijd een ophooglaag werd opgebracht.

5.5.2 Sporen en structuren

In het talud werd tussen 4.14 meter en 10.20 meter een gedempte sloot aangetroffen (Spoor 7). De voormalige slootrand bestond uit donkerbruingrijze, humeuze klei met wortels (zie Afbeelding 29, 28). De vulling van de sloot bestond uit heterogene grijze klei met roestvlekken en zandinsluitels (zie Afbeelding 29, 29).

In en tegen de oostelijke oever van deze sloot werd tussen 9.40 meter en 11.40 meter een niet nader te duiden, rechthoekig spoor (Spoor 8) waargenomen. De vulling van dit spoor bestond uit grijze klei met roestvlekken en zandinsluitels (Laag 29, slootvulling) vermengd met donkerbruine, matig gerijpte, zwak zandige klei (Laag 18). Het spoor betreft een rechthoekige, ingegraven kuil.

Tussen 64.00 en 65.00 meter was een drainagebuis ingegraven.

5.5.3 Vondsten

Aardewerk

In Laag 27 werd tussen 15 en 20 meter een randscherf van een bakpan van Roodbakkend aardewerk uit de eerste helft van de 15^{de} eeuw aangetroffen (Vondstnummer 39).

Tussen 25 en 30 meter konden op de overgang tussen de Lagen 18 en 26 een wandscherf van een bakpan van Roodbakkend aardewerk uit de Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd A en een wandfragment Grijsbakkend aardewerk uit de Late Middeleeuwen B worden geborgen (Vondstnummer 40).

In Laag 32 werd tussen 55 en 60 meter een sterk door waterwerking gesleten randscherf van een kruik van rode Belgische waar, mogelijk Low Lands Ware 1, aangetroffen (Vondstnummer 42).

Op de overgang van de Lagen 18 en 26 werd tussen 60 en 65 meter een bodemscherf van een grape van Roodbakkend aardewerk uit de Late Middeleeuwen B, meer specifiek uit de tweede helft van de 14^{de} - eerste helft van de 15^{de} eeuw, aangetroffen (Vondstnummer 43).

Tussen 65 en 70 meter kon op de overgang van de Lagen 18 en 26 een randscherf van een bakpan van Roodbakkend aardewerk uit de Late Middeleeuwen B, meer specifiek uit de eerste helft van de 15^{de} eeuw, worden geborgen (Vondstnummer 44).

Dierlijk bot

Op de overgang van de Lagen 18 en 26 werden tussen 50 en 55 meter één stuks dierlijk bot en tussen 65 en 70 meter twee stuks dierlijk bot aangetroffen.

Bouwmateriaal

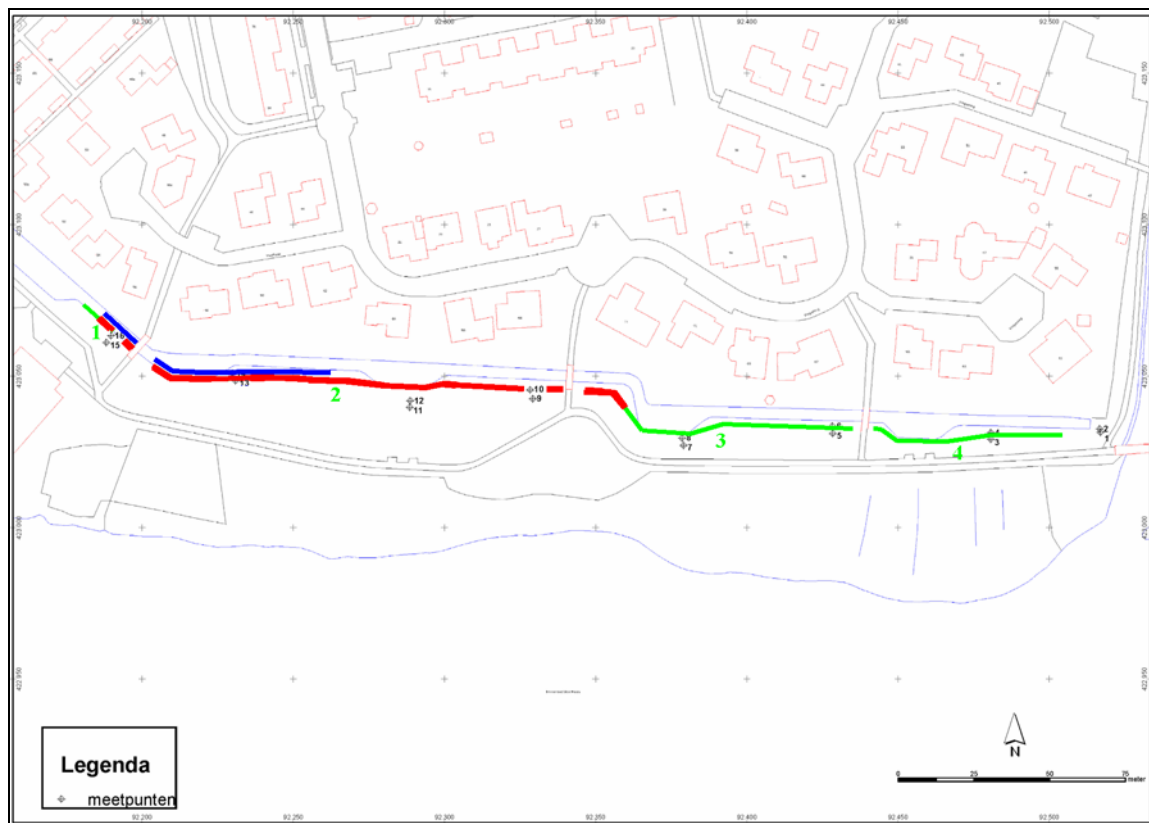
Tussen 55 en 60 meter werd aan de basis van Laag 31 een gele IJsselsteen van het formaat 15.5 x 6.5 x 4.0 centimeter aangetroffen. Deze baksteen kan op grond van het formaat in de periode tussen 1600 en 1800 na Chr. (Nieuwe Tijd A - Nieuwe Tijd B) worden geplaatst.

5.6 Beantwoording onderzoeksvragen

1. De horizontale c.q. verticale spreiding van de aanwezige archeologische resten

De archeologische resten in de vorm van een kleilaag/kleilagen met daarin een vermenging van Romeins en laatmiddeleeuws aardewerk werden aangetroffen in Zone 1 vanaf circa 10 meter ten westen van het fiets- en voetgangersbruggetje bij de 'Vijf Schelpen' tot circa 8.50 meter ten oosten van het fiets- en voetgangersbruggetje bij 'Hoofdland' in Zone 3. De concentratie met Romeins aardewerk liep door tot circa 60.0 meter in Zone 2 (zie Afbeelding 30).

In Zone 1 werden tussen 1.10-2.60 meter een ingegraven drainage en tussen 14.14 en 15.28 meter een opgevulde sloot aangetroffen. In Zone 2 werden achtereenvolgens van west naar oost tussen 33.60-34.52 meter een slootvulling, tussen 60.0-65.0 meter een slootvulling (Spoor 3), tussen 67.20-71.20 meter een slootvulling (Spoor 4), tussen 78.50-79.30 meter een niet nader te duiden concentratie hout (Spoor 5) en tussen 91.00-94.00 meter een ingegraven drainage aangetroffen. In Zone 3 waren tussen 9.60-11.10 meter, 17.20-18.40 meter en 21.50-23.20 meter drainagebuizen ingegraven. Tot slot werden in Zone 4 tussen 4.14-10.20 meter een opgevulde sloot (Spoor 7), tussen 9.40-11.40 een rechthoekige, ingegraven kuil (Spoor 8) en tussen 64.00-65.00 een ingegraven drainage aangetroffen. Met betrekking tot de verticale spreiding van de vondstlagen kan worden gesteld dat deze zijn aangetroffen op een diepte die globaal tussen 0.40 meter -NAP en 1.52 meter -NAP ligt. Vanwege de schuinite van het afgegraven talud was een nauwkeurige bepaling van de verticale ligging van de vondstlagen ten opzichte van het maaiveld niet goed mogelijk. Bij onderzoek tussen 1995 en 2000 op deze vindplaats door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard werd vastgesteld dat de Romeinse lagen op een diepte tussen circa 1.00 meter en 1.70 meter -NAP voorkomen.



Afbeelding 30. Het voorkomen van een laag/lagen met daarin Romeins en laatmiddeleeuws aardewerk (rode lijn) en het gedeelte van het traject met een concentratie Romeins aardewerk (blauwe lijn) binnen de zones van de Archeologische Begeleiding (in lichtgroen, genummerd), geprojecteerd op een uitsnede van de GBKN-kaart. Schaal 1: 2.500.

2. De ouderdom, c.q. fasering van de aanwezige archeologische resten

De aanwezige archeologische resten kunnen in de Vroeg- en Midden Romeinse tijd worden gedateerd. In de Late Middeleeuwen, meer specifiek in de 11^{de} en 12^{de} eeuw, mogelijk ook al in de 10^{de} eeuw, hebben ter plaatse activiteiten plaatsgevonden die naar het zich laat aanzien vooralsnog met ontginning voor landgebruik of met landaanwinning in verband kunnen worden gebracht. Hierbij werd grond opgebracht en werd de top van de Romeinse lagen geroerd. Afgaande op het in deze laatmiddeleeuwse menglaag aangetroffen Romeinse scherfmateriaal, dat later dateert dan het veelal passende scherfmateriaal uit de dieper voorkomende, vol Romeinse lagen, moet de grond met daarin het latere Romeinse aardewerk van elders zijn aangevoerd. In de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd werden haaks op de Maas verschillende sloten gegraven. De aangetroffen drainages stammen uit de Nieuwe Tijd C.

Omdat bij het onderzoek de (bekende) dieper voorkomende Romeinse lagen niet in het talud van de watergang vrij gelegd waren en dus ook niet gedocumenteerd konden worden, kunnen met betrekking tot een fasering van de aanwezige archeologische resten op basis van de uit de Archeologische Begeleiding verkregen resultaten geen nadere uitspraken worden gedaan.

3. De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de directe omgeving

De archeologische resten bestaan uit één of meerdere kleilagen met daarin scherfmateriaal, metaal, dierlijk bot en bouw materiaal. Sporen uit de Romeinse tijd die met bebouwing of infrastructuur in verband kunnen worden gebracht werden niet aangetroffen. Voor het overige werden een niet nader te duiden concentratie hout (Spoor 5), verschillende sloten (Sporen 2, 3, 4 en 7) en een niet nader als een kuil te duiden rechthoekig spoor (Spoor 8) aangetroffen.

De aanwezige archeologische resten kunnen in verband worden gebracht met een nederzetting uit de Vroeg Romeinse tijd. In het verleden zijn bij meerdere archeologische- en niet archeologische onderzoeken te Mijnsheerenland vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen (zie 3.2.2 Archeologische gegevens onderzoeksgebied en directe omgeving). De hier aangetroffen archeologische resten en de eerder in omgeving ontdekte archeologische vindplaatsen maken naar alle waarschijnlijkheid deel uit van één- en dezelfde Romeinse nederzetting, waarbij naast aan een civiele nederzetting, mogelijk een kampdorp, ook aan een militaire component in de vorm van een Romeinse versterking kan worden gedacht.

4. De gaafheid van de aanwezige archeologische resten

De archeologische resten zijn goed geconserveerd bewaard gebleven. De Romeinse lagen worden afgedekt door meerdere ophooglagen uit in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Het aangetroffen aardewerk is goed geconserveerd, evenals het aangetroffen dierlijk bot. Algemeen kan worden gesteld dat ter plaatse de conserveringsomstandigheden voor zowel anorganische- als organische resten meer dan uitstekend zijn.

5. De aanwezigheid van leef- en/of ophooglagen

Bij het onderzoek kon met name in Zone 1 en een groot deel van Zone 2, tot ruim 60 meter in rechte lijn vanaf het fiets- en voetgangersbruggetje bij de ‘Vijf Schelpen’ het voorkomen van ophooglagen worden vastgesteld.

6. De geologische context van de aanwezige archeologische resten

De archeologische resten zijn aangetroffen op de noordelijke oeverzone van de Maas en bevinden zich in kleiige en zavelige oeverafzettingen uit de fasen Tiel 1B en Duinkerke II en III, waarbij een stratigrafisch onderscheid tussen de verschillende fasen maar moeilijk of in het geheel niet gemaakt kan worden. De afzettingen kunnen naar de nieuwe lithologische indeling van De Mulder et al. (2003) in het geval van de afzettingen uit de fase Tiel 1B bij de Formatie van Echteld en voor wat de afzettingen uit de Duinkerke-fasen betreft bij het Laagpakket van Walcheren van de Formatie van Naaldwijk worden ondergebracht.

7. Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten

De hier bij Mijnsheerenland gelegen Romeinse vindplaats is lokaal en regionaal, maar ook landelijk bezien van groot belang. Een nadere en betere bestudering van deze vindplaats zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren in het verkrijgen van inzicht in de Romeinse aanwezigheid, zowel militair als civiel, en het tijdstip daarvan in het Maasmondgebied. Mogelijk zouden ook antwoorden kunnen worden verkregen op vraagstellingen met betrekking tot de overgang van de Late IJzertijd naar de Romeinse tijd, op de vraag of hier sprake is van een pre-limes fort, zoals bijvoorbeeld Velsen midden in het gebied van de Friezen, en of er een verband is met de veldtochten van Germanicus, op de vraag of hier sprake is van een centrale plaats, de mogelijke civitas hoofdstad van de Frisiavonen en op vragen met betrekking tot landschap en bewoning, het romaniseringproces, transport, militaire structuur en havens, zoals deze en ook anderen verwoord zijn in hoofdstuk 15, versie 1.0 van de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie.

8. Waardering van de archeologische resten

Het betreft goed geconserveerde vondstniveaus die zowel op basis van fysieke als inhoudelijke kwaliteit hoog kunnen worden gewaardeerd. Aan het terrein is dan ook met recht een archeologische status als 'Terrein van hoge archeologische waarde' (monumentnummer 6773) toegekend.

5.7 Synthese

Bij de Archeologische Begeleiding volgend op de reeds uitgevoerde civieltechnische werkzaamheden, het uitbaggeren van de watergang tussen de 'Vijf Schelpen' aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet te Mijnsheerenland, werd over nagenoeg de volledige lengte het afgeschuinde zuidtalud van de watergang op tekening en op foto gedocumenteerd.

Van circa 10 meter ten westen van het fiets- en voetgangersbruggetje bij de 'Vijf Schelpen' tot aan het tweede kommetje in Zone 2, tot circa 60 meter ten oosten van dit voorgenoemde bruggetje, werden in het talud één of meerdere lagen aangetroffen met daarin zowel Romeins aardewerk als aardewerk uit de laatste fase van de Vroege Middeleeuwen (VMED) en de Late Middeleeuwen. Ten oosten hiervan werden deze lagen niet meer aangetroffen. Deze laag/lagen betreffen een laatmiddeleeuwse ophoog met waarschijnlijk van elders aangevoerde grond. Ontegenzeggelijk zal bij de laatmiddeleeuwse activiteiten de top van de aanwezige Romeinse lagen zijn geroerd, waarbij door opspit Romeins vondstmateriaal in de opgebrachte middeleeuwse laag/lagen terecht kan zijn gekomen.

Het in deze laag/lagen aangetroffen Romeinse aardewerk kan voor een deel in de Vroeg Romeinse tijd, voor een groter deel in de Midden Romeinse tijd worden gedateerd. Het middeleeuwse aardewerk kan voor het overgrote deel in de laatste fase van de Vroege Middeleeuwen en in de Late Middeleeuwen A, globaal tussen 900 en 1250 na Chr., worden geplaatst. Een kleinere hoeveelheid dateert in de Late Middeleeuwen B (1250-1500 na Chr.).

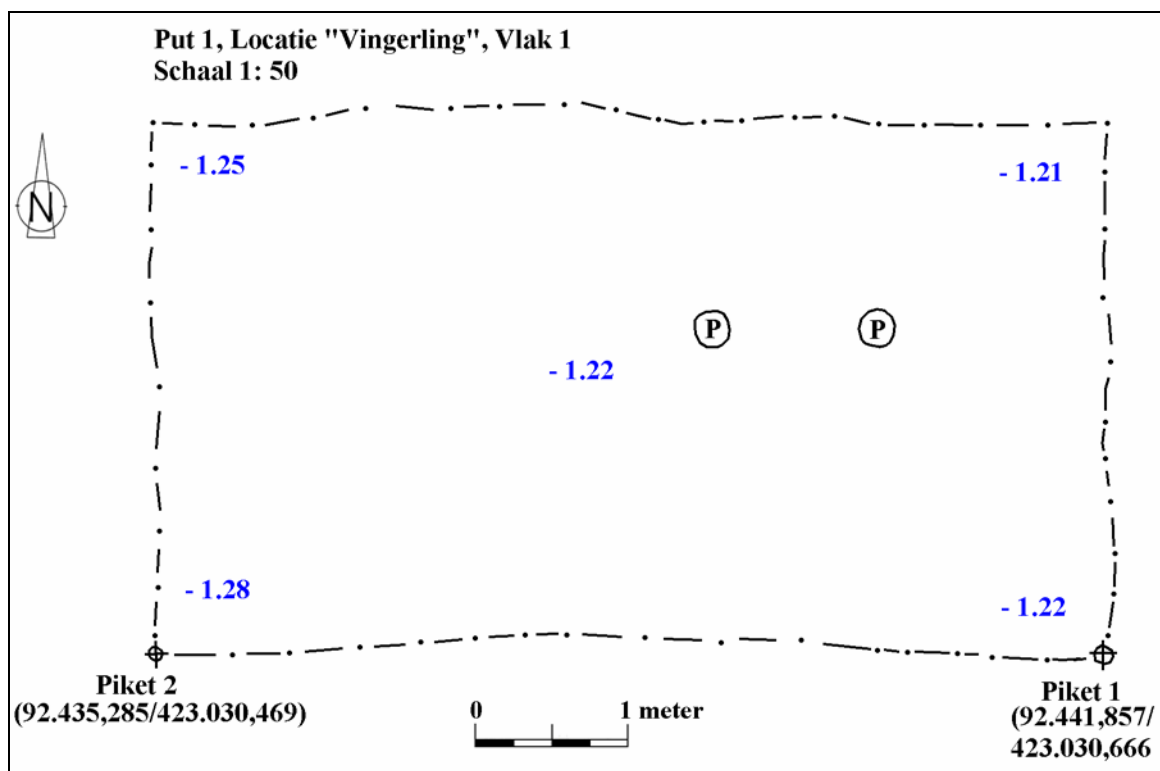
Er werden slechts ophooglagen aangetroffen. Directe sporen van Romeinse bebouwing of infrastructuur werden niet waargenomen. Naast de lagen met vondstmateriaal, waarin behalve aardewerkscherven ook dierlijk bot, bouwmetaal en twee metalen spijkers werden aangetroffen, werden verspreid over het traject een aantal haaks op de Maas gelegen, gedempte sloten, daterend uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd, een niet nader tot een structuur te herleiden concentratie hout, een niet nader te duiden rechthoekige kuil en verschillende ingegraven drainagebuizen waargenomen.

6. Resultaten Opgraving locatie ‘Vingerling’

6.1 Inleiding

Voordat met de opgraving ter plaatse van het zuidelijke brughoofd kon worden begonnen, werden eerst de te vervangen brug en de houten brughoofden verwijderd en werden nieuwe houten heipalen met een betonnen kop geplaatst. Voorafgaand aan het plaatsen van de heipalen diende op die locaties een megaboring te worden uitgevoerd, met als doel inzicht in de laagopbouw te verkrijgen. De boring werd uitgevoerd met een holle buis, waarvan de twee helften middels bouten met elkaar waren verbonden. Met het losmaken van de bouten kon één helft van de buis verwijderd worden, waarna de boorkolom bekeken en gedocumenteerd zou kunnen worden. Al bij de eerste poging bleek dit systeem niet te functioneren. Er ontstond een prop in de buis, die voor de rest leeg bleef. Een tweede en derde poging leverden hetzelfde resultaat op. Door de prop in de buis werden de dieper gelegen, slappere kleien weggeduwd. Teneinde toch waarnemingen te kunnen doen, werd ter plaatse van de nieuw te plaatsen heipalen met behulp van een gutsboor een boring tot 3.0 meter beneden het maaiveld uitgevoerd.

Nadat de heipalen waren geplaatst, werd met het aanleggen van het vlak begonnen. Tijdens het graven werd duidelijk dat de heipalen het aanleggen van een vlak bemoeilijkten. In overleg met de aannemer werd besloten op de andere locaties eerst het vlak aan te leggen en te documenteren, alvorens de heipalen te plaatsen.

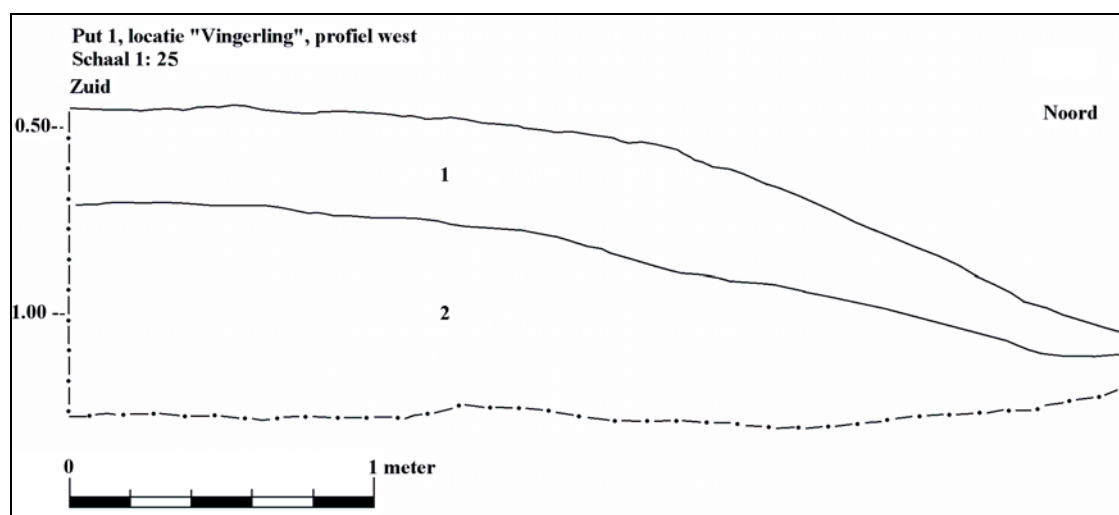


Afbeelding 31. Werkput locatie “Vingerling”, Vlak 1. De positie van de nieuw gezette houten heipalen met betonnen kop is met een “P” gemarkeerd. Schaal 1: 50.

Ter plaatse werd een werkput aangelegd van 6.25 x 3.50 meter (zie Afbeelding 31). In deze put werd slechts één vlak aangelegd, op een diepte van 0.83–0.90 meter beneden het maaiveld (1.21-1.28 meter –NAP).⁶²

6.2 Bodemopbouw

De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een laag van lichtbruingrijze, gerijpte, uiterst zandige klei met wortelresten. In deze heterogene (ophoog)laag werden brokken repac aangetroffen. Onder deze toplaag bevond zich een laag van lichtbruingrijs, fijn, matig kleiig zand, met enkele roestaders en veel boomwortels. Dieper in deze laag waren grijze bandjes zichtbaar. Deze laag kan gerekend worden tot de Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB (zie Afbeelding 32).



Afbeelding 32. Werkput 1, locatie “Vingerling”: westprofiel. Schaal 1: 25.

Legenda: 1. Klei, lichtbruingrijs, gerijpt, uiterst zandig, met wortels en brokken repac; 2. zand, lichtbruingrijs, fijn, matig kleiig, enkele roestaders, naar onderen grijze bandjes, veel boomwortels.

De resultaten van de ter plaatse van de nieuw gezette heipalen vanuit het vlak (op 1.22 meter –NAP) uitgevoerde boringen kunnen als volgt worden weergegeven:

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.52 | zand, grijs, matig kleiig (Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB) |
| 0.52 - 1.32 | zand, blauwgrijs tot grijs, soms matig kleiig, met kleilaagjes (zand/klei laminatie) en humeuze bandjes (oudere Afzettingen van Duinkerke/Tiel) |
| 1.32 - 1.82 | klei, (licht)blauwgrijs, ongerijpt tot matig gerijpt, met hout- en plantenresten (Afzettingen van Tiel IB) |
| 1.82 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt tot matig gerijpt, met zand- en humeuze bandjes en houtresten (Afzettingen van Gorkum) |

6.3 Sporen en structuren

In deze werkput zijn geen archeologische sporen waargenomen.

⁶² Als oorspronkelijke maaiveld is de hoogte van het pad door het park aangehouden. Op dit pad zijn een drietal vaste hoogtepunten uitgezet en door de landmeter ingemeten: punt 1 voor Put 1 op 0.38 –NAP, punt 2 voor Put 2 op 0.50 –NAP en punt 3 voor Put 3 op 0.31 –NAP.

6.4 Vondsten

In deze werkput is geen vondstmateriaal aangetroffen.

6.5 Beantwoording onderzoeksvragen PvE

De onderzoeksvragen uit het PvE kunnen op basis van de uit de opgraving verkregen resultaten niet beantwoord worden.

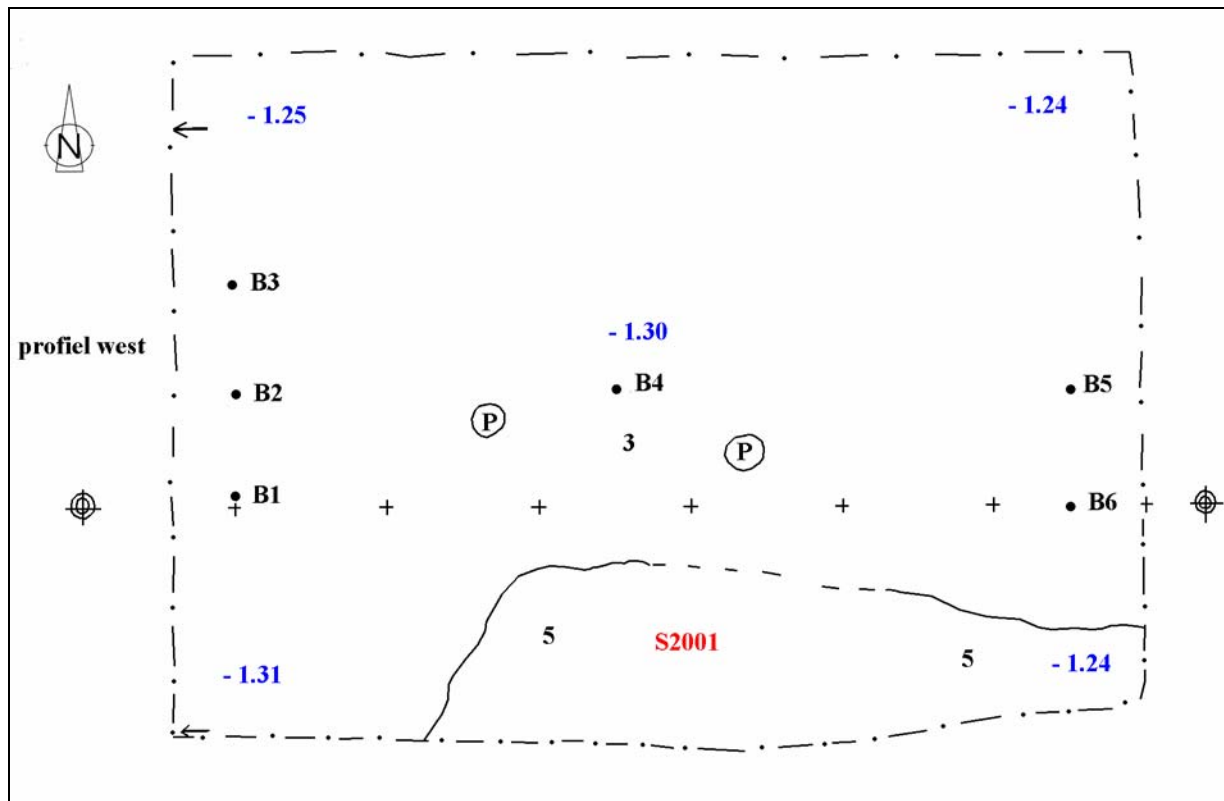
6.6 Synthese

In het kader van de opgraving is op de locatie “Vingerling” een werkput aangelegd van 6.25 x 3.50 meter. Er werd slechts één vlak aangelegd. De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een heterogene bovenlaag van lichtbruingrijze klei op Afzettingen van Duinkerke IIIB van lichtbruingrij, matig kleiig zand. Bij het onderzoek werden geen archeologische sporen en/of vondsten aangetroffen. Dit houdt in dat de in het PvE geformuleerde onderzoeksvragen niet beantwoord kunnen worden. Tevens kan voor deze locatie een waardering op basis van de waarderingscriteria in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie achterwege blijven. Samenvattend kan worden gesteld dat voor dit beperkte deel van het archeologisch monument (Monumentnummer 6773) geldt dat archeologische sporen hier ontbreken.

7. Resultaten Opgraving locatie ‘Hoofdland’

7.1 Inleiding

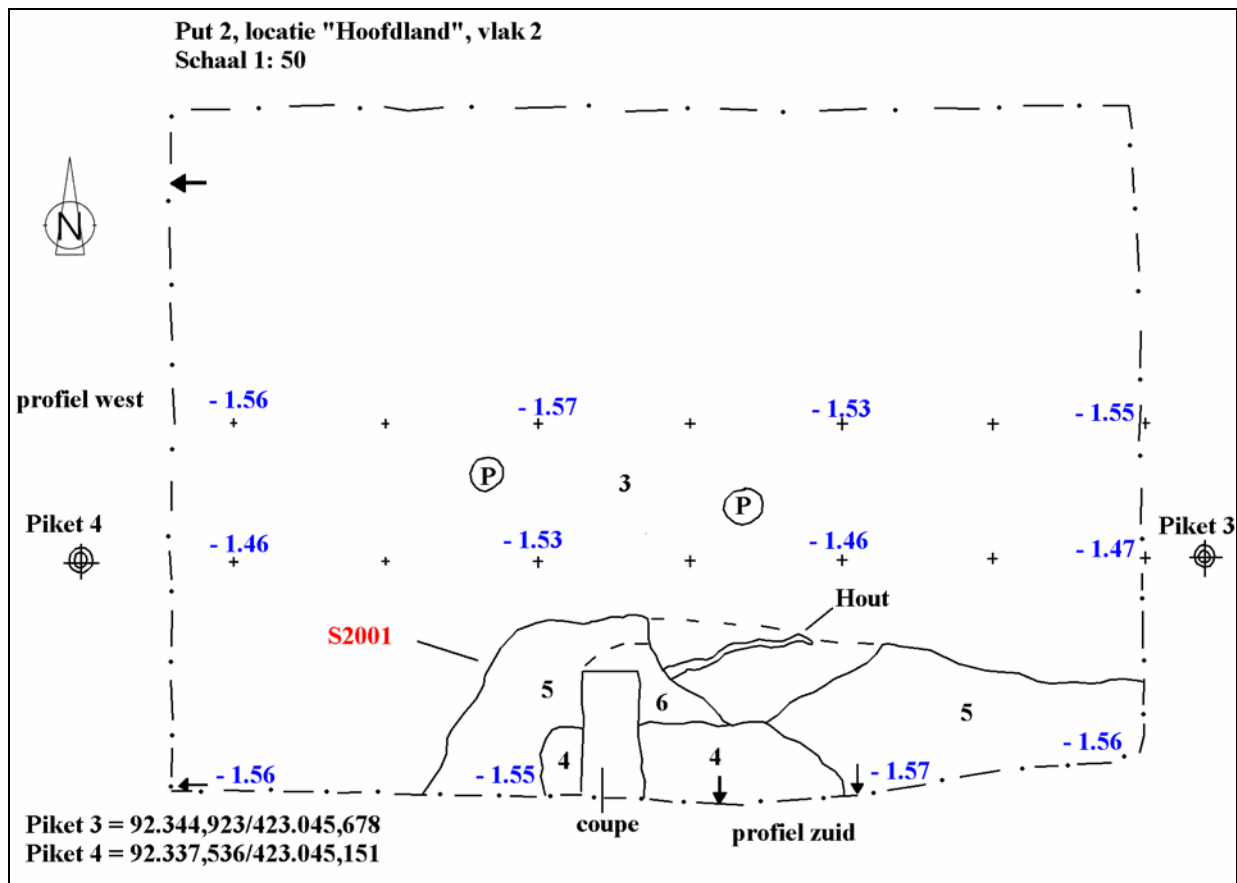
Na het verwijderen van de oude brug werd direct begonnen met de aanleg van de werkput. Er werd laagsgewijs verdiept tot Vlak 1, op een diepte van 1.24 tot 1.31 meter –NAP.⁶³ In het zuidelijke deel van de put tekende zich in het vlak een zone af van donkergrijze tot bruingrijze klei met aardewerk, metaalslakken en fosfaatvlekken (Spoor 2001). Vlak 1 is gedocumenteerd (zie Afbeelding 33).



Afbeelding 33. Werkput 2, locatie “Hoofdland”, Vlak 1. Schaal 1: 50. Legenda: 3. klei, grijs, matig gerijpt, roestvlekken, aardewerk (Afzetting van Duinkerke/Tiel IIIB); 5. klei, grijs, matig gerijpt, met aardewerk, sintels/slakken, roestvlekken en ijzerconcreties

Verder verdiepen vanuit dit vlak was niet mogelijk, omdat water vanuit de sloot dreigde door te breken, waardoor het vlak onder water zou komen te staan. In overleg met de heer M. Tak van de Gemeente Binnenmaas en de aannemer G. Damsteegt werd besloten ter plaatse de sloot middels aarden walletjes af te dammen en het water eruit te scheppen. Dit om direct vanaf de waterkant het vlak op diepte te kunnen aanleggen. Nadat de sloot de volgende ochtend was afgedamd en grotendeels was leeggeschept, kon het vlak met 15 tot 25 centimeter worden verdiept. Het eindvlak (Vlak 2, zie Afbeelding 34) werd aangelegd op een diepte van 1.46-1.57 meter –NAP.

⁶³ Het maaiveld lag hier op 0.04 meter –NAP



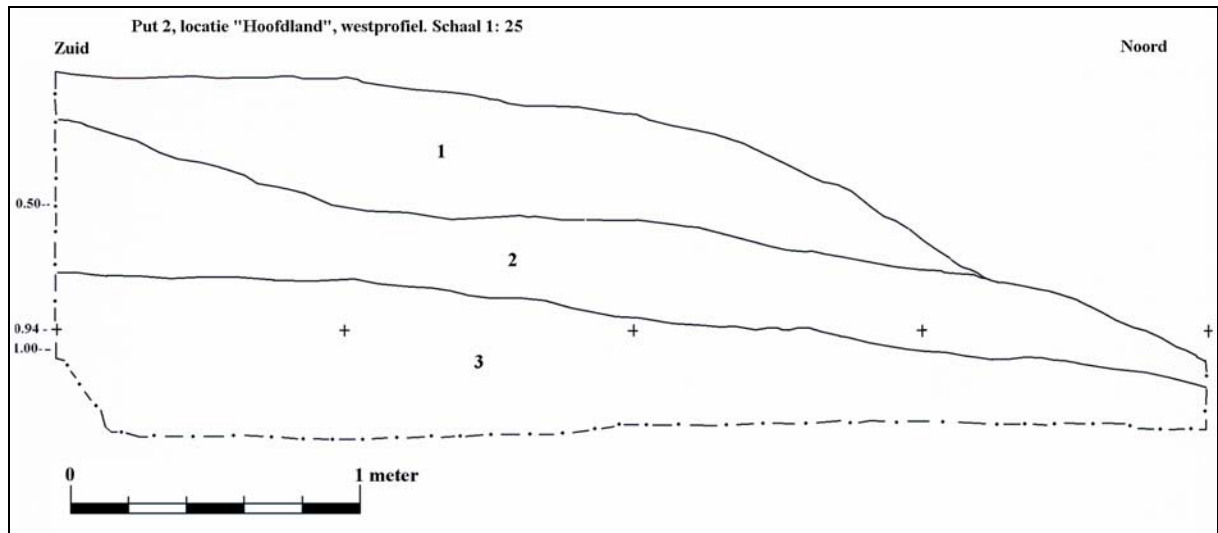
Afbeelding 34. Werkput 2, locatie "Hoofdland", Vlak 2. Schaal 1: 50.

- Legenda: 3. = klei, grijs, matig gerijpt, roestvlekken, aardewerk (Afzetting van Duinkerke/Tiel IIIB)
4. = klei, donkergrijs, matig gerijpt, met aardewerk, sintels/slakken en houtskool
5. = klei, grijs, matig gerijpt, met aardewerk, sintels/slakken, roestvlekken en ijzerconcreties
6. = als 5, maar sterk fosfaathoudend

7.2 Bodemopbouw

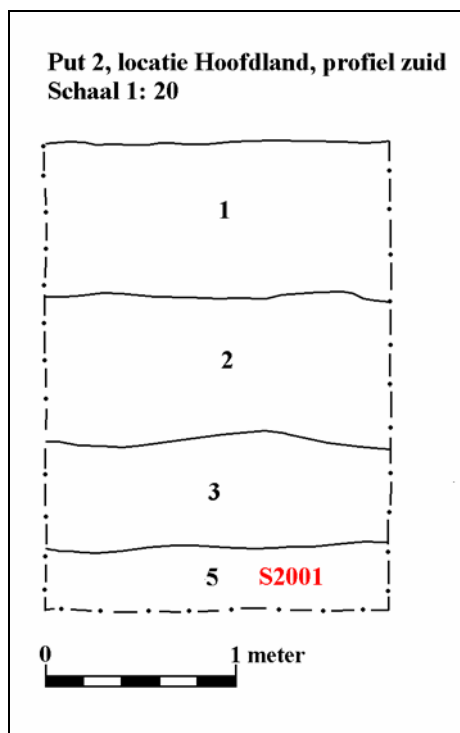
De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een laag van donkergrijsbruine, sterk gerijpte klei met puinbrokjes (graszode en bouwvoor) op een laag van lichtbruingrijze, sterk gerijpte klei met roestvlekken en puinbrokjes (ophooglaag), op grijze, matig gerijpte klei met roestvlekken en aardewerk. Deze laag kan gerekend worden tot de Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB (zie westprofiel, Afbeelding 35). In het zuidelijke deel van de werkput werd onder deze laag een laag van grijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en roestvlekken (Spoor 2001) aangetroffen (zie zuidprofiel, Afbeelding 36).

Vanuit Vlak 1 werd middels een aantal boringen (zie Afbeelding 33, Boringen nr.: 1 tot met nr.: 6) het verloop van de grijze kleilaag vastgesteld. Deze laag liep met een flauwe helling in noordelijke richting af.



Afbeelding 35. Werkput 2, locatie “Hoofdland”, westprofiel. Schaal 1: 25.

- Legenda: 1. Klei, donkergrijsbruin, sterk gerijpt, enkele puinbrokjes (graszode + bouwvoor)
 2. Klei, lichtgrijsbruin, sterk gerijpt, roestvlekken, enkele puinbrokjes (ophoog)
 3. Klei, grijs, matig gerijpt, met roestvlekken en aardewerk (Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB)

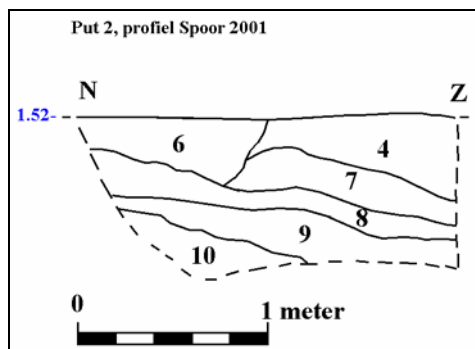


Afbeelding 36. Werkput 2, locatie “Hoofdland”, kolomopname van zuidprofiel. Schaal 1: 20.

- Legenda: 1. Klei, donkergrijsbruin, sterk gerijpt, enkele puinbrokjes (graszode + bouwvoor)
 2. Klei, lichtgrijsbruin, sterk gerijpt, roestvlekken, enkele puinbrokjes (ophoog)
 3. Klei, grijs, matig gerijpt, met roestvlekken en aardewerk (Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB)
 5. Klei, grijs, matig gerijpt, met roestvlekken, met aardewerk, sintels/slakken en ijzerconcreties (Spoor 2001)

7.3 Sporen en structuren

In het zuidelijke deel van het vlak werd onder een klastische laag van grijze, matig gerijpte klei met roestvlekken en aardewerk een verkleuring van grijze, matig gerijpte, lokaal sterk roestige klei met een maximale omvang van 4.75 x 1.10 meter aangetroffen (Spoor 2001). In de grijze klei waren scherven en sintels gevonden. Bij het verdiepen van het vlak ter plaatse van deze verkleuring werd duidelijk dat binnen hierbinnen een heterogene zone met donkergrijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en houtskool (zie Afbeelding 34, nrs.: 4 en 5), een heterogene zone met grijze, matig gerijpte, sterk fosfaathoudende klei (zie Afbeelding 34, nr.: 6) en een zone met hout (zie Afbeelding 34, hout) konden worden onderscheiden. De heterogene zone met donkergrijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en houtskool werd in het vlak aangetroffen tussen 2.40 meter en 4.30 meter vanuit de westelijke putwand en reikte vanuit de zuidelijke putwand tot maximaal 0.50 meter in het vlak. In deze laag werden scherven, sintels/slakken en houtskoolbrokjes aangetroffen. Bij het verdiepen werden in deze laag vanaf circa 5 centimeter beneden het vlak (vanaf circa 1.50 meter - NAP) houtsnippers, spaanders en takken/takjes aangetroffen. Naar het noorden sloot op deze laag een zone met grijze, matig gerijpte, sterk fosfaathoudende klei aan. Vanaf deze fosfaatvlek naar het noordoosten verliep een circa 5 centimeter brede band met hout, waarvan de functie niet duidelijk is. Mogelijk betreft het een deel van een beschoeiing. Het hout was matig tot slecht geconserveerd.



Afbeelding 37. Werkput 2, locatie “Hoofdland”, coupe Spoor 2001. Schaal 1: 20. Legenda: 4. donkergrijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en houtskool (zie Afbeelding 23, 4); 6. grijze, matig gerijpte, sterk fosfaathoudende klei (zie Afbeelding 23, 6); 7. Donkerbruingrijze, matig gerijpte, venige klei met plantenresten en veenbrokken; 8. Bruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige klei met organische resten; 9. donkerbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige klei; 10. Donkergrijze, matig gerijpte klei met organische resten en vlekken dy.

Over Spoor 2001 werd een zuid-noord georiënteerde coupe gezet. In de coupe (zie Afbeelding 37, voor positie zie Afbeelding 34) werd de volgende bodemopbouw vastgesteld. Onder een 8 tot 20 centimeter dikke cultuurlaag van donkergrijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en houtskool (zie Afbeelding 37, 4), met vanaf het midden van de coupe naar het noorden daarnaast een laag van grijze, matig gerijpte, sterk fosfaathoudende klei (zie Afbeelding 37, 6), werd een 6 tot 12 centimeter dikke laag van donkerbruingrijze, matig gerijpte, sterk venige klei met plantenresten, veenbrokjes en veel houtresten (takken, spaanders, twijgjes) aangetroffen (zie Afbeelding 37, 7). Onder deze venige laag en in het noordelijke deel van de coupe ook onder de laag met sterk fosfaathoudende klei bevond zich een laag van bruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige klei met organische resten (zie Afbeelding 37, 8), met daar weer onder een laag van donkerbruingrijze, matig gerijpte klei met organische resten (zie Afbeelding 37, 9). Onder deze laag werd in het noorden onderin de coupe een natuurlijke oeverafzetting aangetroffen van grijze, matig gerijpte, organische klei met vlekken dy. Uit de aanwezigheid van de dy kan worden opgemaakt dat hier in een oeverzone afzetting in nagenoeg stilstaand water heeft plaatsgevonden, waarbij ook de fijnste plantendeeltjes konden bezinken.

De aangetroffen zone met sterk vergane houtresten zou mogelijk als deel van een beschoeiing kunnen worden geïnterpreteerd. Onduidelijk is hoe deze antropogene zone geïnterpreteerd kan worden. Mogelijk is hier sprake van een opvulling van een natuurlijke depressie in de oeverzone langs de Maas.

De aanwezigheid van deze antropogene zone met archeologische indicatoren duidt op de aanwezigheid van een nederzetting in de onmiddellijke nabijheid. Kennelijk hebben hier niet nader te duiden off-site activiteiten plaatsgevonden in de periferie van een nederzetting.



Afbeelding 38. Werkput 2, locatie “Hoofdland”, opname van coupe door Spoor 2001. Foto (Fotonummer 5) genomen naar het oosten. Legenda: a. donkergrijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken en houtskool (zie ook Afbeelding 33, 4); b. grijze, matig gerijpte klei met aardewerk, sintels/slakken, roestvlekken en ijzerconcreties (zie ook Afbeelding 33, 5); c. idem als b, maar sterk fosfaathoudend (zie ook Afbeelding 33, 6); d. zone met hout (zie ook Afbeelding 33, hout); 4. idem als a; 6. idem als c; 7. Donkerbruingrijze, matig gerijpte, venige klei met plantenresten en veenbrokken; 8. Bruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige klei met organische resten; 9 donkerbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige klei; 10. Donkergrijze, matig gerijpte klei met organische resten en vlekken dy.

7.4 Vondsten

Bij het onderzoek werden aardewerkscherven, dierlijk botmateriaal en een tweetal fragmenten huttenleem aangetroffen.

7.4.1 Aardewerk

In totaal werden bij het onderzoek in Werkput 2 negenenvijftig aardewerkscherven aangetroffen, verdeeld over vijf randscherven (8.5 %), twee bodemscherven (3.4 %) en tweeënvijftig wandscherven (88.1 %). Het aardewerk was sterk gefragmenteerd. Het totaalgewicht van het aangetroffen aardewerk bedroeg 470 gram.

Onder de aardewerkscherven bevond zich één randscherf van gladwandig, wit aardewerk uit de Romeinse Tijd. De scherf kan worden toegewezen aan een kruik met een trapvormig oplopend mondstuk, Stuart Type 112. Onduidelijk is of de scherf behoort tot de voor-Claudische variant die groter is met een brede buik (Type 112A)⁶⁴ of de wat slankere variant (Type 112B) die tussen 40 en 140 kan worden gedateerd.⁶⁵

Het overige aardewerk dat werd aangetroffen kan in de Late Middeleeuwen A (1050-1250 na Chr.) en Late Middeleeuwen B (1250-1500 na Chr.) worden gedateerd.

⁶⁴ Datering: Haltern tot circa 25 na Chr., met mogelijk een uitloop tot circa 40 na Chr.

⁶⁵ Haalebos, 1990, 161, type 4120

| Aardewerksoort | Rand | Wand | Bodem | Percentage Rand | Percentage Wand | Percentage Bodem |
|---------------------|------|------|-------|-----------------|-----------------|------------------|
| Grijsbakkend | 2 | 16 | | 3,4% | 27,1% | |
| Handgevormd | | 4 | | | 6,8% | |
| Proto Steengoed | 1 | | | 1,7% | | |
| Roodbakkend | 1 | 32 | 2 | 1,7% | 54,2% | 3,4% |
| Vlaams Hoogversierd | | 1 | | | 1,7% | |
| Totaal | 4 | 53 | 2 | 6,8% | 89,8% | 3,4% |

Tabel 3. Overzicht van het laatmiddeleeuwse aardewerk verdeeld in aantallen en percentages rand-, wand- en bodemscherven.

Van het Roodbakkend aardewerk kunnen een rand- en bodemscherf van een bakpan in de 14^{de} eeuw worden gedateerd. Een tweede bodemfragment kan in de 13^{de}-eerste helft van de 14^{de} eeuw worden geplaatst. Een tweetal wandscherven kunnen mogelijk in de 12^{de}-13^{de} eeuw (LMEA-LMEB) worden gedateerd. Het overige Roodbakkend aardewerk kan niet nader worden gedateerd dan Late Middeleeuwen B.

Van het Grijsbakkend aardewerk kunnen tien wandscherven en één randscherf in de Late Middeleeuwen A worden gedateerd. Een aantal scherven Elmpt-aardewerk, geïmporteerd uit het Rijnland of uit Limburg, dateert Late Middeleeuwen A-Late Middeleeuwen B.

Het handgevormde aardewerk kan mogelijk aan Kogelpot-aardewerk worden toegeschreven met een datering in de 12^{de} of 13^{de} eeuw (LMEA).

De randscherf Proto Steengoed dateert in de 13^{de} eeuw, meer specifiek tussen 1200 en 1280 na Chr.

De wandscherf Hoogversierd aardewerk (of Vlaams aardewerk) is vervaardigd van roodbakkend aardewerk voorzien van een groen glazuur. De groene kleur van het glazuur ontstond door de toevoeging van koperoxide aan het glazuur. De aangetroffen scherf is waarschijnlijk afkomstig van een schenkan. Dit soort aardewerk met een datering tussen circa 1175/1200 en 1300/1350 na Chr. was een luxeproduct voor de tafels van meer welgestelde burgers.

Naast het aardewerk werden nog een tweetal fragmenten huttenleem aangetroffen.

7.4.2 Dierlijk Botmateriaal

Naast het aardewerk werden een kies van een rund, een drietal niet nader te determineren kaakfragmenten en 14 fragmenten botafval aangetroffen.

7.5 Monsters

Om inzicht te kunnen verkrijgen in de paleobotanie werden uit Spoor 2001 de lagen 4 en 6 bemonsterd. De monsters werden onderzocht door Dr. C. J. Stevens en A. Crockett van Archeomedia/Wessex Archaeology. Het verslag van de waardering van twee geselecteerde monsters (Monsternummers 2001 en 2002) is hieronder weergegeven.

7.5.1 Introduction

Two bulk samples were taken from clay layers (spoor 2001, laag 4 and 6) within Put 2, both of which also contained earthenware, metal slag, charcoal and iron concretions; Laag 6 also contained large amounts of phosphates, potentially indicative of waste- or midden-related deposits. The samples are likely to be medieval in date and lie on the edge of a settlement of Late Middle Age date.

Both samples were approximately 8 litres in size and were processed for the recovery and assessment of waterlogged and charred material.

7.5.2 Methods

Initially, subsamples of 2 litres were processed for the recovery of waterlogged remains. Laboratory flotation was undertaken with flots retained on a 0.25mm mesh and residues on a 0.5mm mesh. Residues and flots were stored in sealed containers with water. The larger fraction (>5.6mm) was sorted, weighed and discarded. The flots were visually inspected under a x10 to x40 stereo-binocular microscope to determine if waterlogged material occurred.

Where waterlogged material was present, preliminary identifications of dominant taxa, were conducted and are presented below. Identifications of taxa follow the nomenclature of *Heukels' Flora van Nederland* (van der Meijden 2005). Identifications were aided by reference to Capperts *et al.* (2006) and Köber-Grohne (1964).

7.5.3 Results

Waterlogged and Charred Plant Remains

Both of the samples contained a reasonable range of waterlogged taxa, although in neither case was any single taxa represented by many more than 5-10 seeds (**Table 1**). That from vlak 7, laag 6 (monster nr. 2002) was slightly richer than that from laag 4 and also contained a more diverse array of taxa.

The majority of the species recovered from the samples, as might be expected, were those of wetlands. Submerged or floating aquatic species included *Ranunculus sceleratus*, *Ranunculus* subg. *Batrachium*, *Rorippa* cf. *nasturtium-aquaticum* and those of standing water *Juncus* sp., *Carex* sp., *Typha* sp., *Eleocharis palustris*, *Schoenoplectrus lacustris*.

Other species of rough damp grasslands, ditch sides, bare wastelands include *Ranunculus* sp., *Ranunculus sardous*, *Chenopodium polyspermum*, *Atriplex* sp., *Brassica nigra*, *Potentilla anserina*, *Conium maculatum*. While not dissimilar in general habitat preference, both *Urtica dioica* and particularly *Hyoscyamus niger* are common upon nitrogen-enriched human settlement soils.

Relating to the waste and midden component possibly associated with laag 6 were several seeds of fig, *Ficus carica* present in the more phosphate-rich sample, and hence probably related to the presence of cess.

Very little waterlogged wood was present in either samples and no fragments were seen that might be suitable for identification purposes.

Finally a single charred seed of *Rumex* sp. was present along with a number of charred stems of grasses, possibly cereal straw, and small fragments of charcoal were present from laag 6 (monster nr. 2002). While both the seed and grass stems might be related to cereals, no remains of cereal grain were present.

Of the species present several show a slight indication of maritime influence, possibly reflecting the proximity of the coast. These include *Brassica nigra*, *Atriplex* cf. *prostrata/ littoralis/ glabriuscula* type, *Ranunculus sardous* and potentially *Plantago major* (if *P. major ssp. intermedia*) that are all common weeds found within fields and waste places within coastal areas (Hanf 1983).

Invertebrate remains (Insect, Annelids, Bryozoa and Crustaceans)

Insect remains were generally sparse in the sample, although were notably more frequent within that from laag 6 (monster nr. 2002). Most of the remains were of electra (wing cases). A number of worm cocoons were also present indicating the probable input of soil into the sediments.

A few statoblasts (reproductive “bud”) of *Cristatella mucedo* were also recovered. These aquatic bryozoa live in still- to slowly-flowing freshwater environments, attached to rocks, aquatic plants, or potentially discarded rubbish such as wood, pottery, *etc.* Egg cases (ephippium) of the waterflea, *Daphnia* sp. were also present in the sample. The latter is mainly found in still to slow-flowing freshwater environments, although some genera can survive in brackish conditions.

7.5.4 Discussion

The localised water environment would appear to be slow-flowing, slightly vegetated, freshwater with reeds, sedges and rushes growing within the shallows. Away from any waterbody itself the plant remains provide a general impression of an open wetland environment, with rough grassland, but predominately bare ground and wasteland within the proximity of the site. There is some indication of the presence of cess within at least the more phosphate rich sample from laag 6.

The plant material has potential to examine the environmental context of the site with respect to local vegetation. Such potential is limited, in that such information will only provide a very localised picture of the environment, and also that the range of species is generally restricted to a few habitats around the site. Given the low number of seeds present and that in many cases identifications have only been made to species level, it is unlikely that further examination would greatly add to our knowledge of the site.

The insect remains have some potential to examine vegetation beyond the immediate vicinity of the feature. They can also reveal information on the proximity, extent and nature of settlement in the general area of the site. However, given the low number of remains such information may be limited. The other remains generally only inform on the immediate water environment.

7.5.5 Proposals

No further work is recommended

Tabel 4 (zie volgende pagina). Waterlogged and charred remains

Waterlogged and charred remains

| | | | Monster nr. | 2001 | 2002 |
|--|--------------------------|---------------------------|-------------|-----------|--------------|
| | | | Put | 2 | 2 |
| | | | Vlak | 1 | 7 |
| | | | Spoor | 2001 | 2001 |
| | | | Laag | 4 | 6 |
| | | | | klei/clay | klei/clay |
| | | | Inhoud | /iron | /phosphate |
| | | | Periode | Late | Middeleeuwen |
| Species | Dutch Common Name | Common Name | | | |
| <i>Ranunculus sardous</i> | behaarde boterbloem | meadow/creeping buttercup | - | | + |
| <i>Ranunculus</i> sp. | boterbloem | buttercup | - | | - |
| <i>Ranunculus sceleratus</i> | egelboterbloem | celery-leaved buttercup | + | | + |
| <i>Ranunculus</i> subg. <i>Batrachium</i> | waterranonkel | water-crowfoots | - | | + |
| <i>Ficus carica</i> | vijgenboom | fig | - | | + |
| <i>Urtica dioica</i> | grote brandnetel | common nettle | + | | + |
| Chenopodiaceae indet. | ganzenvoet | goosefoot | - | | + |
| <i>Chenopodium polyspermum</i> | korrelganzenvoet | many-seeded goosefoot | + | | - |
| <i>Atriplex</i> sp. | melde | orache | - | | + |
| <i>Rumex</i> sp. (charred) | zuring (verkoolde) | dock | - | | + |
| <i>Rorippa</i> cf. <i>nasturtium-aquaticum</i> | oostenrijkse kers | narrow-fruited watercress | - | | + |
| cf. <i>Brassica nigra</i> | zwarte mosterd | black mustard | 1f. | | - |
| <i>Potentilla anserina</i> | zilverschoon | silverweed | - | | - |
| <i>Conium maculatum</i> | gevlekte scheerling | hemlock | cf.+ | | + |
| <i>Hyoscyamus niger</i> | bilzekruid | henbane | - | | + |
| <i>Stachys</i> sp./ <i>Ballota nigra</i> | doorn/stinkende ballote | woundwort/black horehound | + | | - |
| <i>Plantago major</i> | grote weegbree | greater plantain | + | | + |
| <i>Alisma plantago-aquatica</i> | waterweegbree | water-plantain | + | | - |
| <i>Juncus</i> sp. | rus | rush (large cell) | + | | + |
| <i>Juncus</i> sp. | rus | rush (small cell) | + | | - |
| <i>Eleocharis palustris</i> | gewone waterbies | common spike-rush | - | | + |
| <i>Schoenoplectrus lacustris</i> | mattenbies | common club-rush | - | | + |
| <i>Carex</i> sp. (lenticular) | zegge (lensvormig) | sedge (lenticular) | + | | + |
| <i>Carex</i> sp. (trigonous) | zegge (driehoekig) | sedge (trigonous) | - | | + |
| Charred grass culms | grasstengels (verkoolde) | grass stems (charred) | - | | + |
| <i>Typha</i> sp. | lisdodde | bulrushes | + | | + |
| Wood | hout | waterlogged wood | | sm frgs. | - |
| Charcoal | houtschool | wood charcoal | - | | + |
| <i>Cristatella mucedo</i> (statoblast) | kruipend geleimosdierkje | crawling yellymossanimal | + | | - |
| <i>Daphnia</i> sp. (<i>Ephippium</i>) | watervlooien | water flea | - | | + |
| Worm Cocoons | | | + | | + |
| Insects | | | | v. few | + |

7.6 Beantwoording onderzoeksvragen PvE

1. De horizontale c.q. verticale spreiding van de aanwezige archeologische resten binnen de te verstoren oppervlakken

In Werkput 2 werd een heterogene laag met een omvang van 4.75 x 1.10 meter aangetroffen in het zuidelijke deel van het vlak. De laag was 14 tot 32 centimeter dik en bevond zich op een diepte tussen 1.55-1.57 meter -NAP en 1.69-1.71 en 1.87-1.89 meter -NAP.

2. De ouderdom, c.q. fasering van de aanwezige archeologische resten

Op basis van het in de laag aangetroffen aardewerk kan deze laag als weerslag van een activiteit in de Late Middeleeuwen, meer specifiek tussen circa 1100 en 1350 na Chr., worden gedateerd. Ofschoon binnen deze heterogene laag meerdere zones onderscheiden konden worden, kon geen fasering worden vastgesteld.

3. De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied

Aangetroffen werd een heterogene laag met aardewerk, sintels/slakken, houtskool en fosfaatresten. Bij het verdiepen van het vlak werden in het meest zuidelijke deel van deze heterogene zone vanaf circa 5 centimeter beneden het vlak (vanaf circa 1.50 meter -NAP) in de klei houtsnippers en -spaanders en takken/takjes aangetroffen.

Eerder al was bij onderzoek door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard (thans Stichting Archeologie Hoeksche Waard) ter plaatse van deze watergang, en dan met name het deel van de watergang ter hoogte van het ontmoetingscentrum “De Vijf Schelpen”, vastgesteld dat er in de Late Middeleeuwen ter plaatse activiteiten hebben plaatsgevonden. Hier werden op de Romeinse lagen heterogene lagen aangetroffen met daarin een vermenging van Romeins- en laatmiddeleeuws aardewerk.

Op circa 150 meter ten oosten van de locatie van Werkput 2 zijn in 1972 funderingsresten aangetroffen uit de eindfase van de 16^{de} of het begin van de 17^{de} eeuw aangetroffen. De funderingen bevinden zich in een zeer donkere bewoningslaag/brandlaag met daarin veel organische resten, fosfaten en dierlijk bot. In één van de uitgevoerde boringen werd op een diepte van 80 centimeter beneden het maaiveld inheems-Romeins aardewerk aangetroffen. Naar de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard (thans Stichting Archeologie Hoeksche Waard) zou er ook aardewerk uit de Late Middeleeuwen (circa 1100 – 1300 A.D.) zijn gevonden. De leeftijd van het op deze locatie aangetroffen laatmiddeleeuwse aardewerk komt overeen met de leeftijd van het in deze werkput aangetroffen scherfmateriaal.

De aanwezigheid van het laatmiddeleeuwse aardewerk duidt erop dat ter plaatse in de Late Middeleeuwen niet nader te duiden activiteiten, mogelijk in de periferie van een bewoning, hebben plaatsgevonden. Daadwerkelijke sporen van bewoning, ter plaatse of in de onmiddellijke omgeving, zijn tot dusverre nog niet aangetroffen. Mogelijk kunnen de activiteiten met ontginning of landwinning in verband worden gebracht.

4. De aanwezigheid van cultuur- en/of leeflagen

De aanwezigheid van een cultuurlaag kon worden vastgesteld.

5. De aanwezigheid van ophooglagen

De aangetroffen heterogene laag met aardewerk, sintels/slakken, houtskool en fosfaatresten kan als een ophooglaag worden geïnterpreteerd.

6. De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal en van metaal

De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal kan als redelijk tot goed worden bestempeld. Het aangetroffen dierlijke botmateriaal en met name ook de dieper in de laag aangetroffen houtresten waren goed bewaard. Zadenanalyse leverde zaden op van soorten die in water voorkomen, zoals egelboterbloem, waterranonkel, Oostenrijkse kers, maar ook zegge, lisdodde en gewone waterbies, soorten die hoog opgegroeid nat grasland of langs slootkanten voorkomen, zoals diverse soorten boterbloemen, korrelganzenvoet, zilverschoon, en soorten die gedijen op met stikstof verrijkte bodems in de nabijheid van een menselijke nederzetting, zoals grote brandnetel en bilzekruid. De aanwezigheid van zaden van de vijf duiden op afval-depositie. Het beeld doet zich voor van de aanwezigheid van een sloot met helder water met daarin bijvoorbeeld waterweegbree. De aanwezigheid van weegbree en brandnetel zou erop kunnen duiden dat langs deze sloot een verhoogd pad of een dijkje heeft gelopen. In de berm van de sloot stonden onder andere zuring en boterbloemen. Omdat metaalvondsten ontbreken, kunnen met betrekking tot de conserveringstoestand van metaal geen nadere uitspraken worden gedaan.

7. De gaafheid van de aanwezige archeologische resten

Naar de criteria, zoals geformuleerd in de K.N.A 3.1, kan de gaafheid van de archeologische resten als hoog worden gekwalificeerd. De stratigrafie ter plaatse was intact en voor zover dit binnen de beperkte waarnemingsruimte kon worden vastgesteld was er sprake van ruimtelijke gaafheid. Er werden mobilia in situ aangetroffen. Er was sprake van een antropogeen biochemisch residu en er was en is sprake van een stabiele natuurlijke omgeving. Er was sprake van de aanwezigheid van een spoor en er was sprake van een ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen. Met betrekking tot de conservering kan worden gesteld dat de conservering van organisch- en ecologisch materiaal als redelijk tot goed kan worden gekwalificeerd.

8. De geologische context van de aanwezige archeologische resten

De archeologische resten werden aangetroffen in een oeversituatie onder Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB en in of op oudere Afzettingen van Duinkerke/Tiel (Duinkerke IIIa, Duinkerke/Tiel II)⁶⁶

9. Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten

De aangetroffen archeologische resten zijn lokaal en regionaal van belang, omdat ze aantonen dat ter plaatse op de noordelijke oever van de Maas in de Late Middeleeuwen activiteiten hebben plaatsgevonden, die waarschijnlijk gekoppeld kunnen worden aan laatmiddeleeuwse bewoning ter plaatse. Over de aard en de omvang van deze bewoning zijn vooralsnog geen nadere gegevens bekend. Gezien het karakter van de aangetroffen archeologische resten is er geen sprake van een nationaal belang.

7.7 Waardering

Het waarderen van een vindplaats in overeenstemming met de KNA 3.1, deelproces Waarderen (VS06), houdt in dat de kwaliteit van het bodemarchief wordt bepaald. Het vaststellen van de kwaliteit geschiedt op basis van belevingsaspecten, fysieke criteria en inhoudelijke criteria, die elk een score toegekend krijgen.

⁶⁶ Naar de lithostratigrafie van De Mulder et al., 2003: Laagpakket van Walcheren van de Formatie van Naaldwijk

In de eerste stap wordt nagegaan of een vindplaats vanwege zijn belevingswaarde, op basis van zijn schoonheid of herinneringswaarde, als behoudenswaardig kan worden getypeerd. Bij de fysieke waardebeoordeling van een vindplaats wordt getoetst op basis van 'gaafheid' en 'conservering'. Wanneer deze criteria samen bovengemiddeld (vijf of zes punten) scoren wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt. Bij de laatste stap, op basis van inhoudelijke criteria, wordt de vindplaats gewaardeerd op wetenschappelijk belang. Deze wetenschappelijke waarde wordt gemeten aan de hand van zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit. Zo kunnen vindplaatsen die middelmatig tot laag scoren op fysieke kwaliteit toch als behoudenswaardig geacht worden op basis van hun grote inhoudelijke belang, wanneer zij zeven punten of meer scoren.

Waardering op basis van belevingsaspecten

Schoonheid: dit belevingsaspect is niet van toepassing, omdat er geen sprake is van een zichtbaar landschapselement

Herinneringswaarde: ook dit belevingsaspect is niet van toepassing. Er is geen sprake van een directe relatie met een historische gebeurtenis en verder speelt de locatie geen rol in een beleving van het landschap of is er sprake van een associatie in overlevering met sagen of legenden.

| Waarden | Criteria | Scores | | |
|------------------------|--------------------|---------------------|--------|------|
| | | Hoog | Midden | Laag |
| Beleving | Schoonheid | Niet van toepassing | | |
| | Herinneringswaarde | Niet van toepassing | | |
| Fysieke kwaliteit | Gaafheid | 3 | | |
| | Conservering | | 2 | |
| Inhoudelijke kwaliteit | Zeldzaamheid | | | 1 |
| | Informatiewaarde | | | 1 |
| | Ensemblewaarde | | | 1 |
| | Representativiteit | Niet van toepassing | | |

Tabel 5. Scoretabel waarderingscriteria.

Waardering op basis van fysieke criteria

Gaafheid: De gaafheid van de vindplaats wordt als hoog beschouwd, op basis van volgende parameters. De stratigrafie ter plaatse was intact en voor zover dit binnen de beperkte waarnemingsruimte kon worden vastgesteld was er sprake van ruimtelijke gaafheid. Er werden mobilia in situ aangetroffen. Er was sprake van een antropogeen biochemisch residu en er was en is sprake van een stabiele natuurlijke omgeving. Er was sprake van de aanwezigheid van een spoor en er was sprake van een ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen.

Conservering: de conservering van de vindplaats wordt middelhoog ingeschat op basis van volgende parameters. De conservering van artefacten van de anorganische vondstcategorieën is redelijk tot goed. De conserveringsgraad van bot is goed, de conserveringsgraad van ander organisch en ecologisch vondstmateriaal is eveneens goed. Er werden geen metaalvondsten aangetroffen. Op basis van het aspect fysieke kwaliteit wordt de onderzoekslocatie als behoudenswaardig beschouwd (score= 5 punten).

Waardering op basis van inhoudelijke criteria

De zeldzaamheid van de aangetroffen archeologische sporen is laag. De informatiewaarde en de ensemblewaarde van de archeologische sporen is eveneens laag. Het criterium representativiteit is niet van toepassing. Op basis van het aspect inhoudelijke kwaliteit is de onderzoekslocatie niet behoudenswaardig (score 3 punten).

Samenvattend kan worden gesteld dat de hier aangetroffen vindplaats op basis van de fysieke en inhoudelijke criteria, zoals bepaald in het deelproces Waarden (VS06) in de KNA 3.1, niet behoudenswaardig is.

7.8 Synthese

In het kader van de opgraving werd op de locatie “Hoofdland” een werkput aangelegd van 6.30 x 4.50 meter. Er werden twee vlakken aangelegd. De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een laag van donkergrijsbruine, sterk gerijpte klei met puinbrokjes (graszode en bouwvoor) op een laag van lichtbruingrijze, sterk gerijpte klei met roestvlekken en puinbrokjes (ophooglaag), op grijze, matig gerijpte klei met roestvlekken en aardewerk. Deze laag kan gerekend worden tot de Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB. In het zuidelijke deel van de werkput werd onder deze laag een heterogene laag van grijze, matig gerijpte klei met aardewerk, houtskool, dierlijk botmateriaal, sintels/slakken en roestvlekken (Spoor 2001) aangetroffen.

Het aangetroffen aardewerk dateert grotendeels in de 12^{de} en 13^{de} eeuw, met een uitloper in de eerste helft van de 14^{de} eeuw. Er werd slechts één scherp Romeins aardewerk aangetroffen. De aanwezigheid van het laatmiddeleeuwse aardewerk duidt erop dat ter plaatse in de Late Middeleeuwen niet nader te duiden activiteiten, mogelijk in de periferie van een bewoning, hebben plaatsgevonden. Daadwerkelijke sporen van bewoning, ter plaatse of in de onmiddellijke omgeving, zijn tot dusverre (nog) niet aangetroffen. Mogelijk kunnen de activiteiten met ontginning of landwinning in verband worden gebracht.

Naar de criteria zoals bepaald in het deelproces Waarden (VS06) in de KNA 3.1 is de vindplaats niet behoudenswaardig.

8. Resultaten Opgraving locatie ‘De Vijf Schelpen’

8.1 Inleiding

Nadat de oude brug verwijderd was, werd hier eerst een Archeologische Opgraving uitgevoerd, alvorens de nieuwe brug werd geplaatst.

In overleg met en met instemming van de heer M. Tak van de Gemeente Binnenmaas werd de watergang hier met behulp van twee rijplaten afgedamd. Dit met het doel het tussen de rijplaten gelegen deel van de watergang te kunnen droogpompen, om, na het verwijderen van de slijklaag, de vrijgekomen slootbodem bij het onderzoek te kunnen betrekken.

In totaal werden in deze werkput zes vlakken aangelegd. Na het verwijderen van de bovenlaag werd in lagen van 10 centimeter verdiept tot een eerste tussenvlak, dat werd aangelegd op een diepte van 58 tot 92 centimeter beneden het maaiveld (0.53 meter -NAP), omdat hier in de klei houtskool doorschemerde. Vanuit dit tussenvlak werd vervolgens nog 8 tot 26 centimeter verdiept en werd Vlak 1 aangelegd. Dit vlak lag op een diepte van 0.61 tot 0.79 meter -NAP. Vanuit Vlak 1 werd 13 tot 22 centimeter verdiept tot Vlak 2, dat op een diepte van 0.82-0.92 meter -NAP werd aangelegd. Vlak 3, tevens het eindvlak in de zuidelijke helft van de werkput, werd aangelegd tussen 1.15-1.36 meter -NAP, op 33 tot 44 centimeter dieper dan Vlak 2.

Vanuit Vlak 3 werd in de noordelijke helft van de werkput⁶⁷ met 19 tot 21 centimeter verdiept naar Vlak 4, dat werd aangelegd op een diepte van 1.36-1.42 meter -NAP. Nadat de top van een in de westelijke helft van de werkput vrijgekomen takkenpad (Spoor 3010) geheel was vrij gelegd, werd dit deel van het vlak als Vlak 5 ingetekend. Vlak 6, tot slot, werd aangelegd op 32 tot 37 centimeter onder Vlak 4, op een diepte van 1.68-1.79 meter -NAP.

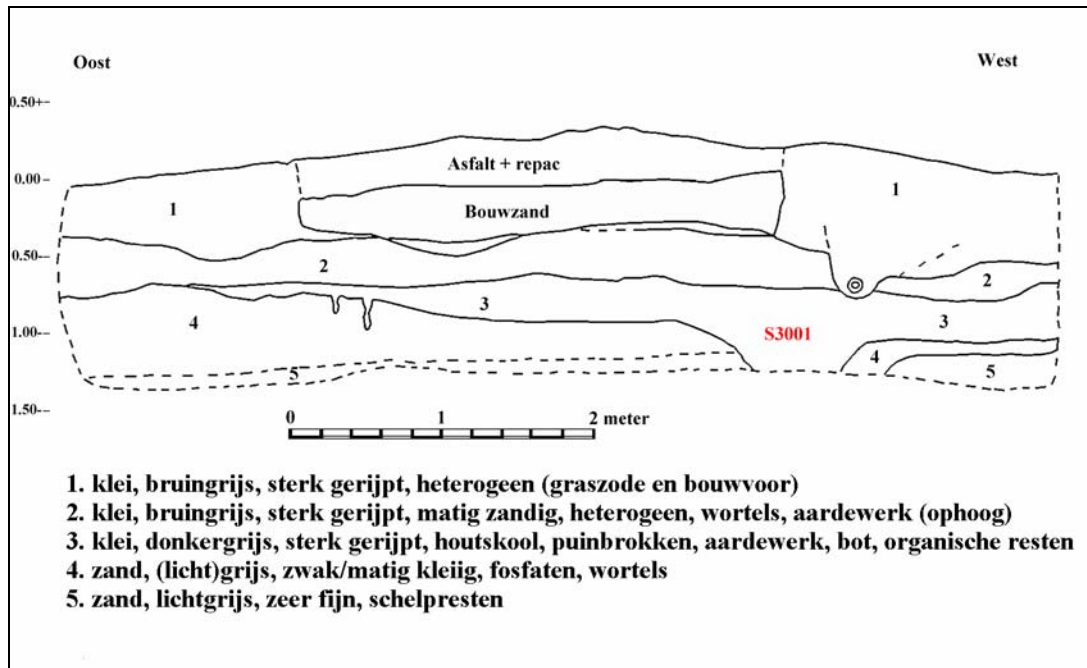
Bij waarnemingen in de drooggelegde slootbodem werden vondsten geborgen van een niveau dat dieper lag dan het in het noordelijke deel van de werkput aangelegde eindvlak, Vlak 6.

8.2 Bodemopbouw

De aangetroffen bodemopbouw in de zuidelijke helft van de werkput kan aan de hand van het gedocumenteerde zuidprofiel (zie Afbeelding 39) worden besproken.

De bovenste laag in het profiel bestond uit een heterogene, opgebrachte laag van bruingrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken (zie Afbeelding 39, 1). Centraal in het profiel was ten behoeve van het voetpad naar het bruggetje deze laag uitgegraven en was bouwzand gestort, waarop een laag repac was aangebracht met daarop een asfaltlaag. Direct ten westen van het voetpad was in deze laag een stroomkabel ingegraven. Onder deze toplaag bevond zich een eveneens opgebrachte laag van bruingrijze, sterk gerijpte, matig zandige klei met roestvlekken en boomwortels (zie Afbeelding 39, 2). In deze laag werd aardewerk aangetroffen. Daaronder volgde een laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken, houtskoolspikkels en -brokken, aardewerk, bot en organische resten (zie Afbeelding 39, 3). Deze heterogene laag betreft een laatmiddeleeuwse ophooglaag. Onder deze opgebrachte kleilaag volgde een laag van lichtgrijs tot grijs, zwak tot matig kleiig zand met wortels en fosfaatresten (zie Afbeelding 39, 4), gevolgd door een laag van lichtgrijs, zeer fijn zand met schelpresten. Deze laatste twee zandlagen betreffen natuurlijke oeverafzettingen van de Maas, die op grond van het gegeven dat ze worden afgedekt door een in de Late Middeleeuwen opgebrachte laag in de fase Duinkerke/Tiel II, meer waarschijnlijk in de fase Tiel 1B zullen zijn afgezet.

⁶⁷ Het deel van de werkput ten noorden van de twee houten heipalen van de verwijderde brug



Afbeelding 39. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': zuidprofiel. Schaal 1: 50.



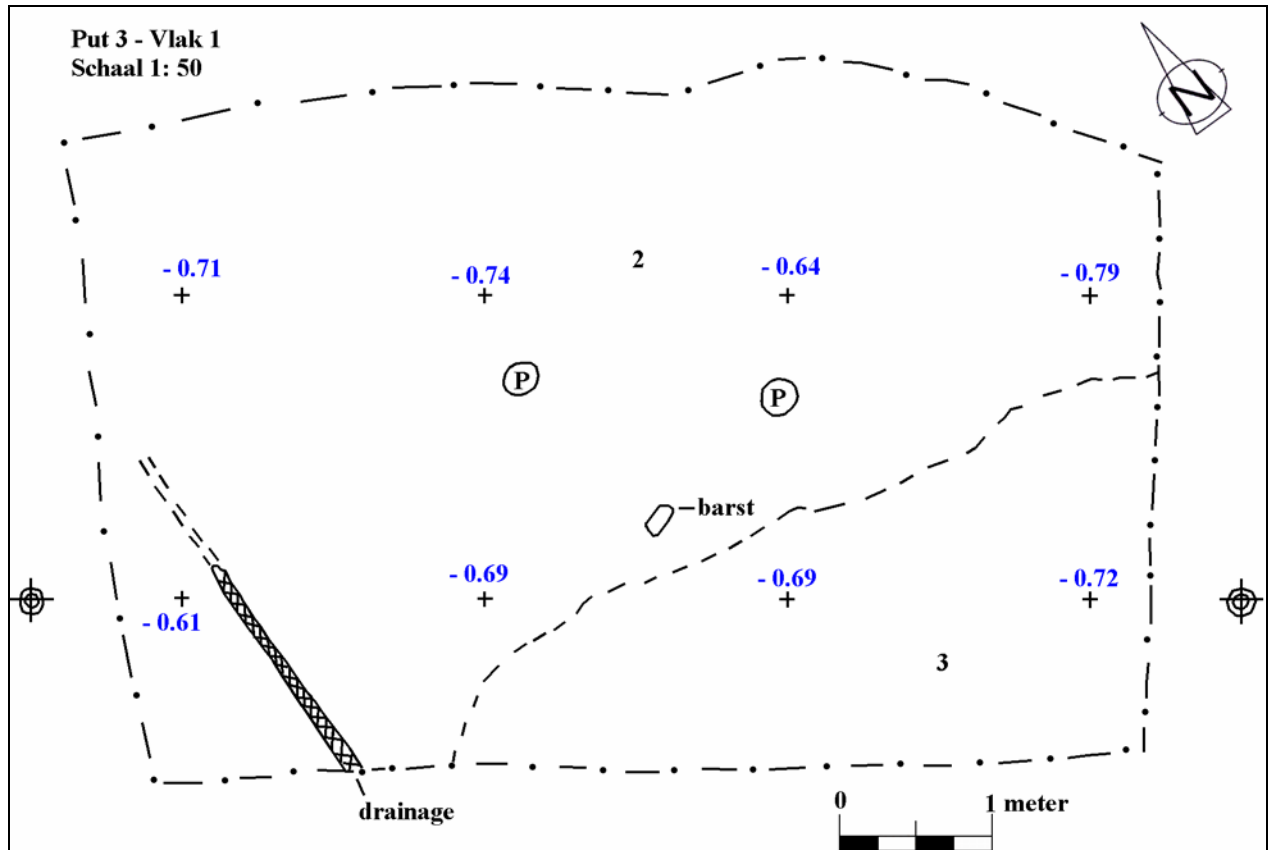
Afbeelding 40. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': zuidprofiel. Foto (Fotonummer 10) genomen naar het zuidwesten.

In de noordelijke helft van de werkput werd verder verdiept. Laag 3 zette zich in deze richting voort, maar veranderde van karakter. Vanwege het veranderde karakter werd aan deze laag van donkerbruine, gerijpte, sterk humeuze klei met plantenresten en aardewerk een apart laagnummer (Laag 7) toegekend. Onder deze middeleeuwse ophooglaag werden een tweetal ophooglagen uit de Romeinse tijd op een natuurlijke afzetting van lichtgrijze, zandige klei (Laag 9 - Afzetting van Tiel 1B) aangetroffen. De Romeinse lagen bestonden uit een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei met planten- en vooral veel houtresten (takken, stammetjes, spaanders) en aardewerk (Laag 6) op een laag van bruingrijze tot donkergrijze, matig gerijpte, matig siltige klei met houtresten (Laag 8).

8.3 Sporen en structuren

8.3.1 Vlak 1

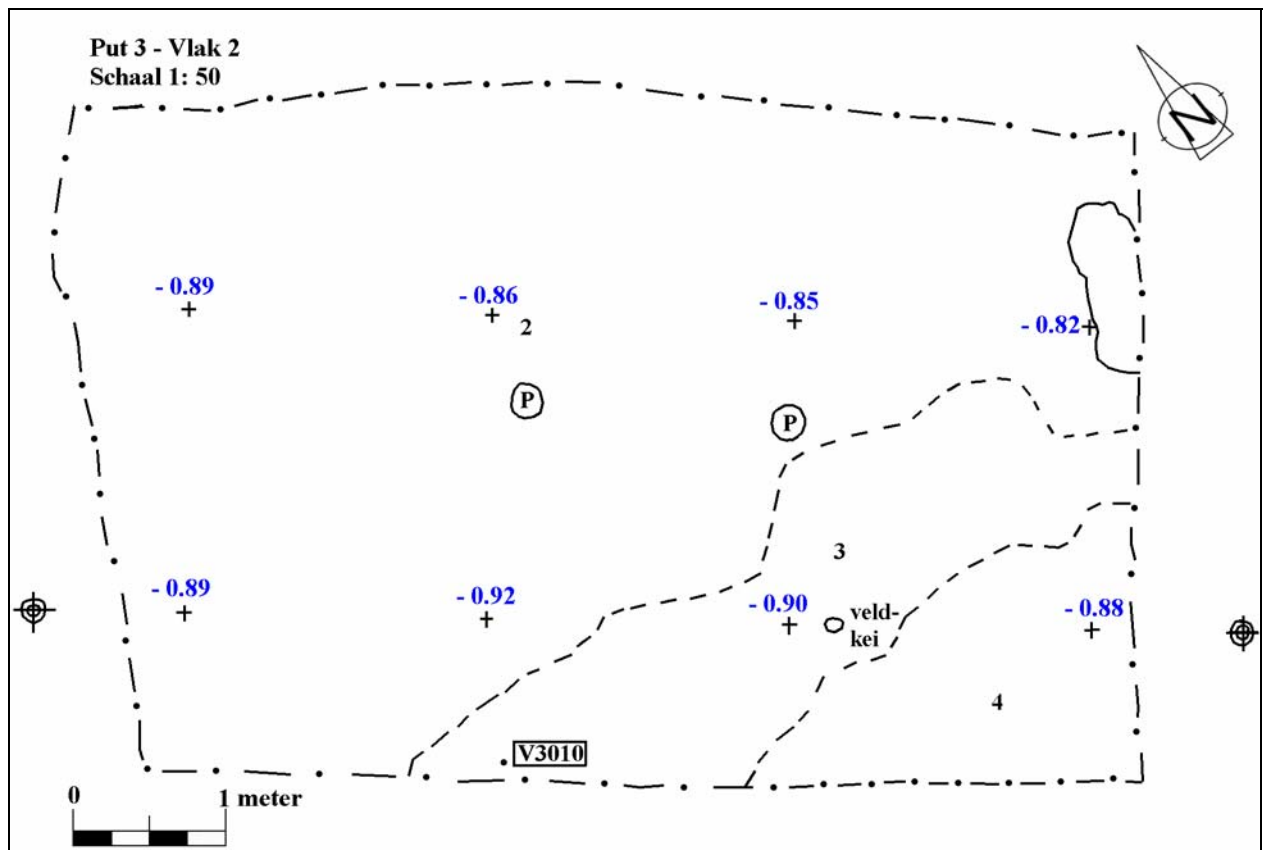
In het op een diepte van 0.61 tot 0.79 meter -NAP aangelegde Vlak 1 werden met uitzondering van een oude drainagepijp geen sporen of structuren aangetroffen. Langs de oostelijke rand van het vlak lag het vlak iets dieper; hier lag een strook zand van een (sub-)recent ingegraven plastic drainagebuis. Het zuidwestelijke deel van het vlak was aangelegd in Laag 3, een in de Late Middeleeuwen opgebrachte en sterk belopen laag met daarin zowel laatmiddeleeuws- als Romeins aardewerk (zie Afbeelding 41, 3). Voor het overige was het vlak in Laag 2 aangelegd (zie Afbeelding 41, 2). Ook deze heterogene laag betreft een ophoog uit de Late Middeleeuwen.



Afbeelding 41. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 1. Schaal 1: 50

8.3.2 Vlak 2

Vlak 2 werd op een diepte van 0.82-0.92 meter -NAP aangelegd. In dit vlak werden, evenals in Vlak 1, geen sporen of structuren, maar allen maar lagen waargenomen. De in de Late Middeleeuwen opgebrachte en sterk belopen laag (zie Afbeelding 42, 3) werd in dit vlak smaller en beperkte zich tot een van west naar oost georiënteerde strook, met ten zuiden daarvan oeverafzettingen in de vorm van lichtgrijs tot grijs, zwak tot matig kleig zand met wortels en fosfaatresten (zie Afbeelding 42, 4) en ten noorden daarvan nog steeds Laag 2 (zie Afbeelding 42, 2).



Afbeelding 42. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 2. Schaal 1: 50

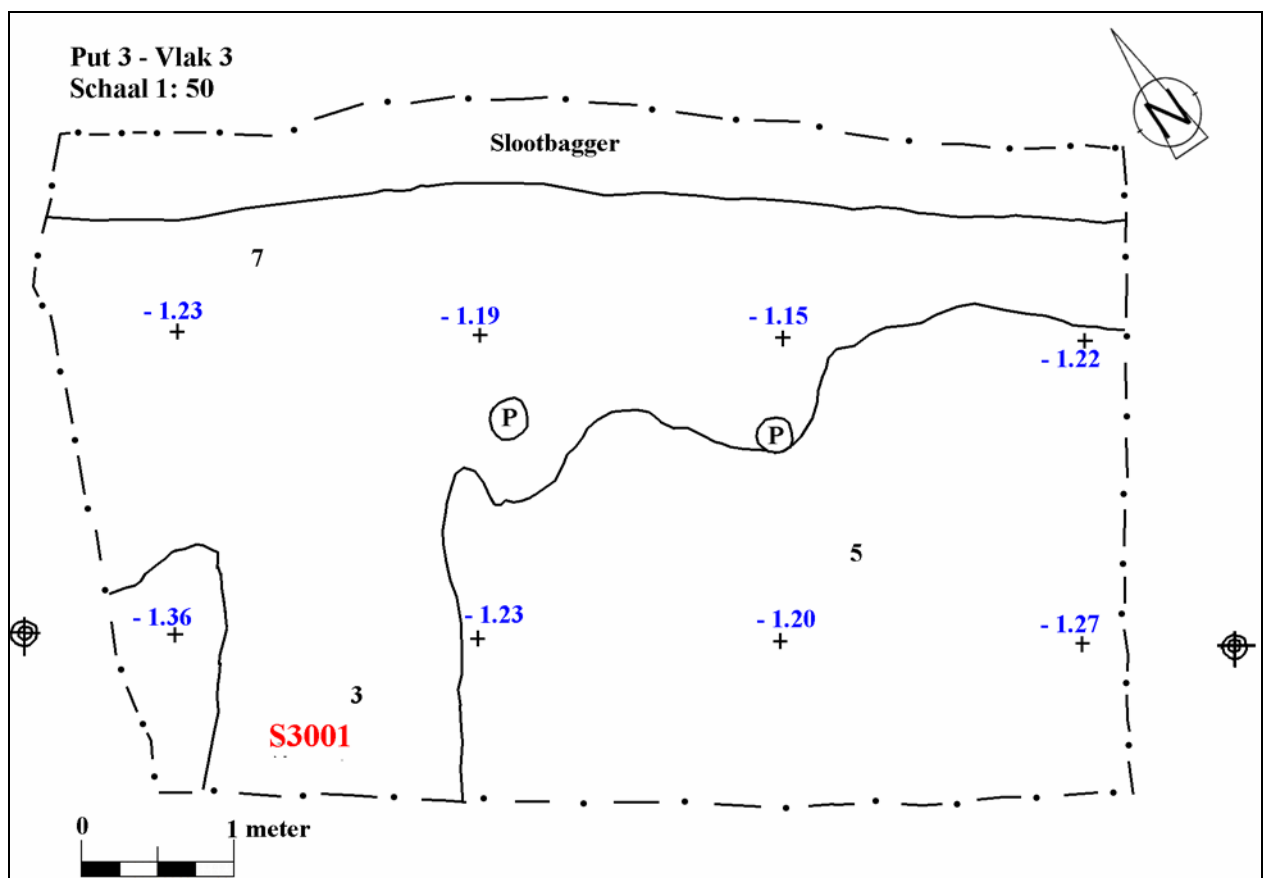


Afbeelding 43. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': overzicht van Vlak 2. Van links naar rechts zijn in het vlak oeverafzettingen in de vorm van lichtgrijs tot grijs, zwak tot matig kleiig zand met wortels en fosfaatresten (Laag 4), een laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken, houtskoolspikkels en -brokken, aardewerk, bot en organische resten (Laag 3), met in deze laag op het vlak een veldkei, en het restant van een opgebrachte laag van bruingrijze, sterk gerijpte, matig zandige klei met roestvlekken (Laag 2) te onderscheiden. Foto (Fotonummer 8) genomen naar het noordwesten.

8.3.3 Vlak 3

In het op een diepte van 1.15-1.36 meter -NAP aangelegde Vlak 3, tevens het eindvlak in de zuidelijke helft van de werkput, werd slechts één spoor aangetroffen. Het betrof een oude, gedempte sloot (zie Afbeelding 44, Spoor 3001), waarvan de vulling maar nauwelijks van de donkergrijze, sterk gerijpte klei waaruit Laag 3 bestond onderscheiden kon worden. De sloot was tot in de schone, onderliggende, zandige oeverafzettingen ingegraven. De sloot is opgevuld met dezelfde klei als Laag 3, op grond waarvan ze in de Late Middeleeuwen, mogelijk vroeger, in de eindfase van de Vroege Middeleeuwen kan worden gedateerd. De sloot werd bij het opbrengen van de ophooglaag gedempt.

In het zuidwestelijke deel van de werkput was Vlak 3 aangelegd in schone oeverafzettingen van lichtgrijs, zeer fijn zand met schelpresten (zie Afbeelding 44, 5). Langs de oostelijke rand bevond zich nog een strookje zand van een (sub-)recent ingegraven drainagebuis. Voor het overige was het vlak aangelegd in Laag 3. In een smalle strook langs de noordrand bevond zich slootbagger; hier was bij de aanleg van de watergang in het verleden een houten beschoeiing langs de slootrand gezet.



Afbeelding 44. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 3. Schaal 1: 50



Afbeelding 45. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': overzicht van Vlak 3. Van links naar rechts zijn in het vlak oeverafzettingen in de vorm van lichtgrijs, zeer fijn zand met schelpresten (Laag 5) en een laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken, houtskoolspikkels en -brokken, aardewerk, bot en organische resten (Laag 3) te onderscheiden. De zone met grijze blubber rechts op de foto heeft te maken met de ingegraven houten beschoeiing van de watergang. Foto (Fotonummer 9) genomen naar het noordwesten.

8.3.4 Vlak 4

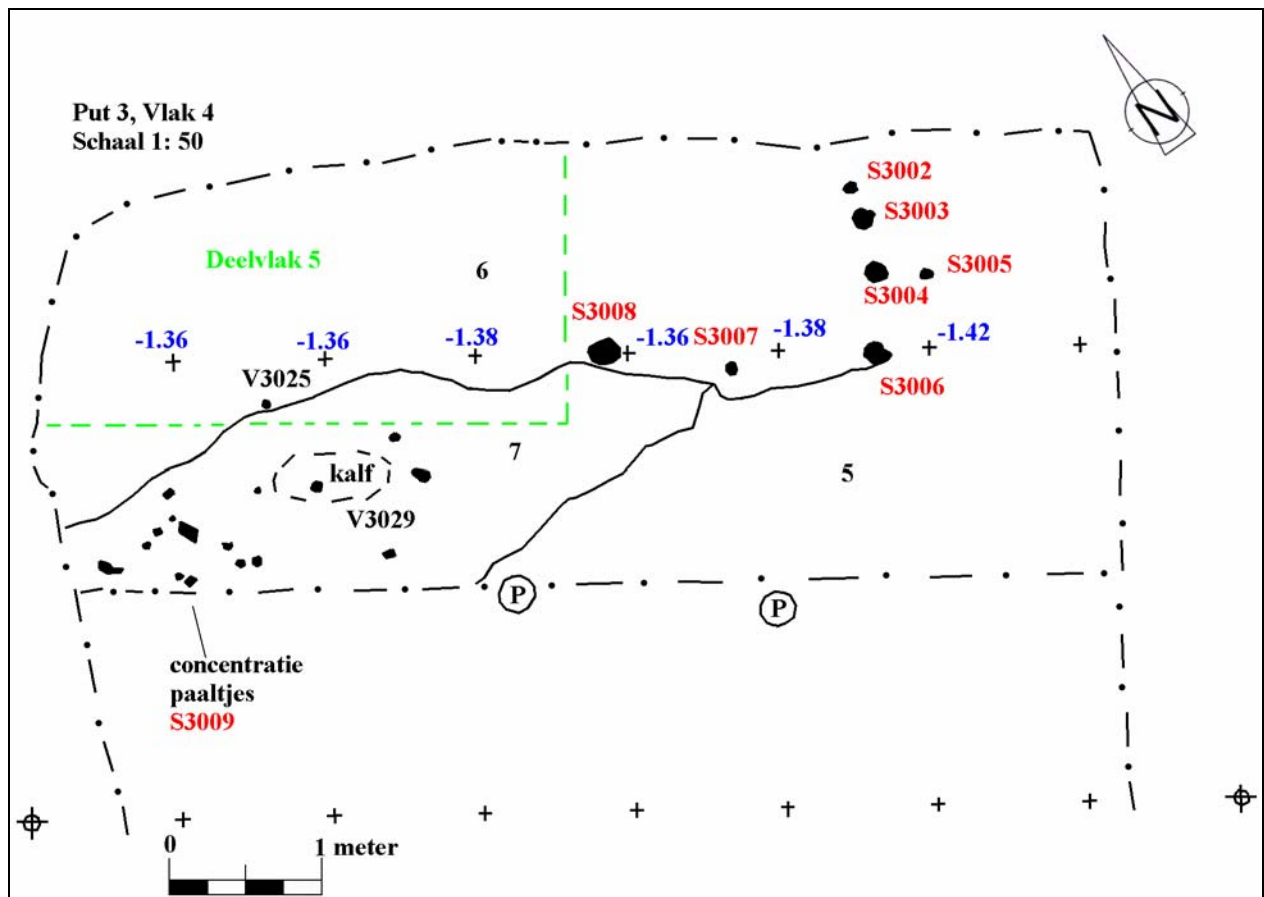
In Vlak 4, aangelegd in de noordelijke helft van de werkput op een diepte van 1.36-1.42 meter -NAP, werden in totaal 10 sporen aangetroffen (zie Afbeelding 46).⁶⁸ Het betrof een zevental aangepunte houten palen van elzenhout (Sporen 3002 tot en met 3008), een concentratie van kleine paaltjes en staken van elzenhout (Spoor 3009) en een takkenpad van elzenhout (S3010). Eén paaltje had een diameter van vijf centimeter (Spoor 3007), twee palen hadden een diameter van 8 centimeter (Sporen 3002 en 3005) en vier palen hadden een diameter van vijftien centimeter (Sporen 3003, 3004, 3006 en 3008). De palen met de Spoornummers 3002, 3003, 3004 en 3006 lagen op rij, met de paal met Spoornummer 3006 iets afwijkend naar het westen.

De palen met de Spoornummers 3006 tot en met 3008 lagen eveneens op rij. In de min of meer zuid-noord georiënteerde rij palen lagen de palen minimaal 10 centimeter tot maximaal 35 centimeter uiteen. De afstand tussen de palen met de Spoornummers 3006 en 3007 bedroeg 80 centimeter. Tussen de palen met de Spoornummers 3007 en 3008 bedroeg de afstand 75 centimeter.

De aanwezigheid van de ingeslagen, aangepunte palen kan maar moeilijk worden verklaard. De uit het onderzoek verkregen gegevens zijn te summier om de palenconfiguratie tot een structuur in de vorm van een gebouw of een schuur(tje) te kunnen herleiden. Mogelijk hebben de ingeslagen palen als fundering- of versteviging voor een zorgvuldig langs een oever aangelegd (takken) pad gediend.

In het westelijke deel van het vlak werd een concentratie van dunne ingeslagen paaltjes, staken en spaanders aangetroffen (Spoor 3009) met ten noorden daarvan het zorgvuldig gelegde takkenpad (Spoor 3010) in een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei (Laag 6).

⁶⁸ Op Afbeelding 46 zijn slechts 9 van de aangetroffen sporen afgebeeld; voor Spoor 3010 zie Afbeelding 48



Afbeelding 46. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 4. Schaal 1: 50

8.3.5 Deelvlak 5

Teneinde het takkenpad (Spoor 3010) beter op tekening en foto te kunnen documenteren, werd het noordwestelijke deel van de werkput handmatig met enkele centimeters verdiept tot Deelvlak 5. In het westen van dit deelvlak werd een door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek in de jaren tussen 1995 en 2000 gegraven proefputje (Spoor 999) teruggevonden (zie Afbeelding 6).⁶⁹

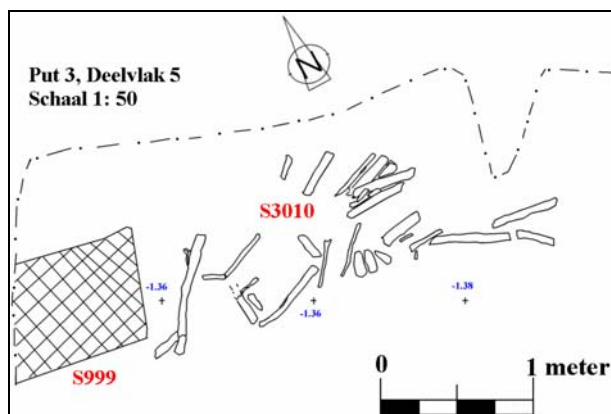
Het aangetroffen pad was zorgvuldig aangelegd en bestond voor een groot deel uit meerdere lagen van kruislings over elkaar gelegde, enkele centimeters dikke elzentakken⁷⁰ die met ingeslagen staken en kleine paaltjes waren gefixeerd. De ruimte tussen de takken was opgevuld met klei, kleinere takjes en houtspanen. Uit de aanwezigheid van de houtspanen zou afgeleid kunnen worden dat het voor het vervaardigen van het pad gebruikte hout, dat uit de directe omgeving afkomstig zal zijn, ter plaatse is bewerkt. De basis van het pad bestond uit dikkere takken en gezaagde stukken van stammen met een doorsnede tot 20 centimeter. De breedte van het takkenpad bedroeg circa 1.0 meter. Het pad lag min of meer noordwest-zuidoost georiënteerd en liep naar het westen buiten de werkput door. Aan de oostzijde zal het pad ook hebben doorgelopen, maar zal daar, gelet op de oriëntatie, bij de aanleg van de watergang verloren zijn gegaan.

⁶⁹ In het proefputje van SOB Hoeksche Waard (zie Afbeelding 6) is Laag 6 van dit onderzoek gelijk aan Laag 3 met de top op een diepte van 1.16 -NAP. Deze NAP-waarde werd destijds afgeleid van het waterpeil in de Binnenbedijkte Maas. In werkelijkheid ligt de top van deze laag 20 centimeter dieper, op 1.36-1.38 meter -NAP.

⁷⁰ Determinatie houtmonsters uit Spoor 3010 door Sjoerd van Daalen, Dendrochronoloog, BAAC Onderzoeks- en Adviesbureau, Vestiging Deventer



Afbeelding 47. Werkput 3, locatie ‘De Vijf Schelpen’: overzicht van Vlak 4. De in het vlak aanwezige houten palen, paaltjes en staken zijn met pinnen gemarkeerd. Van links naar rechts zijn in het vlak een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei met planten- en vooral veel houtresten (takken, stammetjes, spaanders) en aardewerk (Laag 6), een laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken, houtskoolspikkels en -brokken, aardewerk, bot en organische resten (Laag 3) en ter hoogte van het fotobord een laag van lichtgrijs, zeer fijn zand met schelpresten (Laag 5) zichtbaar. Links bovenin is de locatie zichtbaar (plas water) waar materiaal uit de slootbodern werd geborgen. Foto (Fotonummer 12) genomen naar het zuidoosten.



Afbeelding 48. Werkput 3, locatie ‘De Vijf Schelpen’: Deelvlak 5. Schaal 1: 50.



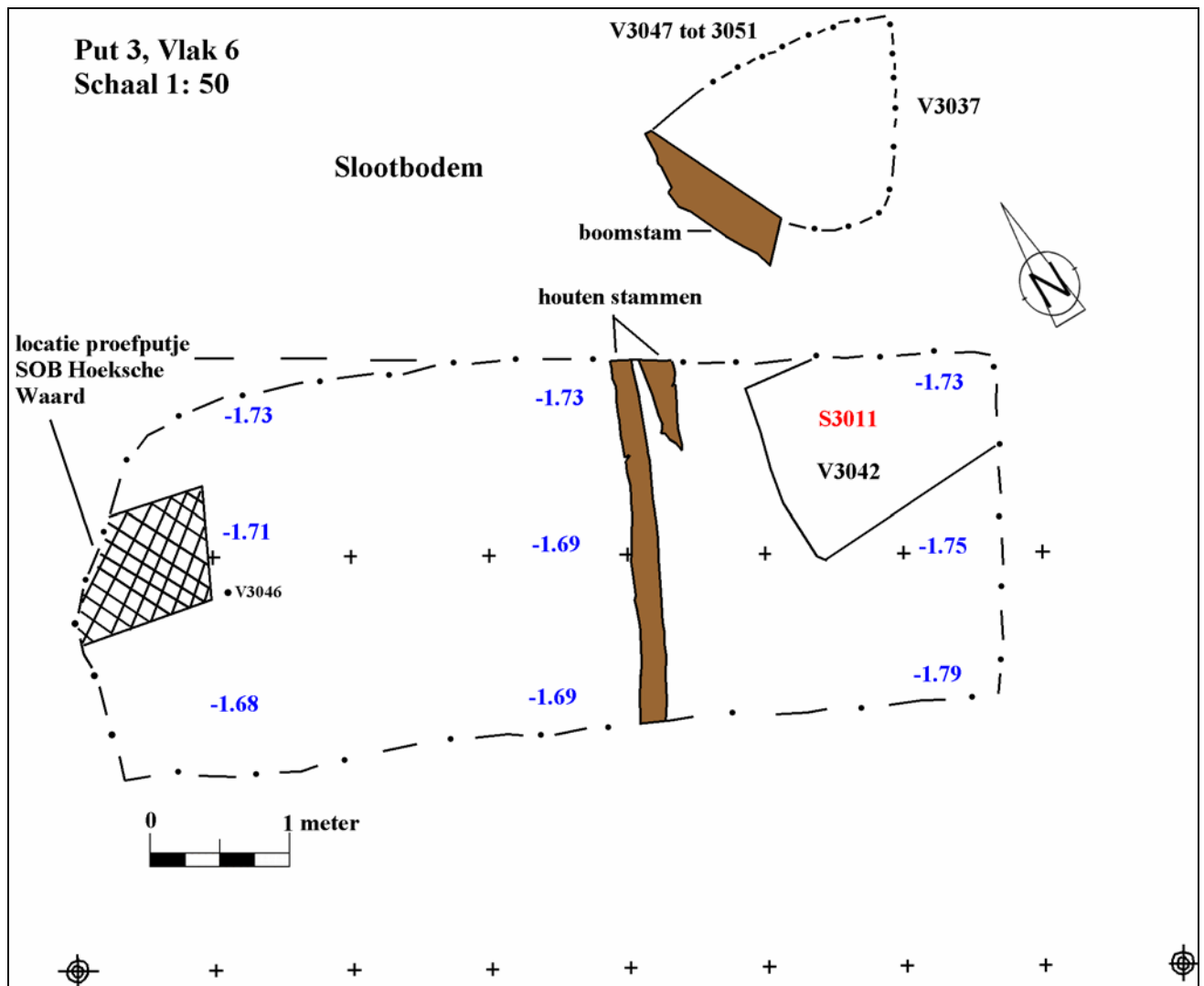
Afbeelding 49. Werkput 3, locatie ‘De Vijf Schelpen’: overzicht van Deelvlak 5 met de deels blootgelegde top van het takkenpad (Spoor 3010). Foto (Fotonummer 14) genomen naar het oosten.

8.3.6 Vlak 6

In het tussen 1.68 en 1.79 meter -NAP aangelegde Vlak 6 (zie Afbeelding 50) was in het noordoostelijke deel van het vlak een deel van een vermoedelijk rechthoekige mestkuil zichtbaar (Spoor 3011). Vanwege tijdsgebrek kon dit spoor niet meer worden gecoupeerd; het spoor is *in situ* behouden. De breedte van de kuil bedroeg 1.30 meter, de maximale lengte in het vlak bedroeg 1.50 meter. Middels een gatsboring werd vastgesteld dat de kuil circa 30 centimeter diep is. De vulling bestond uit een afwisseling van stalmest met daarin nog duidelijk te herkennen stroresten en lichtgrijze tot donkergrijze klei en bruingrijze kleibrokken (zie Afbeelding 51). Het spoor was aan de noordzijde bij het in het verleden plaatsen van de slootbeschoeiing geraakt en aangetast.

Op circa 75 centimeter ten westen van deze kuil werden een tweetal forse stammen van elzenhout aangetroffen.⁷¹ De stammen lagen min of meer zuid-noord georiënteerd. De meest westelijke stam had een lengte van 2.60 meter in het vlak en een doorsnede van circa 20 centimeter (zie Afbeelding 53). De stam liep zowel naar het noorden als naar het zuiden buiten het vlak door. De ten oosten daarvan gelegen stam had een lengte van 65 centimeter in het vlak. Deze aan de zuidzijde aangepunte stam liep in noordelijke richting buiten het vlak door. Op de locatie in de slootbodem, van waaruit veel aardewerk was geborgen, bevond zich eveneens een stam met een diameter van tenminste 35 centimeter. Ook deze stam betrof elzenhout.

⁷¹ Determinatie hout door Sjoerd van Daalen, Dendrochronoloog, BAAC Onderzoeks- en Adviesbureau, Vestiging Deventer



Afbeelding 50. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 6. Schaal 1: 50.



Afbeelding 51. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': overzicht van de oostelijke helft van Vlak 6 met op de voorgrond de rechthoekige kuil (Spoor 3011) en net voorbij de jalon de twee stammen. Foto (Fotonummer 16) genomen naar het westen.



Afbeelding 52. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': Vlak 6. Foto (Fotonummer 16) genomen naar het oosten.



Afbeelding 53. Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen': detailopname houten stammen in Vlak 6. Foto (Fotonummer 16) genomen naar het noordoosten.

8.4 Vondsten

8.4.1 Inleiding

Bij het onderzoek werd in Werkput 3, locatie 'De Vijf Schelpen', gelet op de beperkte omvang van het opgegraven vlak van circa 6.50 x 4.50 meter voor wat de eerste drie vlakken en circa 6.50 x 2.50 meter voor wat de laatste drie vlakken betreft, een redelijke hoeveelheid vondstmateriaal geborgen. Aangetroffen werden aardewerk, dierlijk botmateriaal, waaronder een gebruiksvoorwerp van bot, metaal, natuursteen en bouw materiaal. Glas werd niet aangetroffen.

Het vondstmateriaal werd met de hand verzameld van het vlak en van de stort, waarbij de stort per laag gescheiden werd gehouden. Er werd niet (nat) gezeefd.

Achtereenvolgens zullen nu het aardewerk, in een bijdrage van Jessica M. Grimm van ArcheoMedia/Wessex Archeology het dierlijke botmateriaal, de metaalvondsten en tot slot het aangetroffen bouw materiaal worden besproken.

8.4.2 Aardewerk

8.4.2.1 Inleiding

Tijdens de opgraving werden scherven van gedraaid aardewerk en handgevormd aardewerk uit de Romeinse tijd en scherven van handgevormd en gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Glazen, metalen en ook houten vaatwerk werd niet aangetroffen. In totaal werd bij het onderzoek een totaal gewicht van 26.677 kilogram aan aardewerkscherven aangetroffen. De 1516 aardewerkscherven verdelen zich over 171 randscherven (11.3 %), 79 bodemscherven (5.2 %) en 1266 wandscherven (83.5 %).

Het Romeinse draaischijfaardewerk is in een aantal groepen ingedeeld: Terra sigillata, Belgische waar, waartoe ook Low Lands Ware 1 gerekend kan worden, Geverfd aardewerk, Gladwandig aardewerk, Ruwwandig aardewerk, dolia en wrijfschalen. Deze groepen zullen navolgend in verschillende paragrafen worden besproken. Het handgevormde aardewerk uit de Romeinse tijd, dat deels uit Noord-Frankrijk geïmporteerd is, en het laatmiddeleeuwse aardewerk zullen in aparte paragrafen worden behandeld. De vormtypen zijn met name op basis van de randscherven herleid; slechts in enkele gevallen kon een vormtype uit een wand- of bodemscherf worden afgeleid.⁷² Gericht op de meer specifieke vraagstelling in het PvE naar een mogelijke laagsgerelateerde samenstelling van het aardewerkspectrum, waarbij met name gelet diende te worden op een aan- of afwezigheid van inheems aardewerk uit Noord-Frankrijk, zal in een laatste paragraaf per afzonderlijke laag het aangetroffen aardewerk worden besproken.

In het kader van de uitwerking heeft geen nader microscopisch of natuurwetenschappelijk onderzoek naar baksels of bakseltypen plaatsgevonden.

8.4.2.2 Terra sigillata

In totaal werden 23 scherven en één archeologisch complete kom van Terra sigillata aangetroffen. De scherven verdelen zich over vijf randscherven⁷³ (20.8 %), 18 wandscherven (75.0 %) en één bodemscherf (4.2 %).

⁷² De vormaanduidingen zijn gebaseerd op Brouwer 1986, Brunsting 1937, Dragendorff 1895, Gose 1950, Haalebos 1990, Holwerda 1941 (Belgische waar), Stuart 1977, Vanvinckenroye 1967 en 1991

⁷³ De archeologisch complete kom is hier meegerekend

Zuidgallische terra sigillata is vertegenwoordigd met een archeologisch compleet kommetje Dragendorff 27 met tweeledige wand en onversierde scherven en scherven met reliëfversiering van halfbolvormige kommen Dragendorff 37 (Bijlage 22, foto 2)

Kommetjes of napjes van het type Dragendorff 27 werden in de Vroeg Romeinse tijd al in Italië geproduceerd. Het hier gevonden exemplaar heeft een driehoekige lip, een groef direct onder de rand op de binnenwand en een groef op de buitenkant van de voet. Op basis van deze kenmerken kan dit kommetje in de Vroeg Romeinse tijd (12 voor Chr. - 70 na Chr.) worden gedateerd.

Kommen van het type Dragendorff 37 zijn gevormd met behulp van een mal of vormschotel; de rand, voorzien van een naar buiten stekende, ronde lip, en de afgeplatte standring werden eerst later toegevoegd. De wand is met reliëf versierd, met uitzondering van een onversierde zone op de bovenwand onder de rand. De oudste exemplaren dateren in de tweede helft van de 1^{ste} eeuw. Een aantal van de aangetroffen scherven zullen afkomstig zijn van kommen die in Midden- en Oost Gallië zijn geproduceerd.

Onder Vondstnummer 3003 een randscherf van een kom Dragendorff 37 met een eierlijst met kern, twee omlopende staven en rechts aanleunende staaf eindigend op een bolletje. De fries wordt ingedeeld in metopen door een parelrij. Waarschijnlijk alternerend een medaillon met voorstelling en een figuurvoorstelling. De figuur kan niet nader worden geduid. Onder hetzelfde vondstnummer een sterk gesleten wandscherf een medaillon met een brede rand, een niet nader te duiden figuur met rechts daarvan een rozet. Een brede eierlijst met kern, twee brede omlopende staven en rechts aanleunende staaf. Onder vondstnummer 3038 uit Spoor 3010 een wandscherf met een naar links springend, omkijkend hert, mogelijk als onderdeel van een jachtscene. De metoop is afgezet met een parelrij met op de hoek een rozet. De overige acht scherven met reliëfversiering zijn te klein om hier iets zinnigs over te kunnen zeggen.

Een onversierde randscherf is mogelijk afkomstig van een conisch bakje Dragendorff 33 met schuin naar buiten staande wand. De scherf is te klein om nauwkeurig te kunnen dateren, maar een datering in de tweede eeuw lijkt aannemelijk.

8.4.2.3 Belgische waar

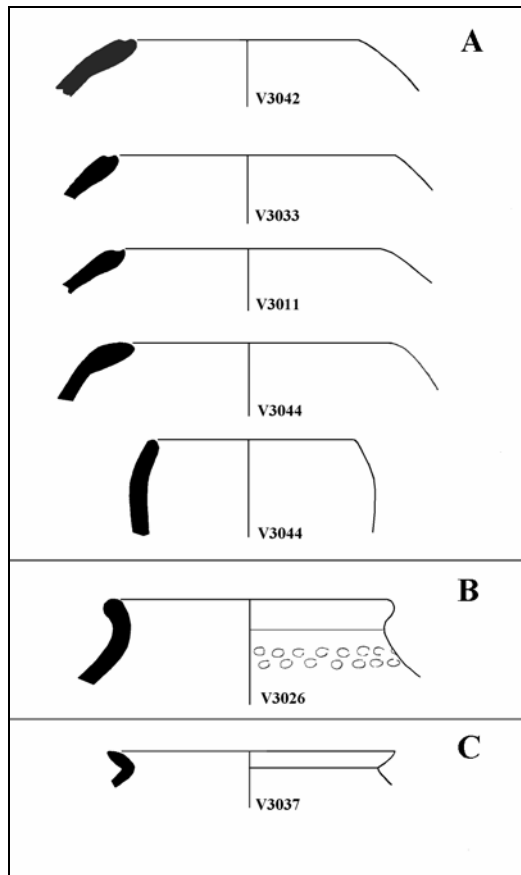
Het merendeel van het aangetroffen aardewerk kan worden ondergebracht bij de Belgische waar. Onder de term Belgische zijn diverse groepen aardewerk ondergebracht die in de Romeinse tijd vervaardigd werden in Noord-Gallië, meer specifiek in de Provincie Gallia Belgica (Noord-Frankrijk, België en Nederland). De vormen zijn ontstaan uit een vermenging van Keltische- en door de Romeinen geïntroduceerde vormen en tradities. Uitgezonderd kurkurnen kunnen de vervaardigde vormen vrijwel altijd tot de tafelwaar gerekend worden. Achtereenvolgens zullen hier gebronsd aardewerk, terra nigra en kurkurnen worden besproken. Strikt genomen kan ook de aardewerkgroep Low Lands Ware 1 tot de Belgische waar worden gerekend. Deze aardewerkgroep zal echter apart worden besproken.

Gebronsd aardewerk.

Het gebronsd aardewerk (zie Afbeelding 54, C) wordt vertegenwoordigd door rand- en wandscherven van tenminste drie bolle bekera met geprofileerde rand, Stuart type 301 (Vondstnummers 3037, 3040 en 3041).⁷⁴ Bekera van dit type worden globaal ca. 25-100 (105) na Chr. gedateerd.⁷⁵

⁷⁴ Stuart, 1977a, 86.

⁷⁵ Stuart, 1977b, 65; Stuart, 1977a, correcties en aanvullingen VIII.



Afbeelding 54. Belgische waar: A. kurkurnen; B. ruwwandige urn Holwerda type 394; C. gebronsde beker Stuart type 301. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Terra nigra

Dit aardewerk bereikte z'n grootste bloei in de vroeg-keizerlijke tijd, met een hoogtepunt rond het midden van de 1ste eeuw na Chr..⁷⁶ In Tongeren kende Terra nigra een bloeiperiode tot circa 70 na Chr., waarna het van de markt werd verdrongen door Terra sigillata en Geverfd aardewerk.⁷⁷ Hoewel veel van de aangetroffen wandscherven met grote waarschijnlijkheid van tot de Terra nigra te rekenen vormtypen afkomstig zullen zijn, kon op basis van de aangetroffen randscherven slechts één enkel type worden herleid.

Onder Vondstnummer 3026 een randscherf van een ruwwandige urn met een gepolijste hals en twee rijen indrukken op de schouder, Holwerda (1941) type 394 (zie Afbeelding 54, B). Het fabrikaat is een lichtgrijze klei, verschaald met steengruis en zand. De hals is licht in de schouder ingelaten en eindigt in een flauw naar buiten gebogen, verdikte rand. De hals is tot op de schouder gepolijst. De versiering op de schouder bestaat uit twee rijen indrukken.

Parallellen voor deze urnen zijn in Nederland onder andere bekend uit Rijswijk, van de 'Kopse Hof' te Nijmegen en uit Koudekerke in Zeeland.⁷⁸

⁷⁶ Helmer en Soeters, 1987. Zij stellen dat versiering met barbotine kenmerkend is voor de vroege keizertijd.

⁷⁷ Vanvinckenroye, 1967, 10

⁷⁸ Voor Rijswijk zie Bloemers, 1978), 263, Afb. 104, nr. 591/5576.; voor Nijmegen zie Breuer, 1931), Pl. VI, 19.; voor Koudekerke zie van den Berg en Hendrikse, 1980, 222, Afb. 16 en 17.

In België zijn deze urnen onder andere te Wervik en te Huise-De Lozer aangetroffen.⁷⁹ Verwant aardewerk uit Doornik en Blicque in België, bolbuikige potten met korte gepolijste trechterhals en streep- en kamversiering, afgezoomd door een rij punten of strepen, wordt pre-Claudisch gedateerd.⁸⁰ Handgevormde potten met ovale indrukken op de schouder uit het noorden van Frankrijk kunnen als mogelijke voorgangers worden beschouwd.⁸¹ Naar Bloemers dateren de urnen uit Nijmegen in de 1ste eeuw na Chr..⁸² Naar Tuffreau-Libre loopt een vergelijkbare vorm (haar type Via) door tot het einde van de 1ste eeuw na Chr., maar is deze vorm in België o.a. te Howardries en in Engeland te Brough-on-Humber in de Claudisch-Neronische tijd al in gebruik.⁸³

Kurkurnen

Kurkurnen zijn potten met een dikke bodem en een dikke, naar binnen omgeslagen rand.⁸⁴ Ze worden gekenmerkt door een bros en poreus baksel. Kurkurnen komen voor in het gebied tussen Mainz in Duitsland, de Titelberg in het groothertogdom Luxemburg en de Noordzee.⁸⁵ In ons land zijn ze o.a. te Nijmegen-West (Maasplein) en te Halder-St.Michielsgestel geproduceerd.⁸⁶ Eerder al werden op de vindplaats zowel handgevormde als op de langzame- en de snelle schijf vervaardigde kurkurnen aangetroffen.⁸⁷ Kurkurnen werden onder andere als verpakkingsmateriaal voor bederfelijke waren gebruikt⁸⁸, waren die soms van ver werden aangevoerd.⁸⁹

Onder het aangetroffen scherfmateriaal bevinden zich randscherven van kurkurnen met een naar binnen geplooid rand met een dekselgeultje (zie Afbeelding 54, A). Als verschraling is potgruis, fijne kiezel, kwarts en schelpgruis gebruikt. Enkele wandscherven zijn met kamstreken versierd. Kurkurnen komen al voor in de Augusteïsche legerplaatsen langs de Lippe⁹⁰ en lopen in ieder geval door tot in het begin van de 3de eeuw na Chr..⁹¹ De in de Romeinse techniek op de snelle schijf vervaardigde kurkurnen dateren vroeg en zijn tussen 15 voor Chr. en 30, uiterlijk 40 na Chr. te plaatsen. Eerst nadat deze korte traditie tot een eind was gekomen, verschenen de eerste met de hand gevormde exemplaren.

⁷⁹ Voor Wervik zie Goeminne, 1970, Fig. 13.3-4.; voor Huise-De Lozer zie Van Doorselaer en Thoen, 1965, Fig. 74, 37-39.

⁸⁰ Mariën, 1980

⁸¹ Jacques en Tuffreau-Libre, 1984, Fig. 13, 2, verwijst naar grafveld van Noyelles-Godault (augustus-tiberius); S. Revillion e.a., 1986, Fig. 9. 21; met verwijzing naar de vindplaatsen Noyelles-Godault, Etaples, Villeneuve-Saint-Germain en Vauclair.

⁸² Bloemers, 1978, 265.

⁸³ M. Tuffreau-Libre, 1980

⁸⁴ Volgens Tuijn, 1998, 236-237 is het beter te spreken van kurkpot of kurkwaar

⁸⁵ Haalebos, 1990, 154 en noot 167.

⁸⁶ Haalebos, 1990, 154; noot 169 (Nijmegen), noot 170 (Halder).

⁸⁷ Onderzoek tussen 1995 en 2000 uitgevoerd door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard; verslaglegging in van Wilgen & Biemans, 1999, niet gepubliceerd rapport SOB Hoeksche Waard.

⁸⁸ De inhoud van deze pot gevonden op het Kops Plateau bestond uit borststukken van zanglijsters. Zie Lauwerier, (1995). Zie ook van Enckevoort en Zee, 1996, 51.

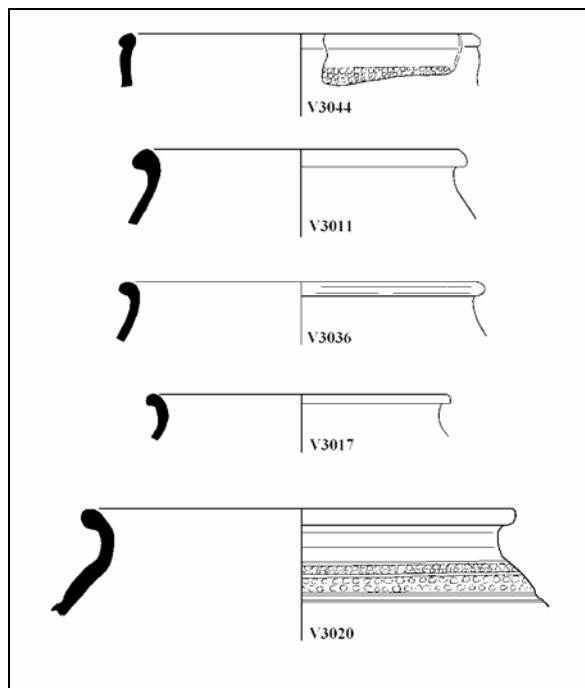
⁸⁹ De pot van het Kops Plateau is afkomstig uit de Ardennen of de Eifel. Zie Tuijn, 1998

⁹⁰ Haltern type 91; Oberaden type 108. Vgl. Haalebos, 1990, 154.

⁹¹ Bloemers, 1978, 263 met een verwijzing naar het massagraf van Destelbergen in België, datering IIIA.

8.4.2.4 Low Lands Ware 1

Veel van het aangetroffen aardewerk wordt gekenmerkt door een metaalachtige, blauwe glans. Op basis van een recente studie hebben de Clercq en Degryse voor deze aardewerkgroep de benaming 'Low Lands Ware 1' geïntroduceerd.⁹² Het kerngebied van de verspreiding ervan reikt van het Waasland in het zuiden tot de monding van de Maas en de Rijn (het Helinium) in het noorden, waarbij opvalt dat met name in het Maasmond-gebied de variatie in typen het grootst is. De vormenschat bestaat voornamelijk uit grote voorraadpotten, potjes en kommen, schalen, flessen, bekers en borden. Van deze vormen komen vooral het kommetje en de voorraadpot in een groter verspreidingsgebied voor.⁹³ De distributie van dit aardewerk ontwikkelde zich geleidelijk, met een begin in de Flavische periode in het kerngebied in het westen en een verspreiding in de 2de en 3de eeuw na Chr. in oostelijke richting.



Afbeelding 55. Low Lands Ware 1, grijs: kommen Holwerda 131-136. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Kommen Holwerda 131-136 met een schuin naar buiten staande, aan het uiteinde soms verdikte rand⁹⁴, een sterk gewelfde schouder en versiering in de vorm van gearceerde banden zijn op de vindplaats in ruime mate vertegenwoordigd. Er is variatie in het profiel en de verdeling van de gearceerde banden.⁹⁵ Op de aangetroffen exemplaren bestaat de versiering uit flauwe indrukken.

⁹² de Clercq en Degryse, 2008), 448-458

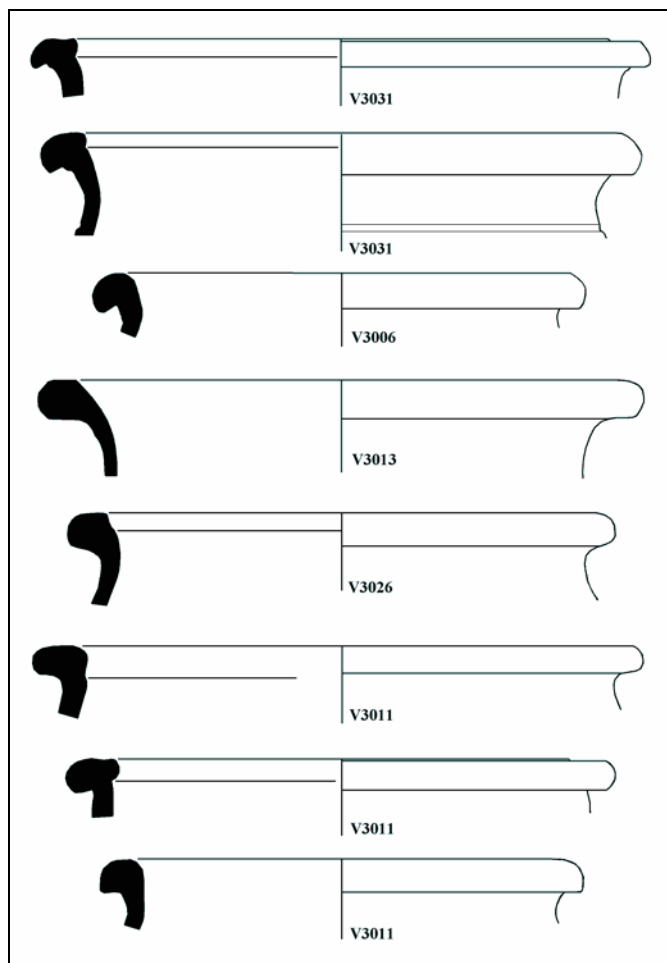
⁹³ Vondsten zijn ondermeer bekend uit Heiloo, Bennekom, Ede, het Kromme Rijngebied, Nijmegen, Breda, Venray, Schayk en Lieshout.

⁹⁴ Vanvinckenroye, 1991: voor Tongeren geldt dat de rand aanvankelijk slechts weinig verdikt en eerder schuinstaand is en geleidelijk ontwikkelt tot een meer omgebogen ronde randverdikking. Sommige vroege kommen (typen 69 en 73) hebben echter een geprofileerde rand en een duidelijke standring. .

⁹⁵ Naar Willems, 1977, 117 is er geen sprake van "Rädchenverzierung", zoals Holwerda, (1941, 136) en ook anderen beweren, maar is deze vorm van versiering ontstaan door een stokje tegen de leerharde pot te houden terwijl de pot op de schijf draaide; het stokje slaat tegen de potwand en laat aldus indrukken achter. Willems verwijst naar von Petrikovits in Filtzinger, 1972, met name pagina 140.

Bij het door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard onderzochte materiaal bestaat de versiering uit arcering in de vorm van streepjes, schuin naar rechts of naar links, indrukken of een combinatie van streepjes en indrukken. Soms ook ontbreekt arcering in het geheel en blijft de versiering beperkt tot één of meerdere omlopende, horizontale groeven.⁹⁶

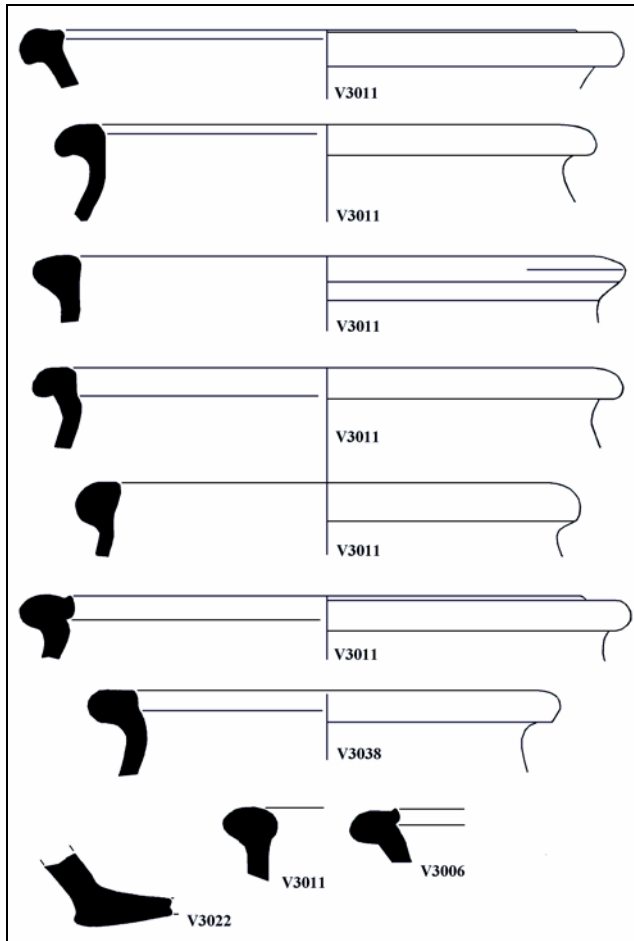
Een groot aantal randscherven is afkomstig van voorraadpotten met een zware, naar buiten gebogen rand Holwerda 140-142. Het fabrikaat is lichtgrijze of bruingrijze, zandige klei met daarin micadeeltjes. Van een aantal exemplaren met een afwijkend baksel en een verschraling met fijne kwarts is de herkomst onduidelijk, mogelijk zijn ze in het noordwesten van Frankrijk gefabriceerd. Een aantal randen vertoont een soort van dekselgeul. Sporen van kookaanslag of roet op de potten ontbreken. Deze potten zijn als voorraadpot of transportcontainer gebruikt, mogelijk voor verwerkte mosselen, oesters of andere schelpdieren uit het kustgebied.⁹⁷ Het merendeel van de randen past bij het Holwerda type 140; enkele randen passen bij Holwerda type 139. De bodems zijn overwegend plat; een enkele bodem is lensvormig.



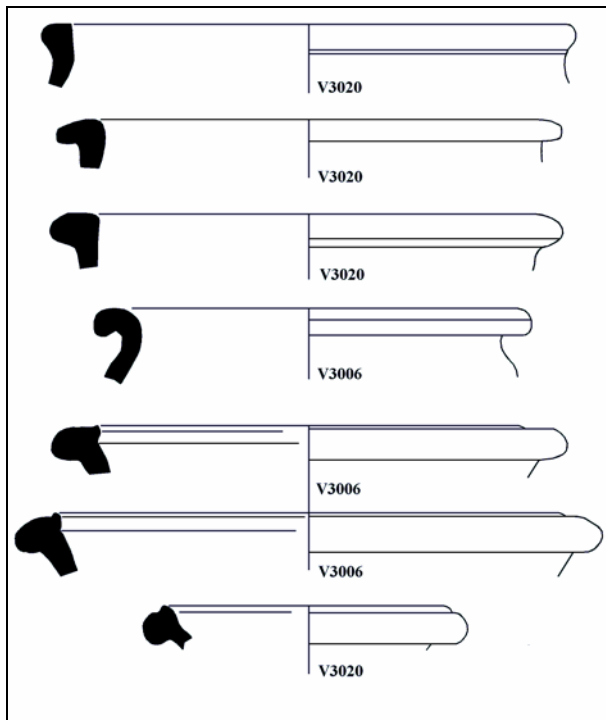
Afbeelding 56. Low Lands Ware 1, grijs: voorraadpotten Holwerda 140-142. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

⁹⁶ Van Wilgen & Biemans, 1999

⁹⁷ Lezing R. M. van Dierendonck op Zeeuwsche Amateur Archeologie Dag, 16 mei 2009



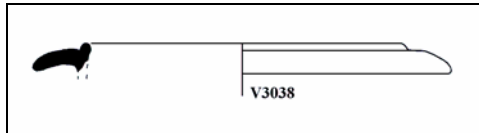
Afbeelding 57. Low Lands Ware 1, grijs: voorraadpotten Holwerda 140-142. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.



Afbeelding 58. Low Lands Ware 1, grijs: voorraadpotten Holwerda 140-142. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Naast van kommen Holwerda 131-136 en voorraadpotten Holwerda 140-142 zal een deel van de aangetroffen wandscherven Lage landen Waar 1 afkomstig zijn van niet nader te typeren potten, kommen, schalen, flessen, bekers en borden.

Onder Vondstnummer 3038 een randfragment van een kom met een omgeslagen rand, gelijkend op een wrijfschaal Ritterling 12 of de daaruit geëvolueerde vorm Curle 11. Het type Ritterling 12 dateert uit de periode Claudius-Vespasianus, het type Curle 11 uit de periode Flavii-Trajanus.

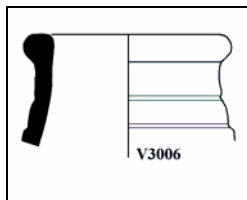


Afbeelding 59. Low Lands Ware 1, grijs: kom met omgeslagen rand. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Naast de grijze variant is er ook sprake van een oranje variant Low Lands Ware 1, die algemeen minder hard gebakken is.

Van deze oranje variant onder Vondstnummer 3026 een randscherf van een kookpot met dekselgeul Stuart 203 (= Oelmann 89), een algemeen type kookpot in de late tweede eeuw. De rand is omgeslagen met aan de buitenkant een kwartronde lijst en aan de bovenzijde een dekselgeul (zogenaamd ‘hartvormig profiel’).

Veel wandscherven van deze oranje variant Low Lands Ware zullen hebben toebehoord aan kruiken of standamforen. Met uitzondering van één randscherf waren er geen herkenbare fragmenten van kruiken. De randscherf is afkomstig van een kruik(amfoor) met ronde of afgeplatte lip Stuart 132B. Dergelijke kruiken worden in het laatste kwart van de eerste eeuw na Chr. gedateerd, maar komen mogelijk al vanaf 60 na Chr. voor.⁹⁸



Afbeelding 60. Low Lands Ware 1, oranje: kruik(amfoor) Stuart 132B. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

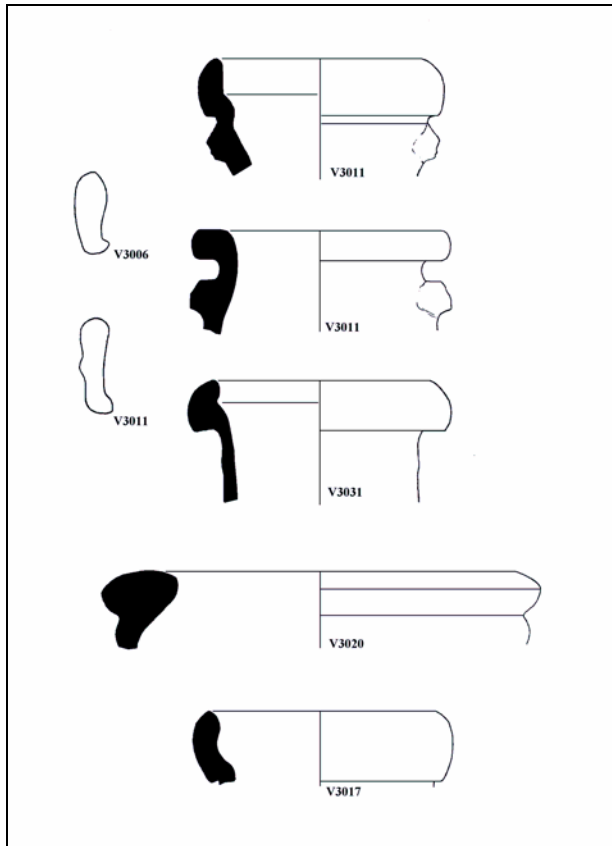
Een aparte groep binnen de Low Lands Ware 1 vormen de ‘Scheldevallei-amforen’, waarvan wordt aangenomen dat ze gebruikt zijn voor het transport van bier⁹⁹. De amforen hebben een opvallende orangerode tot bruine kleur. Op breuk is de kern van de scherf grijs. Het oppervlak voelt fijnzandig aan. Dikwijls is opzettelijk een witte sliblaag aangebracht. De amforen met inhoud lijken vooral in het uiterste noordwesten van Gallia Belgica en Germania Inferior afgezet te zijn.¹⁰⁰ De tot de Low lands Ware 1 te rekenen amforen worden gekenmerkt door het voorkomen van mica in de klei. De amforen waar mica in het baksel ontbreekt zijn waarschijnlijk afkomstig van één of meerdere productiecentra in het noordwesten van Frankrijk. In een pottenbakkersoven in Dourges (Pas-de-Calais) zijn ter plaatse vervaardigde randfragmenten van deze amforen aangetroffen.¹⁰¹

⁹⁸ Stuart, 1977b, 56-57

⁹⁹ van der Werff, Thoen & van Dierendonck, 1997

¹⁰⁰ van Enckevoort, 2004, 323

¹⁰¹ Van Enckevoort, 2004, 323, met verwijzing naar Thuillier, 2001, 127-132



Afbeelding 61. Scheldevallei-amforen. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Onder Vondstnummer 3006 twee fragmenten van een middelgroot, ongeleed oor. Van Enckevoort heeft voor Breda geprobeerd enige systematiek in de oorstvormen aan te brengen door ze in acht groepen te verdelen.¹⁰² Dit oor past in Breda Groep 8. Onder Vondstnummer 3011 een randfragment met aanzet van een oor van een amfoor uit Groep 1 met sikkelvormige rand met een richel aan de binnenzijde.¹⁰³ De buitendiameter van de rand bedraagt 11 centimeter. Het oor betreft een middelgroot, plat oor met drie ribben, gescheiden door twee groeven. Dit oor sluit aan bij Breda Groep 5. Een tweede randscherf onder dit vondstnummer van een amfoor uit Groep 1 heeft een uitzonderlijk grote buitendiameter van 24 centimeter. Een dergelijk grote buitendiameter van 23 centimeter werd ook vastgesteld op een randscherf van een amfoor met sikkelvormige rand uit Groep 1 onder Vondstnummer 3003. Een derde randscherf onder dit vondstnummer met aanzet van een oor past in Groep 3: amforen met een schuin oplopende rand met profilering aan de binnen- en buitenzijde. De buitendiameter van de rand bedraagt 13 centimeter. Het oor past in Breda Groep 6: middelgroot, plat oor met twee ribben, gescheiden door een groef. Onder Vondstnummer 3020 eveneens een randscherf van een amfoor uit Groep 3 met een buitendiameter van de rand van 15 centimeter. Op dit exemplaar was een witte sliblaag aangebracht. Twee bodemscherven onder Vondstnummer 3011 duiden op amforen met een platte bodem, maar deze bodemscherven zouden evengoed van een kruik afkomstig kunnen zijn. Onder Vondstnummer 3017 een randscherf van een amfoor uit Groep 1 met een sikkelvormige rand met een richel aan de binnenzijde. De diameter van de rand bedraagt 13 centimeter. Op dit exemplaar was een witte sliblaag aangebracht. Wandscherven uit de Vondstnummers 3006, 3013 en 3021 laten zien dat de amforen op de buik soms van omlopende ribbels waren voorzien.

¹⁰² Van Enckevoort, 2004, 323-324

¹⁰³ Van der Werff e.a, 1997; van Enckevoort, 2004, 324

Een vaststaande datering voor deze amforen is momenteel nog niet voorhanden. Naar Van der Werff e.a zijn amforen uit Groep I in Valkenburg vanaf de late eerste eeuw na Chr. aanwezig.¹⁰⁴ Te Zwammerdam komt rood aardewerk eerst vanaf het laatste kwart van de tweede eeuw voor.¹⁰⁵ Op Belgische vindplaatsen als Waasmunster-Pontrave, Velzeke en Oudenaarde-Melden, waar deze amforen in grote concentraties zijn gevonden, komen deze amforen al in de vroege keizertijd voor.

8.4.2.5 Geverfd aardewerk¹⁰⁶

Dit aardewerk is voorzien van een deklaag met meestal een andere kleur dan het baksel zelf. De deklaag werd aangebracht door de bekeraars of borden voor het bakken in een kleipapje te dompelen, dan wel door deze er met een kwast of spons op te brengen. De voorkomende typen betreffen voornamelijk eet- en drinkgerei.

Binnen de groep van geverfd aardewerk konden alleen scherven van bekeraars van het type Stuart 1 worden herkend. De bekeraars zijn vervaardigd in Brunsting/Stuart techniek A, wit aardewerk met een roodachtig of geelbruin vernis.¹⁰⁷ De bekeraars zijn bestrooid met fijn zand of met grovere deeltjes van gedroogde klei. Naar Haalebos is bestrooiing met fijn zand kenmerkend voor de 1ste-eeuwse bekeraars Stuart 1A.¹⁰⁸ Bekeraars van dit type zijn op tal van plaatsen vervaardigd en behoren tot de normale Rijnlandse producten, met een voorkomen van Mainz tot in Engeland.¹⁰⁹ Stuart type 1 wordt ca 40-110 na Chr. gedateerd.¹¹⁰

Er werden ook wandscherven aangetroffen die waren uitgevoerd in Techniek-B¹¹¹, wit aardewerk met een bruin tot zwart vernis, en Techniek-C, roodachtige aarde met bruin vernis, meestal meer dof dan glanzend.¹¹²

¹⁰⁴ Van der Werff e.a, 1997, 6

¹⁰⁵ Haalebos 1977, 71.

¹⁰⁶ Dit aardewerk wordt in de vakliteratuur veelal nog steeds onder de ingeburgerde, maar feitelijk onjuiste benaming van “gevernist” aardewerk beschreven (in het Duits ‘Firnissware’). Naar Stuart (1977b, 20) is het “geverniste aardewerk geheel in verfaarde (“vernis”) ingedompeld, en wel zo dat het gehele oppervlak met de kleurstof bedekt is. Zie ook Stuart 1977b, noot 160. Naar hem is het beter de onjuiste term “gevernist” door “geverfd” te vervangen (1977b, correcties en aanvullingen VI), omdat deze term ook het uit de hand “beschilderde” aardewerk omvat. Haalebos verkiest een handhaven van de benaming “gevernist”, met als argument dat andere benamingen zoals geverfde waar nauwelijks beter zijn. Zie Haalebos 1990, 135 en noot 31. Naar van Enckevoort (2004, 293) is het Engelse ‘Colour Coated Ware’ een betere benaming.

¹⁰⁷ Stuart 1977b, 20, voor Nijmegen Techniek A: witte aarde met roodachtig of geelbruin vernis; Haalebos, 1990, 135 voor grafveld van Nijmegen-Hatert: fabriek b: wit aardewerk met een oranje deklaag; van Enckevoort, 2004, 293 voor Breda Steen- en Huifakker: wit aardewerk met een bruinoranje deklaag, die overschaduwd wordt door bruinrijze vlekken

¹⁰⁸ Haalebos, 1990, 137

¹⁰⁹ Haalebos, 1990, 138; zie ook noot 39 en 40.

¹¹⁰ Stuart, 1977a, 22; Haalebos, 1990, 138.

¹¹¹ Stuart, 1977b, 20. Naar van Enckevoort, 2004, 293: wit aardewerk met een matte donkerbruine tot zwarte deklaag; zie ook Haalebos, 1990, 136 techniek c: wit aardewerk met een donkere deklaag

¹¹² Stuart, 1977b, 20. Naar van Enckevoort, 2004, 293: roodachtig aardewerk met een matte bruinzwarte tot zwarte deklaag; zie ook Haalebos, 1990, 136 techniek d: rood aardewerk met doffe of matglanzende zwarte deklaag.

Naar Haalebos is Techniek B kenmerkend voor de bekertjes Stuart 2-4 en verdringt deze Techniek-A vanaf het einde van de 1^{ste} eeuw. Techniek-C werd vooral gebruikt voor bekertjes Oelmann 32 in de late 2^{de} en in de 3^{de} eeuw, maar een enkele maal treden in een dergelijke techniek uitgevoerde producten vroeger op.¹¹³

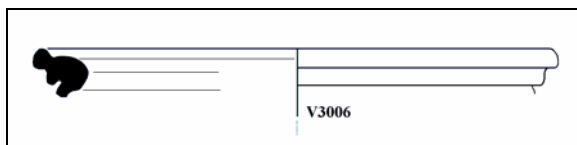
8.4.2.6 Gladwandig aardewerk

Het gladwandige aardewerk is vervaardigd van fijne, gezuiverde klei en in tegenstelling tot het geveerde aardewerk niet met een kleurstof bewerkt. Meestal is het oppervlak met een mes afgeschraapt en gladgemaakt.

Gladwandig aardewerk wordt vertegenwoordigd door een aantal van 24 wandscherven, afkomstig van in het Rijnland geproduceerde kruiken. Een type kon niet worden herleid.

8.4.2.7 Ruwwandig aardewerk

Onder Vondstnummer 3006 een randscherf van een kookpot met rond omgeslagen, aan de bovenzijde afgeplatte rand, Stuart 201(B). Het baksel is grijs en met grof zand verschaald. Naar Haalebos mogen deze grijze producten waarschijnlijk voornamelijk in de eerste eeuw worden gedateerd of slechts weinig later.¹¹⁴ Onder hetzelfde vondstnummer een randscherf van een kookpot met dekselgeul Stuart 203 (= Oelmann 89), een algemeen type kookpot in de late tweede eeuw. De rand is omgeslagen met aan de buitenkant een kwartronde lijst en aan de bovenzijde een dekselgeul (zogenaamd 'hartvormig profiel').

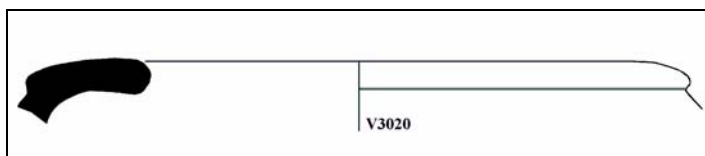


Afbeelding 62. Ruwwandig aardewerk: kookpot Stuart 203. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

Onder Vondstnummer 3020 een randscherf van een kookpot met afgeplatte rand, Stuart 201B. Deze kookpotten worden 40 na Chr. tot eind tweede eeuw gedateerd.

8.4.2.8 Dolia

Onder de Vondstnummers 3001, 3003, 3006, 3020, 3030, 3044, 3047 en 3052 rand-, bodem- en wandscherven van grote voorraadpotten (dolia) met een brede horizontale rand, Stuart 147. Deze potten werden met de hand gevormd, met uitzondering van de rand, die op de draaischijf werd vervaardigd. Dit type wordt algemeen 40-260 na Chr. gedateerd.¹¹⁵



Afbeelding 63. Dolium Stuart 147. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

¹¹³ Haalebos, 1990, 136

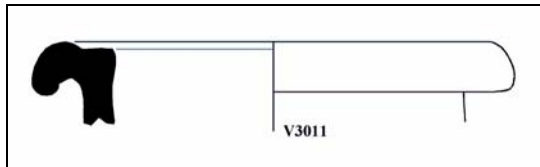
¹¹⁴ Haalebos, 1990, 166

¹¹⁵ Naar Haalebos, 1990, 172 dateren ze in de eerste of in het begin van de tweede eeuw.

8.4.2.9 Wrijfschalen

Wrijfschalen (mortaria) waren een onmisbaar attribuut in de Romeinse keuken en werden gebruikt om vast voedsel fijn te stampen. De aanwezigheid van een uitschenktuit in de rand wijst op een toevoeging van vloeistoffen aan het gestampte mengsel. Teneinde het fijn maken van voedsel te vergemakkelijken is de binnenwand van de wrijfschalen extra ruw gemaakt door er grof zand, steengruis of potgruis in mee te bakken.

Onder de vondstnummers 3011 en 3020 twee randscherven en 8 wandscherven van wrijfschalen met een horizontale rand, Stuart 149. Dit type wordt algemeen 40-260 na Chr. gedateerd.



Afbeelding 64. Wrijfschaal Stuart 149. Schaal 1: 4. Tekening: L. R. van Wilgen.

8.4.2.10 Handgevormd aardewerk

Handgevormd aardewerk van deze vindplaats, verzameld bij onderzoek tussen 1995 en 2000 door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, werd eerder al door van Heeringen et al. beschreven (zie 3.2.2 Archeologische gegevens onderzoeksgebied en directe omgeving).

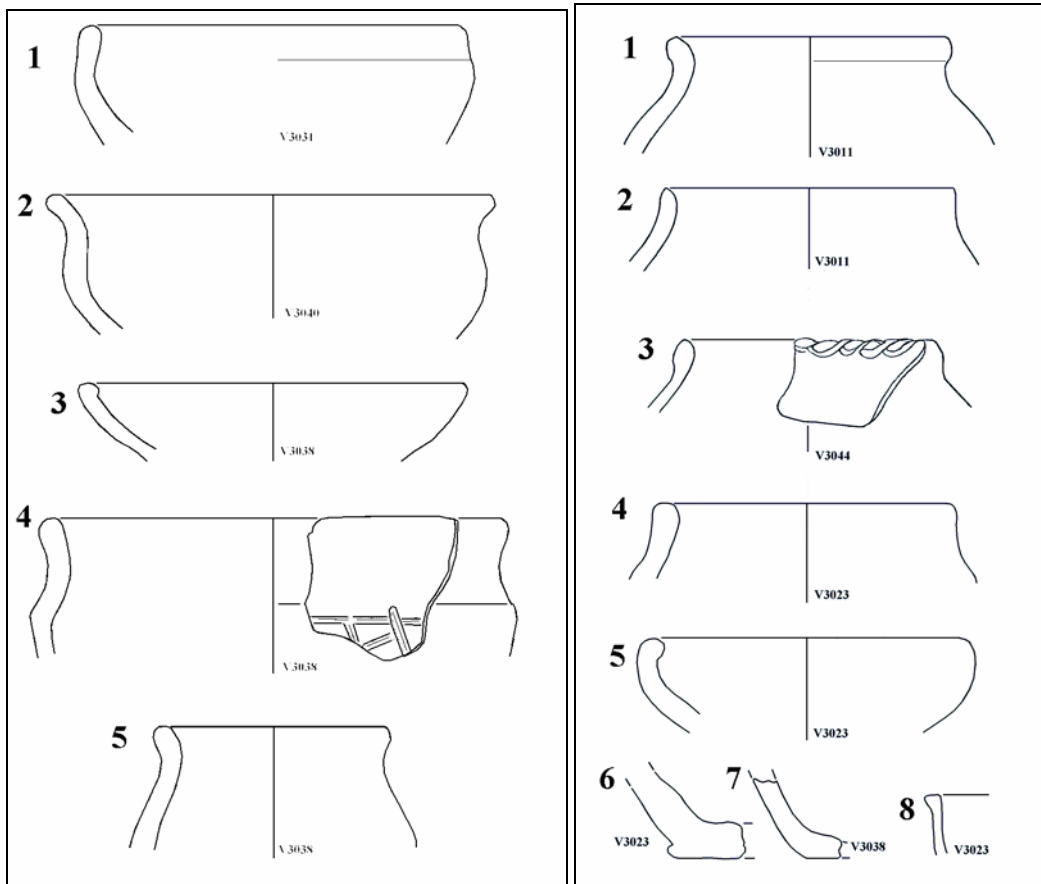
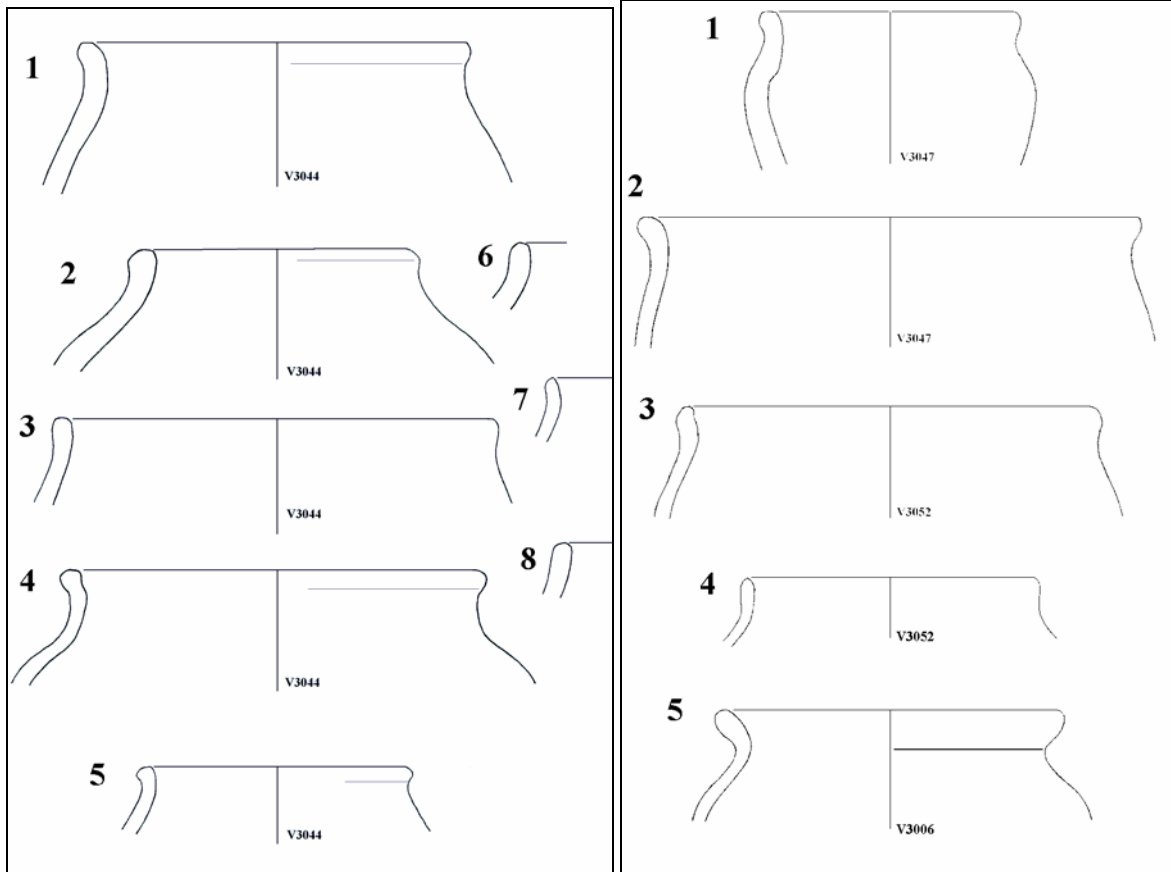
Het tijdens de opgraving aangetroffen handgevormde aardewerk sluit naadloos aan bij het aardewerkcomplex, zoals dit door van Heeringen et al. werd beschreven. Een deel van de potten is gepolijst en heeft een tot diepzwart, glanzend oppervlak. Het glad afgewerkte aardewerk is reducerend gebakken en oxiderend afgestookt. De wanden zijn lichtbruin, geelbruin, beige, roodbruin tot donkergrijs en zwart van kleur. Het aardewerk is veelal met zeer fijn potgruis verschraald; soms ook kan geen verschraling worden waargenomen. Uit Spoor 3010 afkomstig is een wandfragment van een pot die naast met potgruis ook met een organische component is verschraald (vondstnummer 3038). Deze pot behoort tot een door Van Heeringen et al. beschreven groep van aardewerk met een leerachtig bruine kleur met een zichtbare organische verschraling. Op de breuk is dit aardewerk diepzwart. Mogelijk bevat dit aardewerk in het geheel geen potgruis.¹¹⁶ Onder de Vondstnummers 3023, 3031 en 3040 een tweetal randfragmenten van mogelijke kommen (zie Afbeelding 67, 1 en 2 en Afbeelding 68, 5). Onder Vondstnummer 3038 een randfragment van vermoedelijk een schaal (zie Afbeelding 67, 3). Door van Heeringen et al.¹¹⁷ werd opgemerkt dat in het aardewerkcomplex naast potten slechts één komvorm voorkomt; schalen lijken te ontbreken. Bij dit onderzoek werd vastgesteld dat naast potten en kommen in het aardewerkcomplex tenminste ook één schaalvorm voorkomt.

In de vorm betreft het potten met een S-vormig profiel. Enkele exemplaren hebben een gedrongen schouder met een flauwe knik. Ook komen potten met een hoge, convexe schouder voor. De potten passen in de voor Borsele Vindplaats 7 opgezette, en later ook voor Ellewoutsdijk gebruikte, indeling in vormgroepen in de vormgroepen 4 en 5.¹¹⁸ Groep 4 betreft tweeledige vormen, waarvan de randen enkelvoudig gefacetteerd, dan wel afgeplat of afgerond zijn. Groep 5 betreft potten met een duidelijk (driedelig) S-vormig profiel. Onder de Vondstnummers 3023 en 3031 twee randscherven van een biconische pot of kommetje met een (scherpe) knik in de wand, passend in Borsele Groep 6.

¹¹⁶ Van Heeringen, 1998, 51

¹¹⁷ Van Heeringen, 1998, 51

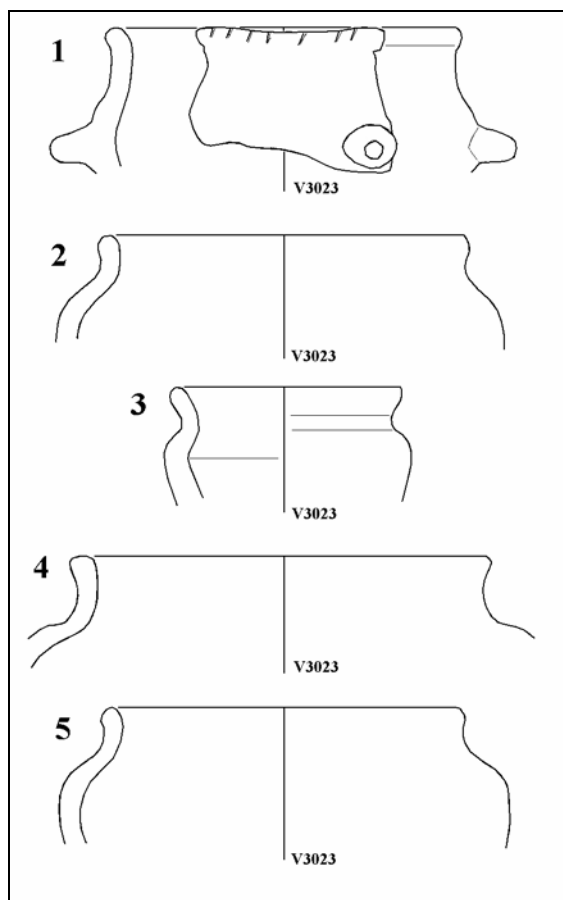
¹¹⁸ Wiepking 2001, 38-45; Reigersman-van Lith de Jeude, 2003, 85-89



Afbeeldingen 65 (zie vorige pagina linksboven), 66 (zie vorige pagina rechtsboven), 67 (zie vorige pagina linksonder) en 68 (zie vorige pagina rechtsonder). Handgevormd aardewerk. Schaal 1: 4. Tekeningen L. R. van Wilgen.

Onder Vondstnummer 3023 een bodemscherf van een pot met een vlakke bodem (zie Afbeelding 68, 6). Op de overgang van de bodem naar de buik een uitgeknepen voetje. De buitendiameter van de bodem bedraagt 12 centimeter. Onder Vondstnummer 3038 een bodemscherf. De overgang van de buik naar de flauw lensvormige bodem is strak. De diameter van de bodem bedraagt 11 centimeter

Zowel afgeronde als afgeplatte randen komen voor. Onder Vondstnummer 3044 een randscherf met een aaneengesloten rij van vingertopindrukken op de buitenzijde van de rand, gelijk een golfrand (zie Afbeelding 68, 3). In tegenstelling tot door van Heeringen et al. wordt opgemerkt komt randversiering niet uitsluitend op het glad afgewerkte aardewerk, maar ook op ruwere potten voor.¹¹⁹ Onder Vondstnummer 3023 een randscherf met een versiering van wijd geplaatste nagelindrukken op de buitenzijde van de rand. Op de overgang van de schouder naar de buik zijn knobbels aangebracht (zie Afbeelding 69, 1).

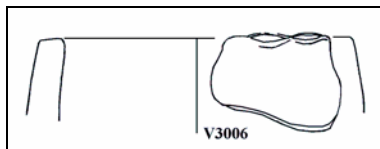


Afbeelding 69. Handgevormd aardewerk. Schaal 1: 4. Tekening L. R. van Wilgen.

Onder het aardewerk werd geen besmeten aardewerk aangetroffen. Eén wandscherf onder Vondstnummer 3044 vertoont een versiering in de vorm van langgerekte dellen. Op een grotere randscherf onder Vondstnummer 3038 (zie Afbeelding 67, 4) komen op de overgang van de buik naar de schouder wijd uit elkaar geplaatste, ingekraste lijnen voor.

¹¹⁹ Van Heeringen et al, 1998, 53

Een aparte groep van het handgevormde aardewerk bestaat uit zacht gebakken aardewerk dat uitsluitend met organisch materiaal verschaald is. De kleur varieert van wit-geel tot rossig. De scherven behoren tot cilindrische potten met een eenledig profiel. Het aardewerk is ruw gevormd en op of aan de rand zijn grove vingertopindrukken aangebracht. De potten zijn als zoutcontainer gebruikt en passen binnen de door Van den Broeke gedefinieerde groep van cilindrische potten van het type A.¹²⁰ Zoals ook reeds door Van Heeringen¹²¹ werd vastgesteld ontbreken op de vindplaats massieve aardewerkvormen, ook wel briquetage-materiaal genoemd, die met de productie van zout in verband kunnen worden gebracht. Het zout zal dus ergens anders zijn geproduceerd, waarbij productie in het gebied ten zuiden van het Helinium voor de hand ligt. Ter plaatse werd het zout alleen maar verwerkt of geconsumeerd. Zout zal praktisch als smaakmiddel en smaakversterker of als bewaarmiddel zijn gebruikt, waarbij in het laatste geval bijvoorbeeld aan het pekelen van vlees en vis kan worden gedacht. Zout werd in de Romeinse tijd ook als betaalmiddel gebruikt. Zo kregen Romeinse legionairs een deel van hun salaris in zout uitbetaald.¹²²



Afbeelding 70. Handgevormd aardewerk: zoutcilinder van den Broeke type A. Schaal 1: 4. Tekening L. R. van Wilgen.

8.4.2.11 Middeleeuws aardewerk

Naast aardewerkscherven uit de Romeinse tijd werden bij het onderzoek ook aardewerkscherven uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Het betreft een totaal van 66 scherven, verdeeld over 55 wandscherven (83.3 %), 8 randscherven (12.1 %) en 3 bodemscherven (4.6 %).

Uit Laag 1, de heterogene ophooglaag van bruingrijze klei, direct onder de bouwvoor, stammen een wandscherf van een Pingsdorf-pot uit de Late Middeleeuwen A of B (Vondstnummer 3001) en een wandscherf Proto Steengoed uit de Late Middeleeuwen B, meer specifiek uit de 13^{de} of eerste helft van de 14^{de} eeuw.

Uit de daaronder gelegen Laag 2 afkomstig zijn een tweetal wandscherven Andenne-aardewerk, een rand- en twee wandscherven Paffrath-aardewerk en 12 wandscherven Proto Steengoed (Vondstnummer 3003). Al dit aardewerk kan in de 11^{de} of 12^{de} eeuw worden gedateerd.

Bij het verdiepen van Vlak 1 naar Vlak 2 in het zuidelijke deel van de put werden in de in de Late Middeleeuwen opgebrachte, sterk belopen laag (Laag 3) twee randscherven en drie wandscherven Paffrath-aardewerk, een vijftal wandscherven Elmpt en een bodemscherf van een Pingsdorf-pot uit de Late Middeleeuwen A aangetroffen. Eveneens afkomstig uit deze laag waren een tweetal wandscherven Limburgs Wit-aardewerk en een wandscherf Brunssems-Schinveld uit de Late Middeleeuwen A of B. Tevens werden een vijftal wandscherven Proto Steengoed en een zevental wandscherven van handgevormd aardewerk (mogelijk Kogelpot) uit de 12^{de}-eerste helft van de 13^{de} eeuw aangetroffen (Vondstnummer 3006). Een laatste vondst uit deze laag betreft een bodemscherf Maaslands aardewerk uit de 12^{de} of 13^{de} eeuw (Vondstnummer 3018)

¹²⁰ Van den Broeke, 1996, 193

¹²¹ Van Heeringen, 1998, 53

¹²² Het woord salaris betekent letterlijk 'zoutrantsoen'. Het woord is afgeleid van het Latijnse *salarium*, dat betaling in zout betekent.

Bij het verdiepen vanuit Vlak 2 werden in Laag 3 een achttal wandscherven Andenne-aardewerk uit de 11^{de}-12^{de} eeuw, een randscherf Proto Steengood uit de 13^{de} eeuw, een wandscherf Roodbakkend en een rand- en bodemscherf van een bakpan van Roodbakkend aardewerk uit de 14^{de} eeuw aangetroffen (Vondstnummer 3011)

Uit de sloot met Spoornummer 3001 komt een randscherf Paffrath-aardewerk uit de Late Middeleeuwen A.

Bij het verdiepen vanuit Vlak 3 in de noordelijke helft van de put werden in Laag 6 een tweetal wandscherven Paffrath-aardewerk uit de Late Middeleeuwen A aangetroffen (Vondstnummer 3020).

In de top van Laag 7 werden een tweetal wandscherven Andenne-aardewerk uit de 11^{de} of de 12^{de} eeuw gevonden (Vondstnummer 3022).

Van de stort afkomstig is een randscherf van een bakpan van Roodbakkend aardewerk uit de eerste helft van de 14^{de} eeuw. De scherv is afkomstig uit de top van Laag 6 of de top van Laag 7 (Vondstnummer 3031).

Tot slot, werden in Laag 6 een randscherf en twee wandscherven Paffrath-aardewerk uit de Late Middeleeuwen A aangetroffen (Vondstnummer 3038)

8.4.2.12 Verdeling van het aardewerk over de verschillende lagen

Om te kunnen vaststellen of er sprake is van een mogelijke laagsgerelateerde samenstelling van het aardewerkspectrum, waarbij met name volgens het Programma van Eisen op een aan- of afwezigheid van inheems aardewerk uit Noord-Frankrijk dient te worden gelet, zal in deze paragraaf het aangetroffen aardewerk per afzonderlijke laag worden besproken.

In de direct onder de graszode voorkomende Laag 1, een heterogene ophooglaag van bruingrijze, sterk gerijpte klei, werden zowel scherven van gedraaid aardewerk uit de Romeinse tijd als gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Onder het Romeinse aardewerk scherven grijze Low Lands Ware 1 van voorraadpotten Holwerda 140-142, wandscherven van de oranje variant Low Lands Ware 1, mogelijk afkomstig van kruiken, een randscherf van een Dolium Stuart 147, enkele wandscherven Ruwwandig aardewerk en enkele wandscherven gladwandig aardewerk van één of meerdere kruiktypen vervaardigd in het Rijnland. Het laatmiddeleeuwse aardewerk wordt vertegenwoordigd door een wandscherf Pingsdorf-aardewerk en een wandscherf Proto Steengood.

In de Lagen 2 en 3, respectievelijk een heterogene ophooglaag van bruingrijze, sterk gerijpte, matig zandige klei en een opgebrachte, sterk belopen laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met houtskoolbrokken, puinbrokken, aardewerk, bot en organische resten, komen voor wat het Romeinse aardewerk betreft Terra sigillata kommen Dragendorff 37, wandscherven Gladwandig aardewerk van één of meerdere kruiktypen vervaardigd in het Rijnland, wandscherven van de oranje variant Low Lands Ware 1, een rand- en wandscherven van een Scheldevallei-amfoor, wandscherven handgevormd aardewerk, rand- en wandscherven van de grijze variant Low Lands Ware 1, waaronder van een voorraadpot Holwerda 140-142, en een bodemscherf van een dolium Stuart 147 voor. Het laatmiddeleeuwse aardewerk wordt door scherven van Andenne-aardewerk, Paffrath-aardewerk en Proto Steengood vertegenwoordigd.

Laag 3, de opgebrachte, sterk belopen laag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met houtskoolbrokken, puinbrokken, aardewerk, bot en organische resten kan op basis van het naast elkaar voorkomen van Romeins en laatmiddeleeuws aardewerk als een menglaag worden beschouwd. De laag zal in de Late Middeleeuwen zijn opgebracht. Het aanwezige Romeinse aardewerk kan door opspit in deze laag terecht zijn gekomen. Mogelijk is ook dat de voor de ophoog benodigde grond met daarin het Romeinse scherfmateriaal van elders in de omgeving werd aangevoerd.

In deze laag zijn alle voorkomende soorten gedraaid Romeins aardewerk, Terra sigillata, Belgische Waar, waaronder een randscherf van een urn Holwerda type 394 en verschillende kurkurnen, de grijze en oranje variant Low lands Ware 1, wrijfschaal, dolium, Ruwwandig aardewerk, Gladwandig aardewerk en Geverfd aardewerk vertegenwoordigd. Tevens komen handgevormd aardewerk en zoutaardewerk uit de Romeinse tijd voor. De voorkomende typen zijn Dragendorff 27 en Dragendorff 37 bij de Terra sigillata, voorraadpotten Holwerda 140-142 en kommen Holwerda 131-136 bij de grijze variant Low Lands Ware 1, Scheldevallei-amfoor, dolium Stuart 147, wrijfschaal Stuart 149 en beker Stuart 1B bij het Geverfde aardewerk. In deze laag werd ook een redelijke hoeveelheid scherven van laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen. Het betreft scherven van Paffrath-aardewerk, Elmpt, Pingsdorf-aardewerk, Brunssum-Schinveld aardewerk, Limburgs wit-aardewerk, Proto Steengoed, Andenne-aardewerk, Roodbakkend aardewerk en ook handgevormd aardewerk, mogelijk afkomstig van Kogelpotten.

In Laag 4, een oeverafzetting van grijs, zwak tot matig kleiig zand, onder Laag 3 werden alleen nog scherven van gedraaid Romeins aardewerk aangetroffen. Het betreft scherven van zowel de grijze als de oranje variant Low Lands Ware 1 en scherven van grijze Belgische waar. Als type kon alleen bij de grijze Low Lands Ware 1 de voorraadpot Holwerda 140-142 worden herkend.

Bij het verdiepen vanuit Vlak 3 werden in de noordelijke helft van de put in Laag 6, een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei met planten- en veel houtresten, een randscherf Terra sigillata, scherven van Belgische waar, waaronder een randscherf van een urn Holwerda type 394 en scherven van kurkurnen, scherven van de oranje variant Low Lands Ware 1, scherven van de grijze variant Low Lands Ware 1, waaronder van voorraadpotten Holwerda 140-142, kommen Holwerda 131-136 en een randscherf van een wrijfschaal, rand- en wandscherven van Scheldevallei-amfooren, een randscherf van een dolium Stuart 147, wandscherven van Gladwandig aardewerk van één of meerdere kruiktypen vervaardigd in het Rijnland, twee randscherven van een kom van Ruwwandig aardewerk, rand-, wand- en bodemscherven van handgevormd aardewerk en scherven van zoutcilinders aangetroffen. Tevens werden in deze laag brokken huttenleem gevonden. Op basis van het aangetroffen aardewerk kan deze laag als sec Romeins worden bestempeld. De twee in de top van deze laag aangetroffen wandscherven Paffrath-aardewerk zijn als vervuiling te betrachten. Mogelijk zijn ze bij het opbrengen of belopen van de opgebrachte laatmiddeleeuwse laag (Laag 3) in deze laag terecht gekomen.

Bij het verdiepen vanuit Vlak 3 naar Vlak 4 konden uit Laag 7, een laag van donkerbruine, gerijpte, sterk humeuze klei met planten- en houtresten, een archeologisch compleet kommetje Dragendorff 27 en twee wandscherven Terra sigillata, waarvan één met reliëfversiering in de vorm van een springend hert, scherven van handgevormd aardewerk, scherven van de grijze variant Low Lands Ware 1, waaronder van voorraadpotten Holwerda 140-142 en kommen Holwerda 131-136, scherven van dolia Stuart 147, scherven van Belgische waar, waaronder een randscherf van een urn Holwerda type 394 en scherven van kurkurnen, scherven van de oranje variant Low Lands Ware 1, scherven van Ruwwandig aardewerk, wandscherven van Gladwandig aardewerk van één of meerdere kruiktypen vervaardigd in het Rijnland en scherven van zoutcilinders worden geborgen. Voor een tweetal wandfragmenten Andenne-aardewerk, aangetroffen in de top van de laag, geldt dat deze als vervuiling moeten worden beschouwd. Evenals de scherven Paffrath in Laag 6 zullen ze waarschijnlijk bij het opbrengen of belopen van de in de Late Middeleeuwen opgebrachte laag (Laag 3) in deze laag terecht zijn gekomen.

Bij het verder verdiepen vanuit Vlak 4 naar het eindvlak Vlak 6¹²³ werden in Laag 8, een laag van bruingrijze tot donkergrijze, matig gerijpte, matig siltige klei met houtresten, waaronder enkele liggende stammen aan de basis van het 'takkenpad' (Spoor 3010), veel scherven van handgevormd aardewerk, scherven van Belgische waar, waaronder scherven van meerdere kurkurnen van het type Holwerda 94^e, een randscherf van een urn Holwerda type 394 en rand- en wandscherven van één of meerdere gebronsde bekertjes Stuart 301 aangetroffen.

¹²³ Vlak 5 is een deelvlak van Vlak 4 met het vrij geprepareerde 'takkenpad'

Daarnaast konden uit deze laag rand- en enkele wandscherven van de grijze variant Low Lands Ware 1 van kommen Holwerda 131-136, enkele wandscherven van de oranje variant Low Lands Ware 1, een wandscherf Geveerd aardewerk van een beker Stuart 1, uitgevoerd in Techniek-A, enkele wandscherven Gladwandig aardewerk van één of meerdere kruiktypen vervaardigd in het Rijnland, een wandscherf Ruwwandig aardewerk, twee wandscherven van een dolium Stuart 147 en wandscherven van zoutcilinders aangetroffen. Opvallend is dat in deze laag de voorraadpotten Holwerda 140-142 lijken te ontbreken.

In de drooggelegde slootbodem werd op één plek in een laag van lichtgrijze, zandige klei (Laag 9) een concentratie aardewerk aangetroffen. Het aardewerk concentreerde zich nabij een hier in de klei gelegen stam van een els en bevond zich op een niveau dat dieper lag dan het eindvlak Vlak 6 (dieper dan 1.80 meter -NAP). Hier werden naast een enorme hoeveelheid scherven van handgevormd aardewerk, een paar scherven van de grijze variant Low Lands Ware 1 van kommen Holwerda 131-136, een rand- en bodemscherf van een gebronsd bekertje Stuart 301, twee wandscherven van grijze Belgische waar en een wand- en een bodemscherf zoutcilinder aangetroffen.

Bij een beperkt sondeonderzoek in het tegenoverliggende talud van de sloot werden op een niveau dat op gelijke hoogte lag met de Lagen 6 en 7 naast veel scherven van handgevormd aardewerk, meerdere scherven grijze Low Lands Ware 1 van kommen Holwerda 131-136, een scherf van de oranje variant Low Lands Ware 1, een wandscherf van een kurkurn met kamversiering, een wandscherf Terra sigillata met reliëfversiering, een randscherf van een dolium Stuart 147 en een paar scherven van zoutcilinders aangetroffen.

Uit de verdeling van het aangetroffen aardewerk over de verschillende lagen kunnen een aantal conclusies worden getrokken. De bovenste drie lagen, Lagen 1, 2 en 3, bevatten zowel Romeins als laatmiddeleeuws aardewerk. Laag 3, en mogelijk ook nog Laag 2, betreffen in de Late Middeleeuwen opgebrachte ophooglagen, die op basis van het aangetroffen laatmiddeleeuwse aardewerk vanaf de 11^{de} eeuw kunnen worden gedateerd. In de zuidelijke helft van de put kon worden vastgesteld dat Laag 3, een sterk belopen ophooglaag, van zuid naar noord oploopt. Onder deze laag werden natuurlijke, zandige oeverafzettingen aangetroffen. De aanwezigheid van het Romeinse scherfmateriaal in deze laatmiddeleeuwse ophoog kan op twee manieren worden verklaard. Een eerste verklaring zou kunnen zijn dat er bij het opbrengen van deze ophooglaag vermenging met een deel van de onder gelegen Romeinse lagen heeft plaatsgevonden. Een tweede, op basis van de resultaten van eerder onderzoek door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, meer waarschijnlijke verklaring is dat de voor de ophoog benodigde grond, met daarin het Romeinse scherfmateriaal, van elders is aangevoerd. In de noordelijke helft van de put werd bij het verdiepen onder deze middeleeuwse ophoog (Laag 3) tussen 1.36-1.42 meter -NAP de bovenkant van de Romeinse lagen bereikt. Het betreft een niveau met sporen in de vorm van een ‘takkenpad’, meerdere houten palen en een mestkuil in de Lagen 6 en 7. In de top van deze lagen werden nog enkele scherven laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen. De aanwezigheid van deze laatmiddeleeuwse scherven kan het resultaat zijn van een gedeeltelijke vermenging van lagen. Mogelijk ook zijn deze scherven bij het belopen van de laatmiddeleeuwse ophoog tot in de bovenste Romeinse laag getrapt. In de Lagen 6 en 7 en dieper werd geen laatmiddeleeuws aardewerk meer aangetroffen. Deze lagen kunnen als sec Romeins worden beschouwd. Met betrekking tot het voorkomen van handgevormd aardewerk, al dan niet afkomstig uit Noord-Frankrijk, kan worden gesteld dat de hoeveelheid ervan dieper in de Romeinse lagen toeneemt. Op het diepste niveau in de slootbodem, dieper dan het eindvlak in de put, werd nagenoeg uitsluitend handgevormd aardewerk aangetroffen. Dit aardewerk sluit aan bij het soort aardewerk dat in het Vlaams kustgebied algemeen in gebruik was in de Romeinse tijd. De verspreiding ervan strekt zich uit tot op het huidige Walcheren en Noord- en Zuid-Beveland in Zeeland.¹²⁴ Met het op deze vindplaats aangetroffen materiaal komt de verspreiding van dit aardewerk een stuk noordelijker te liggen.

¹²⁴ Reigersman-van Lidth de Jeude, 2003, 97

Het handgeformde aardewerk gaat vergezeld met enkele scherven van een hoge kwaliteit Low Lands Ware 1 van kommen Holwerda 131-136 en scherven van een gebronsd bekertje Stuart 301. Het gebronsde bekertje Stuart 301 wordt algemeen 25 tot 100 gedateerd.¹²⁵ De hoge kwaliteit van de aangetroffen Low lands Ware 1 doet vermoeden dat deze voor 70 na Chr. vervaardigd moet zijn. Een datering van de Romeinse niveaus op basis van het aangetroffen aardewerk is niet goed mogelijk. Er zijn geen typen aangetroffen die een nauwkeuriger datering dan 25-40 tot 100 na Chr. mogelijk maken. Op basis van het aangetroffen handgeformde aardewerk behoort de nederzetting Mijnsheerenland-Hoofdland tot de uitwisselingszone van de Belgische kuststreek en Noordwest-Frankrijk. Het voorkomen van potten uit Noord-Frankrijk, gekenmerkt door het naast potgruis voorkomen van kalkpartikels als verschraling, en imitaties van Noord-Frans aardewerk wijzen op betrekkingen met het Noord-Franse kustgebied, waarbij aan handelsbetrekkingen kan worden gedacht. Indien wordt uitgegaan van een militaire context is het niet ondenkbaar dat dit aardewerk met Gallische hulptroepen tot hier is gekomen.¹²⁶

8.4.3 Dierlijk botmateriaal (bijdrage Dr. Jessica. M. Grimm, ArcheoMedia/Wessex Archaeology)

8.4.3.1 Inleiding

8.4.3.1.1 Beschrijving

In 2009 werd door SOB Research het terrein rond drie te vervangen fiets- en voetgangersbruggen aan de watergang tussen “De Vijf Schelpen”aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet te Mijnsheerenland (Gemeente Binnenmaas) opgegraven. Op de Archeologische Monumentenkaart van de Provincie Zuid-Holland staat dit gebied aangegeven als een “Terrein met Hoge Archeologische Waarde”. Eerder veldonderzoek heeft aangetoond dat archeologische resten uit de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen ter plaatse bewaard zijn gebleven. De gevonden resten zijn van belang voor de regionale archeologische context m.b.t. de Romeinse occupatie in Nederland. Het vondstmateriaal laat met name een militaire component zien.

Het archeozoölogisch onderzoek richt zich op het materiaal uit de vroeg (ROMV) en midden (ROMMB) Romeinse lagen. Materiaal uit de volgende Vondstnummers is bekeken: 2006, 3004, 3005, 3006, 3012, 3014, 3016, 3018, 3021, 3023, 3024, 3026, 3028, 3029, 3030, 3038, 3041, 3044, 3048, 3051, 3052 en 3053.

8.4.3.1.2 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen uit het PvE (Van Wilgen 2009, 7) zijn globaal gelaten omdat het op grond van de zeer kleine onderzochte oppervlakten niet mogelijk is het geheel van menselijke activiteiten die zich in dit gebied in het verleden hebben afgespeeld te karakteriseren.

- *De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied.*
- *De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal.*
- *Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten.*

¹²⁵ Stuart, 1977a, 65; Haalebos, 1990, 146

¹²⁶ Cornellisse, 2009, 33

8.4.3.2 Materiaal en methode

8.4.3.2.1 Opgravingsgegevens

Al het botmateriaal is met de hand verzameld. Er zijn geen bodemmonsters genomen ten behoeve van de archeozoölogie.

8.4.3.2.2 Toegepaste verwerkings- en analysemethode

De botten van zoogdieren en vogels werden zoveel mogelijk tot op soort gedetermineerd met behulp van de vergelijkingscollectie van de auteur en archeozoölogische standaardwerken (Schmidt 1972, Serjeantson & Cohen 1996). Daarnaast werd het skeletelement, het deel van het element (Serjeantson 1996) en de lichaamszijde bepaald. Indien van toepassing, werd de sekse bepaald en werden brand-, knaag-, snij-, hak- en/of bewerkingssporen genoteerd.

Leeftijdsgegevens gebaseerd op de ontwikkeling van het gebit en de epifysevergroeiing (naar Habermehl 1975 en 1985, Jones 2006) werden genoteerd. De leeftijdsgegevens werden gebruikt om de leeftijd van het dier te bepalen. Waar mogelijk werden de botten gemeten volgens de aanwijzingen van Von den Driesch (1976) voor zoogdier- en vogelbot (zie Tabel 8). Voor de naamgeving van de wilde vormen en hun gedomesticeerde variant werden de richtlijnen van Gentry *et al.* (2004) gebruikt. De resultaten zijn vervolgens vergeleken met de resultaten van andere Romeinse vindplaatsen in Zuid-Holland.

8.4.3.2.3 NISP, BW en MNI

Er zijn drie gangbare methoden om de bijdrage van de verschillende diersoorten aan het menu van de mens te bepalen (Renfrew & Bahn 1996, 272-273). Bij de eerste methode wordt het aantal fragmenten per diersoort geteld en wordt de *Number of Identified Specimens* (NISP) methode benoemd. Deze methode is gebaseerd op het feit dat alle zoogdieren en vogels min of meer hetzelfde aantal skeletelementen hebben. Een nadeel is dat hierdoor diersoorten met sterk gefragmenteerd botmateriaal bevoordeeld worden. Bovendien bevoordeelt de NISP diersoorten met een stevige botstructuur die minder snel vergaat. Vooral op de zandgronden waar botmateriaal minder goed bewaard blijft, is dit een echt probleem. De NISP is ook sterk afhankelijk van de gekozen manier van verzamelen. Op sites waar alleen met de hand verzameld is, worden veelal de kleinere botten over het hoofd gezien. Dit betekent dat kleine diersoorten zoals knaagdieren, vogels, vissen en amfibieën kunnen missen. Het is daarom belangrijk dat (een deel van) de uitgegraven grond wordt gezeefd. De meest gangbare en bruikbare maaswijdten zijn 2 en 5 millimeter.

De tweede methode is de botgewicht methode (BW). Deze methode is gebaseerd op het feit dat ongeveer 7% van het levend gewicht van een zoogdier uit bot bestaat (Kubasiewicz 1956). Dit betekent dat het aandeel van een diersoort aan het botgewicht gelijk is aan zijn aandeel in de vleesvoorziening. In tegenstelling tot de NISP is de fragmentatie van het materiaal of het verschil in aantal skeletelementen niet van belang. Hoewel experimenten met gedomesticeerde diersoorten hebben aangetoond dat de relatie tussen botgewicht en vleesopbrengst binnen een ras en tussen verschillende rassen niet constant is, meent Uerpmann (1972) dat deze verschillen in oude rassen nog niet zo sterk waren. Ook is het volgens hem onwaarschijnlijk dat binnen sites met een vergelijkbare datering en cultuur op de ene site alleen lichtgebouwde en op de andere site alleen zwaargebouwde dieren zouden rondlopen.

De derde methode is complexer en er bestaat geen gestandaardiseerde procedure voor: de minimum aantal individuen methode (MNI). Het doel van deze methode is het minimum aantal individuen te achterhalen dat vertegenwoordigd is in het botmateriaal. Het gaat hierbij geenszins om absolute aantallen (Uerpmann 1972).

Het feit dat elke auteur andere criteria gebruikt voor het bepalen van de MNI is een zwak punt van deze methode (Clason 1972; Hesse & Wapnish 1985, 66; Renfrew & Bahn 1991, 250). Een ander bezwaar is dat diersoorten die nauwelijks in het materiaal vertegenwoordigd zijn, worden beoordeeld. Daarentegen zijn fragmentatiegraad en het aantal skeletelementen niet van belang. In dit rapport is bij het berekenen van de MNI rekening gehouden met de parameters lichaamszijde, leeftijd en sekse.

Het bovenstaande maakt duidelijk dat alle drie de methodes hun sterke en zwakke punten hebben. De eerste twee methodes (NISP en BW) houden geen rekening met tafonomische processen zoals fragmentatie, conserveringstoestand en opgravingsmethode. Zij gaan ook uit van een bepaalde uniformiteit (alle diersoorten hebben ongeveer evenveel skeletelementen en er is een constante relatie tussen levendgewicht en botgewicht). Daarentegen is het mogelijk om sites met ongeveer dezelfde datering en geografische ligging met elkaar te vergelijken. De derde methode heeft als voordeel dat tafonomie en uniformiteit niet belangrijk zijn maar kent geen duidelijke criteria voor de berekening.

8.4.3.3 Resultaten van het botmateriaal algemeen

8.4.3.3.1 Determineerbaarheid

Er werd bijna 13 kilo (n=386) goed bewaard botmateriaal bekeken (zie Tabel 5). Het materiaal bestaat voor het grootste deel uit zoogdierbotten, met een klein gedeelte vogelbotten. In totaal kon 85% (n=327) van de resten tot op soort gedetermineerd worden. Alleen kleinere fragmenten van grote botten bleven ongedetermineerd.

Op grond van het botmateriaal zijn schapen en geiten nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Alleen de schedelnaden op het achterhoofd en de hoornpitten vormen een zeker scheidingskenmerk.

Bij grote aantallen materiaal kunnen ook veel van de post-craniale elementen tot op soort gedetermineerd worden (Prummel & Frisch 1986). De kleine gefragmenteerde resten die zijn aangetroffen op de vindplaats “De Vijf Schelpen” konden niet met zekerheid worden toegeschreven aan een van beide soorten en dus werd de categorie schaaap/geit geïntroduceerd.

8.4.3.3.2 Tafonomische processen

Er zijn nauwelijks resten van kleine zoogdieren, vogels en vissen aangetroffen en dit is enerzijds het gevolg van het niet nemen van grondmonsters en anderzijds is dit ook een gevolg van de beperkte steekproefgrootte. Het meeste botmateriaal is goed bewaard gebleven en dit kan worden toegeschreven aan de goede conserveringseigenschappen van de kleibodem waarin het materiaal werd aangetroffen.

Er werden geen botten aangetroffen die sporen vertonen van de inwerking van vuur. Dit betekent niet dat de botresten niet het resultaat kunnen zijn van kookactiviteiten. Verbrand bot is altijd het resultaat van direct contact met vuur en niet inherent aan koken en braden/roosteren.

Een totaal van 37 botten vertoont snij- en/of kasporen (zie Tabel 6). Het gaat hierbij voornamelijk om runderbotten met slachtsporen. Hoewel er meer snij- dan kasporen zijn gevonden, werden er op twee botten zogenaamde “scoops”, schraapsporen van een bijl, aangetroffen. Het gaat om een runderpelvis en een ulna van een varken/wildzwijn. De inheemse slachtraditie maakte voornamelijk gebruik van messen, de Romeinen gebruikten daarentegen vooral de bijl en ook was het fileren met een bijl, waarbij de scoops ontstaan, typisch Romeins. Deze slachtmethode is met name uit militaire context bekend. Hier was de vleesverzorging op een industriële manier geregeld (Seetah 2006).

Het materiaal van “De Vijf Schelpen” bevat 44 botten met duidelijk waarneembare vraatsporen van hondachtigen (zie Tabel 7). Dit geeft aan dat tenminste een deel van het afval vrij toegankelijk was voor de honden of dat botten opzettelijk aan de honden gevoerd werden. Met name de kleinere botten zullen hiervan de dupe zijn geworden. Hierdoor kan het zijn dat de bijdrage van de grotere diersoorten wordt overschat. Hoewel er dus geen botten van honden zijn aangetroffen, liepen ze wel rond in deze nederzetting.

Het voorkomen van articulerende botten en diaphyses met losse epiphysen in vondstnummers 2006, 3018 en 3029, laat zien dat een deel van het afval in zijn oorspronkelijke context is teruggevonden en dat er weinig verstoring heeft plaatsgevonden.

8.4.3.3 Indeling

Al het botmateriaal is als één vondstcomplex behandeld zonder indeling naar sporen of chronologie. Het materiaal is door de opgraver niet naar sporen ingedeeld en heeft allemaal dezelfde datering. Bovendien gaat het om maar weinig materiaal en is het onderzoek gericht op een waardering van de gevonden resten.

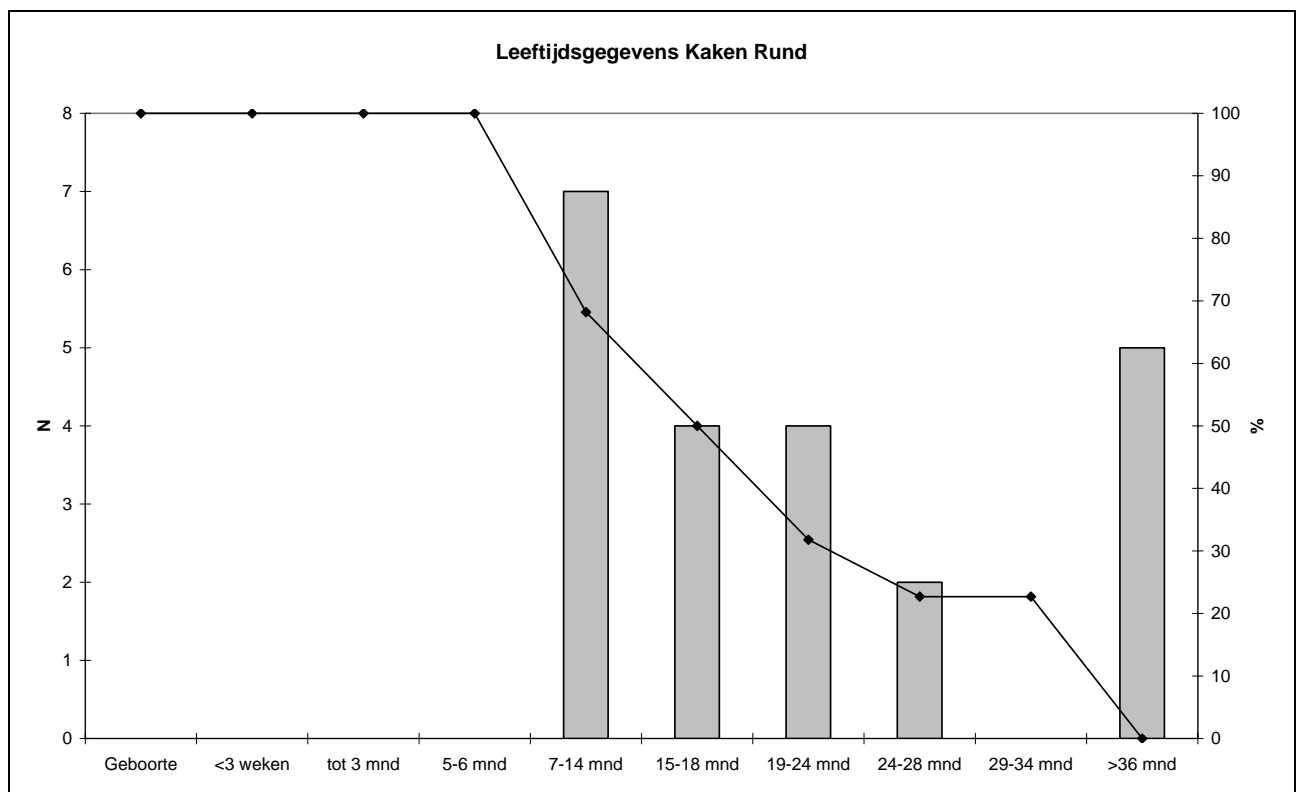
8.4.3.4 Zoogdieren

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het archeozoologisch onderzoek met betrekking tot de zoogdieren worden behandeld.

Gedomesticeerde zoogdieren

8.4.3.4.1 Paard

De gevonden paardenresten stammen uit vondstnummers 3012, 3018, 3031, 3030 en 3038. De spaarzame resten stammen voornamelijk van volwassen paarden. Een linker radius uit vondstnummer 3038 heeft een onvergroeide distale epifyse en stamt dus van een dier jonger dan 42 maanden. De overige resten betreffen een kies, een articulerende atlas en epistropheus, een metacarpus, een pelvis en een metapodium fragment.



Afbeelding 71. Leeftijdsgegevens kaken rund (aantal kaken en demografische curve)

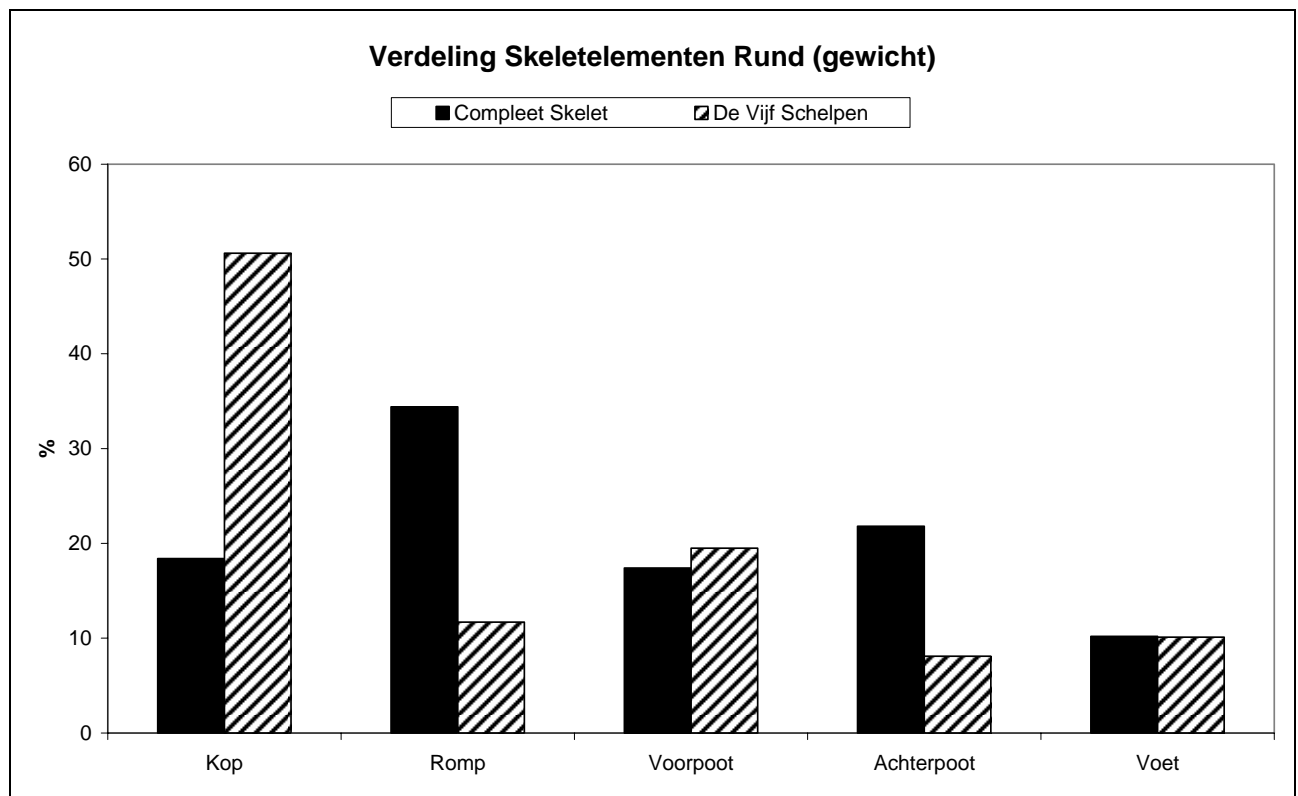
8.4.3.4.2 Rund

Botten van rund zijn aanwezig in alle vondstnummers, behalve in 3014. Het materiaal bevat een groot aantal kaken aan de hand waarvan de leeftijd van de runderen bepaald kon worden (zie Afbeelding 52). Er zijn drie verschillende groepen dieren vertegenwoordigd: de oudere kalveren en jaarlingen (7-18 maanden, smakelijkste vlees), dieren met een optimaal slachtgewicht (19-28 maanden) en oude afgedankte dieren (>36 maanden).

Ongeveer tweederde van alle botten, waarvan de epifysevergroeiing kon worden vastgesteld, waren niet vergroeid. Het merendeel van de runderbotten stamt dus van subadulte dieren. Hieronder bevinden zich ook dieren jonger dan 7-10 maanden en enkele botjes die op grond van de grootte en de structuur kunnen worden toegeschreven aan doodgeboren dieren (foetaal/neonaat). De leeftijdsgegevens laten zien dat de runderen primair gebruikt werden voor de vleesproductie. Daarnaast zal er echter ook melkproductie en het gebruik van trekkracht en mest hebben plaatsgevonden.

Een rechter scapula met vondstnummer 3012 vertoonde putten en groeven op een deel van het gewrichtsvlak. Het gaat hier waarschijnlijk om een gewrichtsziekte als gevolg van overbelasting door het gebruik van runderen als trek- en lastdieren.

De tweede premolaar (P2) uit een linker mandibula met vondstnummer 3018 was niet aangelegd. Dit betreft een genetische variatie die vaker voorkomt bij runderen.



Afbeelding 72. Verdeling skeletelementen Rund (gewicht)

De complete skeletverdeling (zie Afbeelding 53) duidt er op dat de runderen in zijn geheel op of nabij de site verwerkt zijn. De verschillen tussen het complete runderskelet en het materiaal van “De Vijf Schelpen” kan als volgt verklaard worden:

- *Delen van de kop overheersen bijna in elk vondstcomplex ongeacht nederzettingstype, geografische ligging of conserveringstoestand.*

Dit heeft er mee te maken dat met name de kaken ongeschonden uit het slachtproces komen en makkelijk te herkennen zijn in het veld. Bovendien behoren tanden en kiezen tot de hardste delen van het skelet.

- *Delen van de romp zijn vaak ondervertegenwoordigd. Dit heeft er mee te maken dat wervels en ribben gauw kapot gaan. Tijdens het slachten worden ze veelal beschadigd en ze bestaan voor een groot deel uit sponguosa met een dun laagje compact bot.*
- *De voorpoot (en de voet) is ongeveer even goed vertegenwoordigd als in het complete skelet. Er zijn dus waarschijnlijk geen voorpoten verhandeld.*
- *Achterpoten zijn veel minder goed vertegenwoordigd en dit is niet te wijten aan het feit dat achterpoten sneller beschadigen dan voorpoten. In tegendeel, met name het distale deel van de tibia en de diaphyse en kop van de femur zijn erg sterk en blijven normaal gesproken goed bewaard. Het lijkt er dus op dat de achterpoten wel zijn verhandeld.*

8.4.3.4.3 Schaap/geit

Resten van schaap/geit zijn in de volgende vondstnummers aangetroffen: 3012, 3014, 3018, 3021, 3023, 3024, 3030, 3038, 3041, 3044 en 3053. De enige leeftijdgegevens komen van een kaak van een dier van 4-circa 9 jaar. De botstructuur en grootte van twee botten duiden op juveniele dieren. Een linker mandibula met vondstnummer 3041 miste de tweede premolaar (P2). Net als bij runderen is dit een vorm van genetische variatie.

8.4.3.4.4 Varken

Varkensbotten werden in de volgende vondstnummers aangetroffen: 2006, 3006, 3012, 3018, 3021, 3023, 3038, 3044, 3048 en 3051. De paar leeftijdsgegevens wijzen op dieren van 10-12 maanden en 16-24 maanden. Dit is ook te verwachten bij een diersoort dat alleen om zijn vlees gehouden wordt: zodra het niet meer groeit, kun je het maar beter opeten. De hoektanden wijzen op de aanwezigheid van zowel zeugen als beren. Varkensfok behoorde dus tot de mogelijkheden.

8.4.3.4.5 Kat

Uit vondstnummer 2006 stamt een rechter femur van een juveniele kat. Naast efficiënte ongedierte bestrijders, worden katten vanaf de Romeinse tijd in onze contreien als huisdieren gehouden.

8.4.3.4.6 Samenvatting gedomesticeerde diersoorten

De aanwezige huisdiersoorten in het materiaal van “De Vijf Schelpen” bestaat uit de normale Romeinse set van paard, rund, schaap/geit, varken en kat. Indirect is ook de hond nagewezen. Verreweg het grootste deel van de vleesconsumptie werd gedekt door de huisdieren.

Wilde zoogdieren

8.4.3.4.7 Edelhert

Vondstnummer 3005 bevatte een bijna complete rechter metacarpus van een edelhert. De meeste resten werden gevonden in vondstnummer 3012: bijna complete linker scapula, distale deel linker humerus, proximale deel linker metacarpus, metatarsusfragment en een phalanx III. Het is mogelijk dat een deel van deze botten van een linker voorpoot stamt. Een bijna complete rechter scapula met vondstnummer 3016, een metatarsusfragment uit 3018, een phalanx I uit 3021 en een rechter metatarsusfragment uit 3038 zijn de andere vondsten. Het gaat hier duidelijk om een combinatie van vleesrijke delen (scapula en humerus) en vleesarme delen (metapodia en phalangen) van volwassen dieren. Het is dus aannemelijk dat edelherten gejaagd werden en op de vondstplaats geslacht.

8.4.3.4.8 Ree

Van het volwassen ree zijn een complete linker mandibula in vondstnummer 3005, een linker pelvisfragment in 3012, een rechter metatarsusfragment in 3038 en een complete rechter metacarpus in 3053 aangetroffen. Het is ook hier aannemelijk dat complete reeën werden verwerkt op de vondstplaats.

8.4.3.4.9 Wildzwijn

Op grond van de grootte is het aannemelijk dat een cervicale en een thoracale vertebra, een complete linker femur en een complete linker metacarpus III uit vondstnummer 3038 en een rechter ulnafragment uit 3053 toebehoorden aan het wildzwijn. Het gaat om één of meerdere volwassen dier(en). De femur wijst op een dier met een schofthoogte van 94.2 cm, de metacarpus III op een dier met een schofthoogte van 97.5 cm.

8.4.3.4.10 Wezel

Vondstnummer 3028 bevat mogelijk een complete linker tibia van een volwassen wezel. Het is goed mogelijk dat dit beestje gejaagd is om zijn pels.

8.4.3.4.11 Samenvatting wilde diersoorten

De wilde diersoorten bestaan voornamelijk uit herten, aangevuld met wildzwijn en een mogelijke wezel. Hoewel van de herten niet uitsluitend metapodia en phalangen zijn gevonden, is het goed mogelijk dat naast complete dieren ook alleen huiden in de nederzetting terecht kwamen. Samen met het botje van een mogelijke wezel duidt dit er op dat leer en pels in de nederzetting werden verwerkt.

8.4.3.5 Vogels

8.4.3.5.1 Kip

De volgende kippenbotjes werden aangetroffen in het vondstmateriaal van “De Vijf Schelpen”: het proximale deel van een linker tibiotarsus in 3021 en een complete linker humerus en het distale deel van een rechter tarsometatarsus van een hen in 3030. Het gaat om vrij kleine, slanke beestjes.

8.4.3.6 vissen

8.4.3.6.1 Steur

Vondstnummer 3038 bevatte een dekplaatfragment van een steur. Hoewel deze grote vis sinds de vorige eeuw in Nederland als uitgestorven geldt, zwommen ze zeker nog volop in de Maas in de Romeinse tijd.

8.4.3.7 Discussie

8.4.3.7.1 Economie

Het materiaal van “De Vijf Schelpen” stamt van een nederzetting met tot nu toe onbekende functie, maar met een mogelijk militaire component. De bewoners aten voornamelijk het vlees van de bekende huisdieren rund, schaap/geit en varken. Daarnaast hielden ze katten, honden en kippen en werd er af en toe gejaagd op edelhert, ree, wildzwijn en mogelijk wezel. Ook werd af en toe steur uit de Maas gevestigd.

De complete skeletverdelingen van rund (en mogelijk ook schaap/geit en varken) laten zien dat deze dieren op of nabij de site geslacht werden. Het materiaal bevat zowel primair slachtafval als keukenafval. De skeletverdeling van het rund laat zien dat achterpoten verhandeld werden.

Uit de leeftijdsgegevens van de runderen blijkt dat met name oudere kalveren en jaarlingen, beesten in de optimale slachtleeftijd en oude opgebruikte dieren werden geslacht. Dit is een typische leeftijdsverdeling die wijst op vleesproductie. De aanwezigheid van hele jonge neonate dieren wijst op het ter plekke houden van deze dieren. Varkens worden op een zo ideaal mogelijke leeftijd geslacht.

8.4.3.7.2 Niet-economisch gebruik van dieren

Vondstnummer 3029 bevatte een groot aantal botten van hetzelfde oudere kalf (7-14 maanden). Het gaat om de kop, ribben met een paar wervels, beide scapulae, rechter humerus, beide radii en ulnae en een linker pelvisfragment. Het is aannemelijk dat delen in het veld in anatomisch verband zijn aangetroffen. Er zijn geen slachtsporen op de botten aangetroffen. Misschien gaat het hier om een ziek dier dat men liever niet meer at, maar het kan ook gaan om een rituele depositie.

8.4.3.7.3 Landschap

De gevonden wilde dieren dragen bij aan een reconstructie van het landschap rond de site. Zo wijst de aanwezigheid van ree op het voorkomen van akkers, edelhert, wildzwijn op bos en bosranden en de steur kwam waarschijnlijk uit de Maas.

8.4.3.8 Vergelijkingen

Het is niet zinvol om het botmateriaal van “De Vijf Schelpen” uitgebreid te gaan vergelijken met het botmateriaal van andere Romeinse vindplaatsen uit de omgeving. Ten eerste gaat het maar om zeer weinig materiaal en heeft Hambleton (1999) in haar onderzoek naar de representiviteit van botmateriaal van Late IJzertijd vindplaatsen in Engeland kunnen vaststellen dat een gecombineerde rund+schaap/geit+varken NISP-waarde van ten minste 300, maar het liefst 500 nodig is. Ten tweede heeft het huidige onderzoek aangetoond dat er waarschijnlijk een zekere vertekening is opgetreden doordat een deel van het botmateriaal is vernietigd door hondenvraat.

Romeinse vindplaatsen uit Zuid-Holland waar vondstcomplexen van dierlijk botmateriaal van enige omvang zijn aangetroffen zijn: Alblasserdam (Prummel 1989), Den Haag (Muller 1997), Harnaschpolder (Van Dijk 2003a & 2004), Midden-Delfland (Niemeijer 1996), Munnikenpolder (Kooistra & Zeiler 2000), Schiedam (Slopsma 1998, Dautzenberg 1997), Spijkenisse (Van Mensch n.d.), Valkenburg (Robeerst n.d.), Vlaardingen (Clason n.d.), Wateringen (Van Dijk 2007) en Zwammerdam (Hakker-Orion 1969). Dergelijke sites zijn niet geregistreerd in BoneInfo voor de provincie Zuid-Holland. Waar het mogelijk was opgrond van de hoeveelheid aangetroffen botmateriaal een uitspraak te doen over de samenstelling van de veestapel, werd deze gedomineerd door het rund. Met name de rundvleesproductie bleek belangrijk in dit gebied in de Romeinse tijd.

Afgezien van de gewone huisdieren paard, rund, schaap/geit en varken, werd het ree aangetroffen in: Alblasserdam, Spijkenisse, Vlaardingen en Zwammerdam. Het edelhert werd ook aangetroffen in Alblasserdam, Barendrecht (Van Dijk 2003b), Schiedam, Spijkenisse, Vlaardingen en Zwammerdam. Botten van het wildzwijn zijn ook aangetroffen in Alblasserdam, Schiedam, Wateringen en Zwammerdam. Resten van de steur zijn ook gevonden in Alblasserdam, Spijkenisse en Vlaardingen.

8.4.3.9 Conclusie en Samenvatting

Onderstaand zal kort antwoord worden gegeven op de onderzoeksvragen uit het PvE.

- *De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied.*

Het gaat om een kleine vondstassemblage bestaande uit dierenbotten. De meeste botten lagen niet langer in anatomisch verband en tezamen met de slachtsporen betekent dit dat we te maken hebben met menselijk afval. Er zullen ongetwijfeld eerder dierenbotten zijn gevonden bij graafwerkzaamheden in de omgeving van de opgraving, maar naar mijn weten zijn die niet gepubliceerd.

- *De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal.*

De botten zijn goed bewaard gebleven en de fragmenten zijn van een zodanige grootte dat er veel leeftijdsgegevens en maten genoteerd kunnen worden. Zelfs visgraten, vogelresten en de botjes van kleine zoogdieren zijn goed bewaard gebleven. Mede door de aanwezigheid van deze materiaalcategorieën verdient het aanbeveling bij werkzaamheden in de toekomst een deel van de grond fijnmazig te zeven.

- *Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten.*

Hoewel het maar om een beperkte hoeveelheid materiaal gaat en de aard van de vondstplaats (nog) niet duidelijk is, zijn er een aantal interessante conclusies uit dit onderzoek naar voren gekomen:

- De soortensamenstelling wijkt waarschijnlijk niet af van dat van andere Romeinse vindplaatsen in Zuid-Holland.
- Het rund werd voornamelijk gehouden voor de vleesproductie.
- De slachtsporen op de runderbotten duiden op een Romeinse slachtraditie en de achterpoten van runderen werden verhandeld.

Met name de twee laatste punten duiden op een industriële vleesproductie die best eens verband zou kunnen houden met militaire aanwezigheid in de omgeving van de vindplaats.

| De Vijf Schelpen'' | NISP (n) | BW (g) | MNI (n) |
|-------------------------------------|-------------|--------------|------------|
| Zoogdieren | | | |
| Paard (<i>Equus caballus</i>) | 7 | 777 | 2 |
| Rund (<i>Bos taurus</i>) | 257 | 10055 | 11 |
| Schaap/Geit (<i>Ovis/Capra</i>) | 21 | 210 | 2 |
| Varken (<i>Sus domesticus</i>) | 17 | 372 | 2 |
| Kat (<i>Felis catus</i>) | 1 | 3 | 1 |
| Edelhert (<i>Cervus elaphus</i>) | 10 | 767 | 1 |
| Ree (<i>Capreolus capreolus</i>) | 4 | 80 | 1 |
| Wildzwijn (<i>Sus scrofa</i>) | 5 | 304 | 1 |
| Wezel? (cf <i>Mustela nivalis</i>) | 1 | 1 | 1 |
| Vogels | | | |
| Kip (<i>Gallus gallus dom.</i>) | 3 | 8 | 1 |
| Vissen | | | |
| Steur (<i>Acipenser sturio</i>) | 1 | 5 | 1 |
| Ondetermineerbaar | | | |
| LM ¹²⁷ | 43 | 331 | - |
| MM ¹²⁸ | 15 | 55 | - |
| Vis | 1 | 1 | - |
| Totaal | 386 | 12969 | 24 |

Tabel 6. Faunalijst "De Vijf Schelpen", volgens NISP, BW en MNI.

| Vnr. | Soort | Skeletelement | Proces | Werktuig | Vnr. | Soort | Skeletelement | Proces | Werktuig |
|------|-------------|---------------|-------------|----------|------|--------|---------------|-------------|----------|
| 2006 | Rund | thoracal | Portioneren | Bijl | 3021 | Paard | metacarpus | Portioneren | Bijl |
| 3005 | Edelhert | metacarpus | Villen | Mes | 3026 | Rund | talus | Ontleden | Mes |
| 3005 | Rund | pelvis | fileren | Bijl | 3028 | Rund | costa | fileren | Mes |
| 3012 | Edelhert | humerus | Portioneren | Bijl | 3030 | Rund | costa | fileren | Mes |
| 3012 | Edelhert | humerus | fileren | Mes | 3030 | Rund | talus | Ontleden | Mes |
| 3012 | Edelhert | scapula | fileren | Mes | 3038 | Rund | mandibula | Villen | Mes |
| 3012 | Rund | epistropheus | fileren | Mes | 3038 | Rund | mandibula | Villen | Mes |
| 3012 | Rund | mandibula | Villen | Mes | 3038 | Rund | scapula | fileren | Mes |
| 3012 | Rund | metatarsus | Ontleden | Mes | 3038 | Rund | ulna | fileren | Mes |
| 3012 | Rund | tibia | Ontleden | Mes | 3038 | Varken | ulna | fileren | Bijl |
| 3014 | Schaap/Geit | atlas | Portioneren | Mes | 3041 | Rund | mandibula | Villen | Mes |
| 3016 | Edelhert | scapula | fileren | Mes | 3044 | Rund | costa | Portioneren | Bijl |
| 3016 | Rund | humerus | fileren | Mes | 3044 | Rund | mandibula | fileren | Mes |
| 3018 | Edelhert | metatarsus | Portioneren | Bijl | 3048 | Rund | cranium | Villen | Mes |
| 3018 | Rund | lumbal | Portioneren | Bijl | 3048 | Rund | mandibula | Villen | Mes |
| 3018 | Rund | mandibula | Portioneren | Bijl | 3053 | Rund | costa | Portioneren | Bijl |
| 3018 | Rund | thoracal | Portioneren | Bijl | 3053 | Rund | epistropheus | Portioneren | Bijl |
| 3018 | Varken | ulna | fileren | Mes | 3053 | Rund | scapula | fileren | Mes |

Tabel 7. Snij- en kasporen op het botmateriaal van "De Vijf Schelpen".

¹²⁷ LM=Large Mammal, i.e. rund, edelhert.

¹²⁸ MM=Medium Mammal, i.e. ree, varken, wildzwijn en grote hond.

| Vnr. | Soort | Skeletelement | Zone | Type | Vnr. | Soort | Skeletelement | Zone | Type |
|------|-------------|---------------|-------|---------|------|-------------|---------------|-------|---------|
| 2006 | Rund | mandibula | 8 | canidae | 3038 | Rund | scapula | deels | canidae |
| 3005 | Rund | pelvis | deels | canidae | 3038 | Rund | tibia | deels | canidae |
| 3006 | Rund | metacarpus | deels | canidae | 3038 | Rund | ulna | deels | canidae |
| 3012 | Rund | mandibula | deels | canidae | 3038 | Schaap/Geit | tibia | deels | canidae |
| 3012 | Rund | tibia | 12 | canidae | 3038 | Schaap/Geit | tibia | deels | canidae |
| 3016 | Rund | humerus | deels | canidae | 3038 | Varken | ulna | deels | canidae |
| 3018 | Edelhert | metatarsus | deels | canidae | 3041 | Rund | mandibula | 7 | canidae |
| 3021 | Rund | costa | deels | canidae | 3041 | Schaap/Geit | metatarsus | deels | canidae |
| 3021 | Rund | cranium | deels | canidae | 3044 | Rund | femur | deels | canidae |
| 3021 | Rund | humerus | 78 | canidae | 3044 | Rund | mandibula | deels | canidae |
| 3023 | Rund | costa | deels | canidae | 3044 | Rund | tibia | deels | canidae |
| 3024 | Rund | mandibula | deels | canidae | 3044 | Varken | ulna | deels | canidae |
| 3024 | Schaap/Geit | tibia | deels | canidae | 3048 | Rund | costa | deels | canidae |
| 3028 | Rund | metatarsus | 56 | canidae | 3048 | Rund | mandibula | deels | canidae |
| 3030 | Rund | costa | 12 | canidae | 3048 | Rund | metatarsus | 56 | canidae |
| 3038 | Rund | costa | deels | canidae | 3048 | Rund | pelvis | deels | canidae |
| 3038 | Rund | mandibula | 78 | canidae | 3048 | Varken | humerus | deels | canidae |
| 3038 | Rund | metacarpus | deels | canidae | 3053 | Rund | centrotarsale | deels | canidae |
| 3038 | Rund | metacarpus | deels | canidae | 3053 | Rund | femur | deels | canidae |
| 3038 | Rund | metatarsus | 56 | canidae | 3053 | Rund | pelvis | deels | canidae |
| 3038 | Rund | pelvis | 57 | canidae | 3053 | Wildzwijn | ulna | deels | canidae |
| 3038 | Rund | scapula | 2 | canidae | | | | | |

Tabel 8. Specificatie vraatsporen op het materiaal van “De Vijf Schelpen”.

| "De Vijf Schelpen" | | | | | | | | | | | | |
|--------------------|-------------|-----------------|-------|----------|-------|------|-------|------|------|------|------|------|
| Vnr. | Soort | Skeletelement | Zijde | Leeftijd | Sekse | 8 | 9a | 10L | 10B | Bd | BFp | Bp |
| 3012 | Edelhert | humerus | L | adult | | | | | | 56.5 | | |
| 3012 | Rund | metatarsus | R | >24-30 | | | | | | 46.7 | | |
| 3018 | Rund | mandibula | L | >>36 | | 84.5 | | 32.7 | 11.6 | | | |
| 3024 | Rund | radius | L | >12-15 | | | | | | | 67.0 | 71.8 |
| 3026 | Rund | talus | L | adult | | | | | | 37.7 | | |
| 3028 | cf Wezel | tibia | L | adult | | | | | | 7.1 | | 9.7 |
| 3030 | Kip | tarsometatarsus | R | adult | V | | | | | 15.1 | | |
| 3030 | Kip | humerus | L | adult | | | | | | 14.8 | | 21.2 |
| 3030 | Rund | talus | R | adult | | | | | | 35.7 | | |
| 3030 | Rund | talus | R | adult | | | | | | 38.7 | | |
| 3038 | Rund | metacarpus | ? | >24-30 | | | | | | 54.7 | | |
| 3038 | Wildzwijn | femur | L | >42 | | | | | | 55.2 | | 68.3 |
| 3041 | Schaap/Geit | mandibula | L | >>24 | | 42.8 | | 22.0 | 8.6 | | | |
| 3044 | Varken | mandibula | R | adult | V | | 43.5 | | | | | |
| 3048 | Rund | tibia | L | >24-30 | | | | | | 54.9 | | |
| 3053 | Ree | metacarpus | R | >18 | | | | | | 21.7 | | 21.1 |
| 3053 | Rund | metacarpus | L | adult | | | | | | | | 57.8 |
| Vnr. | Soort | Skeletelement | Zijde | Leeftijd | DC | Dip | GL | GLl | GLm | GLP | SD | SLC |
| 3012 | Edelhert | scapula | L | adult | | | | | | 59.2 | | 35.2 |
| 3012 | Rund | scapula | R | >7-10 | | | | | | 52.3 | | 34.6 |
| 3012 | Rund | scapula | R | >7-10 | | | | | | 61.5 | | 45.5 |
| 3016 | Edelhert | scapula | R | adult | | | | | | | | 31.6 |
| 3021 | Kip | tibiotarsus | L | adult | | 17.5 | | | | | | |
| 3021 | Rund | humerus | R | >15-20 | | | | | | | 33.0 | |
| 3026 | Rund | talus | L | adult | | | | 61.5 | 56.8 | | | |
| 3028 | cf Wezel | tibia | L | adult | | | 47.6 | | | | 2.8 | |
| 3030 | Kip | humerus | L | adult | | | 94.3 | | | | 6.7 | |
| 3030 | Rund | talus | R | adult | | | | 58.5 | 53.7 | | | |
| 3030 | Rund | talus | R | adult | | | | 60.5 | 56.1 | | | |
| 3038 | Rund | scapula | L | >7-10 | | | | | | 54.8 | | 40.9 |
| 3038 | Rund | scapula | L | >7-10 | | | | | | 65.7 | | 48.3 |
| 3038 | Wildzwijn | femur | L | >42 | 29.8 | | 258.0 | | | | 22.4 | |
| 3038 | Wildzwijn | metacarpus III | L | >24 | | | 87.9 | | | | | |
| 3053 | Ree | metacarpus | R | >18 | | | 179.0 | | | | 12.8 | |

Tabel 9. Maten botmateriaal "De Vijf Schelpen".

Tot hier de bijdrage van Dr. Jessica M. Grimm. Naast het hierboven besproken dierlijk botmateriaal werd er ook een gebruiksvoorwerp van dierlijk bot aangetroffen. In het talud aan de noordzijde van de sloot werd een uitstekend geconserveerde, benen priem gevonden (Vondstnummer 3050). De priem heeft een maximale lengte van 17.7 centimeter en is maximaal 2.0 centimeter breed. Een vergelijkbare priem uit een Romeinse context werd in 2000 aangetroffen tijdens de archeologische begeleiding van de aanleg van een fietspad langs de Munnikenweg, aan de overzijde van de Binnenbedijkte Maas. De priem met een lengte van 21.0 centimeter en een breedte van 1.4 centimeter werd aangetroffen in uit een nieuw gegraven sloot opgeworpen grond. Ter plaatse bevindt zich een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd.¹²⁹

¹²⁹ Ras & van Wilgen, 2000, 27, 29 en Afbeelding 17

8.4.4 Metaal

Naast meerdere gesmede ijzeren spijkers en/of nagels werden een zilveren munt, een koperen ringetje en een sierknop van tin of lood-tin legering aangetroffen.

De zilveren munt (Vondstnummer 3046) werd aangetroffen in de top van de laag bruingrijze tot grijze klei met houtresten (Laag 8), net zuid van het takkenpad Spoor 3010 op een diepte van 1.64 meter -NAP. De munt betreft een denarie (latijn: denarius) van de keizer Vespasianus. De denarie was als zilveren munt een van de meest gangbare munten in het Romeinse Rijk, vooral ten tijde van de Romeinse Republiek en de eerste twee en een halve eeuw van het Romeinse keizerrijk. Op de voorzijde gelauwerd hoofd naar rechts en omschrift IMP CAESAR VESPASIANVS AVG, op de keerzijde Aequitas, ook wel bekend als Aecetia, een personificatie van het begrip billijkheid, met weegschaal en scepter en omschrift COS ITER TR POT. DE munt is in het jaar 70 A.D. in Rome geslagen.

Het koperen ringetje (Vondstnummer 3010) werd aangetroffen bij het verdiepen naar Vlak 2 in de sterk belopen laag van donkergrijze klei met houtskool, puinbrokken, aardewerk en bot (Laag 3) op een diepte van 1.03 meter -NAP. De binnendiameter bedraagt 1.5 centimeter, de dikte 2.0 millimeter. Gezien de geringe diameter bedraagt het waarschijnlijk een kinderringetje. In de laag waarin het ringetje werd aangetroffen komt zowel Romeins als laatmiddeleeuws aardewerk voor. Het ringetje zou uit de Romeinse tijd kunnen stammen, maar een datering in de Late Middeleeuwen kan niet geheel worden uitgesloten

Tot slot werd bij de aanleg van Vlak 4 in een laag van lichtbruingrijze, sterk organische klei met veel houtresten en aardewerk (Laag 6) op een diepte van 1.31 meter -NAP een vergulde tinnen of in een lood-tin legering uitgevoerde sierknop aangetroffen. In de knop is een gepolijste steen ingelegd van een groene steensoort. De diameter van de knop bedraagt 3.4 centimeter. De ingelegde steen heeft een diameter van 2.0 centimeter. Mogelijk betreft het een gevestknop (pommel) van een Romeins zwaard. Een vergelijkbare sierknop uit een Romeinse context is gevonden bij archeologisch onderzoek in het plangebied Schrames te Helden.¹³⁰

8.4.5 Natuursteen

Er werd bij de opgraving een beperkte hoeveelheid natuursteen aangetroffen. Voor een deel bestond het aangetroffen natuursteen uit Maasgrind. Kleinere en ook grote kiezels werden aangetroffen in de Lagen 3, 6 en 7 en in de vulling van de sloot (Spoor 3001). Onder Vondstnummer 3030 een staafvormige wetsteen met een lengte van 9.3 centimeter, een breedte van 1.8 centimeter en een dikte van 1.2 centimeter. De steensoort is een donkergrijze siltsteen, waarschijnlijk van lokale herkomst. Wetstenen zijn slijpstenen die klein genoeg zijn om ze vanuit de hand te kunnen gebruiken; ze kunnen deel uitmaken van een persoonlijk uitrusting.¹³¹

In Laag 6 werd een grote brok kalksteen aangetroffen (Vondstnummer 3044). Kalksteen werd in de Romeinse tijd gewonnen in diverse groeven in Noord-Frankrijk en in groeves bij Norroy aan de Moezel.¹³²

In de Lagen 3, 6, 7, 8 en 9 werden brokken basaltlava of tefriet aangetroffen, afkomstig van gebroken maalstenen (Vondstnummers 3011, 3020, 3023, 3032, 3038, 3041, 3043, 3044, 3049 en 3051).

¹³⁰ Zie website Heemkundevereniging Helden; een definitieve eindrapportage van het onderzoek door BAAC dient nog te verschijnen.

¹³¹ Kars, 2001, 48

¹³² Kars, 2001, 49

Deze maalstenen werden uit de Eifel geïmporteerd. Het materiaal is sterk gefragmenteerd en vertoont hierdoor weinig typologische kenmerken. Een maalsteen uit Laag 7 (Vondstnummer 3027) had een te reconstrueren diameter van 90 centimeter.

8.4.6 Bouwmateriaal

Het aangetroffen bouwmateriaal bestaat uit fragmenten van platte dakpannen (tegulae) en bakstenen (lateres). Fragmenten van halfronde dakpannen (imbrices) werden niet aangetroffen. Eenzelfde situatie werd door Haalebos vastgesteld in de nederzetting behorende bij het grafveld van Hatert. Volgens hem zou hier mogelijk uit kunnen worden afgeleid dat de tegulae niet als dakbedekking zijn gebruikt, maar in het muurwerk of in vloeren of haarden zijn verwerkt.¹³³

Op één baksteen werd een deel van een stempel aangetroffen. Alleen de omtrek van het stempel is bewaard; er zijn geen letters zichtbaar. Het gebruik van door militaire eenheden gestempelde bakstenen en dakpannen wordt dikwijls in verband gebracht met bouwactiviteiten - al dan niet voor militaire doeleinden - van het leger.¹³⁴

In de Lagen 3, 6, 6/7 en 9 werden brokken huttenleem aangetroffen (Vondstnummers 3007, 3023, 3038 en 3049).

8.5 Beantwoording onderzoeksvragen PvE

1. *De horizontale c.q. verticale spreiding van de aanwezige archeologische resten binnen de te verstoren oppervlakken*

Met betrekking tot de horizontale verspreiding van de aanwezige archeologische resten kan op basis van de uit het onderzoek verkregen resultaten worden gesteld dat deze door de gehele put met een omvang van circa 6.50 x 4.50 meter voorkomen. De archeologische niveaus uit de Romeinse tijd beperkten zich tot de noordelijke helft van de put; in de zuidelijke helft lag het eindvlak voor een deel al in schone, zandige oeverafzettingen. Zeker is dat de aangetroffen archeologische niveaus zich zowel naar het westen, naar het noorden als naar het oosten buiten de put voortzetten.

Met betrekking tot de verticale verspreiding van de archeologische resten kan worden gesteld dat deze vanaf een diepte van circa 40 centimeter beneden het maaiveld en minder, omdat er sprake is van een schuin talud, voorkomen. Niveaus met vondstmateriaal komen voor vanaf circa 0.50 meter -NAP tot 1.80 meter -NAP en, gelet op de vondsten uit de slootbodem van een niveau dat dieper lag dan het eindvlak (Vlak 6) in het noordelijke deel van de put, mogelijk nog dieper. De top van de ongeschonden Romeinse lagen werd bereikt op een diepte van 1.36-1.42 meter -NAP.

2. *De ouderdom, c.q. fasering van de aanwezige archeologische resten*

De onder de graszode/(sub)recente ophooglaag voorkomende Lagen 2 en 3 kunnen in de Late Middeleeuwen, meer specifiek vanaf de 11^{de} eeuw worden gedateerd. Onder deze ophooglagen uit de Middeleeuwen bevinden zich lagen uit de Romeinse tijd die op basis van het aangetroffen aardewerk in ieder geval in de eerste eeuw na Christus kunnen worden gedateerd. Op het niveau van het 'takkenpad' werd een zilveren denari van Vespasianus uit het jaar 70 A.D. aangetroffen. Hoewel speculatief kan een mogelijk verband met de Bataafse opstand van 69-70 na Chr. Niet worden uigesloten. De vastgestelde aanwezigheid van dikke houtskoollagen, hoewel deze in de put niet overtuigend werden aangetroffen, duidt erop dat de nederzetting mogelijk aan de opstand van de Bataven ten prooi is gevallen.

¹³³ Haalebos, 1990, 177

¹³⁴ Haalebos, 1990, 178 en noot 309

In het diepste niveau overheerst handgevormd aardewerk dat op betrekkingen met het Belgische kustgebied en het noorden van Frankrijk duidt. Naast dit handgevormde aardewerk komen op dit niveau beperkt in aantal de eerste scherven van import-Romeins aardewerk voor. Na deze eerste fase volgde een in ieder geval een tweede fase met activiteit waarbij werd opgehoogd en een deels op boomstammen gefundeerd ‘takkenpad’ werd aangelegd. Op het niveau van het ‘takkenpad’ werden ook een aantal ingeslagen palen en een, mogelijk later ingegraven, mestkuil aangetroffen.

3. *De aard van de aanwezige archeologische resten en de relatie met eerder ontdekte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het onderzoeksgebied*

Boven de Romeinse lagen bestaan de archeologische resten uit een laatmiddeleeuwse ophoog, in ieder geval één, mogelijk twee niveaus, met daarin een vermenging van Romeins aardewerk met laatmiddeleeuws aardewerk. Het bovenste Romeinse niveau wordt gekenmerkt door het voorkomen van sporen in de vorm van een aantal ingeslagen palen van elzenhout, een ‘takkenpad’ van elzenhout en een, mogelijk later ingegraven, mestkuil.

De aanwezige archeologische resten behoren tot de vindplaats Mijnsheerenland-Hoofdland, zoals die eerder al door de Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard werd onderzocht. Deze nederzetting met een militaire component markeert de eerste Romeinse bewoning in de Hoeksche Waard. De nederzetting met havenfaciliteiten kan waarschijnlijk worden beschouwd als kampdorp bij een nabij gelegen castellum, mogelijk vlootstation. Het aangetroffen aardewerkspectrum met veel transport- en opslagmateriaal wijst sterk in de richting van handel en voedselvoorziening.

Kennelijk werd de nederzetting bij de opstand van de Bataven niet gespaard en werd ze vernield. De op de oeverwallen van de Maas tussen Maasdam en 's-Gravendeel ontdekte Romeinse bewoningssporen vormen de voortzetting van de Romeinse bewoning in de Hoeksche Waard. Kennelijk heeft men na 70 na Chr. de platgebrande nederzetting bij Mijnsheerenland gelaten voor wat die was en heeft men zich meer naar het oosten gevestigd.

De aangetroffen bewoningssporen bij Westmaas-Maaszicht, aan de overzijde van de Binnenbedijkte Maas, dateren uit de tweede eeuw. Bij het onderzoek in 1996-1997 werden sporen van een houten structuur aangetroffen. Aanvankelijk werd hier gedacht aan een horreum. Nieuwste inzichten gaan uit van een wachtpost aan een weg, op het punt waar deze de rivier kruist.¹³⁵

De relatie tussen deze vindplaats en andere ontdekte Romeinse vindplaatsen in de Hoeksche Waard moet zijn dat deze vroeg Romeinse vindplaats bij Mijnsheerenland als voorganger voor de overige Romeinse bewoning in de Hoeksche Waard kan worden beschouwd.

4. *De aanwezigheid van cultuur- en/of leeflagen*

Bij het onderzoek kon de aanwezigheid van cultuur- en leeflagen worden vastgesteld.

5. *De aanwezigheid van ophooglagen*

Bij het onderzoek kon in ieder geval het voorkomen van laatmiddeleeuwse ophooglagen worden vastgesteld. In de Romeinse tijd heeft op de locatie in ieder geval één keer ophoog plaatsgevonden.

¹³⁵ Zie ook Cornellise, 2009, 53

6. *De conserveringstoestand van organisch- en ecologisch materiaal en van metaal*

De kwaliteit van het aangetroffen botmateriaal, de aanwezigheid van grote stukken hout, het aantreffen van een beukennootje en van schelpresten laten zien dat de conserveringsomstandigheden van organisch- en ecologisch materiaal als uitstekend kunnen worden omschreven. Ook de aangetroffen metaalvondsten waren gaaf bewaard gebleven.

7. *De gaafheid van de aanwezige archeologische resten*

Voor wat de aangetroffen archeologische resten uit de Romeinse tijd betreft kan worden gesteld dat deze gaaf bewaard zijn gebleven. Het aangetroffen ‘takkenpad’ was ongeschonden.

8. *De geologische context van de aanwezige archeologische resten*

De archeologische resten werden aangetroffen in een oeversituatie in en op zandige oeverafzettingen van de Maas. In het noordelijke deel van put werden archeologische resten aangetroffen in een laag van grijze klei, een afzetting uit de fase Tiel IB. Mogelijk heeft hier een natuurlijke inham gelegen die als haven is gebruikt of is er een haven aangelegd.

9. *Het lokale, regionale c.q. nationale belang van de aanwezige archeologische resten*

De aangetroffen archeologische resten en de vindplaats Mijnsheerenland-Hoofdland is zowel lokaal als regionaal en landelijk gezien van groot belang. Nader onderzoek van deze vindplaats zou licht kunnen werpen op de vroegste Romeinse militaire aanwezigheid in Nederland. Aan de vindplaats is dan ook terecht de monumentenstatus van terrein van hoge archeologische waarde (Monumentnummer 6773; CMA-nummer 43F-002) toegekend.

Specifiek:

10. *De indruk bestaat dat er sprake is van een geheel laagsgelateerde samenstelling van het aardewerkspectrum. Het gaat hierbij met name om de aan- of afwezigheid van inheems aardewerk uit Noord-Frankrijk. Er dient dan ook zeer zorgvuldig aardewerk geborgen te worden uit de verschillende lagen.*

Met betrekking tot het voorkomen van handgevormd aardewerk, al dan niet afkomstig uit Noord-Frankrijk, kan worden gesteld dat de hoeveelheid ervan dieper in de Romeinse lagen, die vanaf 1.36-1.42 meter -NAP voorkomen, toeneemt. Op het diepste niveau in de slootbodem, dieper dan het eindvlak (Vlak 6) in de put, werd nagenoeg uitsluitend handgevormd aardewerk aangetroffen. Dit aardewerk sluit aan bij het soort aardewerk dat in het Vlaams kustgebied algemeen in gebruik was in de Romeinse tijd.

11. *Vastgesteld moet worden of de brandlaag, zoals deze is aangetroffen bij de locatie “De Vijf Schelpen”, kan worden aangetoond. Indien dit het geval is, dient deze laag absoluut gedateerd te worden (C14-datering houtskoolmonster)*

Er werd niet een duidelijke, horizontaal, maar vooral verticaal vast te begrenzen, brandlaag aangetroffen. Wel bleek dat de laatmiddeleeuwse ophooglaag (Laag 3) doorspekt was met houtskool. Niet ondenkbaar is dat een eventuele Romeinse brandlaag bij de laatmiddeleeuwse activiteiten met de toen opgebrachte grondlaag vermengd is geraakt. Er werd weliswaar uit deze Laag 3 houtskool bemonsterd, maar omdat er geen sprake is van een duidelijke brandlaag werd van een C14-datering van het monster afgezien.

8.6 Synthese

In het kader van de opgraving werd op de locatie “De Vijf Schelpen” een werkput aangelegd van circa 6.90 x 4.50 meter. Er werden in totaal zes vlakken aangelegd.

In de zuidelijke helft van de put bestond de bodemopbouw uit een heterogene, opgebrachte laag van bruingrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken (Laag 1) op een eveneens opgebrachte laag van bruingrijze, sterk gerijpte, matig zandige klei met roestvlekken, boomwortels en aardewerkscherven (Laag 2), op een laatmiddeleeuwse ophooglaag van donkergrijze, sterk gerijpte klei met puinbrokken, houtskoolspikkels en -brokken, aardewerk, bot en organische resten (Laag 3). Onder deze laatmiddeleeuwse laag volgde een laag van lichtgrijs tot grijs, zwak tot matig kleiig zand met wortels en fosfaatresten, gevolgd door een laag van lichtgrijs, zeer fijn zand met schelpresten. Deze laatste twee zandlagen betreffen natuurlijke oeverafzettingen van de Maas, die in de fase Duinkerke/Tiel II, meer waarschijnlijk in de fase Tiel I kunnen worden geplaatst.

In de noordelijke helft van de werkput liep Laag 3 in noordelijke richting door, maar veranderde hier van karakter. Deze laatmiddeleeuwse ophoog bestond hier uit een laag van donkerbruine, gerijpte, sterk humeuze klei met plantenresten en aardewerk, waaraan een apart laagnummer (Laag 7) werd toegekend. Onder deze middeleeuwse ophooglaag werden een tweetal ophooglagen uit de Romeinse tijd op een natuurlijke afzetting van lichtgrijze, zandige klei (Laag 9 -Afzetting van Tiel 1B) aangetroffen. De Romeinse lagen bestonden uit een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei met planten- en vooral veel houtresten (takken, stammetjes, spaanders) en aardewerk (Laag 6) op een laag van bruingrijze tot donkergrijze, matig gerijpte, matig siltige klei met houtresten (Laag 8).

Bij het onderzoek werden elf sporen aangetroffen. In de zuidelijke helft van de put werd op het niveau van Vlak 3, aangelegd op een diepte van 1.15-1.36 meter -NAP, een oude, gedempte sloot (Spoor 3001) aangetroffen. De sloot was tot in de schone, onderliggende, zandige oeverafzettingen ingegraven. De sloot was opgevuld met dezelfde klei als Laag 3, op grond waarvan ze in de Late Middeleeuwen, mogelijk vroeger, in de eindfase van de Vroege Middeleeuwen kan worden gedateerd. Vermoedelijk zal de sloot bij het opbrengen van de laatmiddeleeuwse ophooglaag zijn gedempt. In Vlak 4, aangelegd in de noordelijke helft van de werkput op een diepte van 1.36-1.42 meter -NAP, werden in totaal 10 sporen aangetroffen. Het betrof een zevental aangepunte houten palen van elzenhout (Sporen 3002 tot en met 3008), een concentratie van kleine paaltjes en staken van elzenhout (Spoor 3009) en een takkenpad van elzenhout (S3010). In het in dit deel van de put tussen 1.68 en 1.79 meter -NAP aangelegde Vlak 6 werd een vermoedelijk rechthoekige mestkuil aangetroffen (Spoor 3011). De breedte van de kuil bedroeg 1.30 meter, de maximale lengte in het vlak bedroeg 1.50 meter. Middels een gutsboring werd vastgesteld dat de kuil circa 30 centimeter diep is. De vulling bestond uit een afwisseling van stalmest met daarin nog duidelijk te herkennen stroresten en lichtgrijze tot donkergrijze klei en bruingrijze kleibrokken. Op circa 75 centimeter ten westen van deze kuil werden aan de basis van het takkenpad een tweetal liggende stammen van elzenhout aangetroffen.

Bij het onderzoek werden aardewerkscherven, dierlijk botmateriaal, een benen priem, metaal, natuursteen en bouw materiaal aangetroffen. Glas werd niet aangetroffen.

Het aangetroffen aardewerk bestond uit scherven van gedraaid aardewerk en handgevormd aardewerk uit de Romeinse tijd en scherven van handgevormd en gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Glazen, metalen en ook houten vaatwerk werd niet aangetroffen. In totaal werd bij het onderzoek een totaal gewicht van 26.677 kilogram aan aardewerkscherven aangetroffen. Onder het Romeinse gedraaide aardewerk werden scherven van Terra sigillata, Belgische waar, waaronder veel scherven van Low Lands Ware 1, Geveerd aardewerk, Gladwandig aardewerk, Ruwwandig aardewerk, Scheldevallei-amforen, wrijfschalen en dolia aangetroffen. Daarnaast werd, met name dieper in de Romeinse lagen, een grote hoeveelheid handgevormd aardewerk aangetroffen, waarvan tenminste een deel in Noord-Frankrijk geproduceerd is.

Naast aardewerk werden een aantal vondsten van metaal gedaan. Naast enkele gesmede ijzeren spijkers betrof het een zilveren denarius van Vespasianus, een koperen kinderringetje en een sierknop met ingelegde, gepolijste steen. Het aangetroffen bouwmetaal bestond uit fragmenten van tegula, baksteen, waaronder een fragment met stempel, en huttenleem. Tevens werden een groot aantal fragmenten van maalstenen van basaltlava (tefriet) aangetroffen.

Het bestudeerde botmetaal duidt op een industriële vleesproductie die best eens verband zou kunnen houden met militaire aanwezigheid in de omgeving van de vindplaats.

De aangetroffen sporen duiden op activiteiten ter plaatse in de Vroeg-Romeinse tijd. Mogelijk is er sprake van bebouwing, ofschoon de aangetroffen houten palen niet tot een structuur konden worden herleid. De aanwezigheid van de mestkuil en het zorgvuldig aangelegde takkenpad, duiden op de aanwezigheid van een erf. De aangetroffen resten vertegenwoordigen mogelijk de randzone van een erf, waar ook afval werd gedumpt. Uit de aangetroffen laagopbouw kon worden opgemaakt dat het pad waarschijnlijk liep langs de oever van een natuurlijke inham of een gegraven haven. Vanwege de beperkte oppervlakte van de opgraving kon geen samenhangend beeld met betrekking tot de archeologische resten worden verkregen.

9. Samenvatting

9.1 Inleiding

In opdracht van het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Binnenmaas heeft SOB Research een archeologisch onderzoek uitgevoerd ter plaatse van de watergang tussen 'De Vijf Schelpen' aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet te Mijnsheerenland (Gemeente Binnenmaas). In december 2008 werd een archeologische begeleiding in combinatie met een booronderzoek uitgevoerd. De reden voor dit onderzoek was dat zonder dat hierop archeologisch toezicht was geweest het zuidelijke talud van de watergang ten behoeve van de aanleg van een natuurvriendelijke oever was afgegraven.

In het voorjaar van 2009 werd door de Gemeente Binnenmaas besloten de bestaande voetgangersbruggen ter plaatse van de watergang te gaan vervangen. Omdat hierbij op de zuidoever van de watergang verstoring zou gaan plaatsvinden, werd door de Provincie Zuid-Holland bepaald dat ter plaatse van de drie te vervangen brughoofden een beperkte archeologische opgraving uitgevoerd moest worden. De drie beperkte opgravingen werden in september 2009 uitgevoerd.

9.2 Booronderzoek

Ten behoeve van het verkrijgen van inzicht in de bodemopbouw werden aan de zuidzijde van de watergang 17 boringen uitgevoerd. De onderlinge afstand tussen de boringen bedroeg 25 meter.

Op basis van de uit het booronderzoek verkregen gegevens kan worden gesteld dat ter plaatse van het onderzoeksgebied Afzettingen van Duinkerke IIIB op oudere Afzettingen van Tiel, op Afzettingen van Gorkum voorkomen. Hollandveen ontbreekt hier.

De Afzettingen van Duinkerke/Tiel bestonden overwegend uit kleilagen; vanaf Boring nr.: 11 in oostelijke richting werden ook zandlagen aangetroffen. Mede door het ontbreken van Hollandveen was het niet goed mogelijk op basis van karakteristieken een onderscheid tussen de afzettingen uit de verschillende Duinkerke/Tiel-fasen te kunnen maken. Alleen in de Boringen nr.: 1 en 3 was het door de aanwezigheid van een heterogeen Romeins niveau mogelijk Afzettingen van Duinkerke IIIB en Afzettingen van Tiel IB van elkaar te onderscheiden.

In Boring nr.: 1 bevond de Romeinse vondstlaag, gekarakteriseerd door het voorkomen van houtskoolspikkels, zich tussen 0.65 meter en 1.35 meter beneden het maaiveld (1.02 – 1.72 meter – NAP). In Boring nr.: 3 bevond de Romeinse vondstlaag zich op een diepte tussen 0.70 meter en 1.25 meter beneden het maaiveld (0.89 – 1.44 meter – NAP).

9.3 Archeologische begeleiding

De archeologische begeleiding was erop gericht om over de volle lengte van de watergang tussen 'De Vijf Schelpen' aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet de afgegraven zuidelijke oever te documenteren en vrijgekomen vondstmateriaal te bergen. Het onderzoek vond plaats nadat de civieltechnische bagger- en graafwerkzaamheden waren uitgevoerd.

Ten behoeve van de documentatie werd het gehele oevertraject in een viertal zones onderverdeeld, waarbij de niet afgegraven delen van het talud van de watergang ter plaatse van de drie fiets- en voetgangersbruggetjes als scheidslijn werden gebruikt.

Van circa 10 meter ten westen van het fiets- en voetgangersbruggetje bij de ‘Vijf Schelpen’ tot aan het tweede kommetje in Zone 2, tot circa 60 meter ten oosten van dit voorgenoemde bruggetje, werden in het talud één of meerdere lagen aangetroffen met daarin zowel Romeins aardewerk als aardewerk uit de laatste fase van de Vroege Middeleeuwen (VMED) en de Late Middeleeuwen. Ten oosten hiervan werden deze lagen niet meer aangetroffen. Deze laag/lagen betreffen een laatmiddeleeuwse ophoog met waarschijnlijk van elders aangevoerde grond.

Het in deze laag/lagen aangetroffen Romeinse aardewerk, dat voor een deel als opspit kan worden beschouwd, voor een deel ook met de aangevoerde grond is meegekomen, kan in de Vroeg- en Midden Romeinse tijd worden gedateerd. Het middeleeuwse aardewerk kan voor het overgrote deel in de laatste fase van de Vroege Middeleeuwen en in de Late Middeleeuwen A, globaal tussen 900 en 1250 na Chr., worden geplaatst. Een kleinere hoeveelheid dateert in de Late Middeleeuwen B (1250-1500 na Chr.).

In het talud werden slechts ophooglagen aangetroffen. Directe sporen van Romeinse bebouwing of infrastructuur werden niet waargenomen. Naast de lagen met een vermenging van Romeins en laatmiddeleeuws vondstmateriaal werden verspreid over het traject een aantal haaks op de Maas gelegen, gedempte sloten, daterend uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd, een niet nader tot een structuur te herleiden concentratie hout, een niet nader te duiden rechthoekige kuil en verschillende ingegraven drainagebuizen waargenomen.

9.4 Opgraving

9.4.1 Locatie ‘Vingerling’

De opgravingsput had een afmeting van 6.25 x 3.50 meter. In deze put werd slechts één vlak aangelegd, op een diepte van 0.83–0.90 meter beneden het maaiveld (1.21-1.28 meter –NAP).

De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een heterogene ophooglaag van lichtbruingrijze, gerijpte, uiterst zandige klei met wortelresten op Afzettingen van Duinkerke IIIB, in de vorm van een laag van lichtbruingrijze, fijn, matig kleiig zand, met enkele roestaders en veel boomwortels. Dieper in deze laag waren grijze bandjes zichtbaar.

Er werden geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen

9.4.2 Locatie ‘Hoofdland’

Hier had de werkput een afmeting van 6.30 x 4.50 meter. Er werden twee vlakken aangelegd. De aangetroffen bodemopbouw bestond uit een laag van donkergrijsbruine, sterk gerijpte klei met puinbrokjes (graszode en bouwvoor) op een laag van lichtbruingrijze, sterk gerijpte klei met roestvlekken en puinbrokjes (ophooglaag), op grijze, matig gerijpte klei met roestvlekken en aardewerk. Deze laag kan gerekend worden tot de Afzettingen van Duinkerke/Tiel IIIB. In het zuidelijke deel van de werkput werd onder deze laag een heterogene laag van grijze, matig gerijpte klei met aardewerk, houtskool, dierlijk botmateriaal, sintels/slakken en roestvlekken (Spoor 2001) aangetroffen. De laag dateert in de Late Middeleeuwen.

Aangetroffen werd aardewerk uit de 12^{de} en 13^{de} eeuw, met uitlopers in de eerste helft van de 14^{de} eeuw. Er werd slechts één scherp Romeins aardewerk aangetroffen. De aanwezigheid van het laatmiddeleeuwse aardewerk duidt erop dat ter plaatse in de Late Middeleeuwen niet nader te duiden activiteiten, mogelijk in de periferie van een bewoning, hebben plaatsgevonden. Daadwerkelijke sporen van bewoning werden niet aangetroffen. Mogelijk kunnen de activiteiten met ontginning of landwinning in verband worden gebracht.

Naar de criteria volgens het deelproces Waarderen (VS06) in de KNA 3.1 is de vindplaats niet behoudenswaardig.

9.4.3 Locatie ‘De Vijf Schelpen’

De opgravingsput had hier een afmeting van circa 6.90 x 4.50 meter. Er werden in totaal zes vlakken aangelegd.

In de zuidelijke helft van de put bestond de bodemopbouw uit een tweetal heterogene, opgebrachte lagen op een laatmiddeleeuwse ophooglaag. Onder de laatmiddeleeuwse ophoog werden natuurlijke oeverafzettingen van de Maas uit de fase Tiel IB of eerder aangetroffen.

In de noordelijke helft van de werkput werden onder de laatmiddeleeuwse ophooglaag een tweetal ophooglagen uit de Romeinse tijd op een natuurlijke afzetting van lichtgrijze, zandige klei (Afzetting van Tiel 1B) aangetroffen. De Romeinse lagen bestonden uit een laag van lichtbruingrijze, matig gerijpte, zwak zandige, sterk organische klei met planten- en vooral veel houtresten (takken, stammetjes, spaanders) en aardewerk en een laag van bruingrijze tot donkergrijze, matig gerijpte, matig siltige klei met houtresten.

Bij het onderzoek werden elf sporen aangetroffen. Het betrof een waarschijnlijk laatmiddeleeuwse sloot in de zuidelijke helft van de put. In de noordelijke helft van de werkput werden in Vlak 4 op een diepte van 1.36-1.42 meter -NAP in totaal 10 sporen aangetroffen. Het betrof zeven aangepunte palen, een concentratie van kleine paaltjes en staken en een takkenpad. In alle gevallen was elzenhout gebruikt. In Vlak 6 werd een vermoedelijk rechthoekige mestkuil aangetroffen. Op circa 75 centimeter ten westen van deze kuil werden aan de basis van het takkenpad een tweetal liggende stammen van elzenhout aangetroffen.

Het bij het onderzoek aangetroffen aardewerk bestond uit gedraaid en handgevormd aardewerk uit de Romeinse tijd en handgevormd en gedraaid aardewerk uit de Late Middeleeuwen. Glazen, metalen en ook houten vaatwerk werd niet aangetroffen. Het totaal gewicht aan aardewerk bedroeg 26.677 kilogram. Onder het Romeinse gedraaide aardewerk werden scherven van Terra sigillata, Belgische waar, waaronder veel scherven van Low Lands Ware 1, Geverfd aardewerk, Gladwandig aardewerk, Ruwwandig aardewerk, Scheldevallei-amforen, wrijfschalen en dolia aangetroffen. Daarnaast werd, met name dieper in de Romeinse lagen, een grote hoeveelheid handgevormd aardewerk aangetroffen, waarvan tenminste een deel in Noord-Frankrijk geproduceerd is.

De metaalvondsten betroffen enkele gesmede ijzeren spijkers, een zilveren denarius van Vespasianus, een koperen kinderringetje en een sierknop met ingelegde, gepolijste steen. Het aangetroffen bouwmetaal bestond uit fragmenten van tegula, baksteen, waaronder een fragment met stempel, en huttenleem. Tevens werden een groot aantal fragmenten van maalstenen van basaltlava (tefriet) aangetroffen.

Het bestudeerde botmateriaal duidt op een industriële vleesproductie die best eens verband zou kunnen houden met militaire aanwezigheid in de omgeving van de vindplaats.

Op basis van de uit de opgraving verkregen gegevens kan worden gesteld dat ter plaatse al in de Vroeg-Romeinse tijd ter plaatsse bewoning en activiteiten hebben plaatsgevonden. De aanwezigheid van de mestkuil en het zorgvuldig aangelegde takkenpad duiden op de aanwezigheid van een erf. Mogelijk is hier de randzone van een erf aangesneden, waar ook afval is gedumpt. Het takkenpad was mogelijk aangelegd langs de oever van een natuurlijke inham of een gegraven haven. Vanwege de beperkte oppervlakte van de opgraving kon geen samenhangend beeld met betrekking tot de archeologische resten worden verkregen. Iedere interpretatie over de aard en de functie van deze vindplaats is en blijft voornamelijk dan ook hypothetisch van karakter.

Literatuur

- Aldred, J., 1994: Romeins aardewerk uit de opgraving "Couvee", Alphen aan den Rijn, Westerheem 43, 63-66.
- Allewijn, M., 1952: Van Grooten Waert tot Hoeksche Waard: vijf eeuwen eilandhistorie; Oud-Beijerland.
- Allewijn, R. A., 1953: En wijd was de polder. Historieschetsen uit de Hoeksche Waard en het Eiland van Dordrecht; Oud-Beijerland.
- Bechert, T. en W. J. H. Willems (red.), 1995: De Romeinse rijksgrens tussen Moezel en Noordzeekust, Utrecht.
- Berg, J. van den en W. Hendrikse, 1980: Een Romeinse schelpkalkbranderij uit de eerste eeuw te Koudekerke (Zld). Met notities over zoutwinning, Westerheem 29, 220-232.
- Bloemers, J. H. F., 1978: Rijswijk (Z.H.) "De Bult", eine Siedlung der Cananefaten, I-III, Nederlandse Oudheden 8, Amersfoort.
- Blomsma, S. en M. Brouwer (red.), 1989: Syllabus voor het determineren van Romeins aardewerk (gevonden in Zuid-Holland), Leiden.
- Bogaers, J. E., 1974: Romeinse militairen aan het Helinium, Westerheem 23, 70-78.
- Bosch, J. E. van den, 2000: Archeologisch Onderzoek Bestemmingsplan de Grienden, Gemeente Binnenmaas: Evaluatie AAO, SOB Research, Heinenoord
- Broeke, P.W. van den, 1986: Zeezout: een schakel tussen West- en Zuid-Nederland in de IJzertijd en de Romeinse tijd. In: M. C. van Trierum en H. E. Henkes (red.), Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde, Rotterdam (Rotterdam Papers V), 91-114.
- Brouwer, M., zonder jaartal: Syllabus kustaardewerk (Blauwgrijs en Rood aardewerk), Rijksmuseum van Oudheden, Leiden; Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Brouwer, M. , 1986: Het "Romeinse" aardewerk in het Maasmondgebied, in: M. C. van Trierum en H. E. Henkes (red.), Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde, Rotterdam (Rotterdam Papers V), 77-90.
- Brouwer, M., 1992: Het aardewerk uit het grafveld van Spijkenisse-Hartel West: een vergelijking met vindplaatsen uit de omgeving, in: A.B. Döbken (ed.), BOORbalans 2. Bijdragen aan de bewoningsgeschiedenis van het Maasmondgebied, Rotterdam, 231-235.
- Brunsting, H, 1937: Het grafveld onder Hees bij Nijmegen, Amsterdam.
- Brunsting, H en C. A. Kalee, 1989: Terra sigillata met reliëfversiering, in: L. R. P. Ozinga, T. J. Hoekstra, M. D. de Weerd en S. L. Wynia (eds.), Het Romeinse Castellum te Utrecht, Utrecht, 121-138.

- Burgers, J. Th. M., 1968: Twee romeinse vondsten uit Mijnsheerenland, *Westerheem* 17, 126-132.
- Cappers, R., R. T. J. Bekker en J. E. A. Jans, 2006: *Digitale Zadenatlas van Nederland*, Groningen Archaeological Studies 4, Eelde.
- Cleveringa, J. L., 1941-4: Romeinsch gebruiks aardewerk, behalve terra sigillata, Valkenburg Z.H., Jaarverslag van de Vereniging voor Terpenonderzoek 25-28, 237-243.
- Clason, A. T., 1972: Some remarks on the use and presentation of archaeozoological data, *Helinium* 12, 139-153.
- Dautzenberg, S. M., 1997: *Schiedam-Polderweg 1995; Een onderzoek van dierlijk botmateriaal uit de Romeinse tijd*, Scriptie IPP, Universiteit van Amsterdam.
- Dijk, J. van, 2003a: Archeozoologische evaluatie faunamateriaal opgraving Harnaschpolder, 03HP/05HP (AHR02), Ossicle 75.
- Dijk, J. van, 2003b: Zoöarcheologisch onderzoek van vindplaats 20-127 in Carnisselande, Ossicle 67.
- Dijk, J. van, 2004: Archeozoologische evaluatie faunamateriaal opgraving Harnaschpolder, campagnes 03HP/05HP/07HP, Ossicle 81.
- Dijk, J. van, 2007: De dierlijke resten van de inheems Romeinse vindplaats 'Juliahof' te Wateringen (code WESA3-06), Ossicle 127.
- Doorselaer, A. van en H. Thoen, 1965: Opgraving van Romeinse afvalkuilen te Huize-De Lozer, in: *Oudheidkundige opgravingen en vondsten in Oostvlaanderen IV (=Kultureel Jaarboek van de Provincie Oostvlaanderen 19/II)*, 101-125.
- Driel-Murray, C. , 1983: Het gewone Romeinse aardewerk uit Alphen aan den Rijn, *Westerheem* 32, 275-280.
- Driesch, A. von den, 1976: *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites (=Peabody Museum Bulletin 1)*. Cambridge: Harvard University.
- Driesch, A. von den, & Boessneck, J., 1974: Kritische Anmerkungen zur Widerristhöhenberechnung aus Längenmaßen vor- und frühgeschichtlicher Tierknochen, *Säugetierkundliche Mitteilungen* 22, 325-348.
- Erdrich, M., zonder jaartal: *Syllabus Geverfd aardewerk*, Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Es, W. A. van, 1981: *De Romeinen in Nederland*, Haarlem.
- Filtzinger, Ph., 1972: Die römische Keramik aus dem Militärbereich von Novaesium (etwa 25 bis 50 n. Chr.), *Novaesium* 5, *Limesforsch.* 11, Berlin.
- Gemeente Leiden, 1996: *Syllabus Romeins aardewerk*, Gemeente Leiden, Afd. Monumentenzorg, Archeologie, Leiden
- Gentry, A., Clutton-Brock J. & Groves, C. P., 2004: The naming of wild animals species and their domesticated derivatives, *Journal of Archaeological Science* 31, 645-651.

- Glasbergen, W., 1972: De Romeinse castella te Valkenburg Z.H.. De opgravingen in de dorpsheuvel in 1962. Groningen.
- Goeminne, H., 1970: Opgravingen in de Romeinse vicus te Wervik, *Archaeologia Belgica* 117, Brussel
- Gose, E., 1950: Gefässtypen der römischen Keramik im Rheinland, *Beih. Bonner Jahrb.* 1, Kevelaer.
- Haalebos, J. K., 1977: Zwammerdam - Nigrum Pullum, Ein Auxiliar-kastell am Niedergermanischen Limes, *Cingula III*, Amsterdam.
- Haalebos, J. K., 1990: Het Grafveld van Nijmegen-Hatert. Een begraafplaats uit de eerste drie eeuwen na Chr. op het platteland bij Noviomagus Batavorum, *Beschrijving van de verzamelingen in het Provinciaal Museum G.M. Kam te Nijmegen XI*, Nijmegen.
- Habermehl, K.-H., 1975: *Die Altersbestimmung bei Haus- und Labortieren* 2. Auflage, Berlin/Hamburg: Parey.
- Habermehl, K.-H., 1985: *Die Altersbestimmung bei Wild- und Pelztieren* 2. Auflage, Berlin/Hamburg: Parey.
- Hakker-Orion, D., 1969: Zwammerdam/R.K./1968; Zoologisch onderzoek, *Scriptie IPP*, Universiteit van Amsterdam.
- Hanf, M., 1983: *Weeds and their seedlings*, Ipswich, B.A.S.F.
- Heeringen, R. M. van en Lauwerier, R. C. G. M., 1996: Bewoningssporen uit de Midden Bronstijd en de Vroege IJzertijd in de Hoeksche Waard, provincie Zuid-Holland, *Westerheem* 45, nummer 3, 132-140
- Heeringen, R. M. van en Meffert, M., 1998: *Archeologische Kroniek van Holland, 1997*, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Heeringen, R. M. van, R. C. G. M. Lauwerier en H.M. van der Velde, 1998: Sporen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd in de Hoeksche Waard, Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek te Westmaas-Maaszicht, gem. Binnenmaas, *RAM 56*, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Helmer, H. J. en G. Soeters, 1987: *Syllabus Belgische Waar*, Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Hesse, B. & Wapnish, P., 1985: *Animal Bone Archeology, from Objectives to Analysis (=Manuals on Archeology 5)*. Washington: Taraxacum.
- Holwerda, J. H., 1923: *Arentsburg, een Romeinsch militair vlotstation bij Voorburg*, Leiden.
- Holwerda, J. H., 1925: *Nederland's vroegste Geschiedenis*, Amsterdam.
- Holwerda, J. H., 1941: *De Belgische waar in Nijmegen*, *Beschrijving van de verzameling van het museum G.M. Kam te Nijmegen II*, 's Gravenhage.
- Jones, G., 2006: Tooth eruption and wear observed in live sheep from Butser Hill, the Cotswold Farm Park and Five Farms in the Pentland Hills, UK. In D. Ruscillo ed. *Recent advances in ageing and sexing animal bones*. Oxford: Oxbow Books, 155-178.

- Kars, E. A. K., 2001: Natuursteen, in: M. M. Sier: Een opgraving in het veen; bewoningssporen uit de Romeinse tijd in de gemeente Borsele, provincie Zeeland, ADC-rapport 76, Bunschoten
- Köber-Grohne, U., 1964 Bestimmungsschlüssel für subfossile Juncus-Samen und Gramineen-Früchte In: Haarnagel, W. (red.), Probleme der Küstenforschung im Gebiet der südlichen Nordsee, Band 7, p. 1-46.
- Kooistra, L.I. & J. Zeiler, 2000: Archeologische begeleiding Hogesnelheidslijn-Zuid. Archeobotanische en -zoölogische waardering in het kader van het aanvullend archeologisch onderzoek van vindplaats 36 "Munnikkenpolder", Biax Rapport 43.
- Kubasiewicz, M., 1956: Über die Methodik der Forschung bei Tierausgrabungsknochen, Materialy Zachodnio-Pomorskie 2, 235-244.
- Lauwerier, R. C. G. M., 1988: Animals in Roman times in the Dutch eastern river area (=Nederlandse Oudheden 12), Amersfoort: ROB.
- Lauwerier, R. C. G. M., 1995: Dertig lijsterborstjes in een pot geïmporteerde conserven uit Romeins Nijmegen, Jaarboek Numaga 1995.
- Loeschcke, S., 1909: Keramische Funde in Haltern, Mitt. Alt.-Komm. Westfalen 5, 101- 322.
- Mariën, M. E., 1980: Belgica Antiqua, Antwerpen.
- Meijden, R. van der, 2005, Heukels' Flora van Nederland, 23rd Edition: Wolters-Noordhoff: Groningen.
- Metzler, J., 1995: Das treverische Oppidum auf dem Titelberg. Zur Kontinuität zwischen der spätkeltischen und der frühromischen Zeit in Nord-Gallien. Dossiers d'Archeologie du Musée National d'Histoire et d'Art III, Luxembourg.
- Milikovski, E. en J. Hoevenberg, zonder jaartal: Syllabus Gladwandig aardewerk; Dikwandig aardewerk, Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhof en T.E. Wong: De ondergrond van Nederland; Groningen: 2003
- Muller, A., 1997: Botten van Beesten; Een studie naar de zoogdierfauna van de Lozerlaan, 1993-1994, Scriptie IPL, Rijkuniversiteit Leiden.
- Niemeijer, I., 1996: Een bioloog in de botten; Het zooarcheologisch onderzoek van het botmateriaal van de vindplaats module 6, Bijvakschriftie IPP, Universiteit van Amsterdam.
- Ozinga, L. R. P., T. J. Hoekstra, M. D. de Weerd en S. L. Wynia (red.), 1989: Het Romeinse Castellum te Utrecht, Utrecht.
- Provincie Zuid-Holland, 2010: Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, Den Haag.
- Prummel, W., 1989: Iron age animal husbandry, hunting, fowling and fishing on Voorne-Putten (The Netherlands), Palaeohistoria 31, 235-265.

- Ras, J., 2002: Standaard Archeologische Inventarisatie Baggerproject Binnenbedijkte Maas, Gemeente Binnenmaas, SOB Research, Heinenoord.
- Ras, 2009: Programma van Eisen Archeologische Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas, versie 090916, SOB Research, Heinenoord.
- Ras, J & L. R. van Wilgen, 2000: Archeologische Begeleiding Aanleg Fietspad Munnikenweg, gemeente Binnenmaas, SOB Research-rapport, Heinenoord.
- Reigersman - van Lith de Jeude, W. F., 2003: Aardewerk, in: M. M. Sier (red.): Ellewoutsdijk in de Romeinse tijd, ADC-rapport 200, Bunschoten, 80-97.
- Renfrew, C. & P. Bahn, 1996: Archaeology, Theories, Methods and Practice. 2nd ed. London: Thames and Hudson.
- Revillion, S., M. Tuffreau-Libre, A. Vadet, Le site gallo-romain précoce des Tamaris à Seclin (Nord), Revue du Nord LXVII, 1986, 37-65.
- Robas-producties/Topografische Dienst, 1989: Foto-atlas van Zuid-Holland, Den Ijp.
- Robas Producties: Historische Atlas Zuid-Holland, Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000 (1905 - 1921); Landsmeer: 1989
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS2); Amersfoort: 2009
- Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)/ Provincie Zuid-Holland: Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland; Amersfoort/Den Haag: 1994
- Rijks Geologische Dienst: De Geologische Kaart van Nederland 1 : 50.000, Blad Willemstad Oost (430), Tweede Druk; Haarlem: 1980
- Rijks Geologische Dienst: Toelichting op de Geologische Kaart van Nederland 1 : 50.000: Blad Willemstad Oost (430), Tweede druk; Haarlem: 1980
- Ritterling, E., 1912: Das frühromische Lager bei Hofheim im Taunus, Ann. Ver. Nassauische Altkde. u. Gesch. Forsch. 40.
- Schmid, E., 1972: Atlas of animal bones for prehistorians, archaeologists and quaternary geologists. Amsterdam: Elsevier.
- Seetah, K., 2006: Multidisciplinary approach to Romano-British cattle butchery. In M. Maltby ed. Integrating Zooarchaeology, Oxford: Oxbow, 109-116.
- Serjeantson, D., 1996: The animal bones. In S. Needham & T. Spence eds. Refuse and disposal at area 16 east, Runnymede (=Runnymede Bridge Research Excavations 2). London: British Museum Press, 194-223.
- Serjeantson, D. & A. Cohen, 1996: A manual for the identification of bird bones from archaeological sites. Archetype Publications.
- Slopsma, J.D., 1998: Zooarcheologisch onderzoek aan materiaal afkomstig uit een inheems Romeinse nederzetting aan de Polderweg, gemeente Schiedam, Scriptie IPP, Universiteit van Amsterdam.

- Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, 1995a: SOB-Informatienota 1995: Het archeologisch onderzoek van het Hoekschewaardse Bodemarchief, Mijnsheerenland.
- Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, 1995b: Modderen met het Bodemarchief, Mijnsheerenland.
- Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, 1996: Nota Bodemarchief en Ruimtelijk Inrichtingsbeleid in de Hoeksche Waard, Mijnsheerenland.
- Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard, 1999: Bestemmingsplan Buitengebied Gemeente Binnenmaas: Een Beschermingsoptie voor het Bodemarchief, Mijnsheerenland.
- SOB Research, 1998: Archeologisch Onderzoek Bestemmingsplan “de Grienden”: Fase 1, SOB Research-rapport, Heinenoord.
- SOB Research, 2001: Archeologische Begeleiding Baggerproject Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland: Plan van Aanpak, Heinenoord.
- SOB Research, 2008: offertebrief Archeologisch Onderzoek Watergang “De Vijf Schelpen”, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas, Heinenoord.
- Stolte, B. H., 1938: De Romeinse wegen in het land der Bataven en de Tabula Peutingeriana, Tijdschrift Aardrijkskundig Genootschap, Jaargang 1938.
- Stolte, B. H., 1959: De zuidelijke weg van de Tabula Peutingeriana door het land der Bataven, Ber. ROB 9, 57-67.
- P. Stuart, P., 1977a: Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen, OML 43, suppl. (herdruk: Beschrijving van de verzamelingen in het Rijksmuseum G.M. Kam te Nijmegen VI, 1977).
- P. Stuart, P., 1977b: Een Romeins grafveld uit de eerste eeuw te Nijmegen, Onversierde terra sigillata en gewoon aardewerk, OML 57, 1-148 (= Beschrijving van de verzamelingen in het Rijksmuseum G.M. Kam te Nijmegen VIII, 1977).
- Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1967: Bodemkaart van Nederland 1 : 50.000, Blad 43 Willemstad; Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1967: Bodemkaart van Nederland 1 : 50.000, Toelichtingen bij Kaartblad 43 Willemstad, Wageningen.
- Topografische Dienst, 1990: Grote Provincie Atlas 1: 25.000 Zuid-Holland, Groningen /Emmen.
- Thoen, H., 1967: De Gallo-Romeinse nederzetting van Waasmunster-Pontrave, Brussel (Oudheidkundige repertoria, Reeks B, 3).
- Thoen, H., 1975: Het Land van Waas in de Romeinse Tijd, In: J-P d’Hanens (red.): Annalen van het 43e congres van de Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België, Sint-Niklaas-Waas 1974, Sint-Niklaas, 56-65.

- Thoen, H., 1978: De Belgische kustvlakte in de Romeinse tijd. Bijdrage tot de studie van de landelijke bewoningsgeschiedenis, Verh. Koninkl. Acad. Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren 40, 88, Brussel.
- Thuillier, F., 2001. L'atelier céramique d'époque gallo-romaine de Dourges (Pas-de-Calais, France). Aperçu des structures et de la production. *Rei Cretariae Romanae Fautores Acta* 37, Abingdon, 127-132.
- Tresling, J. D., 1936: Rondon de Binnenmaas, Rotterdam.
- Trierum, M.C. van en H.E. Henkes (red.), 1986: Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde, Rotterdam Papers 5, Rotterdam.
- Trimpe Burger, J. a., 1979: Vondsten uit de Romeinse tijd op Goeree, in: Van Westvoorne tot St. Adolfsland, Ouddorp, 39-49.
- Trimpe Burger, J. A., 1993: Romeins importaadewerk van de vindplaats Colijnsplaat-Noordhoeksnol, *Historisch jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland* No.19, 31-33.
- Trimpe Burger, J. A., 1997: De Romeinen in Zeeland. Onder de hoede van Nehalennia. Provincie Zeeland.
- Tuffreau-Libre, M., 1980 : La céramique commune gallo-romaine dans le Nord de la France (Nord, Pas-de-Calais), Lille.
- Tuijn, W., 1998: Het geheim van de kurkurn, *Westerheem* 47, no.5, 236-237.
- Vanderhoeven, A., 1985: Syllabus Terra Sigillata, Tongeren-Amsterdam.
- Vanvinckenroye, W., 1967: Gallo-Romeins aardewerk van Tongeren, *Publ. Prov. Gallo-Rom. Mus. Tongeren* 7, Tongeren.
- Vanvinckenroye, W., 1991: Gallo-romeins aardewerk van Tongeren, *Publ. Prov. Gallo-Rom. Mus. Tongeren* 44, Tongeren (= geactualiseerde heruitgave van Vanvinckenroye 1967).
- Vegas, M., 1975: Die augustische Gebrauchskeramik von Neuss, in: *Novaesium VI, Limesforsch.* 14, Berlin, 3-76.
- F. Vermeulen, F., 1992: Tussen Leie en Schelde. Archeologische Inventaris en Studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek, *Archeologische Inventaris Vlaanderen, Buitengewone Reeks* 1.
- Vermeulen, W. G. J. R., 1932: Een Romeinsch grafveld op den Hunnerberg te Nijmegen (uit den tijd van Tiberius-Nero), Amsterdam.
- Werff J. H. van der, H. Thoen en R.M. van Dierendock, 1997: Scheldevallei-amforen. Belgisch bier voor Bataven en Cananefaten, *Westerheem* 46, no. 6, 2-12.
- Wiepking, C G., 2001: Het aardewerk, in: M M. Sier e.a. (red.): Een opgraving in het veen; bewoningssporen uit de Romeinse tijd in de gemeente Borsele, provincie Zeeland, *ADC-rapport* 76, Bunschoten, 35-47
- Wilgen, L. R. Van, 2002: Waarderend Archeologisch Onderzoek Natuurpark/Landgoed Vogelzicht, Mijnsheerenland, SOB Research-rapport, Heinoord.

- Wilgen, L. R. van, 2004: Waarderend Archeologisch Onderzoek Archeologische Vindplaats Oosthoekse Dijk/Dromkreek, Piershil, SOB Research-rapport, Heinenoord.
- Wilgen, L. R. van, 2010: Gedraaid aardewerk van Mijnsheerenland-Hoofdland, een Vroeg-Romeinse nederzetting aan de (Binnenbedijkte) Maas, artikel te verschijnen in tijdschrift Holland
- Wilgen, L. R. Van en P. H. J. Biemans, 1999: Romeins aardewerk van Mijnsheerenland-Hoofdland (Gemeente Binnenmaas, Hoeksche Waard), conceptrapport Stichting Oudheidkundig Bodemonderzoek Hoeksche Waard
- Willems, W. J. H., 1977: A Roman Kiln at Halder, gemeente St. Michielsgestel N.B., in: B.L. van Beek e.a. (red.), Ex Horreo, Cingula IV, Amsterdam, 114-29.
- Willems, W. J. H., 1981: Romans and Batavians. A Regional Study in the Dutch Eastern River Area, I, Ber. ROB 31, 7-217.

Bijlage 1

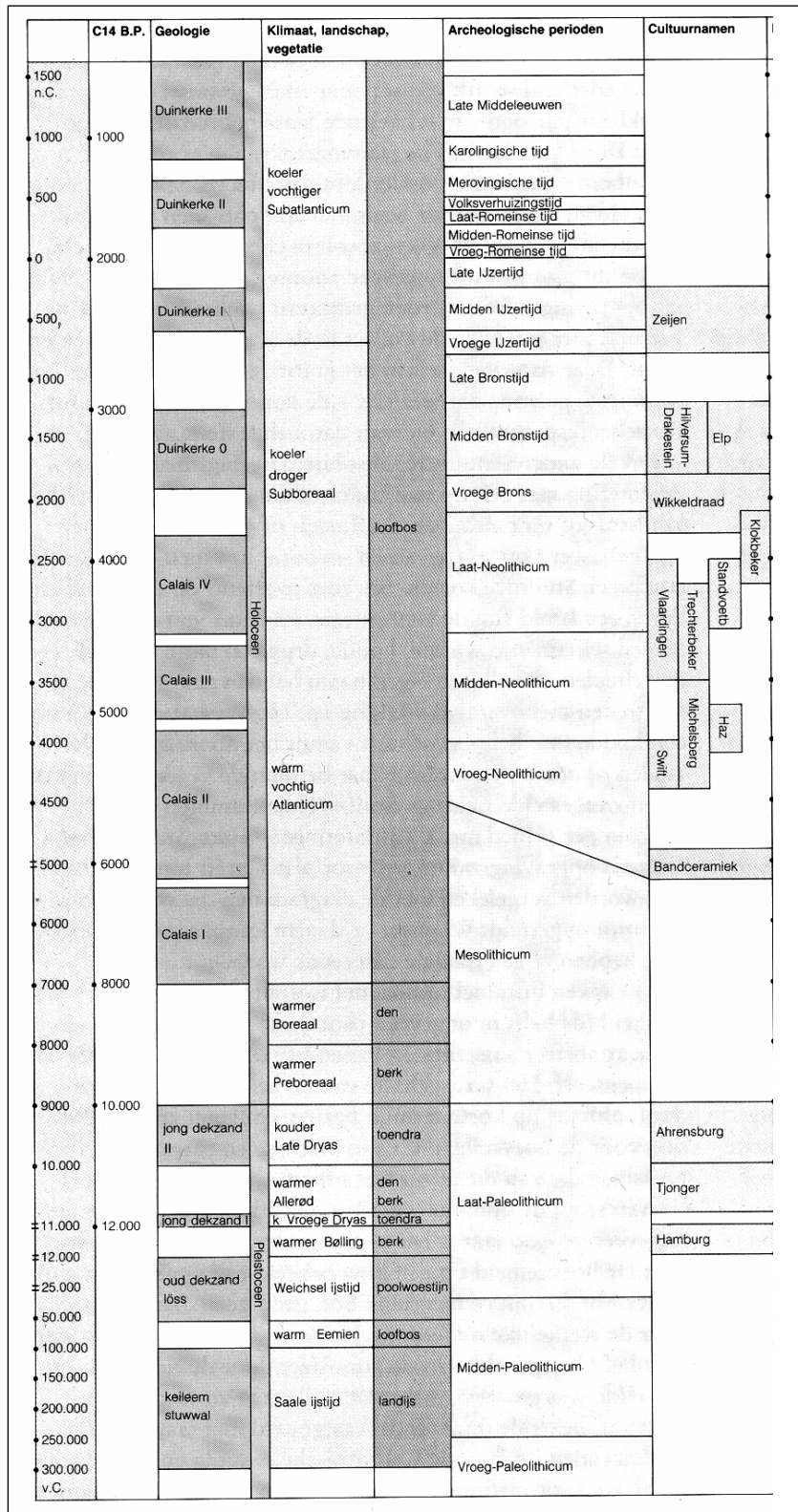
Administratieve gegevens

| | |
|---|--|
| Projectnaam: | Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas |
| Opdrachtgever: | Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Binnenmaas Contactpersoon, namens opdrachtgever: de heer M. Tak Postbus 5455 3299 ZH Maasdam Tel.: 06-12904174 E-mail: Martin.Tak@binnenmaas.nl |
| Uitvoerder: | SOB Research Hofweg 13, Heinenoord Postbus 5060, 3274 ZK Heinenoord Tel.: 0186 604432 Fax: 0575 476139 E-mail: sobresearch@wxs.nl |
| Bevoegde overheid: | College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Binnenmaas Postbus 5455 3299 ZH Maasdam Tel.: 078-6764433 E-mail: gemeente@binnenmaas.nl Contactpersoon : de heer M. Tak |
| Archeologisch adviseur van de bevoegde overheid (toetsing en autorisatie) | De heer R. H. P. Proos, provinciaal archeoloog van de Provincie Zuid-Holland Postbus 90602, 2509 LP 's-Gravenhage Tel.: 070-4418445 Fax: 070-4417832 E-mail: proos@pzh.nl |
| Datum opdracht: | AB en booronderzoek 22-12-2008 Opgraving 16-07-2009 |
| Datum concept rapport: | 31 mei 2010 |
| Datum definitief rapport: | 22 november 2010 |
| Plaats: | Mijnsheerenland |
| Gemeente: | Binnenmaas |
| Provincie: | Zuid-Holland |
| Toponiem: | Watergang tussen 'De Vijf Schelpen' aan de Laan van Westmolen en de Molenvliet |
| Huidig grondgebruik: | Grasveld, slootkant, verharding (pad) |
| Toekomstige situatie: | Grasveld, slootkant, verharding |
| Kaartblad: | 43F |
| Geologie: | Afz. van Duinkerke IIIb, op oudere Duinkerke/Tielafzettingen, op Afzettingen van Calais/Gorkum |
| Geomorfologie: | Bebouwd, op basis van extrapolatie rivier-inversierug (3K26) |
| Bodentype: | kalkrijke poldervaaggronden van zware zavel (code Mn25A) |
| Grondwatertrap: | V |
| NAP-hoogte maaiveld: | tussen 0.28-0.48 meter +NAP |

| | |
|---|--|
| Kadastrale gegevens: | Mijnsheerenland, Sectie D, nummer 1272 |
| Coördinaten onderzoeksgebied: | AB en booronderzoek: lijnvormig element 92.189/423.063-92.516/423.063 |
| X –Y coördinaten opgraving locatie 'De Vijf Schelpen' | Zuidwest: 92.192/ 423.057 Zuidoost: 92.197/ 423.052 Noordwest: 92.195/ 423.060 Noordoost: 92.200/ 423.056 |
| X –Y coördinaten opgraving locatie 'Hoofdland' | Zuidwest: 92.337/ 423.043 Zuidoost: 92.344/ 423.044 Noordwest: 92.338/ 423.048 Noordoost: 92.344/ 423.048 |
| X –Y coördinaten (locatie 'Vingerling') | Zuidwest: 92.435/ 423.031 Zuidoost: 92.441/ 423.031 Noordwest: 92.435/ 423.035 Noordoost: 92.442/ 423.034 |
| Oppervlakte onderzoeksgebied: | AB en Booronderzoek circa 1500 m ² Opgravingen Locatie Vijf Schelpen en Hoofdland circa 30 m ² Opgraving Locatie Vingerling circa 23m ² |
| Kaart plangebied: | zie Afbeeldingen 2 en 3 |
| CMA/ AMK-status: | Terrein van hoge archeologische waarde |
| CAA -nr.: | N.v.t. |
| CMA -nr.: | 43F-002 |
| ARCHIS -monument nr.: | 6773 |
| ARCHIS -waarnemings nr.: | 401.768, 401.992 |
| ARCHIS -vondstmeldings nr.: | 410.765, 410.768 |
| Nieuw Archis -vondstmeldingsnummer | 412.257 |
| ARCHIS -onderzoeksmeldingsnummer | 33.061, 36.402 |
| Deponering documentatie: | Provinciaal Depot Zuid-Holland Kalkovenweg 23 2401 LJ Alphen aan den Rijn Documentalist: de heer F. Kleinhuis tel: 0172-421688 |
| Deponering digitale documentatie: | e-depot (www.edna.nl) |

Bijlage 2

Archeologische en geologische tijdschaal



Het hierbij geboden overzicht geeft de geologische en archeologische hoofdperioden weer. De dateringen in de linkerkolom (voor en na Chr.) zijn gekalibreerd en geven de betrouwbaarste dateringen. Bron: ROB, 1988

Bijlage 3

Overzicht voor het Holocene gebied van de gebruikelijke lithostratigrafische indeling en de vertaling naar de lithostratigrafie naar De Mulder et. al, 2003

| gebruikelijke terminologie | terminologie (naar De Mulder et al., 2003) |
|---|---|
| Afzettingen van Duinkerke 3(A, B) | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren |
| Afzettingen van Duinkerke 2 | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren |
| Afzettingen van Duinkerke 1 (A, B) | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren |
| Afzettingen van Duinkerke O | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Walcheren |
| Hollandveen | Formatie van Nieuwkoop; Hollandveen Laagpakket |
| Basisveen | Formatie van Nieuwkoop: Basisveen Laag |
| Afzettingen van Calais 4 | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer |
| Afzettingen van Calais 3 | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer |
| Afzettingen van Calais 2 | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer |
| Afzettingen van Calais 1 | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Wormer |
| Jonge Duin- en Strandafzettingen | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Schoorl |
| Oude Duin- en Standafzettingen | Formatie van Naaldwijk: Laagpakket van Zandvoort |
| Formatie van Twente: dekzand | Formatie van Boxtel: Laagpakket van Wierden |
| Formatie van Kreftenheye: rivierduinen | Formatie van Boxtel: Laagpakket van Delwijnen |
| Formatie van Kreftenheye | Formatie van Kreftenheye |
| Formatie van Kreftenheye: Afzettingen van Wijchen | Formatie van Kreftenheye: Laag van Wijchen |
| Afzettingen van Tiel 3 | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Tiel 2 | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Tiel 1 (A, B) | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Tiel O | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Gorkum 4 | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Gorkum 3 | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Gorkum 2 | Formatie van Echteld |
| Afzettingen van Gorkum 1 | Formatie van Echteld |

Bijlage 4

Overzicht Boorgegevens Mijnsheerenland 'Vijf Schelpen'

Boring nr.: 1 **x: 92.188** **y: 423.062** **NAP: 0.37 -**

0.00 - 0.20 klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor
0.20 - 0.50 klei, lichtgrijsbruin, sterk gerijpt, matig siltig, puinbrokje
0.50 - 0.65 klei, bruingrijs, matig gerijpt, zwak zandig, enkele roestvlekken, heterogeen
0.65 - 1.00 klei, grijs, matig gerijpt, zwak zandig, roestvlekken, ijzerconcretie, houtskoolspikkels, puinspikkels
1.00 - 1.35 klei, donkergrijs, matig gerijpt, zwak zandig, houtskoolspikkels, puinspikkels, houtresten, vanaf 1.25 niet meer zandig
1.35 - 1.60 klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt tot matig gerijpt, in top een zandbandje, zwarte organische vlekjes
1.60 - 2.45 klei, bruingrijs, matig gerijpt, houtresten
2.45 - 2.55 hout
2.55 - 3.00 klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zandlaagjes, planten- en houtresten
3.00 einde boring

Boring nr.: 2 **x: 92.208** **y: 423.048** **NAP: 0.28-**

0.00 - 0.15 klei, donkerbruingrijs, matig gerijpt, puinspikkels, bouwvoor/graszode
0.15 - 0.40 klei, bruingrijs, matig gerijpt, puinspikkels
0.40 - 1.00 klei, groengrijs, matig gerijpt, matig zandig, vermengd met zand, houtskoolspikkels, aan de basis roestvlekken/ijzerconcretie
1.00 - 2.30 klei, grijs, ongerijpt tot matig gerijpt, zwak zandig, zwak humeus, enkele zwarte spikkels, van 2.15 tot 2.25 hout, onderin zandlaagjes
2.30 - 3.00 klei, blauwgrijs, ongerijpt, schelpgruis, zandlaagjes
3.00 einde boring

Boring nr.: 3 **x: 92.229** **y: 423.048** **NAP: 0.19 -**

0.00 - 0.20 klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor
0.20 - 0.55 klei, lichtgrijsbruin, sterk gerijpt, zwak zandig, puinspikkels
0.55 - 0.70 klei, bruingrijs, matig gerijpt, zwak zandig, roestvlekken, puinspikkels, heterogeen
0.70 - 0.85 klei, donkergrijs, matig gerijpt, zwak zandig, houtskoolspikkels, puinbrokjes, heterogeen
0.85 - 1.20 klei, grijs, matig gerijpt, zwak zandig, houtskoolspikkels, puinbrokjes, heterogeen
1.20 - 1.25 veen (brok of laagje), donkerbruin, matig amorf, compact
1.25 - 1.45 klei, grijs, matig gerijpt, matig zandig, zwarte organische vlekjes
1.45 - 2.55 klei, bruingrijs, ongerijpt tot matig gerijpt, met zandlaagjes/bandjes, humeuze bandjes, weinig schelpgruis
2.55 - 3.00 klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zandlaagjes, plantenresten
3.00 einde boring

Boring nr.: 4 x: 92.245 y: 423.048 NAP: 0.20 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.20 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.20 - 0.55 | klei, lichtgrijsbruin, sterk gerijpt, zwak zandig, puinspikkels |
| 0.55 - 0.70 | klei, bruingrijs, matig gerijpt, zwak zandig, roestvlekken, puinspikkels, heterogeen |
| 0.70 - 0.85 | klei, donkergrijs, matig gerijpt, zwak zandig, houtskoolspikkels, puinbrokjes, heterogeen |
| 0.85 - 1.20 | klei, grijs, matig gerijpt, zwak zandig, houtskoolspikkels, puinbrokjes, heterogeen |
| 1.20 - 1.25 | veen (brok of laagje), donkerbruin, matig amorf, compact |
| 1.25 - 1.45 | klei, grijs, matig gerijpt, matig zandig, zwarte organische vlekjes |
| 1.45 - 2.55 | klei, bruingrijs, ongerijpt tot matig gerijpt, met zandlaagjes/bandjes, humeuze bandjes, weinig schelpgruis |
| 2.55 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zandlaagjes, plantenresten |

Boring nr.: 5 x: 92.265 y: 423.048 NAP: 0.20 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.20 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.20 - 0.40 | klei, lichtgrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt, puinbrokje |
| 0.40 - 0.55 | klei, bruingrijs, zwak zandig, matig gerijpt, heterogeen, enkele roestvlekken |
| 0.55 - 1.35 | klei, grijs, zwak zandig, matig gerijpt, roestvlekken en ijzerconcretie, houtskoolspikkels, puinspikkels, vanaf 1.00 niet meer zandig, minder roestvlekken |
| 1.35 - 1.60 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, onderin zandbamdje, zwarte organische vlekjes |
| 1.60 - 1.80 | klei, donkergrijs, matig gerijpt, plantenresten |
| 1.80 - 2.05 | klei-/zand-laminatie, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zwarte organische vlekjes |
| 2.05 - 2.45 | klei, bruingrijs, matig gerijpt, zandlaagjes, plantenresten, zwarte organische vlekjes |
| 2.45 - 2.70 | klei, grijsbruin, matig gerijpt, planten- en houtresten, zwak venig |
| 2.70 - 3.00 | klei, grijsbruin, matig gerijpt, zwak venig, plantenresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 6 x: 92.287 y: 423.039 NAP: 0.14 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.15 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, matig gerijpt, puinspikkels, graszode, bouwvoor |
| 0.15 - 0.50 | klei, bruin, matig gerijpt, matig zandig |
| 0.50 - 1.35 | klei, grijs, matig tot sterk zandig, matig tot ongerijpt, zwarte organische vlekjes, roestvlekken |
| 1.35 - 1.70 | klei, grijs, zwak zandig, matig gerijpt, matig humeus, zandlaagjes |
| 1.70 - 2.45 | klei, blauwgrijs, ongerijpt, schelpgruis, houtresten, zwarte organische vlekjes |
| 2.45 - 3.00 | klei, blauwgrijs, ongerijpt, rietresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 7 x: 92.308 y: 423.039 NAP: 0.18 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.15 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, matig gerijpt, puinspikkels, graszode, bouwvoor |
| 0.15 - 0.65 | klei, bruin, matig zandig, matig gerijpt |
| 0.65 - 1.40 | klei, grijs, matig tot sterk zandig, matig tot ongerijpt, zwarte organische vlekjes, roestvlekken |
| 1.40 - 1.55 | klei, donkergrijs/zwart, matig gerijpt, sterk humeus, plantenresten |
| 1.55 - 1.70 | klei, blauwgrijs, matig gerijpt, houtresten, zwarte organische vlekjes |
| 1.70 - 2.00 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zwarte organische vlekjes |
| 2.00 - 2.50 | klei, donkerbruingrijs, matig gerijpt, planten- en houtresten |
| 2.50 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, zwak zandig, ongerijpt, rietresten |

Boring nr.: 8 x: 92.330 y: 423.042 NAP: 0.22 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.05 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.05 - 0.60 | klei, lichtgrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt, puinspikkels |
| 0.60 - 1.35 | klei, grijs, matig gerijpt, roestvlekken, ijzerconcreties |
| 1.35 - 1.55 | klei, donkergrijs, organische resten, plantenresten |
| 1.55 - 1.75 | klei, bruingrijs, matig gerijpt, plantenresten, zwak weinig |
| 1.75 - 1.95 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, hout- en plantenresten, zwarte organische vlekjes |
| 1.95 - 2.65 | klei, bruingrijs, matig gerijpt, houtresten, op 2.20-2.30 boomstam |
| 2.65 - 3.00 | klei, lichtblaugrijs, ongerijpt, plantenresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 9 x: 92.359 y: 423.027 NAP: 0.44 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.05 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.05 - 0.60 | klei, lichtgrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt, puinspikkels |
| 0.60 - 1.05 | klei, grijs, matig gerijpt, roestvlekken, ijzerconcreties |
| 1.05 - 1.65 | klei, bruingrijs, matig gerijpt, zand/klei laminatie, veel houtresten |
| 1.65 - 2.45 | klei, blauwgrijs, matig tot ongerijpt, zwarte organische vlekjes, vanaf 2.25 bruiner |
| 2.45 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, schelpgruis, plantenresten, zandlaagjes |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 10 x: 92.378 y: 423.027 NAP: 0.44 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.15 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, matig gerijpt, puinspikkels, roestvlekken, graszode, bouwvoor |
| 0.15 - 0.45 | klei, bruin, matig zandig, matig gerijpt |
| 0.45 - 1.25 | klei, grijs, matig tot sterk zandig, matig gerijpt tot ongerijpt, zwarte organische vlekjes, roestvlekken |
| 1.25 - 2.45 | klei, blauwgrijs, sterk zandig, zandlaagjes, zwarte organische vlekjes, rietresten, schelpresten, laminatie |
| 2.45 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, zwak zandig, ongerijpt, rietresten, zwarte organische vlekjes, van 2.85 tot 2.95 hout |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 11 x: 92.401 y: 423.027 NAP: 0.45 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.25 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, matig gerijpt, puinspikkels, graszode, bouwvoor |
| 0.25 - 0.45 | klei, blauwgrijs, matig zandig, roestvlekken, puinspikkels |
| 0.45 - 0.95 | klei, bruingrijs, sterk zandig (soms puur zand), roestvlekken |
| 0.95 - 1.35 | klei, grijs, sterk gerijpt, roestvlekken, ijzerconcreties, plantenresten |
| 1.35 - 3.00 | klei, blauwgrijs, matig zandig, ongerijpt tot matig gerijpt, zandlaagjes, laminatie, humeuze bandjes, planten- en rietresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 12 x: 92.429 y: 423.031 NAP: 0.40 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.30 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.30 - 0.45 | klei, lichtgrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt, puinspikkels, kiezel |
| 0.45 - 0.55 | klei, lichtgrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt, heterogeen, verrommeld |
| 0.55 - 1.10 | klei, grijs, sterk zandig, roestvlekken, na 20 cm kleiig zand |
| 1.10 - 1.90 | zand, blauwgrijs/grijs, matig kleiig, kleilaagjes (zand-/klei-laminatie), humeuze bandjes |
| 1.90 - 2.40 | klei, lichtblauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, hout- en plantenresten, heterogeen (lichte en donkere vlekjes), bovenin veenbrok, onderin bruinig |
| 2.40 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, zandlaagjes, humeuze bandjes, houtresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 13 x: 92.450 y: 423.029 NAP: 0.47 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.15 | klei, grijsbruin, zwak zandig, matig gerijpt, blauwgrijze kleibrokken, puinbrokjes |
| 0.15 - 0.45 | klei, bruin, sterk zandig, matig gerijpt, schelpgruis |
| 0.45 - 0.90 | klei, grijs, uiterst zandig, roestvlekken, schelpgruis |
| 0.90 - 1.30 | zand, grijs, matig grof, schelpgruis |
| 1.30 - 1.50 | klei, donkerblauwgrijs, matig zandig, matig gerijpt tot ongerijpt, zandlaagjes, laminatie, plantenresten |
| 1.50 - 3.00 | klei, blauwgrijs, zwak zandig, ongerijpt, zwarte organische vlekjes, rietresten, op 2.05-2.10 zandbandje |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 14 x: 92.470 y: 423.029 NAP: 0.47 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.20 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.20 - 0.80 | klei, bruingrijs, sterk zandig, matig gerijpt, roestvlekken, puinspikkels, na 30 cm kleiig zand |
| 0.80 - 1.50 | zand, blauwgrijs, zwak kleiig, kleilaagjes (laminatie) |
| 1.50 - 1.70 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, houtresten |
| 1.70 - 2.00 | klei, donkerbruingrijs, zwak weinig, houtresten |
| 2.00 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, zandlaagjes, humeuze bandjes, houtresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 15 x: 92.490 y: 423.029 NAP: 0.48 -

| | |
|-------------|--|
| 0.00 - 0.15 | klei, donkerbruingrijs, zwak zandig, bouwvoor |
| 0.15 - 0.45 | klei, donkergrijsbruin, zwak zandig, sterk gerijpt |
| 0.45 - 0.90 | klei, grijs, sterk zandig, roestvlekken |
| 0.90 - 1.85 | klei, blauwgrijs, sterk zandig, zand/klei laminatie, humeuze bandjes |
| 1.85 - 3.00 | klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, zandlaagjes, plantenresten |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 16 x: 92.501

y: 423.029

NAP: 0.47 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.05 | klei, donkerbruingrijs, graszode, bouwvoor |
| 0.05 - 0.40 | klei, bruingrijs, matig zandig, matig gerijpt, heterogeen, zandinsluitels, puinbrokjes |
| 0.40 - 0.50 | klei, bruingrijs tot geel, sterk gerijpt, heterogeen |
| 0.50 - 0.60 | klei, bruingrijs, ongerijpt, sterk humeus, heterogeen, schelpgruis |
| 0.60 - 1.10 | klei, baluwgrijs, ongerijpt, sterk humeus, heterogeen, met bruingrijze zones uit de bovenliggende laag |
| 1.10 - 2.65 | klei, blauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, zandlaagjes, laminatie, schelpresten, rietresten, plantenresten, humeuze bandjes |
| 2.65 - 3.00 | klei, lichtgroengrijs, ongerijpt, op 1.75-1.85 zandbandje |
| 3.00 | einde boring |

Boring nr.: 17 x: 92.511

y: 423.031

NAP: 0.44 -

| | |
|-------------|---|
| 0.00 - 0.35 | klei, bruingrijs, matig zandig, matig gerijpt, heterogeen, stukje bot |
| 0.35 - 0.55 | klei, donkerbruingrijs, matig zandig, matig gerijpt, heterogeen |
| 0.55 - 0.65 | klei, grijs, met blauwgrijze vlekken, sterk gerijpt |
| 0.65 - 0.68 | klei, donkerbruingrijs, sterk humeus |
| 0.68 - 0.80 | klei, donkerblauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, slootvulling |
| 0.80 - 0.95 | zand, donkerblauwgrijs, laminatie, schelpgruis |
| 0.95 - 1.20 | klei, lichtblauwgrijs, matig gerijpt tot ongerijpt, zwarte organische vlekjes |
| 1.20 - 3.00 | zand-/kleilaminatie, lichtblauwgrijs, humeuze bandjes |
| 3.00 | einde boring |

Bijlage 5

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Sporenlijst Archeologische Begeleiding

| | |
|-------------------------|--|
| Spoor 1 | <i>Spoor vervalt:</i> Nee |
| <i>Put 1</i> | <i>Vlak</i> <i>Profiel/coupe</i> |
| <i>Type</i> | VERSTORING |
| <i>Interpretatie</i> | Verstoring |
| <i>Datering</i> | |
| <i>Omschrijving</i> | (Sub)recente verstoring -> Drainage pijp onder Kuilvormig spoor |
| <i>Textuur/inhoud</i> | Klei, blauwgrijs, matig gerijpt heterogeen, drainagebuis, verstoord |
| <i>Identiek aan</i> | spoor 6 |
| <i>Contemporain met</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | |
| <i>Conservering</i> | |
| | |
| Spoor 2 | <i>Spoor vervalt:</i> Nee |
| <i>Put 1</i> | <i>Vlak</i> <i>Profiel/coupe</i> |
| <i>Type</i> | GREPPEL |
| <i>Interpretatie</i> | Sloot |
| <i>Datering</i> | NTC |
| <i>Omschrijving</i> | Kuil/sloot, ingegraven in een dijk? ophoging van klei, lichtblauwgrijs, ongerijpt, organische restjes, in matig ziltig, roestvlekken, KER |
| <i>Textuur/inhoud</i> | klei, donkerblauwgrijs, plantenresten, ongerijpt, KER |
| <i>Identiek aan</i> | |
| <i>Contemporain met</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | |
| <i>Conservering</i> | |
| | |
| Spoor 3 | <i>Spoor vervalt:</i> Nee |
| <i>Put 2</i> | <i>Vlak</i> <i>Profiel/coupe</i> |
| <i>Type</i> | GREPPEL |
| <i>Interpretatie</i> | Sloot |
| <i>Datering</i> | |
| <i>Omschrijving</i> | Sloot, de in het profiel aanwezige lagen worden erdoor onderbroken (middeleeuws (KER) en hout |
| <i>Textuur/inhoud</i> | klei, bruingrijs, roestvlekken, matig gerijpt, heterogeen. Onderin klei, grijs, roestvlekken, bovenin veel roest. En klei, donkergrijs, planten+houtresten, KER |
| <i>Identiek aan</i> | spoor 4 |
| <i>Contemporain met</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | |
| <i>Conservering</i> | |

Spoor 4 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak* *Profiel/coupe*
Type GREPPEL
Interpretatie Sloot
Datering
Omschrijving Sloot, de in het profiel aanwezige lagen worden erdoor onderbroken
Textuur/inhoud klei, bruingrijs, roestvlekken, matig gerijpt, heterogeen. Onderin klei, grijs, roestvlekken, bovenin veel roest. En klei, donkergrijs, planten+houtresten, KER
Identiek aan spoor 3
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 5 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak* *Profiel/coupe*
Type XXX
Interpretatie Concentratie hout
Datering
Omschrijving Concentratie hout, waarschijnlijk niet natuurlijk, maar geen herkenbare structuur
Textuur/inhoud
Identiek aan
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 6 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak* *Profiel/coupe*
Type VERSTORING
Interpretatie Verstoring
Datering
Omschrijving (sub) recente verstoring, onderin drainagepijp
Textuur/inhoud Klei, matig zandig, bruingrijs, heterogeen
Identiek aan spoor 1
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 7 *Spoor vervalt:* Nee
Put 4 *Vlak* *Profiel/coupe*
Type GREPPEL
Interpretatie Sloop
Datering
Omschrijving mogelijk verloop sloot nog te zien richting de binnenmaas
Textuur/inhoud randen van humeuze donkerbruine klei en als vulling (bruin)grijze klei met roestvlekken
Identiek aan
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 8 *Spoor vervalt:* Nee
Put 4 *Vlak* *Profiel/coupe*
Type GRONDSPR
Interpretatie
Datering
Omschrijving Rechthoekig spoor, is ingegraven in rand sloot
Textuur/inhoud met vulling vergelijkbaar met slootvulling naastliggende sloot (S7), de randen circa 10-15 cm brede banden donker bruingrijze klei (als slootrand (S7))
Identiek aan
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Bijlage 6

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Vondstenlijst Archeologische Begeleiding

| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profi | Code | Datum | Opmerkingen |
|--------------|-----|------|-------------|-------------|------|------------|---|
| 1 | 1 | | | | KER | 22-12-2008 | laag 2 |
| 2 | 1 | | | | KER | 22-12-2008 | laag 1 |
| 3 | 1 | | 2 | | KER | 22-12-2008 | laag 6 |
| 4 | 1 | | | | KER | 22-12-2008 | laag 5 |
| 5 | 1 | | | | KER | 22-12-2008 | laag 2 |
| 6 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 0-5m laag3 |
| 7 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 5-10m laag 3 |
| 8 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 5-10m laag 4 |
| 9 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 10-15m laag 3 |
| 10 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 10-15m laag 4 |
| 11 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 10-15m laag 2 |
| 12 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 15-20m laag 3+5 |
| 13 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 15-20m laag 1 |
| 14 | 2 | | | | KER | 22-12-2008 | 20-25m laag 3+5 |
| 15 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 0-5m laag 6 |
| 16 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 20-25m laag 1 |
| 17 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 15-20m laag 2 |
| 18 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 15-20m laag 5 |
| 19 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 20-25m laag 3 |
| 20 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 20-25m laag 5 |
| 21 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 25-35m laag 2 |
| 22 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 25-35m laag 5 |
| 23 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 25-35m laag 7 |
| 24 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 40-45m laag 5 |
| 25 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 40-45m laag 1 |
| 26 | 2 | | | | KER | 23-12-2008 | 45-50m laag 5 |
| 27 | 2 | | | | KER | 24-12-2008 | 50-55m laag 2 |
| 28 | 2 | | | | KER | 24-12-2008 | 50-55m laag 5 |
| 29 | 2 | | | | KER | 24-12-2008 | 55-60m laag 2 |
| 30 | 2 | | | | KER | 24-12-2008 | 55-60m laag 9 |
| 31 | 2 | | | | ODB | 24-12-2008 | 60-65m laag 3/7 grens, rand van sloot |
| 32 | 2 | | | | ODB | 27-1-2009 | 95-100m laag 13 |
| 33 | 3 | | | | KER | 9-2-2009 | 0-5m laag 5 |

| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profi | Code | Datum | Opmerkingen |
|--------------|-----|------|-------------|-------------|----------|-----------|-----------------------------|
| 34 | 3 | | | | KER | 9-2-2009 | 5-10m laag 5 |
| 35 | 3 | | | | KER | 9-2-2009 | 5-10m laag 17/18 |
| 36 | 3 | | | | KER | 9-2-2009 | 15-20m laag 22 |
| 37 | 3 | | | | KER+ODB | 9-2-2009 | 15-20m laag 17/18 |
| 38 | 3 | | | | KER | 9-2-2009 | 20-25m laag 22 |
| 39 | 4 | | | | KER | 10-2-2009 | 15-20m laag 27 |
| 40 | 4 | | | | KER | 10-2-2009 | 25-30m overgang 18/26 |
| 41 | 4 | | | | KER+ODB | 10-2-2009 | 50-55m overgang 18/26 |
| 42 | 4 | | | | KER | 11-2-2009 | 55-60m uit slootvulling |
| 43 | 4 | | | | KER | 11-2-2009 | 60-65m overgang 18/26 |
| 44 | 4 | | | | KER | 11-2-2009 | 65-70m overgang 18/26 |
| 45 | 4 | | | | BAKSTEEN | 11-2-2009 | 55-60m onderkant laag 31 |

Bijlage 7

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Aardewerk Archeologische Begeleiding

| | | | | | | | | | |
|---------------------|------------------------|----------------|--------------|-----------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|--|
| <i>Vondstnummer</i> | 1 | <i>Put</i> | 1 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | laag 2 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | | <i>Type</i> | | | | <i>Omschrijving</i> | |
| a | Aardewerk | BGRSPOT | | HOL14042 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMM | 50-100 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 2 | <i>Put</i> | 1 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | laag 1 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | | <i>Type</i> | | | | <i>Omschrijving</i> | |
| a | Aardewerk | GRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMM | LMEB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | | <i>Type</i> | | | | <i>Omschrijving</i> | |
| b | Aardewerk | GRSH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | | <i>Type</i> | | | | <i>Omschrijving</i> | |
| c | Aardewerk | BRUNSEM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3** Put **1** Vlakte Spoornummer **2** Coupe/Profiel
 Opmerkingen **laag 6**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|--|------------------|---|-----------------|--------------|-------------|------------------|
| a | Aardewerk | ROODKAN | MAASLAND | | | |
| <i>Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering</i> | | | | | | |
| Specifiek | | 2 | | VMED | LMEA | 1000-1200 |
| | Opmerkingen | hardgebakken rood aardewerk; groen glazuur | | | | |
| | Conservering | | | | | |

Vondstnummer **4** Put **1** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **laag 5**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|--|------------------|-----------------|----------|-----------------------|-------------|--|
| a | Aardewerk | BRDKRUIK | | rood aardewerk | | |
| <i>Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering</i> | | | | | | |
| Specifiek | | | 1 | ROMM | ROMM | |
| | Opmerkingen | | | | | |
| | Conservering | | | | | |

Vondstnummer **5** Put **1** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **laag 2**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|--|------------------|-------------------------------|------|--------------|-------------|-----------------|
| a | Aardewerk | PINGTUIT | | | | |
| <i>Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering</i> | | | | | | |
| Specifiek | | 1 | | VMED | LMEA | 900-1100 |
| | Opmerkingen | tuitje met verfstrepen | | | | |
| | Conservering | | | | | |

Vondstnummer **6** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **0-5m laag3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|--|------------------|-------------|----------|--------------|-------------|------------------|
| a | Aardewerk | ROOD | | | | |
| <i>Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering</i> | | | | | | |
| Specifiek | | 1 | 4 | LMEB | LMEB | 1350-1450 |
| | Opmerkingen | | | | | |
| | Conservering | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|--|------------------|------------|------|---|-------------|--|
| b | Aardewerk | AWG | | wit aardewerk, sterk met zand gemagerd | | |
| <i>Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering</i> | | | | | | |
| Specifiek | | 1 | | ROMM | ROMM | |
| | Opmerkingen | | | | | |
| | Conservering | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | |
|----------|-----------|------|------|--------------|--|--|
|----------|-----------|------|------|--------------|--|--|

c Aardewerk PAFFRATH
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|------|------|-----------|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 2 | | VMED | LMEA | 1100-1300 |

Opmerkingen
Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
d Aardewerk STG SIEGBURG
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|------|------|-----------|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 2 | | LMEA | LMEB | 1200-1300 |

Opmerkingen
Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
e Aardewerk BGRS
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|------|------|--|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 1 | | ROMM | ROMM | |

Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer 7 Put 2 Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen 5-10m laag 3

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk TSKOM DR37MOG Dragendorf 37
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|------|------|--|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 1 | | ROMM | ROMM | |

Opmerkingen radstemstempelversiering
Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
b Aardewerk ANDENNE
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|------|------|-----------|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 1 | | VMED | LMEA | 950- 1150 |

Opmerkingen
Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
c Aardewerk GLDKRUIK Rijnlands; hardgebakken pijpaaarde
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

| | | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|---|--|-------|------|--|
| | | | | | | | | | |
| | | | | | 1 | | ROMVA | ROMM | |

Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
d Aardewerk BGRS
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek
1 ROMV ROMM 50-100
Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer **8** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **5-10m laag 4**

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
a Aardewerk GEVBEKER ST1 Brunsting/tech.B; wit aardewerk, zwarte verf
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek
1 ROMM ROMM 120-260
Opmerkingen **zandbestrooid**
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
b Aardewerk PAFFRATH
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek
1 VMED LMEA 1100-1300
Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer **9** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **10-15m laag 3**

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
a Aardewerk PSTG RIJNLAND
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek
1 LMEA LMEA 1200-1300
Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
b Aardewerk BRD rood aardewerk
Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek
1 ROMM ROMM
Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer **10** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **10-15m laag 4**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk AWG rood aardewerk
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMM LMEA
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **11** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **10-15m laag 2**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk BRDKRUIK rood aardewerk
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMM ROMM
 Opmerkingen **sikkelvormige rand, Scheldevallei amfoor**
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
b Aardewerk BGRSPOT
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMV ROMM 50-100
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **12** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 3+5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk DOLIUMGR
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMV ROMM 50-100
 Opmerkingen **dubbele gegolfde ribbel**
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
b Aardewerk DOLIUMGR
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMV ROMM 50-100
 Opmerkingen **driehoekige ribbel**
 Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| c | Aardewerk | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | 1 | | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| d | Aardewerk | BRDKRUIK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMM | ROMM | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| e | Aardewerk | BGRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | 1 | 2 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------------------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| f | Aardewerk | TSKOM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | | | ROMM | ROMM | |
| | <i>Opmerkingen</i> | sterk gesleten materiaal | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **13** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **15-20m laag 1**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|--------------------------|-------------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | Aardewerk | BGRSPOT | HOL131/136 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 2 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | <i>Opmerkingen</i> | raadjesversiering | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | Aardewerk | BGRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 3 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **14** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **20-25m laag 3+5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk BGRSPOT HOL14042
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 3 ROMV ROMM 50-100
 Opmerkingen
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
b Aardewerk RUWPOT NB89
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMV ROMM 150-225
 Opmerkingen **dekselgeul, hartvormig profiel**
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
c Aardewerk RUWBORD NB112 Oelman 112, Brunsting 90
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMV ROMM 150-225
 Opmerkingen **naar binnen geslagen rand aan binnenzijde geprofileerd**
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
d Aardewerk GEVBEKER ST1 Brunsting/tech.B; wit aardewerk, zwarte verf
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 2 ROMVB ROMMA 40-110
 Opmerkingen **bestrooid met kleikorrels**
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
e Aardewerk BRD rood aardewerk
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 8 ROMM ROMM
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **15** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **0-5m laag 6**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk BRDKRUIK rood aardewerk
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek
 1 ROMM ROMM
 Opmerkingen **ribbel op de schouder**
 Conservering

Vondstnummer **16** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **20-25m laag 1**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk PINGSDRF

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek

1 VMED LMEA 900-1200

Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **17** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 2**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk BGRSKOM HOL131/136

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek

1 ROMV ROMM 50-100

Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **18** Put **2** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Aardewerk BGRSKOM HOL131/136

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek

1 ROMM ROMM

Opmerkingen
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
b Aardewerk BGRS

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek

1 3 ROMM ROMM

Opmerkingen
 Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
c Aardewerk GEVBEKER ST1 Brunsting/tech.B; wit aardewerk, zwarte verf

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek

2 ROMVB ROMMA 40-110

Opmerkingen **zandbestrooid**
 Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|---------------------|------------------------|--|-----------------|---|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| d | Aardewerk | GEVBEKER | NB32 | Brunsting/tech.B; wit aardewerk, zwarte verf | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | ROMVB | ROMMA | 40-110 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | raadjesversiering | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 19 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | | |
| <i>Opmerkingen</i> | 20-25m laag 3 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| a | Aardewerk | AWG | | rood aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMM | LMEB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 20 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | | |
| <i>Opmerkingen</i> | 20-25m laag 5 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| a | Aardewerk | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | 1 | 8 | | ROMV | ROMM | 50-100 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| b | Aardewerk | BGRSBEKR | ST2 | Brunsting/tech.B; wit aardewerk, zwarte verf | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMV | ROMM | 40-110 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | dunwandig, karnies-achtige rand | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| c | Aardewerk | RUWPOT | NB89 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMV | ROMM | 150-225 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | dekselgeul, hartvormig profiel | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|--|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| d | Aardewerk | GLDKRUIK | | Rijnlands; hardgebakken pijpenaarde | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| e | Aardewerk | BRD | | rood aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 8 | | ROMM | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | Aardewerk | DIK | | magering: chamote en grof zand | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMML | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|--|----------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| g | Aardewerk | TSKOM | DR37MOG | Dragendorff 37 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMM | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | versiering: springende leeuw en gladiator | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **21** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **25-35m laag 2**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| a | Aardewerk | TS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | ROMM | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|------------------|--|
| b | Aardewerk | ROOD | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | LMEB | LMEB | 1350-1450 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **22** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **25-35m laag 5**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|------------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|---------------|
| a | Aardewerk | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 6 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------------------------|------------|-------|-----------------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| b | Aardewerk | AWG | | rood aardewerk | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMM | |
| | Opmerkingen sterk gesleten | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **23** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **25-35m laag 7**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|------------------|-----------------|------------|---|-------------------|----------------|---------------|---------------|
| a | Aardewerk | GEVBEKER | ST1 | Brunsting/tech.B; wit aardewerk, bruine verf | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMVB | ROMMA | 40-110 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|------------------|-------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|---------------|
| b | Aardewerk | BGRS | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **24** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **40-45m laag 5**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|------------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|---------------|
| a | Aardewerk | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 4 | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| b | Aardewerk | BRD | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | ROMM | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|------------------------|--------------|--|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| c | Aardewerk | RUWPOT | ST201 | licht bruingrijs aardewerk; magering: kiezels | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMV | ROMM | 40-175 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | afgeplatte rand | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **25** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **40-45m laag 1**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| a | Aardewerk | GRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **26** *Put* **2** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **45-50m laag 5**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|--------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| a | Aardewerk | DOLIUMGR | | magering: chamote | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMV | ROMM | 50-100 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-------------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| b | Aardewerk | BGRSKOM | HOL131/136 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMM | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

c Aardewerk BRDKRUIK

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

3 **ROMM** **ROMM**

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **27** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel

Opmerkingen **50-55m laag 2**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a Aardewerk GRS

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMM** **LMEB**

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **28** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel

Opmerkingen **50-55m laag 5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a Aardewerk BGRSPOT HOL14042

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMV** **ROMM** **50-100**

Opmerkingen

Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

b Aardewerk GEVBEKER **Brunsting/tech. C ; rood aardewerk, donkergrijze verf**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMM** **ROMM** **120-260**

Opmerkingen **kort omgeslagen randje**

Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

c Aardewerk TS

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMM** **ROMM**

Opmerkingen

Conservering

| | | | | | | | | | |
|--------------|--|-----------------|-------------------|----------|-------------------|--|---------------|---------------|------------------|
| Vondstnummer | 29 | Put | 2 | Vlak | | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | 55-60m laag 2 | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | | |
| a | Aardewerk | PSTG | RIJNLAND | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | | 1 | | LMEA | LMEA | 1200-1300 |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| Vondstnummer | 30 | Put | 2 | Vlak | | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | 55-60m laag 9 | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | | |
| a | Aardewerk | GEVBEKER | | | | Brunsting/tech. C ; rood aardewerk, donkergrijze verf | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | | 1 | | ROMM | ROMM | 120-260 |
| | Opmerkingen wellicht gebruikt als speelschijfje | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | | |
| b | Aardewerk | BGRSKOM | HOL131/136 | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 1 | | 2 | | | ROMV | ROMM | 50-100 |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | | |
| c | Aardewerk | AWG | | | | rood aardewerk | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | | 1 | | ROMM | ROMM | 120-260 |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | | |
| d | Aardewerk | ANDENNE | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | | 1 | | VMED | LMEA | 950- 1150 |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

Vondstnummer **33** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **0-5m laag 5**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | | | |
|---------------------|------------------|------------|------|-----------------|------|-------|----------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | Aardewerk | AWG | | | | | | | | | |
| | | | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| <i>Specifiek</i> | | | | | | | 3 | | ROMM | ROMM | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | | | |
|---------------------|------------------|-------------|------|-----------------|------|-------|----------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| b | Aardewerk | SLAK | | | | | | | | | |
| | | | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| <i>Specifiek</i> | | | | | | | 3 | | ROMM | ROMM | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | | | | | | |

Vondstnummer **34** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **5-10m laag 5**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | | | |
|---------------------|------------------|------------|------|-----------------|------|-------|----------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | Aardewerk | AWG | | | | | | | | | |
| | | | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| <i>Specifiek</i> | | | | | | | 5 | | VMED | LMEA | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | | | |
|---------------------|------------------|----------------|------|-----------------|------|-------|----------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| b | Aardewerk | BRUNSEM | | | | | | | | | |
| | | | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| <i>Specifiek</i> | | | | | | | 1 | | LMEA | LMEA | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | | | |
|---------------------|------------------|-------------|------|-----------------|------|-------|----------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| c | Aardewerk | PSTG | | | | | | | | | |
| | | | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| <i>Specifiek</i> | | | | | | | 1 | | LMEA | LMEA | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | | | | | | |

Vondstnummer **35** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **5-10m laag 17/18**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|--------------|------------------|-----------------|----------|--------------|------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | Aardewerk | GRS | | | | | | | |
| | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | | | 1 | | | | ROMV | LMEB | |
| Opmerkingen | | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|--------------|------------------|-----------------|----------|--------------|------|-------------------|----------------|---------------|------------------|
| b | Aardewerk | MAJBORD | | | | | | | |
| | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | | | 1 | | | | NTB | NTB | 1700-1750 |
| Opmerkingen | | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | | |

Vondstnummer **36** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 22**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|--------------|------------------|-----------------|----------|----------------------------|------|-------------------|----------------|---------------|---------------|
| a | Aardewerk | RUWPOT | | magering: grof zand | | | | | |
| | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | | | 1 | | | | ROMV | ROMM | 40-175 |
| Opmerkingen | | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | | |

Vondstnummer **37** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 17/18**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|--------------|------------------|-----------------|----------|--------------|------|-------------------|----------------|---------------|------------------|
| a | Aardewerk | ROOD | | | | | | | |
| | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | | | 1 | 1 | | | NTB | NTB | 1700-1800 |
| Opmerkingen | | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | | |

Vondstnummer **38** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **20-25m laag 22**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|--------------|------------------|-----------------|----------|--------------|------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | Aardewerk | BGRS | | | | | | | |
| | | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | | | 2 | | | | ROMV | ROMM | |
| Opmerkingen | | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | | |

| | | | | | | | | |
|--------------|--------------------------------|-----------------------|-----------------|----------|-------------------|-----------------------|---------------|------------------|
| Vondstnummer | 39 | Put | 4 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen | 15-20m laag 27 | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | |
| | a | Aardewerk | ROODBAK | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | | | LMEB | LMEB | 1400-1450 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |
| | | | | | | | | |
| Vondstnummer | 40 | Put | 4 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen | 25-30m overgang 18/26 | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | |
| | a | Aardewerk | ROODBAK | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | LMEB | NTA | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |
| | | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | |
| | b | Aardewerk | GRSPOT | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | LMEB | LMEB | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |
| | | | | | | | | |
| Vondstnummer | 42 | Put | 4 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen | 55-60m uit slootvulling | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | |
| | a | Aardewerk | BRDKRUIK | | | rood aardewerk | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | | | ROMM | ROMM | |
| | Opmerkingen | sterk gesleten | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |
| | | | | | | | | |
| Vondstnummer | 43 | Put | 4 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen | 60-65m overgang 18/26 | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | | | Omschrijving | | |
| | a | Aardewerk | ROODGRAP | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | LMEB | LMEB | 1350-1450 |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **44** Put **4** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **65-70m overgang 18/26**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a Aardewerk ROODBAK

Specifiek Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

1

LMEB

LMEB

1400-1450

Opmerkingen

Conservering

Bijlage 9

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Bouwmateriaal Archeologische Begeleiding

Vondstnummer **12** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **15-20m laag 3+5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a Leisteen BROK

Bewerksingssporen

| Aantal | Lengte | Breedte | Dikte | Kleur |
|----------|-----------|-----------|-----------|--------------|
| 1 | 70 | 30 | 10 | grijs |

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

ROMM ROMM

Opmerkingen

Conservering

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

b Aardewerk DAKPAN TEGULA

Bewerksingssporen

| Aantal | Lengte | Breedte | Dikte | Kleur |
|----------|-----------|-----------|-----------|-------------|
| 1 | 60 | 30 | 25 | rood |

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **18** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **15-20m laag 5**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a Aardewerk DAKPAN TEGULA

Bewerksingssporen

| Aantal | Lengte | Breedte | Dikte | Kleur |
|----------|------------|-----------|-----------|-------------|
| 1 | 100 | 80 | 25 | rood |

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **magering: chamotte**

Conservering

Vondstnummer **45** Put **4** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **55-60m onderkant laag 31**

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving
a Baksteen **Ijsselsteen, klinkertje**

Bewerksingssporen

| <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
|---------------|---------------|----------------|--------------|--------------|
| 1 | 155 | 65 | 40 | geel |

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

| | | |
|------------|------------|------------------|
| NTA | NTB | 1600-1800 |
|------------|------------|------------------|

Opmerkingen

Conservering

Bijlage 10

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Organisch Archeologische Begeleiding

| | | | | | | | | |
|---------------------|------------------------|------------------|-------------------------|-------------|--------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------------------|
| <i>Vondstnummer</i> | 12 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | 15-20m laag 3+5 | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | a | <i>Materiaal</i> | Bot, | <i>Code</i> | AFVAL | <i>Type</i> | | <i>Beschrijving</i> |
| | | | | | | | | fragment onderkaak; varken |
| | | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | | | | |
| | | | <i>Opmerkingen</i> | | | | | |
| | | | <i>Conservering</i> | geen | | | | |
| <i>Volgcode</i> | b | <i>Materiaal</i> | Bot, | <i>Code</i> | AFVAL | <i>Type</i> | | <i>Beschrijving</i> |
| | | | | | | | | |
| | | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 4 | | | | | | | |
| | | | <i>Opmerkingen</i> | | | | | |
| | | | <i>Conservering</i> | geen | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 20 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | 20-25m laag 5 | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | a | <i>Materiaal</i> | Bot, | <i>Code</i> | AFVAL | <i>Type</i> | | <i>Beschrijving</i> |
| | | | | | | | | |
| | | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 5 | | | | | | | |
| | | | <i>Opmerkingen</i> | | | | | |
| | | | <i>Conservering</i> | geen | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 30 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | 55-60m laag 9 | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | a | <i>Materiaal</i> | Bot, | <i>Code</i> | AFVAL | <i>Type</i> | | <i>Beschrijving</i> |
| | | | | | | | | |
| | | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | | | | |
| | | | <i>Opmerkingen</i> | | | | | |
| | | | <i>Conservering</i> | geen | | | | |

Vondstnummer **31** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **60-65m laag 3/7 grens, rand van sloot**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | tanden | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 3 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **32** Put **2** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **95-100m laag 13**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | fragment kaak | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 2 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **35** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **5-10m laag 17/18**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **36** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 22**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 2 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **37** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **15-20m laag 17/18**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **41** Put **4** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **50-55m overgang 18/26**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Vondstnummer **44** Put **4** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **65-70m overgang 18/26**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | Bot, | AFVAL | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 2 | | | | | | |
| | Opmerkingen | | | | | | |
| | Conservering geen | | | | | | |

Bijlage 11

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Fotolijst Archeologische Begeleiding

| Foto | Put | Vlak | Spoor | Profiel/Coupe | Fotorichting | Datum | Fotograaf | Omschrijving |
|------|-----|------|-------|---------------|--------------|------------|-------------|------------------------------------|
| 1 | 1 | | 1 | | Z | 22-12-2008 | H. Uleners | (Sub) Rec. kuil -> Drainage |
| 2 | 1 | | 2 | | Z | 23-12-2008 | H. Uleners | NTC? bultje in opgeworpen dijk? |
| 3 | 2 | | | | Z | 23-12-2008 | H. Uleners | 0-25m deel 2 |
| 4 | 2 | | | | Z | 24-12-2008 | I. Beckers | 25-50m deel 2 |
| 5 | 2 | | | | Z | 24-12-2008 | S. Benerink | 50-75m deel 2 |
| 6 | 2 | | | | Z | 29-1-2009 | H. Uleners | 80-90m deel 2 |
| 7 | 3 | | | 1 | Z | 9-2-2009 | H. Uleners | 10-11m |
| 8 | 3 | | | 2 | Z | 9-2-2009 | H. Uleners | 21-22m |
| 9 | 3 | | | 3 | Z | 9-2-2009 | H. Uleners | 30-31m |
| 10 | 3 | | | | Z | 9-2-2009 | H. Uleners | 0-10m |
| 11 | 3 | | | | Z | 9-2-2009 | H. Uleners | 10-20m |
| 12 | 3 | | | | Z | 10-2-2009 | H. Uleners | 20-30m |
| 13 | 3 | | | 1 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 40-41m |
| 14 | 3 | | | 2 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 50-51m |
| 15 | 3 | | | 3 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 60-61m |
| 16 | 3 | | | 4 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 70-71m |
| 17 | 3 | | | 5 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 80-81m |
| 18 | 3 | | | 6 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 90-91m |
| 19 | 4 | | | 1 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 30-31m |
| 20 | 4 | | | 2 | N | 10-2-2009 | S. Benerink | 40-41m |
| 21 | 4 | | | 3 | N | 10-2-2009 | H. Uleners | 50-51m |
| 22 | 4 | | 7+8 | | NO | 11-2-2009 | S. Benerink | 0-23m |
| 23 | 4 | | | | NO | 11-2-2009 | H. Uleners | 50-65m |

Bijlage 12

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Monsterlijst Archeologische Begeleiding

| Monsternumm | Put | Vla | Coupe/Profiel | Spoor | Categorie | Datum | Opmerkingen |
|-------------|-----|-----|---------------|-------|-------------|-----------|-------------|
| 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | Puinbrokjes | 12-6-2008 | |

Bijlage 13

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Tekeningenlijst Archeologische Begeleiding

| Tekeningnr | Put | Vlak | Spoor | Profiel | Schaal | Tekenaar | Omschrijving |
|-------------------|------------|-------------|--------------|----------------|---------------|-----------------|------------------------|
| 1 | 1/2 | | | | 1:20 | S. Benerink, H. | vlak deel 1 en 2 0-22m |
| 2 | 2 | | | | 1:20 | S. Benerink, I. | deel 2 22-80m |
| 3 | 2/3 | | | | 1:20 | S. Benerink, I. | deel 2 80-100m, deel 3 |
| 4 | 4 | | | | 1:20 | S. Benerink, H. | deel 4 0-23m en 50-66m |

Bijlage 14

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Sporenlijst Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen

Spoor 2001 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak* 1 *Profiel/coupe*
Type LAAG
Interpretatie Heterogene laag met laatmiddeleeuws en Romeins aardewerk; afvaldepositie
Datering LMEB
Omschrijving heterogene laag, afmeting 4.75 x 1.10 meter
Textuur/inhoud Klei, grijs, matig gerijpt heterogeen, lokaal sterk roestig
Identiek aan
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3001 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak* 3 *Profiel/coupe*
Type GREPPEL
Interpretatie Sloop
Datering LMEB
Omschrijving sloop
Textuur/inhoud klei, donkergrijs, sterk gerijpt, plantenresten, KER
Identiek aan
Contemporain met
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3002 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak* 4 *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL- ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 8 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3003 tot en met 3008
Contemporain met Sporen 3003 tot en met 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3003 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak* 4 *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 15 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Spoor 3001 en Sporen 3004 tot en met 3008
Contemporain met Spoor 3001 en Sporen 3004 tot en met 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3004 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 15 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3001, 3002 en Sporen 3005 tot en met 3008
Contemporain met Sporen 3001, 3002 en Sporen 3005 tot en met 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3005 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 8 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3001 tot en met 3004 en Sporen 3006 tot en met 3008
Contemporain met Sporen 3001 tot en met 3004 en Sporen 3006 tot en met 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3006 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 15 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3001 tot en met 3005 en Sporen 3007 en 3008
Contemporain met Sporen 3001 tot en met 3005 en Sporen 3007 en 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3007 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 5 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3001 tot en met 3006 en Spoor 3008
Contemporain met Sporen 3001 tot en met 3006 en Spoor 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3008 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type PAALGAT
Interpretatie
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving paalgat, diameter 15 centimeter
Textuur/inhoud elzenhouten paal
Identiek aan Sporen 3001 tot en met 3007
Contemporain met Sporen 3001 tot en met 3007
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3009 *Spoor vervalt:* Nee
Put 3 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type XXX
Interpretatie Concentratie hout
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving Concentratie hout, waarschijnlijk niet natuurlijk,
maar geen herkenbare structuur
Textuur/inhoud
Identiek aan
Contemporain met Sporen 3002 tot en met 3008
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3010 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak 4* *Profiel/coupe*
Type WEG
Interpretatie takkenpad
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving takkenpad van elzenhout
Textuur/inhoud
Identiek aan
Contemporain met Sporen 3002 tot en met 3009
Opmerkingen
Conservering

Spoor 3011 *Spoor vervalt:* Nee
Put 2 *Vlak 6* *Profiel/coupe*
Type KUIL
Interpretatie mestkuil
Datering IJZL-ROMV
Omschrijving kuil van 1.30 x 1.50 meter
Textuur/inhoud mest (stro) vermengd met grijze klei
Identiek aan
Contemporain met Sporen 3002 tot en met 3010
Opmerkingen
Conservering

Bijlage 15

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Vondstenlijst Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profi | Code | Datum | Opmerkingen |
|--------------|-----|------|-------------|-------------|------------|-----------|--|
| 2001 | 2 | | | | KER | 22-9-2009 | AA vlak Laag 2 |
| 2002 | 2 | | | | KER | 22-9-2009 | AA vlak Laag 3 |
| 2003 | 2 | | | | KER | 22-9-2009 | AA vlak Laag 3 basis |
| 2004 | 2 | | | | KER | 22-9-2009 | AA vlak Laag 4 |
| 2005 | 2 | | | | ODB | 22-9-2009 | AA vlak Laag 4 |
| 2006 | 2 | 1 | | | ODB | 23-9-2009 | uit S2001 (Laag 4/5) |
| 2007 | 2 | 1 | | | OPH | 23-9-2009 | uit S2001 (Laag 4/5) |
| 2008 | 2 | 1 | | | KER/SXX | 23-9-2009 | uit S2001 (Laag 4/5) |
| 2009 | 2 | 1 | | | ER/SXX/MFE | 23-9-2009 | uit S2001 (Laag 4/5) |
| 3001 | 3 | | | | KER | 28-9-2009 | AA uit Laag 1: heterogene laag onder BV |
| 3002 | 3 | | | | KER | 28-9-2009 | AA uit Laag 1 |
| 3003 | 3 | 1 | | | KER | 28-9-2009 | AA Vlak 1 Laag 2/3 |
| 3004 | 3 | 1 | | | ODB | 28-9-2009 | AA Vlak 1 Laag 2/3 |
| 3005 | 3 | 1 | | | ODB | 28-9-2009 | AA Vlak 1 Laag 3 |
| 3006 | 3 | 1 | | | KER | 28-9-2009 | AA Vlak 2 Laag 3 (verdiepen vanuit Vlak 1) |
| 3007 | 3 | 1 | | | NS | 28-9-2009 | AA Vlak 2 Laag 3 |
| 3008 | 3 | 1 | | | MXX | 28-9-2009 | AA Vlak 2 Laag 3 |
| 3009 | 3 | 2 | | | NS | 29-9-2009 | Vlak 2 Laag 3 |
| 3010 | 3 | 2 | | | MCU | 29-9-2009 | Vlak 2 Laag 3 op 1.03 m - NAP |
| 3011 | 3 | 2 | | | KER | 29-9-2009 | verdiepen Vlak 2 uit Laag 3 |
| 3012 | 3 | 2 | | | ODB | 29-9-2009 | verdiepen Vlak 2 uit Laag 3 |
| 3013 | 3 | | | | KER | 29-9-2009 | AA Laag 4 verdiepen naar eindvlak |
| 3014 | 3 | | | | ODB | 29-9-2009 | AA Laag 4 verdiepen naar eindvlak |
| 3015 | 3 | 3 | | | KER | 29-9-2009 | aanlegvondsten S3001 |
| 3016 | 3 | 3 | | | ODB | 29-9-2009 | aanlegvondsten S3001 |
| 3017 | 3 | 3 | | | KER | 29-9-2009 | aanlegvondsten Vlak 3 |
| 3018 | 3 | 3 | | | ODB | 29-9-2009 | uit Laag 3 |
| 3019 | 3 | 3 | | | OPH | 29-9-2009 | verdiepen noordzijde |

| | | | | | | |
|------|---|---|-----|-----------|---|-------------------------------|
| | | | | | | put vanuit vlak 3 - Laag 6 |
| 3020 | 3 | 3 | KER | 30-9-2009 | verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6 | |
| 3021 | 3 | 3 | ODB | 30-9-2009 | verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6 | |
| 3022 | 3 | 4 | KER | 30-9-2009 | AA Laag 7 | |
| 3023 | 3 | | KER | 30-9-2009 | uit lichtgrijze klei slootbodem | |
| 3024 | 3 | | ODB | 30-9-2009 | uit lichtgrijze klei slootbodem | |
| 3025 | 3 | 4 | MSN | 30-9-2009 | AA Laag 6 | |
| 3026 | 3 | 2 | KER | 29-9-2009 | verdiepen Vlak 3 - van stort (uit Laag 2/3) | |
| 3027 | 3 | 4 | SXX | 30-9-2009 | verdiepen Laag 7 | |
| 3028 | 3 | 4 | ODB | 30-9-2009 | verdiepen Laag 7 | |
| 3029 | 3 | 4 | ODB | 30-9-2009 | verdiepen Laag 7 | |
| 3030 | 3 | 4 | KER | 30-9-2009 | verdiepen vlak Laag 6 en 7 - van stort | |
| 3031 | 3 | 4 | | 30-9-2009 | verdiepen vlak -Laag 6+7: Stort | |
| 3032 | 3 | 4 | | 30-9-2009 | verdiepen vlak - Laag 6 + 7: Stort | |
| 3033 | 3 | 4 | | 30-9-2009 | verdiepen vlak Laag 5 | |
| 3034 | 3 | 4 | | 30-9-2009 | verdiepen vlak Laag 6 | |
| 3035 | 3 | | | 30-9-2009 | uitspitten profiel Laag 3 | |
| 3036 | 3 | | | 30-9-2009 | uitspitten profiel Laag 3 | |
| 3037 | 3 | | | 30-9-2009 | uit slootbodem | |
| 3038 | 3 | 5 | | 1-10-2009 | Laag 6 | |
| 3039 | 3 | 5 | | 1-10-2009 | Laag 6 | |
| 3040 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8 | |
| 3041 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8 | |
| 3042 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | uit S3011 | |
| 3043 | 3 | 5 | | 1-10-2009 | uit Laag 6 | |
| 3044 | 3 | 5 | | 1-10-2009 | verdiepen vanuit Vlak 5 uit Laag 6 | |
| 3045 | 3 | 5 | | 1-10-2009 | verdiepen vanuit Vlak 5 uit Laag 6 | |
| 3046 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | uit top lichtgrijze klei (Laag 8) | |
| 3047 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | noordzijde sloot uit talud | |
| 3048 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | noordzijde sloot uit talud | |
| 3049 | 3 | 6 | | 1-10-2009 | noordzijde sloot uit talud | |

| | | | | |
|------|---|---|-----------|--|
| 3050 | 3 | 6 | 1-10-2009 | benen priem; uit talud noordzijde sloot |
| 3051 | 3 | 6 | 1-10-2009 | bij bergen boomstam |
| 3052 | 3 | 6 | 1-10-2009 | uit Laag 7 |
| 3053 | 3 | 6 | 1-10-2009 | uit Laag 7 |

Bijlage 16

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst aardewerk Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| | | | | | | | | | |
|---------------------|-----------------------------|-----------------|---------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|--|
| <i>Vondstnummer</i> | 2001 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA vlak Laag 2 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| a | KER | GLDKRUIK | ST112A | | | wit aardewerk | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMVB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 2002 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA vlak Laag 3 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| a | KER | AWG | | | | rood aardewerk | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | | 28 | LMEA | LMEB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 2003 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA vlak Laag 3 basis | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| a | KER | GRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | | 3 | LMEA | LMEA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| b | KER | ROOD | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | | 1 | LMEB | LMEB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 2004 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | | <i>Spoornummer</i> | | <i>Coupe/Profiel</i> | |

Opmerkingen **AA vlak Laag 4**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | ROODBAK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | 1 | | | LMEB | LMEB | 14 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | GRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 6 | | LMEA | LMEB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | KER | ROOD | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | 1 | | | LMEB | LMEB | 13 - 14A |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **2009** Put **2** Vlak **1** Spoornummer *Coupe/Profiel*
 Opmerkingen **uit S2001 (Laag 4/5)**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | HUTTELM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | 2 | IJZL | LMEA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | KER | GRSPOT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 7 | | LMEA | LMEA | 12 -13 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|-----------------|----------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| c | KER | ROOD | SGRAFITO | Vlaams hoogversierd | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEA | 12 -13 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| d | KER | AWG | | rood | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | LMEA | LMEA | 12 - 13 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-----------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| e | KER | PSTG | | gemagerd | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | LMEA | LMEA | 12 - 13 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | KER | AWH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 4 | | LMEA | LMEA | 12 - 13 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3001** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **AA uit Laag 1: heterogene laag onder BV**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|-----------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| a | KER | BRDKRUIK | | Scheldevallei-amfoor | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 6 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|-----------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| c | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMLA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Volgcode **d** Materiaal **KER** Code **GLDKRUIK** Type **wit aardewerk** Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 ROMVA ROMLA

Opmerkingen

Conservering

Volgcode **e** Materiaal **KER** Code **PINGPOT** Type Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 LMEA LMEB

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **3002** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel

Opmerkingen **AA uit Laag 1**

Volgcode **a** Materiaal **KER** Code **BGRSPOT** Type **HOL14042** Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 4 ROMMA ROMMB 70 AD - 270 AD

Opmerkingen

Conservering

Volgcode **b** Materiaal **KER** Code **GLDKRUIK** Type **wit aardewerk** Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

2 ROMVA ROMLA

Opmerkingen

Conservering

Volgcode **c** Materiaal **KER** Code **RUW** Type Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

3 ROMV ROMM

Opmerkingen

Conservering

Volgcode **d** Materiaal **KER** Code **PRSTG** Type Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 LMEB LMEB 13-14A

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|---------------------|---------------------------|-----------------|--------------|---|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| e | KER | BRD | | o.a. 1 rand en wandscherven Scheldevallei-amfoor | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3003 | <i>Put</i> | 3 | <i>Vlak</i> | 1 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA Vlak 1 Laag 2/3 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| a | KER | TSKOM | DR37 | 4 scherven relievers. | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 10 | | ROMVB | ROMM | 25 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| b | KER | GLDKRUIK | | o.a. 1 rand en wandscherven Scheldevallei-amfoor | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | ROMVA | ROML | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| c | KER | BRD | | o.a. 1 rand en wandscherven Scheldevallei-amfoor | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 30 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| d | KER | AWH | | o.a. 1 rand Holwerda 140-142 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 12 | | IJZL | ROMMB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
| e | KER | BGRS | | o.a. 1 rand Holwerda 140-142 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | 2 | 27 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | KER | DIK | | bodem dolium | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 2 | | | ROMVA | ROML | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| g | KER | HUTTELM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 14 | | IJZL | ROMMA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| h | KER | ANDENNE | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | VMED | LMEA | 11-12 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| i | KER | PAFFPOT | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 2 | | LMEA | LMEA | 11-12 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| j | KER | PSTGPOT | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 12 | | LMEA | LMEA | 11-12 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3006** *Put* **3** *Vlak* **1** *Spoornummer*

Opmerkingen **AA Vlak 2 Laag 3 (verdiepen vanuit Vlak 1)** *Coupe/Profiel*

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|---------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| a | KER | TS | ZDGALL | onversierd | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMMA | 25 BC - 150 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| a | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 7 | | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 5 | 5 | 25 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| b | KER | TSKOM | DR37 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | 1 | | | ROMVB | ROMMA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| c | KER | PAFFRATH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | 3 | | LMEA | LMEA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| d | KER | BGRSKOM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|--------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| d | KER | ELMPT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 5 | | LMEA | LMEA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|---------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| e | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMVA | ROMLA | 12 BC - 350 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| e | KER | PINGPOT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|---------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| f | KER | LIMWIT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | LMEA | LMEB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| f | KER | BRD | BRDKRUIK | oor | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|---------------------|------------|-------|--------------------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| g | KER | DIK | | hard gebakken, sterk gemagerd | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|
| g | KER | RUWPOT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMVB | 12 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|-------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|
| h | KER | KURKURN | | geglad, gedraaid | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|
| h | KER | RUWKOM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMVB | 12 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| i | KER | BRUNGW | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| i | KER | AWH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 4 | | IJZL | ROMVA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| j | KER | BRIQUET | CILINDER | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 3 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| k | KER | GLDKRUIK | | wit en roze aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 5 | | ROMVA | ROMLA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| l | KER | BRD | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 20 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|---------------|------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| m | KER | GEVERFD | TECH-B | dunwandig | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 3 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| n | KER | PSTG | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 5 | | LMEA | LMEA | 12-13A | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|--------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| o | KER | AWH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 7 | | LMEA | LMEA | 12-13A | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|---------------|------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| p | KER | GEVERFD | TECH-C | dunwandig | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3011** Put **3** Vlak **2** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **verdiepen Vlak 2 uit Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|----------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | BGRSPOT | HOL14042 | grote voorraadvaten | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 19 | 12 | 48 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|--------------|-------------|-----------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| b | KER | TSKOM | DR37 | versierd | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 4 | | ROMVA | ROMMA | 25 BC - 150 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|-------------|-----------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| c | KER | GEVBEKER | ST1B | zandbestooring | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 8 | | ROMMA | ROMMA | 70 AD - 150 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|---------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| d | KER | GEVBEKER | TECH-C | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 1 | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|---------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| e | KER | GEVBEKER | TECH-A | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 3 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|----------|-----------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| f | KER | WRIJFSCH | | geel aardewerk | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | 8 | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|---------------|-------|-----------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| g | KER | DOLIUM | | geel aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 2 | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|-----------------|-------|-------------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| h | KER | BRDKRUIK | | geel en rood aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 4 | 4 | 86 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|-----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| i | KER | GLDKRUIK | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 4 | | ROMVA | ROML | 12 BC - 450 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|------------------------|--|
| j | KER | AWH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 2 | | 21 | | IJZL | ROMM | 250 BC - 270 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|----------------|-------|----------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| k | KER | BRIQUET | | wit aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 3 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|-----------------|-------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| l | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 3 | 2 | 157 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|--|
| m | KER | RUW | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 1 | | 2 | | ROMVA | ROMMB | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| n | KER | BGRSKOM | HOL13136 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 15 | 2 | 15 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| o | KER | AWG | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 172 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|---------------|--|
| p | KER | ANDENNE | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 8 | | VMED | LMEA | 11 -12 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------|--|
| q | KER | PSTGPOT | RIJNLAND | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 1 | | | | LMEA | LMEB | 13 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|------------------|---------------------|-------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------|--|
| r | KER | ROOD | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 1 | | LMEB | LMEB | 14 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---------------------|--|-----------------|-----------------|---------------------------|----------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| s | KER | ROODPAN | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | 1 | | | LMEB | LMEB | 14 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |
| t | KER | KURKURN | | gedraaid aardewerk | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 2 | | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |
| Vondstnummer | 3013 | Put 3 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA Laag 4 verdiepen naar eindvlak | | | | | | | |
| a | KER | BRDKRUIK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |
| b | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |
| c | KER | BGRSKOM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 6 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |
| d | KER | BGRSPOT | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 3 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3015** Put **3** Vlak **3** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **aanlegvondsten S3001**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|---------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | KER | GEVBEKER | TECH-A | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMMA | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| b | KER | PAFFRATH | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | | | LMEA | LMEA | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| c | KER | AWG | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMM | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| d | KER | AWH | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 2 | | IJZL | ROMM | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| e | KER | BRIQUET | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **3017** Put **3** Vlak **3** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **aanlegvondsten Vlak 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|-------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | BGSRKOM | HOL13136 | Holwerda 131-136 | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | 1 | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | BRIQUET | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | BGDKRUIK | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3018** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **uit Laag 3**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| a | KER | ROOD | | Maaslands | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | LMEA | LMEA | 12 -13 | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3020** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| a | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 3 | | 3 | | ROMVB | ROMM | 25 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|-----------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | VRSCMPLX | | randvers. golfrand-Hol.394 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | BRDKRUIK | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | 1 | 6 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 7 | | ROMVB | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| g | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMLA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|----------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| h | KER | GLDKRUIK | | wit aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 3 | | ROMV | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| i | KER | RUWKOM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | | | ROMV | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| j | KER | PAFFPOT | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | LMEA | LMEA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3021** Put **3** Vlak **3** Spoornummer
 Opmerkingen **verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|-------|--------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | BRDKRUIK | | met ribbels | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| b | KER | HUTTELM | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | | 2 | IJZL | ROMMB | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **3022** Put **3** Vlak **4** Spoornummer
 Opmerkingen **AA Laag 7** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 2 | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| b | KER | BGRSKOM | HOL13036 | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|------------|-------|--------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| c | KER | DIK | | amfoor met ribbel | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| d | KER | AWG | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| e | KER | AWH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| f | KER | ANDENNE | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 2 | | VMED | LMEA | 11 -12 |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3023** *Put* **3** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **uit lichtgrijze klei slootbodern**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|-------------|--------------------------|----------------------------|----------------------|-----------------------|
| a | KER | PROF3 | | | | reducerend gebakken | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 14 | 3 | 89 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| b | KER | BGRSKOM | HOL13136 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| c | KER | BGRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3024** *Put* **3** *Vlak* *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **uit lichtgrijze klei slootbodern**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | AWH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMMA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3026** Put **3** Vlak **2** Spoornummer **Coupe/Profiel**
 Opmerkingen **verdiepen Vlak 3 - van stort (uit Laag 2/3)**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|--|
| a | KER | BRIQUET | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 1 | | | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|--|
| b | KER | RUWKURK | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMVB | | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------------------|--|
| c | KER | BRDKRUIK | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 3 | | ROMVA | ROMVB | 12 BC - 70 AD | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|----------------------|-----------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|--|
| d | KER | TS | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 1 | | ROMVA | ROMM | | |
| | Opmerkingen 0 | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|-----------------|------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|--|
| e | KER | AWG | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | | | 3 | | ROMV | ROMM | | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|--|
| f | KER | BGRSKOM | | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | | 2 | | 8 | | ROMVB | ROMM | | |
| | Opmerkingen | | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | | |

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
g **KER** **AWH**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **1** **IJZL** **ROMVB**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
h **KER** **BGRSPOT**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **1** **9** **ROMVB** **ROMM**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
i **KER** **BGRSPOT** **HOL394** **versiering op overgang hals-schouder**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **ROMV** **ROMM**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
j **KER** **RUW**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **3** **ROMV** **ROMM**

Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer **3030** *Put* **3** *Vlak* **4** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen vlak Laag 6 en 7 - van stort**

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
a **KER** **TSKOM** **DR27** **onvers. - Arch. compleet**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **ROMVB** **ROMMA** **25 AD - 150 AD**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode *Materiaal* *Code* *Type* *Omschrijving*
b **KER** **BRIQUET** **CILINDER**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
Specifiek

1 **14** **IJZL** **ROMV** **250 BC - 70 AD**

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|-----------------|-------------|--------------------------|-------------------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | AWH | | | | wv. een met groefvers. | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | 1 | 7 | | IJZL | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| c | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 5 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| d | KER | BRDKRUIK | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 7 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| e | KER | BGRKOM | HOL13136 | | Holwerda 131-136 | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 5 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| f | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 10 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| g | KER | TSKOM | DR27 | | reliefvers. hert | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMVB | ROMMA | 25 AD - 150 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Volgcode **h** Materiaal **KER** Code **DOLIUM** Type **DOLIUMGR** Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMVA** **ROMLA**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode **i** Materiaal **KER** Code **GLDKRUIK** Type Omschrijving **wit**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

3 **ROMVA** **ROMM**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode **j** Materiaal **KER** Code **BRIQUET** Type **CILINDER** Omschrijving **wit aardewerk**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

3 **IJZL** **ROMV** **250 BC - 70 AD**

Opmerkingen
Conservering

Vondstnummer **3031** Put **3** Vlak **4** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **verdiepen vlak -Laag 6+7: Strort**

Volgcode **a** Materiaal **KER** Code **TSKOM** Type **DR37** Omschrijving **reliefvers.**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMVB** **ROMMB** **25 AD -150 AD**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode **b** Materiaal **KER** Code **BRDKRUIK** Type Omschrijving **scheldevallei-amfoor**

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

1 **ROMMA** **ROMMB** **70 AD - 270 AD**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode **c** Materiaal **KER** Code **BGRSPOT** Type **HOL140-142** Omschrijving

Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

2 **1** **ROMMA** **ROMMB** **70 AD - 270 AD**

Opmerkingen
Conservering

Volgcode **d** Materiaal **KER** Code **PROF3** Type Omschrijving
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **IJZL** **ROMV** **250 BC - 70 AD**
 Opmerkingen
 Conservering

Volgcode **e** Materiaal **KER** Code **WRIJFSCH** Type Omschrijving
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **ROMV** **ROML**
 Opmerkingen
 Conservering

Volgcode **f** Materiaal **KER** Code **AWG** Type Omschrijving
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **ROMMA** **ROMMB** **70 AD - 270 AD**
 Opmerkingen
 Conservering

Volgcode **g** Materiaal **KER** Code **ROODBAK** Type Omschrijving
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **LMEB** **LMEB** **14A**
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **3032** Put **3** Vlak **4** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **verdiepen vlak - Laag 6 + 7: Stort**

Volgcode **a** Materiaal **KER** Code **BRIQUET** Type Omschrijving
rood
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **ROMV** **ROMM**
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **3033** Put **3** Vlak **4** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **verdiepen vlak Laag 5**

Volgcode **a** Materiaal **KER** Code **KURKURN** Type Omschrijving
HBW94
 Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering
 Specifiek **1** **ROMV** **ROMV**
 Opmerkingen
 Conservering

Vondstnummer **3035** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uitspitten profiel Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 2 | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| b | KER | BGDKRUIK | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 1 | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|-----------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| c | KER | BRIQUET | | rood aardewerk | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 2 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **3036** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uitspitten profiel Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|----------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|----------|
| a | KER | BGRSPOT | | | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | ROMVB | ROMM | |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **3037** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit slootbodem**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|-----------|-----------------|-----------------|--------------|--------------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | GEBRONSD | ST301 | beker bestooid met mica | | | | |
| Specifiek | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 1 | 1 | | ROMVA | ROMMA | 40 AD - 100 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| | | | | | | | | | |
|---------------------|------------------------|-----------------|--------------|-------------|----------------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| b | KER | TNBEKER | | | dunwandig, wrsch. beker | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 1 | | ROMV | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| c | KER | BRIQUET | | | rood aardewerk | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| d | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3038 | <i>Put</i> | 3 | <i>Vlak</i> | 5 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | Laag 6 | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| a | KER | HUTTELM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | | 1 | IJZL | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| b | KER | BGRSPOT | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 2 | 2 | | ROMVB | ROMM | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | | | |
| c | KER | BRDKRUIK | | | Scheldevalei, standamfoor | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 4 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|-----------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|--|
| d | KER | KURKURN | HOL75 | wv. 1x met vers. kam | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 2 | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| e | KER | BGRSPOT | HOL14042 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVB | ROMM | 25 AD - 270 AD | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | KER | BGRS | | wrijfschaal? | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVB | ROMM | | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| g | KER | PROF3 | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 4 | 1 | 17 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| h | KER | AWH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | 46 | | IJZL | ROMMA | | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| i | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 5 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |

Opmerkingen
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| j | KER | BGRSKOM | HOL13036 | enkele met radstempel | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 2 | | 5 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| k | KER | BRD | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 5 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| l | KER | BRDKRUIK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| m | KER | BRIQUET | CILINDER | rood- en wit aardewerk | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 6 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|--------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|
| n | KER | KURKURN | HOL75 | met kamversiering | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| o | KER | PAFFRATH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 2 | | LMEA | LMEA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------|--------------------------|-------------------------|----------------------|-----------------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| p | KER | RUW | | | | grijs, dunwandig | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| q | KER | TSKOM | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | | | ROMVA | ROMMA | 25 BC - 150 AD | |

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **3040** *Put* **3** *Vlak* **6** *Spoornummer*
Opmerkingen **verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8** *Coupe/Profiel*

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| a | KER | PROF3 | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | 26 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| a | KER | GLDKRUIK | | | | wit aardewerk | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 4 | | ROMVA | ROMLA | | |

Opmerkingen

Conservering

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| b | KER | KURKURN | HOL75 | | | standamfoor | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 1 | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| | | | | | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> | | | |
| b | KER | AWH | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | 2 | | IJZL | ROMMA | | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|--------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | GEBRONSD | ST301 | beker bestooid met mica | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMVA | ROMMA | 40 AD - 100 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | BRIQUET | CILINDER | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 3 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|------------------|---------------|------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| d | KER | GEVBEEKER | TECH-A | vers. barbotine | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMVA | ROMMA | 40 AD - 100 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| d | KER | BGRS | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 1 | | 9 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-----------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| e | KER | BRIQUET | CILINDER | rood aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 5 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |

Opmerkingen

Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| e | KER | RUW | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMVA | ROMMB | | |

Opmerkingen

Conservering

Vondstnummer **3041** Put **3** Vlak **6** Spoornummer **Coupe/Profiel**
 Opmerkingen **verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|-----------------|--------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|---------------------|
| a | KER | GEBRONSD | ST301 | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | 1 | 5 | | ROMVB | ROMMA | 25AD - 100AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|--------------|-------|---------------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| a | KER | PROF3 | | randvers. nagelindrukken | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 7 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|-------------|-------|------------------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| b | KER | BGRS | | vers. kerfsnede | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|----------------|-----------------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| c | KER | BRIQUET | CILINDER | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

Vondstnummer **3042** Put **3** Vlak **6** Spoornummer **Coupe/Profiel**
 Opmerkingen **uit S3011**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|----------------|--------------|---------------|-------------------|----------------|---------------|----------------------|
| a | KER | KURKURN | HOL75 | geglad | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 1 | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|------------------|-----------------|-------------|-------|--------------|-------------------|----------------|---------------|-----------------------|
| b | KER | BGRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | Compleet aantal | Rand | Bodem | Wand | Aantal Fragmenten | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| | | 1 | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | Opmerkingen | | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|---------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| c | KER | GEVBKER | TECH-C | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| c | KER | BRDKRUIK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3043** *Put* **3** *Vlak* **5** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **uit Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | HUTTELM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMM | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3044** *Put* **3** *Vlak* **5** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen vanuit Vlak 5 uit Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | KER | AWH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | IJZL | ROMMA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|
| a | KER | KURKURN | HOL75 | geglad | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 2 | | | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|------------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| b | KER | VRSCMPLX | | randvers. golftrand-Hol.394 | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|----------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| c | KER | PROF3 | | reducerend gebakken | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 7 | 2 | 20 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| d | KER | BGRS | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | 5 | | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| e | KER | BGSRKOM | HOL13136 | Holwerda 131-136 | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 1 | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| f | KER | BRDKRUIK | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 2 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| g | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 2 | | ROMVA | ROMLA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Vondstnummer **3047** *Put* **3** *Vlak* **6** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*

Opmerkingen **noordzijde sloot uit talud**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|--------------|--------------|-------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| a | KER | TSKOM | DR37 | reliefversiering | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMVB | ROMM | 25 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| b | KER | BGRSKOM | HOL13036 | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 2 | 3 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| c | KER | BRDKRUIK | | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|--|
| d | KER | BRIQUET | CILINDER | rood- en wit aardewerk | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | 2 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|--------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|----------------------|--|
| e | KER | KURKURN | HOL75 | met kamversiering | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | | 1 | | ROMV | ROMV | 12 AD - 70 AD | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| f | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | | 1 | | | ROMVA | ROMLA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-------------------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| g | KER | AWH | | urnen wv. 1 x met groefvers. | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 4 | 4 | 51 | | IJZL | ROMVA | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | | |

Vondstnummer **3049** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **noordzijde sloot uit talud**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---|------------|----------------|----------|-----------------------|-------------|-------------|-----------------------|--|
| a | KER | BRIQUET | | rood aardewerk | | | | |
| Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering | | | | | | | | |
| Specifiek | | | 3 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| Opmerkingen | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | |

Vondstnummer **3051** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **bij bergen boomstam**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---|------------|----------------|-----------------|---------------------------------|-------------|-------------|-----------------------|--|
| a | KER | BRIQUET | CILINDER | wit, organische magering | | | | |
| Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering | | | | | | | | |
| Specifiek | | | 1 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| Opmerkingen | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | |

Vondstnummer **3052** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 7**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---|------------|-------------|----------|--------------|--------------|--------------|-----------------------|--|
| b | KER | BGRS | | | | | | |
| Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering | | | | | | | | |
| Specifiek | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| Opmerkingen | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | |

Vondstnummer **3052** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 7**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---|------------|-----------------|----------|--------------|--------------|--------------|-----------------------|--|
| a | KER | BRDKRUIK | | | | | | |
| Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering | | | | | | | | |
| Specifiek | | 1 | 3 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD | |
| Opmerkingen | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | |

Vondstnummer **3052** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 7**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving | | | | |
|---|------------|----------------|-----------------|--------------|-------------|-------------|-----------------------|--|
| b | KER | BRIQUET | CILINDER | | | | | |
| Compleet aantal Rand Bodem Wand Aantal Fragmenten Datering Begin Datering Eind Datering | | | | | | | | |
| Specifiek | | 1 | 3 | | IJZL | ROMV | 250 BC - 70 AD | |
| Opmerkingen | | | | | | | | |
| Conservering | | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| c | KER | HUTTELM | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | 3 | IJZL | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|---------------|-----------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| d | KER | DOLIUM | DOLIUMGR | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | 1 | | | ROMVA | ROMLA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|----------------|-----------------|-------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------------|
| e | KER | BGRSKOM | HOL13136 | Holwerda 131-136 | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | 1 | | ROMMA | ROMMB | 70 AD - 270 AD |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|-----------------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| f | KER | AWG | | 3 scherven gepolijst | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | 4 | | | | IJZL | ROMMA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> | | | | |
|------------------|------------------------|-------------|--------------|---------------------|--------------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| g | KER | AWH | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Compleet aantal</i> | <i>Rand</i> | <i>Bodem</i> | <i>Wand</i> | <i>Aantal Fragmenten</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | 1 | 5 | | IJZL | ROMVA | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | | |

Bijlage 17

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Metaal Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| | | | | | | | | | |
|--------------|--|-----------|------------|--------------|-------------------|-------------|-------------|---|------------------------|
| Vondstnummer | 3008 | Put | 3 | Vlak | 1 | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | AA Vlak 2 Laag 3 | | | | | | | | |
| Volgcode | a | Materiaal | MFE | Code | SPIJKER | Type | | Omschrijving | |
| Specifiek | | Aantal | 1 | | | | | Datering Begin | Datering Eind Datering |
| | | | | Opmerkingen | verwijderd | | | ROMV | ROMM |
| | | | | Conservering | | | | | |
| Vondstnummer | 3016 | Put | 3 | Vlak | 3 | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | aanlegvondsten S3001 | | | | | | | | |
| Volgcode | a | Materiaal | MCU | Code | RING | Type | | Omschrijving | |
| Specifiek | | Aantal | | | | | | gladde dunne ring | |
| | | | | | | | | Datering Begin | Datering Eind Datering |
| | | | | Opmerkingen | item -foto | | | ROMM | ROMM |
| | | | | Conservering | | | | | |
| Vondstnummer | 3025 | Put | 3 | Vlak | 4 | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | AA Laag 6 | | | | | | | | |
| Volgcode | a | Materiaal | MAG | Code | FIBULA | Type | ROND | Omschrijving | |
| Specifiek | | Aantal | 1 | | | | | verzilverd brons, versierd, ingelegd met groene zachte steen | |
| | | | | | | | | Datering Begin | Datering Eind Datering |
| | | | | Opmerkingen | item -foto | | | ROMM | ROMM |
| | | | | Conservering | | | | | |
| Vondstnummer | 3026 | Put | 3 | Vlak | 2 | Spoornummer | | Coupe/Profiel | |
| Opmerkingen | verdiepen Vlak 3 - van stort (uit Laag 2/3) | | | | | | | | |
| Volgcode | a | Materiaal | MFE | Code | SPIJKER | Type | | Omschrijving | |
| Specifiek | | Aantal | 3 | | | | | Datering Begin | Datering Eind Datering |
| | | | | Opmerkingen | verwijderd | | | NTC | NTC |
| | | | | Conservering | | | | | |
| Volgcode | b | Materiaal | MCU | Code | MUNT | Type | | Omschrijving | |
| | | | | | | | | 2 stuivers | |

| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
|------------------|--------------------------------------|-----------------------|----------------------|---------------------|
| | 2 | NTC | NTC | 1977 en 1991 |
| | <i>Opmerkingen</i> verwijderd | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | |

Bijlage 18

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Organisch Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas

| | | | | | | | |
|---|---------------------------|--------------|---------------|----------------|-----------------------|----------|--|
| Vondstnummer 2004 | | Put 2 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen AA vlak Laag 4 | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
| a | ODB | GEBIT | | | kies | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| Specifiek | Aantal | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | 1 | | | LMEA | LMEB | | |
| | Opmerkingen 7 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |
| Vondstnummer 2005 | | Put 2 | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen AA vlak Laag 4 | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
| a | ODB | AFVAL | | | verbrand | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| Specifiek | Aantal | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | 2 | | | IJZL | ROMMA | | |
| | Opmerkingen 10 | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |
| Vondstnummer 2006 | | Put 2 | Vlak 1 | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| Opmerkingen uit S2001 (Laag 4/5) | | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
| a | ODB | GEBIT | | | kaakfragmenten | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| Specifiek | Aantal | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | 3 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | Opmerkingen 121 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
| b | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| Specifiek | Aantal | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering | |
| | 14 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | Opmerkingen 139 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
|---|------------|--------------|-------------|-----------------------|----------------------------|-----------------|
| 2007 | 2 | 1 | | | | |
| Opmerkingen uit S2001 (Laag 4/5) | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | |
| a | OPH | | | | stokken, verwijderd | |
| <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | | | |
| | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | 4 | | | IJZL | ROMM | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | |
| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| 3002 | 3 | | | | | |
| Opmerkingen AA uit Laag 1 | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | |
| a | ODB | AFVAL | | | | |
| <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | | | |
| | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | 2 | | | ROMV | ROMMB | |
| <i>Opmerkingen 26</i> | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | |
| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| 3004 | 3 | 1 | | | | |
| Opmerkingen AA Vlak 1 Laag 2/3 | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | |
| a | ODB | AFVAL | | | | |
| <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | | | |
| | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | 2 | | | ROMV | ROMMB | |
| <i>Opmerkingen 34 gr</i> | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | |
| Vondstnummer | Put | Vlak | Spoornummer | Coupe/Profiel | | |
| 3005 | 3 | 1 | | | | |
| Opmerkingen AA Vlak 1 Laag 3 | | | | | | |
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | |
| a | ODB | AFVAL | | | | |
| <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | | | |
| | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | 7 | | | ROMV | ROMMB | |
| <i>Opmerkingen 240 gr</i> | | | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|---------------------|---|---------------------|----------------------|--------------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | GEBIT | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 3 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 48 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3006 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> 1 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA Vlak 2 Laag 3 (verdiepen vanuit Vlak 1) | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|--------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | GEBIT | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 8 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|---------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 54 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3011** *Put* **3** *Vlak* **2** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen Vlak 2 uit Laag 3**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|----------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 17 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 238 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3012** *Put* **3** *Vlak* **2** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen Vlak 2 uit Laag 3**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|----------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 18 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 639 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|---------------------|--|--------------|----------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 52 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 1405 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| b | ODB | GEBIT | | | kiezen | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 4 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 74 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3014 | <i>Put</i> | 3 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | AA Laag 4 verdiepen naar eindvlak | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 4 | | | | ROMV | ROMM | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 42 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| b | ODB | GEBIT | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 3 | | | | ROMV | ROMM | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 10 | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3016 | <i>Put</i> | 3 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | |
| <i>Opmerkingen</i> | aanlegvondsten S3001 | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | GEBIT | | | kaakfragment | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 74 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|---------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 11 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 253 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3018** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **uit Laag 3**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|---------------|-----------------|-------------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | GEBIT | | | 3 kaakfragmenten | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 18 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 824 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|----------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 41 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 1083 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3021** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|---------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | GEBIT | | | kiezen | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 8 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 160 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|--------------|-----------------|-----------------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | in ieder geval 1 rib | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 2 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 33 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|---------------------|--|---------------------|-------------|--------------------|---------------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODX | | | | slakkenhuis | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 2 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| c | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 31 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 749 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3023 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | uit lichtgrijze klei slootbodem | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 9 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 102 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3024 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | uit lichtgrijze klei slootbodem | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | AFVAL | | | o.a. 1 kaak, 1 rib | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 8 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 389 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| b | ODB | GEBIT | | | tand | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 8 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3026** Put **3** Vlak **2** Spoornummer
 Opmerkingen **verdiepen Vlak 3 - van stort (uit Laag 2/3)** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|---------------------------|--------------|------|----------|-------------------------------|---------------|----------|
| a | ODB | AFVAL | | | allerlei, stort Vlak 2 | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 6 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | Opmerkingen 149 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| b | ODB | GEBIT | | | | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | Opmerkingen 13 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

Vondstnummer **3028** Put **3** Vlak **4** Spoornummer
 Opmerkingen **verdiepen Laag 7** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|--------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | ODB | GEBIT | | | kies | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | Opmerkingen 14 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|---------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| b | ODB | AFVAL | | | o.a rib | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 7 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | Opmerkingen 184 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

Vondstnummer **3029** Put **3** Vlak **4** Spoornummer
 Opmerkingen **verdiepen Laag 7** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Herkomst | Beschrijving | | |
|-----------|-------------------------|--------------|------|----------|----------------|---------------|----------|
| a | ODB | GEBIT | | | kies | | |
| | Bewerkingssporen | | | | | | |
| | Aantal | | | | Datering Begin | Datering Eind | Datering |
| Specifiek | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | Opmerkingen 3 gr | | | | | | |
| | Conservering | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|---------------------|---|---------------------|----------------------|--------------------|-------------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | GEBIT | | | 4 kaakfragmenten | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 4 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | 317 gr | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| c | ODB | AFVAL | | | veel ribben | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 96 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | 335 gr | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3030 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> 4 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | verdiepen vlak Laag 6 en 7 - van stort | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 29 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | 427 gr | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3038 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> 5 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | Laag 6 | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | 12 | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
| a | ODB | GEBIT | | | kaakfragmenten | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 5 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | 633 gr | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|----------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 45 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 1959 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3041** *Put* **3** *Vlak* **6** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|---------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | o.a twee kaken | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 14 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 647 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|--------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | GEBIT | | | kies | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 13 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3044** *Put* **3** *Vlak* **5** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen vanuit Vlak 5 uit Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|---------------|-----------------|------------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | o.a. twee kaken | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 10 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 510 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-------------------------|--------------|--------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| b | ODB | GEBIT | | | kies | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | 33 gr | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3047** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **noordzijde sloot uit talud**

| | <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-----------------|-------------------------|--------------|-------------|-----------------------|------------------------|-----------------|--|
| | a | ODB | AFVAL | | | 1 stuk verbrand | | |
| | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 2 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | | <i>Opmerkingen 9</i> | | | | | | |
| | | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3048** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **noordzijde sloot uit talud**

| | <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-----------------|---------------------------|--------------|-------------|-----------------------|-----------------------|-----------------|--|
| | a | ODB | GEBIT | | | kaakfragmenten | | |
| | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 7 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | | <i>Opmerkingen 531 gr</i> | | | | | | |
| | | <i>Conservering</i> | | | | | | |

| | <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-----------------|---------------------------|--------------|-------------|-----------------------|----------------------|-----------------|--|
| | b | ODB | AFVAL | | | allerlei | | |
| | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 10 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | | <i>Opmerkingen 361 gr</i> | | | | | | |
| | | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3051** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **bij bergen boomstam**

| | <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|-----------------|---------------------------|--------------|-------------|-----------------------|-------------------------|-----------------|--|
| | a | ODB | GEBIT | | | 3 kaakfragmenten | | |
| | | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | | <i>Aantal</i> | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> | |
| | | 4 | | | ROMV | ROMMB | | |
| | | <i>Opmerkingen 275 gr</i> | | | | | | |
| | | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3052** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 7**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|--------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 1 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 5 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Vondstnummer **3053** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 7**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Herkomst</i> | <i>Beschrijving</i> | | |
|------------------|----------------------------------|--------------|-------------|-----------------|-----------------------|----------------------|-----------------|
| a | ODB | AFVAL | | | | | |
| | <i>Bewerkingssporen</i> | | | | | | |
| <i>Specifiek</i> | <i>Aantal</i> | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | 23 | | | | ROMV | ROMMB | |
| | <i>Opmerkingen</i> 680 gr | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Bijlage 19

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Natuursteen Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| | | | | | | |
|---------------------|-----------------------------|----------------------|-------------|----------------|-----------------------|--------------------------------------|
| <i>Vondstnummer</i> | 2003 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> |
| <i>Opmerkingen</i> | AA vlak Laag 3 basis | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> |
| a | XXX | COKES | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | | | | | LMEA | LMEB |
| | <i>Opmerkingen</i> | 1 fragment | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 2004 | <i>Put</i> | 2 | <i>Vlak</i> | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> |
| <i>Opmerkingen</i> | AA vlak Laag 4 | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> |
| a | XXX | COKES | | | | |
| <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | | | | | LMEA | LMEB |
| | <i>Opmerkingen</i> | 3 fragmenten | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | | <i>Omschrijving</i> |
| b | XXX | BROK | | | | slakken, verbrand |
| <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> <i>Datering</i> |
| <i>Specifiek</i> | | | | | LMEA | LMEB |
| | <i>Opmerkingen</i> | 18 fragmenten | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | |

Vondstnummer **2008** Put **2** Vlak **1** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit S2001 (Laag 4/5)**

| | | | | |
|----------|------------|-------------|------|--------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | SXX | BROK | | rood |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
 Conservering

| | | | | |
|----------|------------|-------------|------|-----------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| b | SXX | BROK | | slak, verbrand |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
 Conservering

Vondstnummer **2009** Put **2** Vlak **1** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit S2001 (Laag 4/5)**

| | | | | |
|----------|------------|-------------|------|--------------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | XXX | BROK | | slakken, verbrand |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **116 fragmenten**
 Conservering

| | | | | |
|----------|------------|--------------|------|--------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| b | XXX | COKES | | |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **10 fragmenten**
 Conservering

Vondstnummer **3002** Put **3** Vlakte Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **AA uit Laag 1**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|---------------|------|-----------------------------|
| a | SXX | KIEZEL | | zwart - slingerkogel |
| | Aantal | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **1 stuks**
Conservering

Vondstnummer **3003** Put **3** Vlakte **1** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **AA Vlak 1 Laag 2/3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|----------------|------|-----------------|
| a | STE | MAALSTN | | fragment |
| | Aantal | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

Vondstnummer **3006** Put **3** Vlakte **1** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **AA Vlak 2 Laag 3 (verdiepen vanuit Vlak 1)**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|---------------|------|--------------|
| a | SXX | KIEZEL | | rood |
| | Aantal | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **1 stuks**
Conservering

Vondstnummer **3007** Put **3** Vlakte **1** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **AA Vlak 2 Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|--------------|------|--------------------------------------|
| a | XXX | AFVAL | | asbrokken van een stookplaats |
| | Aantal | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **6 stuks**
Conservering

Vondstnummer **3009** Put **3** Vlak **2** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **Vlak 2 Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|---------------|------|--------------|
| a | SXX | KIEZEL | | roze |
| Aantal | | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **1 stuks**
Conservering

Vondstnummer **3011** Put **3** Vlak **2** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **verdiepen Vlak 2 uit Laag 3**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|-------------|------|---------------------------------------|
| a | SXX | BROK | | 11 kiezels & stukjes steen |
| Aantal | | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **12 stuks**
Conservering

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|----------------|------|---------------------------|
| b | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| Aantal | | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **5 fragmenten**
Conservering

Vondstnummer **3020** Put **3** Vlak **3** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|------------|----------------|------|---------------------------|
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| Aantal | | | | Functie |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

Vondstnummer **3023** Put **3** Vlak Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **uit lichtgrijze klei slootbodem**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|-----------|-------|------|-------------------------------|
| a | XXX | AFVAL | | asbrokken van een stookplaats |
| Aantal | | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV ROMM

Opmerkingen **3 fragmenten**
Conservering

Vondstnummer **3027** Put **3** Vlak **4** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **verdiepen Laag 7**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|-----------|---------|----------|---------------------------------|
| a | STE | MAALSTN | VANHEERD | groot fragment maalsteen - rond |
| Aantal | | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

Vondstnummer **3030** Put **3** Vlak **4** Spoornummer Coupe/Profiel
Opmerkingen **verdiepen vlak Laag 6 en 7 - van stort**

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|-----------|------|------|--------------|
| a | XXX | | | verbrand |
| Aantal | | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|----------|-----------|---------|------|--------------------|
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| Aantal | | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

| | | | | |
|-----------------|------------------|-------------------|-------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
| b | SXX | SLIJPSTEEN | | fragment |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Specifiek *Datering Begin* *Datering Eind* *Datering*

ROMMA **ROMMB**

Opmerkingen **1 fragment**

Conservering

| | | | | |
|-----------------|------------------|-------------|-------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
| b | SXX | BROK | | |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Specifiek *Datering Begin* *Datering Eind* *Datering*

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 stuks**

Conservering

Vondstnummer **3031** *Put* **3** *Vlak* **4** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen vlak -Laag 6+7: Strort**

| | | | | |
|-----------------|------------------|----------------|-------------|---------------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Specifiek *Datering Begin* *Datering Eind* *Datering*

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 fragment**

Conservering

Vondstnummer **3032** *Put* **3** *Vlak* **4** *Spoornummer* *Coupe/Profiel*
Opmerkingen **verdiepen vlak - Laag 6 + 7: Stort**

| | | | | |
|-----------------|------------------|----------------|-------------|---------------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Specifiek *Datering Begin* *Datering Eind* *Datering*

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 fragment**

Conservering

Vondstnummer **3038** Put **3** Vlak **5** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **Laag 6**

| | | | | |
|----------|------------|----------------|------|---------------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 fragment**
 Conservering

| | | | | |
|----------|------------|-------------|------|------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | SXX | BROK | | 2 kiezels |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **12 stuks**
 Conservering

Vondstnummer **3041** Put **3** Vlak **6** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **verdiepen naar Vlak 6 uit Laag 8**

| | | | | |
|----------|------------|----------------|------|---------------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 fragment**
 Conservering

Vondstnummer **3043** Put **3** Vlak **5** Spoornummer Coupe/Profiel
 Opmerkingen **uit Laag 6**

| | | | | |
|----------|------------|----------------|------|---------------------------|
| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
| a | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | Aantal | | | Functie |

Specifiek

Datering Begin Datering Eind Datering

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **1 fragment**
 Conservering

Vondstnummer **3044** Put **3** Vlak **5** Spoornummer *Coupe/Profiel*
 Opmerkingen **verdiepen vanuit Vlak 5 uit Laag 6**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
|-----------------|------------------|---------------|-------------|---------------------|
| a | SXX | KIEZEL | | wit, aanslag |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **1 stuks**
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
|-----------------|------------------|----------------|-------------|---------------------------|
| b | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **1 fragment**
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
|-----------------|------------------|-------------------|-------------|---------------------|
| c | SXX | SLIJPSTEEN | | |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMMA ROMMB

Opmerkingen **2 fragmenten**
Conservering

Vondstnummer **3049** Put **3** Vlak **6** Spoornummer *Coupe/Profiel*
 Opmerkingen **noordzijde sloot uit talud**

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
|-----------------|------------------|--------------|-------------|--------------------------------------|
| a | XXX | AFVAL | | asbrokken van een stookplaats |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

Opmerkingen **11 fragmenten**
Conservering

| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | <i>Omschrijving</i> |
|-----------------|------------------|----------------|-------------|---------------------------|
| b | STE | MAALSTN | | fragment maalsteen |
| | <i>Aantal</i> | | | <i>Functie</i> |

Datering Begin Datering Eind Datering

Specifiek

ROMV ROMM

| | | | | | | | |
|---------------------|--|---------------------|----------------------|--------------------|----------------------------|----------------------|-----------------|
| | <i>Opmerkingen</i> 1 fragment | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | |
| c | SGR | BROK | | | verbrand | | |
| | <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| <i>Specifiek</i> | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | | ROMV | ROMM |
| | <i>Opmerkingen</i> 2 fragmenten | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | |
| d | XXX | BROK | | | verbrand - slak | | |
| | <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| <i>Specifiek</i> | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | | ROMV | ROMM |
| | <i>Opmerkingen</i> 1 fragment | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Vondstnummer</i> | 3051 | <i>Put</i> 3 | <i>Vlak</i> 6 | <i>Spoornummer</i> | <i>Coupe/Profiel</i> | | |
| <i>Opmerkingen</i> | bij bergen boomstam | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | |
| a | STE | MAALSTN | | | fragment maalsteen | | |
| | <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| <i>Specifiek</i> | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | | ROMV | ROMM |
| | <i>Opmerkingen</i> 1 fragment | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> | | |
| b | SXX | BROK | | | donkerrood - geglad | | |
| | <i>Aantal</i> | | | | <i>Functie</i> | | |
| <i>Specifiek</i> | | | | | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering</i> |
| | | | | | | ROMV | ROMM |
| | <i>Opmerkingen</i> 1 fragment | | | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | | | |

Bijlage 20

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: IS-lijst Bouwmateriaal Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

Vondstnummer **3003** Put **3** Vlak **1** Spoornummer
Opmerkingen **AA Vlak 1 Laag 2/3** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|------------------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|--------------|
| a | KER | TEGULA | | |
| <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| 1 | | | | |
| <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| ROMV | ROMM | | | |
| <i>Opmerkingen</i> DOOS 254 | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3006** Put **3** Vlak **1** Spoornummer
Opmerkingen **AA Vlak 2 Laag 3 (verdiepen vanuit Vlak 1)** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|-------------------------------|
| j | KER | TEGULA | | 1 fragment met stempel |
| <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| 1 | | | | roodbruin |
| <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| ROMV | ROMM | | | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3011** Put **3** Vlak **2** Spoornummer
Opmerkingen **verdiepen Vlak 2 uit Laag 3** Coupe/Profiel

| Volgcode | Materiaal | Code | Type | Omschrijving |
|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|--------------|
| b | KER | TEGULA | | |
| <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| 5 | | | | |
| <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| ROMV | ROMM | | | |
| <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| <i>Conservering</i> | | | | |

| | | | | | |
|-----------------|-------------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| c | KER | PUIN | | | brokken |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 30 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen verwijderd</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3015** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer*
Opmerkingen **aanlegvondsten S3001** *Coupe/Profiel*

| | | | | | |
|-----------------|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| f | SXX | | | | brok steen |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 1 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

| | | | | | |
|-----------------|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| g | KER | DAKPAN | | | |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 1 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3020** *Put* **3** *Vlak* **3** *Spoornummer*
Opmerkingen **verdiepen noordzijde put vanuit Vlak 3 - Laag 6** *Coupe/Profiel*

| | | | | | |
|-----------------|-----------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| a | KER | TEGULA | | | |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 2 | | | | roodbruin |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen DOOS 252</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

| | | | | | |
|-----------------|------------------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| b | SXX | | | | brokken |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 2 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> DOOS 252 | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3026** *Put* **3** *Vlak* **2** *Spoornummer*
Opmerkingen **verdiepen Vlak 3 - van stort (uit Laag 2/3)** *Coupe/Profiel*

| | | | | | |
|-----------------|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| k | KER | DAKPAN | | | |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 1 | | | | roodoranje |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

| | | | | | |
|-----------------|--------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| l | KER | BOUWMAT | | | brok cement |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 1 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3032** *Put* **3** *Vlak* **4** *Spoornummer*
Opmerkingen **verdiepen vlak - Laag 6 + 7: Stort** *Coupe/Profiel*

| | | | | | |
|-----------------|------------------------------------|----------------------|---------------------------|--------------|---------------------|
| <i>Volgcode</i> | <i>Materiaal</i> | <i>Code</i> | <i>Type</i> | | <i>Omschrijving</i> |
| a | KER | TEGULA | | | |
| | <i>Bewerksingssporen</i> | | | | |
| | <i>Aantal</i> | <i>Lengte</i> | <i>Breedte</i> | <i>Dikte</i> | <i>Kleur</i> |
| | 1 | | | | |
| | <i>Datering Begin</i> | <i>Datering Eind</i> | <i>Datering Specifiek</i> | | |
| | ROMV | ROMM | | | |
| | <i>Opmerkingen</i> DOOS 252 | | | | |
| | <i>Conservering</i> | | | | |

Vondstnummer **3042** Put **3** Vlak **6** Spoornummer
Opmerkingen uit **S3011** Coupe/Profiel

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

a **KER** **TEGULA**

Bewerksingssporen

Aantal Lengte Breedte Dikte Kleur

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

ROMV **ROMM**

Opmerkingen **DOOS 251**

Conservering

Vondstnummer **3052** Put **3** Vlak **6** Spoornummer
Opmerkingen uit **Laag 7** Coupe/Profiel

Volgcode Materiaal Code Type Omschrijving

h **SZA**

Bewerksingssporen

Aantal Lengte Breedte Dikte Kleur

1

Datering Begin Datering Eind Datering Specifiek

Opmerkingen

Conservering

brokje

Bijlage 21

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Fotolijst Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| Foto | Put | Vlak | Spoor | Profiel/Coupe | Fotorichting | Datum | Fotograaf | Omschrijving |
|------|-----|------|-------|---------------|--------------|-----------|-----------|---|
| 1 | 1 | | | West | West | 21-9-2009 | KP | profiel ongekrast/gekrast |
| 2 | 2 | | | West | West | 22-9-2009 | JWvZ | westprofiel |
| 3 | 2 | | | Zuid | Zuid | 22-9-2009 | JWvZ | zuidprofiel oost van voormalige brug |
| 4 | 2 | | 2001 | Oost | Oost | 23-9-2009 | JWvZ | eindvlak tegen profiel |
| 5 | 2 | | 2001 | | Oost | 23-9-2009 | RvW | coupe S2001 en vlak |
| 6 | 2 | 1 | | | Oost | 23-9-2009 | RvW | vlak 1 zuidelijke helft |
| 7 | 3 | 1 | | | West/Oost | 28-9-2009 | RvW | vlak 1- menglaag ME-Romeins |
| 8 | 3 | 2 | | | West/Oost | 29-9-2009 | RvW | Vlak 2 |
| 9 | 3 | 3 | | | West/Oost | 29-9-2009 | RvW | Vlak 3 |
| 10 | 3 | | | Zuid | Zuid | 30-9-2009 | RvW | zuidprofiel |
| 11 | 3 | 4 | | | West | 30-9-2009 | SB | deelvlak 4 |
| 12 | 3 | 4 | | | West/Oost | 30-9-2009 | RvW | Vlak 4 |
| 13 | 3 | 5 | | | Noord/Oost | 30-9-2009 | RvW | deelvlak 5 - houtspaanderlaag |
| 14 | 3 | 5 | 3010 | | Oost | 1-10-2009 | SB | deelvlak 5 - Tak-spaanderlaag S3010 |
| 15 | 3 | 6 | 3011 | | Noord/Oost | 1-10-2009 | SB | deelvlak 6 - S3011 |
| 16 | 3 | 6 | | | West | 1-10-2009 | SB | vlak 6 - noordoostelijke deel put |

Bijlage 22

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Monsterlijst Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| Monsternumm | Put | Vla | Coupe/Profiel | Spoor | Categorie | Datum | Opmerkingen |
|-------------|-----|-----|---------------|-------|--------------|-----------|-----------------------------------|
| 2001 | 2 | 1 | | 2001 | grondmonster | 23-9-2009 | laag 6 - sterk fosfaathoudend |
| 2002 | 2 | 1 | | 2001 | grondmonster | 23-9-2009 | laag 4 |
| 2003 | 3 | 1 | | | OPH | 28-9-2009 | HOUTSKOOL |
| 3001 | 3 | 5 | | 3010 | OPH | 1-10-2009 | takkenlaag- laag 6 |
| 3002 | 3 | 5 | | 3011 | mest/stro | 1-10-2009 | verdiepen vanuit vlak 5 uit S3011 |
| 3003 | 3 | 5 | | 3011 | veenbrok | 1-10-2009 | verdiepen vanuit vlak 5 uit S3011 |
| 3004 | 3 | 6 | | 3010 | OPH | 1-10-2009 | houten stam uit laag 8 |
| 3005 | 3 | 6 | | | OPH | 1-10-2009 | houten stam uit slootbodem |

Bijlage 23

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Tekeningenlijst Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

| Tekeningnr | Put | Vlak | Spoor | Profiel | Schaal | Tekenaar | Omschrijving |
|-------------------|------------|-------------|--------------|----------------|---------------|-----------------|-----------------------|
| 1 | 1 | 1 | | West | 1: 50/1: 20 | RvW/KP | vlak/profiel put 1 |
| 2 | 2 | 1 | 2001 | West/Zuid | 1: 50/1: 20 | SB/JWvZ | vlak/profiel put 2 |
| 3 | 3 | 1 - 6 | | Zuid | 1: 50/1: 20 | RvW/SB/KP | vlakken/profiel put 3 |

Bijlage 24

Archeologisch Onderzoek Watergang De Vijf Schelpen, Mijnsheerenland, Gemeente Binnenmaas: Objectfoto's Opgraving Watergang “De Vijf Schelpen”

Foto 1: benen priem

Foto 2: Ts-kommetje Dragendorff 27

Foto 3: Tegula-fragment

Foto 4: Handgevormde pot met knobbels

Foto 5: baksteenfragment met stempel

Foto 6: Sierknop

Foto 7: Romeinse zilveren munt Vespasianus: voorzijde

Foto 8: Romeinse zilveren munt Vespasianus: achterzijde

Foto 9: koperen ringetje

Foto 10: TS-scherven versierd

Foto 11: Ts-scherven



Foto 1. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 2. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 3. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 4. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 5. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 6. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 7. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 8. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 9. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



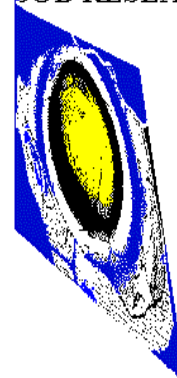
Foto 10. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel



Foto 11. Foto door M. Milikan, 's-Gravendeel

Bijlage 25: SOB Research: Gegevens

SOB RESEARCH



Naam: SOB Research Instituut voor Archeologisch en Aardkundig Onderzoek B.V.
Bezoekadres: Hofweg 13, Heinenoord

Postadres: Postbus 5060
3274 ZK Heinenoord

Telefoon: 0186 604432
Fax: 0575 476139
E-Mail: sobresearch@wxs.nl

Directeur: Jhr. J. E. van den Bosch
Raad van Advies: J. van de Erve (Voorzitter)
Prof. dr. ir. J. T. Fokkema (Vice-Voorzitter)
J. van Kerchove (Secretaris)

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam
Inschrijvingsnummer Register: 24346983
BTW nummer: NL 8118.55.600.B.01

Bankrelatie: Rabobank Graafschap-Noord
Rekeningcourant: Nr.: 3543.43.181